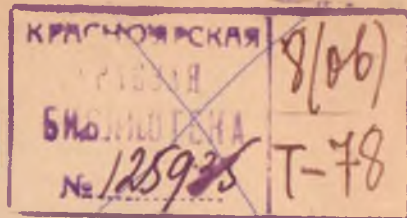

63.5/49
E 914

РОУНЬ

Этнографическіе
МАТЕРІАЛЫ,

собранные В. Гр. КРАВЧЕНКО

въ Волынской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ.

Съ предисловіемъ М. Гладкого.

Изданіе „Общества Изслѣдова-
телей Волыни“, г. Житомиръ.

ЕТНОГРАФИЧНІ
матеріали,

Зібрані В. Кравченкомъ на Волыні та по сумѣжнихъ
губерніяхъ.

З передмовою М. Гладкого.

Видання „Товариства дослідників Волини“.

м. Житомир.

Handwritten text in a rectangular box at the top left, possibly a library or archival stamp.

Университетская библиотека

МАТЕРИАЛЫ

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

Университетская библиотека

801902

ТРУДЫ

Общества Исследователей Волыни

Томъ V, 1911.

СОДЕРЖАНІЕ.

Предисловіе М. Гладкого.

Этнографическіе матеріалы, собранныя *В. Гр. Кравченко* въ Волынской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ.

А. Пісні нульты та периодичні:

	№№	Стр.
I. Веснянки і весняні гулянки	1—28.	5—11.
II. Петрівки	29—31.	12—13.
III. Кудалові	32—36.	14—15.
IV. Живові	37—49.	16—18.
V. Колядки	50—83.	18—33.
VI. Щедрівки:		
а) щедрівкі господареві	84 в 85.	34.
б) щедрівки господарській сім'ї	86—90.	34—35.
в) Дитячі та жарливі щедрівки	91—95.	36—37.

Б. Пісні особистого життя:

I. Щасливе кохання	96—99.	41—42.
II. Розлука	100—102.	42—43.
III. Ноговір. Вороги. Батьки і закохаві	103—110.	43—45.
IV. Шукає дружину (він, або вона)	111—113.	45—46.
V. Чоловік та жінка (горе за вельюбом, за п'яницею. Зраджують. Сварки хатні й смерть. Вдова)	114—119.	46—49.
VI. П'яницькі пісні	120—125.	49—51.
VII. Зразок найновішого твору	126.	51.

В. Пісні життя сімейного:

Пісні дитячі й грання	127—150.	52—57.
---------------------------------	----------	--------

II. Признаки, повір'я:

№№	Стр.
2. Грім та блпскавка	4.
3. Вітер	"
4. Забубони	"
5. Розірви	5.
6. Діжечки царють	"
7. Шуляка кавають	"
8. Дядин'ів поминають	"
9. Павська трійця	"

III. Знахарство, замови т. ин.

10. Ліки	6.
11. Як кров іде, то замувляти	7.
12. Зглаз	"
13. Од зубів	"
14. Інфлуенца	8.
15. Шепотиння на живіт	"
16. Од сухотки	"
17. Чума на рогатій худобі	9.
18. Од щурів	"
19. Хто найде Іванову головку, той щасливий	"
20. Про черепашачу кропивку	10.
21. З чого вмирають чаботопні	"
22. Як жида багатіють	11.
23. Щоб риба ловилась	"
24. Знахур та Чорти	"
25. Чорти повлазили у колдуна	12.
26. Баба початуха	"
27. Як бджоли січуться	13.
28. Максим, що вмів гадоюками керувати	14.
29. Про гадюк	5.
30. Коли мати цвєток з папоротя, то все знатимеш	16.
31. Про Литвін'ів	17.
32. Про закрутки	"
33. Про салдата, що завої завивав	18.
34. Як закрутку закручують	"

IV. Вірування й оповідання про надприродні істоти.

35. Як нечисті співають	19.
36. Ирод хвалився, що пісень ніяк не настане	20.
37. Обмінчук	"
38. Про Домового	"
39. З чого Домовий не любе сірих коней	21
40. Про чоловіка, що з Чортихою повінчався	"
41. Не здоровкайся з Чортами	22
42. Чортяче життя	23.
43. Чорт хлопцем	"

44. Чоловік учиться у Чорта градь у скрипку, а той привіс йому скриньку грошей	24.
45. Чортячий хлопець	25.
46. Баба, Чорт та Лявня	"
47. Про лихую Настю	28.
48. Мате Божа спаса жінку од смерт'ї (Чорти)	30.
49. Як Чорт у мужика служив	33.
50. Мужик, Чорти й просо	35.
51. Про Штунду	36.

V. Оповідання про мерців.

52. Про парубка, що земля не приймала	37.
53. Про праведного шяка	38.
54. Про матір, що в пеклі була	"
55. Про Демка та Грицька	39.
56. Гріх лякать другого	41.
57. Чабан—упирь	42.
58. Про упирів	43.
59. Про смерть та про упиря	44.
60. Про повову дочку волошебницю	46.
61. Святий Миколай і проклята царівна	49.
62. Про мужика, що оддавав гроші на проценти	54.
63. Нечист'ї п'ють чоловічу кров	56.
64. Мрець і його товариш	57.

VI. Вірування і оповідання про лодей з чорівною силою (Відьми, ворожки, ворожбити).

65. Як хлопець відьму ніс	59.
66. Про відьом літ А—В	60.
67. Пра ведьму	61.
68. Іще пра ведьму	"
69. Пра відьом	62.
70. Про відьму	63.
71. Про Чорта та про відьму	"
72. Чорт і дівка	65.
73. Як Москаль відьму виявив	66.
74. Про Вовкулаку	67.
75. Про Вовкулавів	68.
76. Пра Вавкулак	69.
77. Пра Вавкулаку	70.
78. Про Вавкулавів	"
79. Про чоловіка, що жінка зробила його собакою	71.
80. Злі духи порозрявали дівчат	74.

VII. Про скарби.

81. Два брати	76.
82. Карики	77.

Г. Чумацькі пісні 151 и 152. . . 58.

Д. Пісні жартливі:

Ватрибеньки та вісенітниці 153—169. . 59—63.

Е. Пісні лиричні:

Жебранка 170. . . 64.
 Почаївська Божа Мате 171. . .
 Про Лазоря 173 а—б. . 65—67.
 Сей світ дочасний 174. . . 69.
 Ягниця 175. . . 70.
 Як з мужака зробився ляшок 176. . .
 Пивщина 177. . . 71.
 Теща 178. . . 72.

Ж. Пісні історичні:

Кововченко 179 а—б. . 75—77.
 Медведівка 180. . . 79.
 Гиря 181. . . 80.

З. Хрестини:

1. В с. Гувицах, Народичеської вол., Овруцького пов., від Устия Акданського " . . . 81.
2. Села Никовивки, Солотвинської вол., Житомирського пов., від дячих Стуруновички 82.

И. Весілля:

- а. В с. Сагун'івці, Черкаського пов. Київської губ. 83—88.
- б. В с. Руська Поляна, Черкаського пов., Київської губ. 88—95.
- в. В с. Вергунах, Черкаського пов., Київської губ. 96—97.
- г. В с. Вересах, Черняхівської вол., Житомирського пов., від Остапа Безверхого 97—104
- д. С. Корчівки, Гладковичеської вол., Овруцького пов., від Марьї Лавивчки 104—106.
- е. Старий Дорогань, Хрестинівської вол., Овруцького пов., від Настї Мазурчківни 107—114.
- ж. Овруцького в'їзду, Народицького ставу, а Хрестиновеська вол., с. Свитища, од Марьї Кротової 114—128.
- з. Овруцького в'їзду, волости Лугинское, а деревні Лугинок, от Тетяни Таргонское 129—138.
- и. Житомирського в'їзду, волости Котелянської, м. Міщана, од Марти Савченківни 139—148.

П Р О З А.

№№ І. Уявлення і оповідання про з'явища природи й вигадки:

1. Як Бог сотворив чоловіка 2

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Помѣщаемые ниже этнографическіе матеріалы, собраны В. Г. Кравченко преимущественно въ Волынской губерніи; но есть также и записи, сдѣланныя въ Кіевской, Подольской, Черниговской, Полтавской, Харьковской и отчасти Таврической губерніяхъ, что имѣетъ для даннаго вопроса важное значеніе, такъ какъ это даетъ возможность отбѣнить особенности Волынскаго говора, сравнивая его съ другими говорами Украины.

Записи произведены опытнымъ лицомъ, имѣющимъ за собой достаточное количество трудовъ по собиранію этнографическихъ матеріаловъ, какъ, напр. „Свальба въ с. Курозванахъ“ (см. Труды общ. изсл. Волыни т. I.), а также много работъ, помѣщенныхъ во II и III т. т. этнографическихъ матеріаловъ, изданныхъ извѣстнымъ украинскимъ ученымъ Б. Д. Гринченко, а это даетъ намъ право смотрѣть на представляемый здѣсь матеріалъ какъ на желанный и цѣнный вкладъ въ этнографію нашего, края. тѣмъ болѣе, что Волынь въ этомъ отношеніе представляется чрезвычайно мало изслѣдованной, въ то время, какъ богатства ея этнографическихъ со-ровищъ не подлежатъ никакому сомнѣнію.

Однако, прежде чѣмъ приступить къ краткому обзору собраннаго матеріала, мы принуждены сдѣлать небольшую экскурсію въ область украинской лингвистики, иначе весь интересъ этого сборника будетъ непонятенъ.

Нынѣшняя Украина, подразумѣвая подъ этимъ именемъ все то пространство, на которомъ большинство народонаселенія говоритъ на украинскомъ языкѣ, простирается на четыре государства: Россію, Австрію, Турцію и Румынію, занимая, въ Австріи—Восточную Галицію, Буковину и Угорскую Русь, а въ Россіи губерніи: Подольскую, Волынскую, Кіевскую, Черниговскую, Полтавскую, Харьковскую, Екатеринославскую, Херсонскую,

Таврическую, части губерній,—Бессарабской, Ставропольской, Курской, Воронежской, Самарской и такъ наз. „Подляшье“ (включая сюда и Холмщину) и Полѣсье; кромѣ того—отчасти—области Кубанскую и Донскую.

На всемъ этомъ громадномъ просторѣ, украинскій языкъ разбивается на нѣсколько говоровъ, подобно тому, какъ разбиваются на нихъ, напр., языки: русскій, нѣмецкій, французскій, италіанскій и др.

Первое научное дѣленіе опредѣляетъ въ украинскомъ языкѣ двѣ главныхъ вѣтви: I, Западно-украинскую, куда входятъ мѣста, лежащія по правую сторону Днѣпра: Галиція, Буковина, Угорская Русь, Подоля, Бессарабія, Подляшье, Волинь и II—Восточно-украинскую, заключающую всѣ остальные мѣстности Украины, лежащія преимущественно по лѣвую сторону Днѣпра.

Таково дѣленіе съ сѣвера на югъ; но есть еще и другое, поперечное первому, разбивающее, въ направленіи съ востока на западъ, каждую изъ предыдущихъ главныхъ вѣтвей, еще на двѣ группы, а именно на: 1) Сѣверно-украинскую (жители Карпатъ въ Австро-Угріи, Подляшье и кіевско-волинско-минско-черниговское Полѣсье). и 2) южно-украинскую (всѣ остальные земли). О послѣднемъ, раздѣленіи, на сѣверную и южную группы, нужно сказать нѣсколько словъ. Дѣло въ томъ, что сѣверъ Украины, покрытый лѣсами, съ древнихъ времёнъ служилъ убѣжищемъ отъ набѣговъ кочевыхъ дикихъ народовъ, бродившихъ по южнымъ степямъ Украины—Руси; вслѣдствіе этого онъ велъ сравнительно неподвижную, спокойную жизнь, а значитъ и въ лингвистическомъ отношеніи долженъ былъ остаться болѣе консервативнымъ, въ то время, какъ постоянно тревожимое кочевниками населеніе южной Украины-Руси, вслѣдствіе борьбы, переселеній и болѣе дѣятельной жизни, пошло впередъ въ общемъ культурномъ развитіи украинскаго племени, а значитъ и въ эволюціи языка, который всегда бываетъ тѣсно связанъ со всею жизнью творца своего—народа.

Поэтому то мы теперь и встрѣчаемся на сѣверѣ съ такъ наз. „архаичными украинскими говорами“, глав-

нымъ признакомъ которыхъ являются „дифтонги“, т. е., присутствіе двугласныхъ: \overline{ou} , \overline{uy} , $\overline{юо}$, $\overline{юы}$, $\overline{іэ}$ и т. п.

О дифтонгахъ этихъ наука говоритъ, что было время, когда они слышались во всѣхъ говорахъ украинскаго языка, а теперь остались только на сѣверѣ и представляютъ для филологіи драгоцѣнное наслѣдіе, тѣмъ болѣе, что украинцевъ, говорящихъ этими говорами очень немного; между прочимъ на Волини почти весь сѣверъ и, особенно, Овручскій уѣздъ принадлежитъ къ числу этихъ рѣдкихъ и малоизслѣдованныхъ мѣстъ.

Такимъ образомъ поперечное дѣленіе на сѣверную и южную группы, въ сущности не даетъ намъ права говорить о двухъ различныхъ нарѣчіяхъ, а только объ архаической или старой и болѣе новой стадіяхъ въ эволюціи украинскаго языка, имѣющихъ мѣсто какъ въ западной, такъ и въ восточной его вѣтвяхъ. Выяснимъ по возможности тѣ основанія, на которыя опираются подобныя группировки, тѣмъ болѣе, что предлагаемый здѣсь матеріалъ, можетъ дать намъ на это отвѣтъ. Для лицъ, мало знакомыхъ съ украинскимъ правописаніемъ, надо имѣть въ виду, что: 1) Украинское „е“ = русскому „э“ (чуть мягче), напр., „береза“ — выговаривается — бѣрѣза.

2) Украинское „е“ = русскому „е“ или „ѣ“, съ нѣкоторымъ отгѣнкомъ „й“, особенно явственнымъ послѣ гласныхъ, напр.: „немає“ = нѣмає, или = „ье“, если стоитъ послѣ согласной, напр., „деука“ = по русс. дѣука. Поставленное же еще съ „ь“ (ье) оно у насъ читается какъ „ѣе“, напр. „вѣтер“ = по русс. вѣетѣрь.

3) русское „ѣ“ = украинскому „йо“ (въ началѣ слова и послѣ гласныхъ) и „ьо“ (послѣ согласныхъ), что встрѣчается еще въ документахъ козацкаго періода, гдѣ діалектическое „все“ писалось „всьо“, напр., „його“ = русс. его, и „до нього“ = русс. до него.

4) Украинское „і“ = русс. „и“ мягкому, напр., „віра“ = вира, „він“ = русс. винъ.

5) Украинское „и“, въ матеріалахъ этнографическихкихъ восточнаго говора читается какъ среднее между

русскими „и“ и „ы“, а украинское „и“, въ записяхъ западнаго говора читается близко къ русскому „ы“.

6) Украинское „ї“ съ двумя точками, читается какъ русс. „йи“, напр., „їхати“ = русс. — йихаты.

7) Гласныя „а“, „о“, „у“, „я“, „ю“ — произносятся какъ и русскія; но всегда явственно и чисто, при чемъ никакой наклонности къ „аканью“ нѣтъ; если же требуется расчленивъ произношеніе согласнаго звука, то это выражается апострофомъ, напр., „з'явитися“ = з'явытыся.

8) Украинское „г“ не имѣетъ себѣ соотвѣтствующаго въ русскомъ алфавитѣ и произносится какъ латинское „h“, съ придыханіемъ; для выраженія же звука, равнаго русскому „г“ и лат. „g“, придумано еще въ началѣ XVII в. буква „r“, потребность въ которой ощущалась еще въ XIV в., особенно для выраженія новоусвояемыхъ латинскихъ, нѣмецкихъ и польскихъ словъ, для чего и употребляли еще тогда сочетаніе „kr“, напр., „кганок“ — теперь пишутъ „ганок“ = русс. ганокъ.

9) Звонкія согласныя (б, в, г, д,) никогда не произносятся какъ соотвѣтствующія глухія (п, ф, х, т,) а всегда строго сохраняются, напр., русс. „хлѣбъ“, произносимое почти какъ „хлѣпъ“, равно укр. — „хліб“.

10) Кромѣ того есть въ украинскомъ языкѣ три звука, воспроизвести которые точно нельзя, и поэтому ихъ выражаютъ условно: сюда относятся: а) звукъ средній между dz | цз, напр. „дзвін“, б) средній между dj | чж, напр., саджа и в) плавно-язычный звукъ, средній между ль | ль “среднее украинское [л]“, въ слогахъ „іл“, „ил“, „ел“, выговаримое нѣсколько тверже русскаго „ль“ и выражаемое въ литературѣ для запада черезъ „ль“, напр., бiльше, тiльки.

Посмотримъ на матеріаль г. Кравченка съ филологической точки зрѣнія:

Записи Полтавской губ. №№ 18, 28, 39, 40, 98, 104, 106, 112, 114..., Харьковской губ. №№ 22, 23, 25, 31, 36 и др. и Кіевской губ. №№ 66, 82, 83, 93, 94, 113... и т. д., всѣ могутъ служить образцомъ чистаго юго-восточнаго говора, на которомъ говоритъ теперь боль-

шинство украинскаго народа и который положенъ въ основу украинской литературы.

Поэтому, сравнивая всѣ особенности другихъ говоровъ, съ говоромъ этихъ центральныхъ мѣстъ Украины, надо имѣть въ виду, что всякія отклоненія отъ этого послѣдняго, есть ничто иное, какъ признакъ языковой особенности даннаго края, сохранившейся съ давнихъ временъ или же, подъ влияніемъ послѣднихъ окружающихъ обстоятельствъ, уклонившейся въ сторону.

Въ записяхъ средней Волыни, №№: 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 20, 24, 58, 59, 61, 67, 74, 81, 85, 90 и т. д., встрѣяются слѣдующія особенности западно-украинскаго говора:

1) „и“ здѣсь читается тверже, т. е., почти какъ „ы“.
2) Замѣчается наклонность даже „і“ выговаривать какъ „и“, напр., въ № 20 „стрих“ = „стріх“, въ № 58— „на тий“ = „тій“, № 85— „перстин“ = „перстінь“, № 90— „сватив“ = „сватів“, № 108— „стил“ = „стіл“, № 116— „пишла“ = „пішла“, № 52— „мий“ = „мій“.

3) Смѣшеніе неударныхъ „е“ и „и“, напр., № 7, „ножинята“ = „ноженята“, „черипками“ = „черепками“, № 61— „мине“ = „мене“, „тибе“ = „тебе“, „нимає“ = „немає“, № 85— „будимо“ = „будемо“, „винесим“ = „винесем“, № 97— „поїдим“ = „поїдем“, № 99— „пожину“ = „пожену“...

4) Склонность западно-украинскихъ говоровъ проносить звукъ „о“ нѣсколько сужено, результатомъ чего явилось уподобленіе звука „о“ сосѣднему звуку „у“ и даже просто „у“ вмѣсто „о“, напр., № 24— „звукювали“ = „звоявали“, № 74— „гутуй“ = „готуй“, № 81— „кухала“, № 92— „вужьму“, № 97— „усідлай“, № 97— „втуплюся“, „туді“, № 105— „трума“ = „трьома“, № 105— „схутіла“ и „пу“ = „бо“, № 109— „пузволь“, „учарує“, № 59— „крулю“ (здѣсь особенно ясно—въ виду выше, черезъ строчку— „короля“) и т. д.

5) Несмягчаемость гласной послѣ „р“, напр., № 24— „куратинку“ = „курятинку“, „на дручках“ = „на дрючках“, № 61 „цару“ = „царю“ и „цара“, № 77— „кудравим“, — № 99— „кудра“, № 116— „вечерати“ = „вечеряти“.

6) Послѣ шипящихъ, передъ твердой согласной. „е“ имѣетъ наклонность переходить въ „о“, напр., № 90—„щодрий вечор“ = „щедрий вечер“ (чір), № 91—„щодруха“ = „щедруха“.

7) Интересныя особенности: напр., въ № 67—„домброва“. вмѣсто „дїброва“. Тутъ осталось „о“ и не перешло въ „і“, какъ это имѣетъ мѣсто въ цѣлой эволюціи украинскаго языка. Въ № 10—„мужи“—славянизмъ, въ № 74—„бійно“ „силно“; „білш“. Въ № 116—„воин“—дифтонгъ, въ № 62—полонизмы: „бардзо“, „подзенькував“; двойственные падежи въ № 24—„три селі“, „три шпиталі“, № 58—„три морі“.

Уже въ приведенныхъ номерахъ мы могли замѣтить слѣдующее обстоятельство: по мѣрѣ приближенія части Житомирскаго уѣзда, къ юго-востоку, т. е., въ сосѣдствѣ съ сѣв.-зап. частью Бердичевскаго у. Кіевской губ., языкъ становится почти литературный украинскій, что видно по № 9—с. Тютюнники, № 20—Забрідде—Левк. вол., № 99—В. Татаринівка, №№ 12 и 107 Никонівка—Солотв. вол. и др.; но все-же и въ этихъ номерахъ еще довольно проглядываютъ особенности западно-украинскаго говора, а иногда, какъ напр., въ № 116, проскакиваетъ характерный уже для сѣвера дифтонгъ („воин“ = він).

Чѣмъ далѣе мы будемъ направляться къ серединѣ Волини, тѣмъ рѣзче будутъ выступать черты западнаго говора. напр., это ясно видно по записямъ, сдѣланнымъ въ селѣ Забрідді Бежевск. вол. Житомирскаго уѣзда: №№ 92, 97, 105, 109.

Довольно интереснымъ является западный говоръ,— въ с. Курозванахъ, почти въ центрѣ Волини, гдѣ записаны №№ 29, 30, 33, 35, 51, 52, 57, 65, 71, 84, 88 и др.

Въ номерахъ 73, 11, 21, 28, 53, 96, 103, 110, записанныхъ въ м. Корцѣ Новоградволинскаго (Звягельскаго) у., въ западно-украинскомъ говорѣ уже изрѣдка проглядываютъ сѣверно-украинскія особенности, напр., въ № 29—„вуин“ = „він“, „былою“ = „білою“, № 33—„выдьма“, № 57—„свой“, № 71—„батькув“, № 28—„жоно“, № 111—„дѣвчину“.

Наконецъ, далѣе къ сѣверу, явно начинаютъ преобладать особенности сѣверно-украинскаго говора въ

западной вѣтви украинскаго языка, что ясно можно видѣть по записямъ, произведеннымъ въ Овручскомъ уѣздѣ №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 15, 26, 32, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 56, 60, 68, 75, 76, 79, 80, 100, 101, 117 и т. д., изъ которыхъ все таки, записанныя на югѣ уѣзда, менѣе характерны, чѣмъ остальные.

Аналогію этому архаичному говору западно-украинской вѣтви, мы встрѣчаемъ и на сѣверѣ восточно-украинской вѣтви, именно въ номерахъ: 55, 86, 87, 95 и др., которые записаны въ той части Черниговской губерніи, которая уже относится къ т. наз. „кіевско-волынско-минско-черниговскому Полѣсью“. Здѣсь мы видимъ нѣчто пеіожее на Овручскій уѣздъ, напр., № 55 „прапеть песню“, „залаті вароти“, „ставбі“ „всьо“, „сіделі“, № 86 „вечор“, „поньос“, „поехав“, „соб'є“, „села“, „налела“, № 95 „быгла“ и пр. Хотя тутъ уже есть нѣчто свое—новое, напр., замѣчается: 1) аканье—№ 95—„здарови“, № 55—„залаті“. 2) мягкое произношеніе—№ 87—„батькі, маткі“, вм.—„батьки и т. под.

Къ этому надо добавить, что и въ діалектологическомъ отношеніи этотъ матеріаль представляетъ особенно огромную цѣнность, такъ какъ техника записыванія, со всею точностію передаетъ всѣ разнообразныя въ произношеніи оттѣнки звуковъ и тѣхъ звуковыхъ сочетаній, которыя для изслѣдователя могутъ представить не только интересный, но вмѣстѣ съ тѣмъ и вполне надежный матеріаль для научныхъ выводовъ. Для подтвержденія этихъ мыслей, достаточно указать на то, что г. Кр. оттѣняетъ довольно правильно и опредѣленно ту артикуляцію, какую получаетъ извѣстный звукъ или звуковое сочетаніе при произношеніи. Такъ напр., онъ отмѣчаетъ въ окончаніи „са“ (3 ч. ед. числа) придыханіе, которое слышится между „с“ и „а“, затѣмъ разнообразнѣйшіе оттѣнки зв. „э“ и т. п., при чемъ, это такъ ярко замѣтно по записямъ сѣверныхъ частей Волыни и Черниговщины.

Таковъ, сказавши вкратцѣ, матеріаль съ филологической точки зрѣнія, что же касается этнографической и литературной стороны, то здѣсь намъ придется нѣсколько уклониться въ сторону.

Всѣ славянскіе народы имѣють то, что теперь называютъ „народной словесностью“, которая является „лучшимъ украшеніемъ славянскихъ литературъ“ и рѣзко отличаетъ ихъ отъ Запада, гдѣ еще во времена среднихъ вѣковъ угасли послѣдніе остатки народнаго творчества.

Угасло то великое созданіе народной души, изъ котораго нынѣшняя литература можетъ черпать огромныя богатства, какъ изъ неисощимой сокровищницы народной духовной жизни.

Изъ всѣхъ славянскихъ народовъ два особенно выдѣляются богатствомъ народныхъ произведеній, чрезвычайной музыкальностью и задушевностью поэзіи, творчествомъ, не перестававшимъ жить еще и до сихъ поръ въ глубинахъ народной души—эти два народа—сербскій и украинскій.

Безусловно одному изъ нихъ принадлежитъ первое мѣсто, но и теперь еще не разрѣшенъ споръ о пальмѣ первенства въ цѣломъ мірѣ; еще до сихъ поръ слышны голоса, склоняющіеся то въ сторону одной, то другой народности.

Уже самый этотъ фактъ показываетъ, что украинская народная словесность заслуживаетъ величайшаго вниманія, тѣмъ болѣе, что если нѣкоторые голоса въ Европѣ и ставятъ Сербовъ на первое мѣсто, то этому несомнѣнно способствуетъ близость Сербіи къ Европѣ, лучше поставленное изслѣдованіе народныхъ произведеній вслѣдствіе лучшихъ условій для изслѣдованія и немногочисленности этой націи.

Совсѣмъ другое дѣло Украина.

При громадномъ пространствѣ, занимаемомъ ея территорією, при многочисленности (около 30 милліоновъ) населенія, весьма естественно, что ея этнографія не могла быть поставлена на надлежащую высоту, а если къ этому прибавить немногочисленность интеллигентныхъ, культурныхъ работниковъ на этомъ поприщѣ, стѣсняемыхъ въ своихъ изслѣдованіяхъ независимыми обстоятельствами почти до самаго послѣдняго времени, то намъ понятнымъ станетъ, какая еще масса интересныхъ, прямо цѣнныхъ произведеній сокрыто тамъ, гдѣ

то, въ глуши украинскихъ деревень и ожидаютъ своего изслѣдователя, который бы увѣковѣчилъ, можетъ быть, рѣдчайшіе обломки глубокой старины, безсознательно живущіе въ народной памяти, поросшія мхомъ сѣдой древности; но для этого, повторяю, нужны подходящіе люди и средства, а послѣднія у „Общества ислѣд. Во-лыни“ болѣе чѣмъ скромны. Но не только потому важно этнографическое изслѣдованіе этого края, что оно можетъ дать цѣнныя научныя открытія. оно еще важно и потому, что рисуетъ передъ нами полную картину жизни украинскаго народа, раскрываетъ иногда такую глубину народной психологіи, о которой мы врядъ ли могли когда-нибудь подозрѣвать!

Передъ изслѣдователемъ, какъ въ калейдоскопѣ проходитъ историческая жизнь народа, запечатлѣвшаяся въ его воззрѣніяхъ и вылившаяся въ его творествѣ.

Въ результатѣ получается цѣльная картина, дающая понятіе уже не объ отдѣльномъ лицѣ—индивидуумѣ, а о всемъ народѣ, дающая возможность познакомиться съ коллективной жизнью народныхъ массъ.

Еще большее значеніе изученія народной словесности мы поймемъ изъ слѣдующихъ словъ извѣстнаго русскаго историка—Буслаева, которыя цитируются ниже:

„Въ самую раннюю эпоху своего бытія, народъ имѣетъ уже всѣ главнѣйшія основы своей національности въ языкѣ, въ мифологіи, которыя состоятъ въ тѣснѣйшей связи съ поэзіей, правомъ, съ обычаями и нравами. Народъ не помнитъ, чтобы когда-нибудь изобрѣлъ онъ свою мифологію, свой языкъ, свои законы, обычаи и обряды. Всѣ эти національныя основы уже глубоко вошли въ его нравственное бытіе, какъ самая жизнь, пережитая или въ теченіи многихъ доисторическихъ вѣковъ, какъ прошедшее, на которомъ твердо покоится настоящій порядокъ вещей и все будущее развитіе жизни“...

И дальше:

„Слово—есть главное и самое естественное орудіе преданія. Къ нему, какъ къ средоточію, сходятся всѣ тончайшія нити родной старины, все великое и святое, все чѣмъ крѣпится нравственная жизнь народа“.

„Слово—не условный знакъ для выраженія мысли, но художественный образъ, вызванный ощущеніемъ, которое природа и жизнь въ человѣкѣ возбудили. Творчество народной фантазіи непосредственно переходитъ отъ языка къ поэзіи“.

Весьма естественно поэтому, что изученіе народной словесности является дѣломъ національной гордости и національнаго самосознанія. Съ давнихъ временъ пытливые умы манила къ себѣ таинственная жизнь созданій народной фантазіи, манила къ себѣ какая-то здоровая сила и краса народныхъ произведеній, о которой Я. Гриммъ дословно говоритъ такъ: „Народная поэзія неизмѣримо выше поэзіи искусственной, потому что она естественна, потому что, будучи выраженіемъ творческаго духа всего народа, она свободно выливалась изъ устъ цѣлыхъ поколѣній. Къ ней не прикоснулось никакое личное соображеніе. Красота ея есть такое же независимое отъ личной искусственности, отъ случайной прикрасы, явленіе, какъ красота самой природы. И какъ произведенія природы потому только прекрасны, что это качество, согласно съ ихъ внутреннимъ организмомъ, со всѣмъ существомъ ихъ, такъ и изящество народной поэзіи, есть необходимое выраженіе самого содержанія, самого міа или преданія и кроющейся въ нихъ мысли или основнаго нравственнаго чувства; потому то безискусственная поэзія всѣхъ народовъ и всѣхъ временъ высоко нравственна, точно также, какъ въ народѣ физическое—здоровье—необходимое условіе красоты“.

Творцомъ и носителемъ народной поэзіи является вся нація и народныя произведенія, живущія многія сотни лѣтъ въ устахъ народа, не представляютъ собой чего-либо строго опредѣленнаго и постояннаго, напротивъ, форма ихъ вѣчно варьируется, безконечно измѣняется и эта неустойчивость, постоянное колебаніе созданий народнаго духа происходитъ оттого, что пѣвцы-рассказчики „соединяютъ въ себѣ и авторовъ и исполнителей;“ однако же самый замыселъ, сюжетъ представляется весьма устойчивымъ и даже, по изслѣдованіямъ ученыхъ, оказывается, что не только всѣ европейскіе

народы, но и азиатскіе имѣютъ много общихъ сюжетовъ, которые, странствуя по всему свѣту, облекаются только въ новыя формы, новую оболочку, специфическую для данной національности. Это особенно хорошо можно прослѣдить, сравнивая сказки родного народа съ такими же произведеніями другихъ народовъ. Но есть все таки замыслы, являющіеся созданіемъ лишь данной народности, а къ нимъ относятся и сюжеты, взятые изъ прошлой жизни націи, какъ напр., историческія пѣсни.

Украинскій народъ богатъ своими пѣснями на историческія темы, которыя извѣстны подъ названіемъ „дум“, распѣваемыхъ „кобзарями“, „лірниками“ и составляютъ чисто національную особенность.

Къ сожалѣнію, въ предисловіи мы не имѣемъ возможности распространяться на эту интересную тему и потому, ограничиваясь сказаннымъ въ самыхъ общихъ чертахъ по занимающему насъ предмету, перейдемъ къ самому краткому разбору помѣщенного ниже матеріала.

Всѣ, имѣющіяся у г. Кр. записи, разбиты на два отдѣла—пѣсни и прозу.

Каждый изъ отдѣловъ въ свою очередь подраздѣляется на подотдѣлы, обозначенные буквами: А, Б, В... и т. д.

Помѣщенные здѣсь подотдѣлы, содержатъ въ себѣ: первый, А,— „пісні культа та періодичні“—пѣсни, связанные съ временами года и когда-то, а отчасти и теперь, соединенныя съ опредѣленными обрядами и обычаями, сохранившимися еще со временъ языческой древности.

Теперь они представляютъ обломки такъ наз. „народнаго календаря“, т. е., уцѣлѣвшіе остатки обрядовъ, когда-то строго систематизированныхъ въ видѣ послѣдовательно - проведенныхъ сакральныхъ дѣйствій, имѣющихъ цѣлью воздѣйствіе на окружающую враждебную человѣку природу, съ непонятными явленіями которой древній человѣкъ постоянно сталкивался и, ощущая за этими явленіями какую-то живую силу, старался воздѣйствовать на нее, умилостивить, перетянуть на свою сторону эти всесильныя существа, которыми первобытное воображеніе населяло всю природу.

Только проносилось первое оживляющее дыхание весны, какъ начинались весенніе хороводы, игры, пѣсни. бывшіе своего рода культомъ весны, достигавшимъ своего апогея ко дню „Купала“, которымъ праздновали наибольший день лѣтняго періода: тогда же пѣвались такъ наз. „петривки“, и „русальні пісні“—„русалиї“.

Помѣщенныя у г. Кр. „веснянки“ являются теперь только пѣснями. поющими весною и во время хороводовъ. По содержанию они представляются въ романтически игривомъ духѣ или задорно-веселомъ, напр., №№ 8, 9, 10, 11 и пр.; изъ нихъ такіе, какъ № 12, 13—поются преимущественно дѣтьми.

Здѣсь также помѣщены пѣсни, связанныя съ играми; всѣ онѣ представляютъ варианты давно извѣстныхъ пѣсенъ и печатаются скорѣе, какъ иллюстраціи къ общему представленію о произведеніяхъ этого рода, а также и по своей филологической цѣнности; изъ нихъ о № 26 нужно сказать, что онъ скорѣе напоминаетъ игру, извѣстную подъ назв. „Жона“, чѣмъ „Кострубонько“, а № 27—„Стрѣлка“—есть также вариантъ этой же игры.

Пѣсни, извѣстныя подъ назв. „купальські“, или „купалові“, обыкновенно поются на „Купайла“, въ связи со старыми обрядами, которыми сопровождается это празднованіе, сохранившееся еще со временъ язычества; поэтому и подъ № 32 помѣчена буквами: а, б, в... цѣлая серія пѣсенъ, сообразно тому порядку, въ которомъ онѣ поются.

„Жнивові“ или „обжиночі пісні“ поются въ жатвенную пору года, кромѣ того онѣ связаны со стариннымъ обычаемъ, состоящимъ въ томъ, что жнецы, по окончаніи работъ, являются къ хозяину со снопомъ ржи и поютъ ему нѣкоторыя изъ этихъ пѣсенъ, послѣ чего хозяинъ ихъ угощаетъ за труды.

Начиная съ № 41, пѣсни теряютъ свое прямое отношеніе къ „жнивамъ“ и представляютъ лишь выраженіе личныхъ душевныхъ настроеній, которыя выливаются въ этихъ пѣсняхъ женщинами во время полевыхъ работъ. Здѣсь „дівчата“ поютъ о своей судьбѣ (№ 46),

предстоящей семейной жизни (№ 49), что станет намъ понятнымъ, когда мы примемъ во вниманіе, что осенью обыкновенно „справляютъ весілля“.

„Колядки“ и „щедрѣвки“ до сихъ поръ хранятъ остатки самой глубокой старины. Обыкновенно онѣ или являются величальными пѣснями и, въ такомъ случаѣ, воспѣваютъ хозяина, хозяйку, ихъ дѣтей—въ извѣстной идилической обстановкѣ, изображая свѣтлую, желанную сторону жизни, или же, если они заключаютъ мотивы христіанскіе и нравоучительные—представляютъ любопытное явленіе—превращеніе разсказовъ христіанства въ „легенды“ о святыхъ, въ своего рода новую мифологію.

На „колядках“ и „щедрѣвках“ особенно отразились легенды о святыхъ, напр., № 53, № 54 „г“, № 82, гдѣ Св. Ілія—„Гилля“—прямо является покровителемъ полей „житечка гляжу“ и т. под. Въ № 56 Св. Рождество представляется олицетвореннымъ, также какъ бываетъ олицетворена и „коляда“. Чрезвычайно интересны сохранившіеся въ „колядках“ и „щедрѣвках“ слѣды дружиннаго вѣка; такъ, несомнѣнно, изображеніе вождя среди дружины, охота съ соколомъ и борзыми, веселье—есть черты жизни древней Руси.—см. № 54 „в“, № 54 „е“, №№ 60, № 61, 62, 63, 64, 67, 86.

О возникновеніи „колядок“ существуютъ въ наукѣ очень интересныя предположенія, изъ которыхъ, за недостаткомъ мѣста, мы тутъ укажемъ только на связь ихъ съ „январскими календами“ въ Византіи, съ древне-русскими скоморохами и, наконецъ, замѣтимъ объ отмѣченномъ Потѣбней—„отсутствіе въ колядкахъ зимнихъ и присутствіе весеннихъ чертъ“, говорящее за то, что обычай новогодняго обряда, когда-то у славянъ совпадавшій съ началомъ весны—былъ позднѣе приуроченъ ко времени нынѣшнихъ „колядок“...

Хотя, „весіллями“ (свадьбами) и „хрестинами“ слѣдовало-бы такъ сказать замкнуть отдѣлъ Б— „Пісні особистого життя“, но по обстоятельствамъ, независящимъ отъ собирателя матеріала, обряды эти съ ихъ „піснями“, печатаются послѣ „пісень историчних“.—

Свадебный обрядъ принадлежитъ къ наиболѣе обслѣдованнымъ въ народной жизни, на протяженіи большей части территоріи Украины, однако собирателямъ этнографическихъ матеріаловъ слѣдуетъ имѣть въ виду, что отдѣлъ этотъ все-же не такъ ужъ много обслѣдованъ въ сѣверной части Волынской губ.; а такъ какъ современное культурное теченіе уничтожаетъ слѣды старины, поэтому инадо дорожить каждымъ удобнымъ моментомъ, что-бы тотъ же собиратель въ означенной части Волыни, записывая „весілля“, не брезгалъ бы самыми незначительными записями, ибо безъ этого—все—что умретъ—не воскреснетъ.

Вообще въ народной словесности изученіе обрядъ въ представляетъ слишкомъ много интереснаго, и мы, отсылая читателя къ специальнымъ сочиненіямъ по этому вопросу, замѣтимъ только, что весь „народный календарь“ тѣсно связанъ съ религіозными воззрѣніями народа, поэтому изученіе его, — есть изученіе эпохи доисторическихъ вѣрованій нашихъ предковъ, изученіе того, какъ „древній анимизмъ превратился въ народную демонологию“.

Отчасти растянувшееся, настоящее предисловіе не даетъ намъ возможности остановиться на „прозѣ“ — весьма большомъ отдѣлѣ народной словесности, почему разсмотрѣніе его мы и отложимъ на дальше, а здѣсь, кстати скажемъ, что всѣ этнографическіе матеріалы, записанные любителями на Волыни и смежныхъ съ нею губерніяхъ, всегда найдутъ себѣ мѣсто въ „Трудахъ Общества изслѣдователей Волыни“, но при условіи однако, что записи будутъ произведены съ большимъ тщаніемъ и съ соблюденіемъ тѣхъ фонетическихъ правилъ, какими пользовался В. Г. Кравченко въ своихъ матеріалахъ, и на которые мы указываемъ въ этой статьѣ, безъ этого же въ нихъ невозможно будетъ разобраться.

М. Гладкій.

ПІСНІ.

РОЗДІЛЪ

А.

Лісні культура

та

періодичні.

I.

Веснянки і весняні гулянки.

1.

На нашой да юлиц'и
Ще й на переюлку
Нихто краще не заграє
Як Оврамко (ймення) в дудку—
Оврамко в дудку—
Катеринка в тав'є.
Кому дати на добраноц?—
Катерині (ймення) коханц'є.
Катеринка воду несе—
Коромисел гнетца,
Оврамко у воротах,
Як береза лльстца.
Тисовеньки' коромисел,
Гнїса, не зломїса
Молоденьки' Оврам,
Не плач не журїса.
—Якже мїне не плакати
Й да ще й не журїтца,
Як не возму да Катерини—
Не буду жєнитца.

Устин Акданський, з с. Гунич Ов-
ручського пов. 19¹³/VII 03.

2А.

1. Василь, Василь, Васильчєку,
(ймення)
2. Люлю, люлі, мой сїочку,
3. Часом т'єбе пород'їла,

4. Пород'ївше, посадила,
5. Посад'ївше, полївала,
6. Полївавше, защїкала (?),
7. Защїкавше, віла в'єнок,
8. Звївше в'єнок, пошла в
танок,
9. А в том танку мой нелюбі',
10. Товстогубї',
11. С'єдит соб'є, кобзу грає,
12. В його струні вал'овїє,
13. В його сьміки дротяніє.
14. С'єдит соб'є кобзу грає,
15. На мнє в'єнок усихає.
16. Василь, Василь, Васильчєку,
17. Люлі, люлі, мой сїочку,
18. Часом т'єбе породила,
19. Пород'ївше, посадила,
20. Посад'ївше, полївала,
21. Полївавше, защїкала,
22. Защїкавше, звїла в'єнок,
23. Звївше в'єнок, пошла в
танок,
24. А в том танку мой мїленьки',
25. С'єдит соб'є, скрипку грає,
26. На мнє в'єнок виростає—
27. В його сьміки дротяніє,
28. В його струни золотїє

Марія Хирдан з с. Гунич, Овруч-
ського пов. 19¹⁶/VII 30.

Б.

1Б=1А. 2Б. Ой перши' раз сад
сад'яла, 3Б. А други' раз пол'ивала
4Б. А треїті' раз цвѣт зривала.
5Б=8А. Зорву цвѣток, 6Б=9А. 7Б.
Мой велюб кобзу грає, 8 Б=12А.
9Б=13А. з бѣсл'их личок. 10Б=16А.
Василь, 11Б. Ой перши' раз сад сад'
ила и т. и... 12Б=24А. 13Б=25А.
Мой міленьки' 14Б. В його струни
шовковие 15Б. В його сьмічок зо-
лотеньки' 16Б. Вон хлоп'єц моло-
деньки.'—

Старий Дорогинь, Христинівська
вол. Овруцького пов. 19¹⁶/vii оз.

3.

Осіянюк у воротах
У дудочку грає,
А Хведурка (ймення) у городі
Ц'їбулю щипає.
—На тоб'є, Осіянюк,
Да цюю ц'їбулю.
—Я за цюю ц'їбулю
Сім раз поцолую.

Мотря, с. Гуничи, Овруцького пов.
19¹⁶/vii оз.

4.

Ой перейди, мьєс'єпу,
Дай на нашу улицу,
На нашой улиц'є
Да все хлопци-маладци,
Нема найкращого
Над Оврама нашого.
Шось у леси гукає,
Оврам коней шукає—
Катерина ридас:
—Не шукай, Оврам, коні,
Твої коні в шкоді—
Да в Катерини в городі—
Пойдеш, коні займең.—
Катерину побачиш.

Устин Акданський, с. Гуничи,
Овруцького пов., 19¹³/vii оз.

5.

На нашій да й улиці
Ще й на переюлку,
Ой курила Катерина (ймення)
Оврамову (ймення) люльку.
Курила, тет'єн купувала
Щоб на тебе, Оврамко,
Хвороба напала—
За люлочку—коп'єсчку,
За тет'єн три гроші—
Кури, Оврамко,
Во вельмо хороши'.

Устин Акданський, с. Гув'язи,
Овруцького пов. 1903 р.

6.

Й а в горді горд'овина
Й у кучку ісхил'ялас'є,
Нихто так не заграє,
Як N у дудку...
N у дудку,
А Юзочка (чи як там) у танці.
Ой заграй Юзюці—коханці,
Ой не ходи да N
По позньої вечери,
Не носи дудочки
В шовкової кишені.

Людька Штанкевичка, хут. Підча-
ше, Христинівська вол. Овруцько-
го пов. 19¹⁴ ii оз.

7.

Й а в довгой лозі
Та пасли дівки кози,
Й а дівчата—ковинята,
Поломали ножинята...
Абе кізка не скакала
То б і ніжки не зломала,
А то кізка поскакала
Тей і ніжку ізломала.

О. Перін. С. Слободище, Жито-
мирського пов.

8.

На городі крокіс
 Поріс,
 Забрав чорт хлопців
 Дай у ліс
 Повіс.

Ой на городі V
 Крокдсиця,
 Забрав чорт хлопців
 Дай носиться...

Мелетина Левитська, м. Остропіль, Звягельського пов.

9.

— Ой куди ти ідеш, Романе?
 — На ярмарок, мій пане, мій пане,
 — Ой що ти везеш, Романе, Романе?
 — Десять хлопців, мій пане, мій пане.
 — Що хочеш, Романе, Романе?
 — Всі по грошу, мій пане, мій пане.
 — Так дешево, Романе, Романе?
 — Бо ледачі, мій пане, мій пане.
 — Ой куди ти ідеш, Романе, Романе?
 — На ярмарок, мій пане, мій пане.
 — Що ти везеш, Романе, Романе?
 — Десять дівок, мій пане, мій пане.
 — Що хочеш, Романе, Романе?
 — По сто рублів, мій пане, мій пане
 — Так дорого, Романе, Романе?
 — Взяв добрий, мій пане, мій пане.

Настя Захарчукова, с. Тютюнники, П'ятецька вол., Житомирського пов. 1897 р.

10.

Млинове колесо
 Близько шляху стояло,
 Й а все диво видало...
 Ідуть мужі до млина,
 А парубки—до ступки,—
 Везуть мужі пшеницю,
 А парубки—мітлицю...
 Всім парубкам по кошу,
 А Косцьові—півтора,
 Бо женитися пора.

О. Перія, с. Слободище, Житомирського пов.

11.

Ой, гороше, гороше, гороше,
 Посіяно хороше, хороше, хороше,
 А ще краще горати, орати,
 Бо єсть кому збирати, збирати...
 Вон, хлопці, вон,
 Во на горі льон,
 Під горою дзеленець—
 По три гроші молодець—
 По талеру дівка—
 Ззіли хлопці дідька.
 Під горою лози,
 Пасли хлопці кози,
 А дівчата свині,
 Шоб були господині.

Мелетина Левицька, Звягельськ. пов.

12.

Вибігайте, безштаньки, безштаньки,
 Заспіваймо веснянки, веснянки...
 Й а в горосі два стручки, два стручки
 Чотири, чотири, (?)
 Та шоб чєрви стьчили, стьчили...
 Шпачку, шпачку,
 Чи був же ти в садку, в садку,
 Чи видав же ти, як мак сіють?
 —Оттак сіють мак:
 У морковці пустернак!..
 Вийди, вийди, сонечко, сонечко,
 На чистес полечко, полечко—
 Там чоловіки косять,
 Бога просять,
 Жінки вяжуть—
 Молитву кажуть.

С. Никонівка, Солотвинська вол., Житомирського пов. 1889 р.

13.

Сонечко, сонечко,
 Вийди на попове поле,
 Там ппн косить,
 Бога просить,—
 „Очияи кватирочку!“

Петро Струтовський, сел. Малі-Мошківці, Житомирського пов.

14.

Оженився Марко без голови,
Й а взяв жінку без бороди,
Й а поставив хату без верха...
Жінка хати не любила—
Взяла—хату підпалила...
Жінка с хати й увтікла
Тей до матирі пішла...
Погоріло живчине все добро—
Мішов, клочча ще й помело...
Марко злякався
І в кропиву сховався,
Бороною вкривсь,
Шоб не засмаливсь—
Борона згоріла,
А борода зітліла...
Тиждень минає—
Жінки немає,
Тиждень проходить—
Жінку приводить.

О. Перін, с. Слободище, Жито-
мирського пов.

15.

Чім, чім, конопелька,
Не зелена ростеш?
—Як мене, конопельці,
Да зелененької будь—
З пуд кореня конопельку
Да вода пудмела,
А в пол конопельку
Да бура зломела,
А зверху конопельку
Веребейки спилі...—

Ганка Макаревичка, с. Паволоча,
Покалевська вол., Овруцького пов.
19 12/II ст.

16.

Й а діверко по горі ходить,
Шукає, питає та жони свей.
—На шо-ж тобі та жона твоя,
На шо-ж тобі молоденькая?
—Де поділа коня вороного,
Де поділа вороненького,
Де поділа золоте сіделце,
Де поділа золотенькоє,
Де поділа дротяну ногайку,
Де поділа дротянесеньку,
Де поділа ключи золоті,

Де поділа золотенькі?..

—Я пропила із поповичем,
Я пропила з молодесеньким—
На медочку солодесенькім...

О. Перін, с. Слободище, Житом.
пов.

17.

Отак-би оце Шевели, а там—
Брехарі живуть, то й співають у
Харківській губерні у Сумському
в'їзді, а в селі Рогізнюму, куди
нас пан продав з матірью, шоб геть
від батька далі були:

Ішли хмари із Полтави,
Стали над Сумами,
Викликали Полтавочку
З чорними бровами—гу!

Полтавочко, паняночко,
Хорошого роду,
Стояла на кладочці,Дивилася в воду—гу!

Кодиб же ти дівчинонько,
Трошки багатенька,
Взяв-би тебе за рученьку,
Повів до батенька—гу!

—Як-би я була
Трошки багатенька,
Наплювала-б я на тебе
Й на твого батенька.

С. Рогізне, Сумського пов., Харьк.
губ., від матері.

18.

Послала мате
Вогню брани:
—„Ой іди, дочко,
Мерщій, мерщій,
Та з своїм миленьким
Не стій, не стій“.
—Ой, як міні, мате,
З ним не стояти,
Шо в його, мате,
Нові кровати,
Нові кровати,
Ше й пухові подушечки,
Пристав миленький
К дущечкі.

Дівчина Оляна, с. Решетилівка,
Полтавська губ.

19.

Чорна галочко
Переманочка,
Переманіла к собе
Сокола.
Я-ж його не мавіла—
Вбу́н сам прил'етав,
Сам прил'етав,
Во крил'ечка мав—(2)
Вбу́н мене сподобав.
Молода Юзечка (ймення)—
Переманочка—
Переманіла к собе (йменвя).
Я-ж його не мавіла,
Вбу́н сам приезджав, (2)
Во ковіка мав (2),
Вбу́н мене сподобав.

Людька Штанкевичка—хут. Під-
часе, Христинівська вол. Овруч-
ського пов. 19 14/II 01.

20.

Весна—красна
Й а з стрих вода капле
Забридський став і Вісіцький став
До купи злився—
Козак за дівку бився.
Не бийтеся і не лайтеся—
Я вас обох люблю:
Васильку, я тобі хустки даю,
А за Михалка замуж піду.

С. Забрідде, Левківська в., Жито-
мирського пов., Людмила Рісінська.
19 3/хп 04.

21.

Калина—малина,
Чого в лузі стоїш,
Чом не процвітаєш—
Чи мочі боїєся,
Чи суші бажаєш?
Суші не боюся,
Мочі не бажаю,
Де я виросла
Там стояти маю
Дівчино, рібчино,
Чого смутна ходиш,
Чому не говориш,—

Чи головка больна,
Чи світу не вольна?
Головка не больна
І світу вольна,
Три ночки не спала,
Дробний лист писала
До того козака,
Шо вірно кохала.
Дівчино, рібчино,
Господь з тобою,
Як назад повернуса,
Возьму шлюб з тобою.
—Шоб тебе взяла лихая година,
Одцуралась од мене вся родина.

М. Корець, Звягельського п.

22.

Ой летіла калинова стрела
Да впала по серед села,
Тай пробіла N головку,—
Як подилась кровавая річка—
Та до того N в сїні,
А в N вечеряти сїлі,—
Як вискочить N (жіноче ім'я) з хати,
Як ударить об поли руками:
—Оддай, мате, ключі од комнати—
Одомьнути новую скринчину,
Да вийнати шитую хустину,
Зав'язати N головку—
Як жив буде, до й сватати буде,
А як умре, до славочка буде.

С. Рогізне, Сумськ. пов., від матері

23.

Вулицу мостять.

У піст у перву суботу кажуть:
—„Ходімте уляпю мостять.“—
І тоді кричать:
—Ой зірочка, камняночка,
Чом не лупалася,
Скажи, дівко, всю правдовку—
З ким женихася—гов!
—Хіба-б же я піщаная,
Шоб я лупалася,
Хіба-б же я дурна була,
Шоб я призвалася?—
Зійшла рута, та не тута—

По над берегами,
Нельзя міні на улицю
Да за ворогами.
Ой, місяцю, перекрою,
Зайди за комору—
Нехай же я із миленьким
Хоч вечер постою.
Ой, місяцю, переріжу,
Зайди хоч за хижу—
Нехай же я з миленьким
Хоч вечер посижу.—

Від матері, с. Рогізне, Сумського
пов., Харьк. г.

Г Р И.

24.

„Чи диво, чи не диво.“

Чи диво, чи не диво—
Їхали дівки на войну,
Чи диво, чи не диво—
Й а молодіці за ними,
Їдуть хлопці вазириці.
Звували дівки три городи,
Й а молодіці три селі,
Й а парубки три шпиталі.
Їдуть дівки на ковях,
Й а молодіці на волах...
Їдуть хлопці на дручках
Посадили дівки за столом,
Й а молодіці перед столом,
Й а парубки під столом...
Їдять дівчата куратинку,
Й а молодіці гусятину—
Їдять хлопці до смаку—
Червивого собаку...
Й а пьють дівки мед-вино,
А молодіці горілку,
А парубки помитки;
Пьють дівчата чарками,
А молодіці шклявками,
Й а парубки черипками...
Чи диво, чи не диво—
Полягали дівки й у в ліжках.
А молодіці—по лавках,
Й а парубки—в барлозі,
Чи диво, чи не диво...—
Миз поганими свиньми...—

О. Перін, С. Слободище. Житом. п.

25.

Кострубонько.

Стають—одні по одну сторону, а
другі—по другу і то кожна сторона
держуться за руки, а по середині поло-
жать дівку, або парубка й говорять:

—Помагай—Бі, Кострубонько,
Помагай—Бі, голубоньку!

—Що ти робиш, Кострубоньку,
Що ти робиш, голубоньку?

Він піднімається й каже:

—„Рибу ловлю!“

Одні кажуть:

—Рибу ловить Кострубонько,
Рибу ловить голубонько.

Другі питають:

На що риба Кострубоньку,
—На що риба голубоньку?

Він: —„Їсти варю!“

Перші:—Їсти варить Кострубонько,
Їсти варить голубонько.

Другі:—Шо ти робиш, Кострубоньку,
Шо ти робиш, голубоньку?

Він знов:—„Їсти варю.“

Перші:—Їсти варить Кострубонько,
Їсти варить голубонько.

Другі:—На що вариш, Кострубонько,
На що вариш, голубоньку?

Він: —„Обідати.“

Перші:—Обідає Кострубонько,
Обідає голубонько.

Другі:—Шо ти робиш, Кострубонько,
Шо ти робиш, голубоньку?

Він: —„Нездужаю.“

Перші:—Нездужає Кострубонько,
Нездужає голубоньку?

Другі:—Шо ти робиш, Кострубоньку?
Шо ти робиш, голубоньку?

Перші:—Помер, помер Кострубонько,
Помер, помер голубонько.

Другі:—Поховали Кострубонька,
Поховали голубонька...

Веруть його—хто за ногу, хто за
руку—несуть, і вже на яке місто
принесуть—співають:

— „Поховали Кострубонька,
Поховали голубонька“...—

Кострубонько схопитися і женеться
за дівчатами!

Від матери, с. Рогізне, Сумського
пов.

26.

Гоже, гоже, Костробонько,
Сіві—мілі, голубонько,
Чим я тоб'є н'ї вгодила,—
Кислого борщу наваріла,
На припобі припичала,
Кіслім борщем годувала.
Да вмер наш Кострубонько,
Наш голубонько.

Насіяв мачку

Ще й постеряячку

І цибуленьки, і петрушеньки:

—Да йди, жоно, до дому,

Бо діти плачут,

Єсти хочут.

—Я без мужа не пойду—

Там на полиці

Дьв'є палан'ици

Нехай берут дай єдят.

—Да йди, жоно, до дому—

Андики болбочут,

Єсти хочут.

—Я без мужа не пойду—

Там у горщиці

Трохи галушиці—

Нехай берут дай єдят.

—Оде посуду в л'єс

Да нарубаю рубцбў,

Да пожену жбўнку

До дому.

С. Гуничи, Овруцького повіту,
Устин Акданський. 19¹⁹/VII 03.

27.

Стрілка.

Стануть дівчата вколо, взявшиє
за руки, а одна в середині,—то—
жінка, а на дворі—чоловік. Чоловік
кида на жінку стрілку (паличку) і
він же співає, а йому підспівує коло:

—1) Ой кину я стрілку

2) На свою жінку,

3) —Гей, жоно, до дому—

4) Кури кричать—єсти хтят.

5) Гей, жоно, до дому!..

Вона піймала стрілку, кидає йому
назад і вона жодказує; їй підспівують:

Єсть в комориці

С просом горщице—

Нехай беруть да ідять...

Чоловік: Ой кину я стрілку

На свою жінку—

—Гей, жоно, до дому—

Діти плачут, єсти хтят.

Гей, жоно, до дому!..

Жона: Єсть на полиці

Три паляниці—

Нехай беруть да ідять.

Чоловік:—1, 2, 3.

Дочки плачуть—замуж хтят.

Гей, жоно, до дому!..

Жона: Єсть в комориці

Три скриниці—

Нехай берут да ідут.

Чоловік:—1, 2, 3... .

4) Сини плачут—женитися
хтят.

5—5.

Жона: Єсть на горіці

Три кожушица—

Нехай собі женяться.

Вона проспівала це, тай тікає, а
він її ловє.

Мелетіна Левитська, м. Остро-
піль, Звягельського пов.

28.

Д о ш к а.

Дівчата:

Коло млина—там ходила третина—

Один тавчок—дівочок, другий-жінко-

Третій тавок—парубків; [чок,

Туди зайшов сірий вовк,

Дівчатам шалку звяв,

А молодиям— „драстуйте,“—сказав,

А хлопцям—хвіст задрав:

— „Ви, хлопці, не дивуйте,
Та вовка під хвіст цілуйте.

Хлопці:

Дубовая дошка
По тину скакала,
А с тину впала—
Дівочок побила,—
Дівочки сиділи,—
Роботу робили, (2)
Все хусточки шили,
Голочки поламали,
Шовком затягали...

Дівчата:

Дубовая дошка
По тину скакала,
А з тину впала—
Парубків побила,—
Парубки сиділи,—
Роботу робили, (2)
Собаки лушили,
Ножики поламали,
Зубами натягали.

Хлопці:

Шо ступлю та зломлю
Сухе дерево ліщину,
Та наварю кашки,
А в тій кашці—

Кварта олійки—
Кому їсти, то їсти—
Дівчатам—дівчатам—
Великим, молодим,
Молодицям і старим...

Дівчата:

Шо ступлю, та вломлю
Сухе дерево—ліщину
Та наварю кашки,
А в тій кашці
Жабьяча ніжка—
Кому їсти, то їсти—
Хлопцят, хлопцят—
Великим і малим,
Чоловікам, ще й старим.

Знов дівчата:

Наші хлопці стрельці—брільці,
Застрелили жабу на коробці,
А мишу на колодці
Та погли хряці в борщі,
С печеною редькою, с чемерицею,
Полетіла в чисте поле метелицею...
Віжить заєць, задрав хвіст—
Буде парубкам гризти на весь піст.

С. Біляківка, Кобеляцького пов.
Горпина Чопенкова.

II.

Петрівки.

29.

От як хлопець із дівчиною люблять-
ся, то як іде вуйн селом, то дівчата
сьпивають йому:

Комари удуть—дощик буде...
Де твій Іванку, ношліг буде?
У Мартинка на полику,
Коло Ганнусі, соколику,
Под білою березою—
Там хорошенько обмегано,

Барвіночком об'єднаю...
Там Іванко с торгом, с торгом...
А з яким торгом?—с каральом—
Чужим дівонькам розпродує,
Свій Ганнусі дарма дає!

Л. Зіневіч, с. Курозвани, Острож. п.

30.

У Києві здрі
В новому горді—
Калина—малина—
Ягода червона.

У нашого Іванка
Кучерява голова,
А й у Степанка
Білес личко,
А й у Мартинка
Чорні очі,
А й у Романка—
Довгі пальці,
А й у Данилка—
Довгі плечі,
А й у Сидорки—
Довгі п'яти,
А й у Артемка—
Широкий зуби...
Кучерява голова—
Комин затикати.
Білес личко—
То панське дитятко,
Чорні очі—
Дрибен лист читати,
Широкі плечі—
Засловка до печі,
Довгі п'яти—
Жар загортати,
Довгі пальці—
Кури мапати.

Л. Зіневич, с. Курозвани, Острож. п.

31а.

Ой Петрівочка да мала нічка
Да не виспалася наша дівочка—
Всю ноч не спала—
Швури сукала,
Сукала швури воловій,
Путала кві вороні,
А поцтавши понуздала,
А понуздавши—попускала:
—„Кві мої, вороні,
Завесіть пута воловій,
А поприносьте шовкові...“—
Ой Петрівочко, да мала нічка,
Да не виспалася наша дівочка...

Ну, а тут уже приплутують до неї:

б.

Ой тнуть мене комарикі,
А я не боюсь—
Одно рядно постелю,
Другим—одягнусь.

в.

Ішли-ж дівки да по ягодки,
Довелось їм Дунай брести,
Мачушиній дочці да перід вести.
Усі лівки да Дунай переплили,
А мачушина дочка утопилася
І плахта-сивяточка замочилася.
—„Не жаль міні дочки да сиріточки,
А жаль міні плаhti да сивяточки.—

д.

А як рідна дочка втопиться, то так:
Ішли ж дівки да по ягодки,
Довелось їм Дунай брести,
Материній дочці да перід вести;
Усі ж дівки да перебрели,
Материна дочка утопилася,
Плахта черчаточка*) замочилася.
Прийшли звісті да до матері—
Що вже гвоя дочка утопилася,
І плахта черчаточка замочилася.
Не жаль міні плаhti да черчаточки,
А жаль міні дочки да коханочки.
Набрала черчищу—не перечищу,—
Дай, мате, лопату перев'яяти,
Дай, мате, коробку переміряти.—
Ой під чим червець?
Під Нечуй—вітром,
Шоб не чули хлопці
Зозулі літо...

С. Рогізне, Сумськ. пов., від матері.

*) Ї такі корінці—звуться—„червець“—коло коринця сизенькі глазочки ростуть, чорні крупки—як риб'яча ікра. Да оце у Петрівку і копаємо червець—з нього роблять краску кармазинку.

III.

Купалові.

32.

У вечері хлопці й дівчата везут
із двора солому да кладут, да палат,
да сьп'євають:

а.

Хто не пуйде на Купайла,
Шоб йому ноги поламало,
Шоб покляло колодою,
Колодою смоловою.

Сонце пече,

Смола тече

Да ідет хлопці,

Смоли брат(и)

Вьєдмі очи заливати,

Шоб пу ночах не ходили,

Чужіх коров не доіли,

Во коровки старенькі—

В їх телятка маленькі.

б.

Сьогодні Купайла,

А взавтра Івана

Кидав чорт хлоппоу

Через баркан(а)

в.

Скаче жабка над р'єчкою,
За єю К'осіянко з нудечкою.
Постой, жабко, не скач хутко,
Осідлаю і огнуздаю,
Поеду Хведорки одведаю—
Ой чи жива, чи здорова
Моя Хведорка черноброва.
Шне кошулю тонку бьєлу
К'осьяку про ведељу.

г.

В Гуничаз пуд всрбами
Стуют коні осідлани
Тулько сьєсти, проєхати

Гуницьких д'єук одв'єдати
Гуницьки д'єуки убьогие,
Крают хустки шовковие.
Подарочки с китайочки,
Гуницьки д'єуки—поняночки.

д.

Погоном дорожками
Єхав К'осіянко з обручак^а,
За ім д'єучата з онучками—
Сьому-тому запродає,
А Хведорці дарма дає.

Хлопці куля запалят, настромят
на жертку, а мі сьп'єваємо, а моло-
дипі да чоловіки дивлятца:

е.

А в горьді города поросла,
Щоб ти, Хведорко, вище не росла.
Буде з мене такенької
Полюбіт Сян маленькую.—
А в горьді куколь порос,
Шоб той Сянко вище не зрос.—
Буде з мене такенького—
Полюбіт Хведорка маленького.

ж.

Чия то борода загор'єлас була?
Сянова борода загор'єлас була,
Приб'єгла Хведорка з милощамі,
Да вхопила бороду пригорщамі—
Стовпом д'им, кошелем д'им.

з.

На погоні огонь горит,
Мойму свекорку живот болит.
Нехай болит, нехай знає—
Мене на Купайла не пускає,
А в коморє окошечко
Відно мінє Купайлечко.

и.

35.

А в городі городовина,
Да ідіт, д'єўки горди рват,
Тяжко хлопцам Петра ждять.
Д'єўки горди не нарвали,
Хлопці Петра не дождали.

Дівчина Мотря, с. Гунячи, Паро-
дичська вол., Овруч. пов. 19¹³/VII 03.

33.

На Йвана Купального,
Ходила вїдїма на валво, (ялнувати)
На дуба лїзла—кору гризла,
З дуба впала—позбирала,
Зеляньських хлопців чарувала,—
Чаруй, чаруй, нехай знають,
Нехай Купайла не займають—
Наше Купайло з голячками,
Наші хлопці з болячками.

Дівчата нарвуть квіток і зв'яжуть
його—і то—Купайло. Посядають де-
небудь у кружку, сьбивають „На Йвана
Купального“, а хлопці набіжать, од-
беруть од їх Купайла і порвуть.
Л. Зінсвіч, с. Курозвани, Острож. п.

34.

Ой Петре-Павле й Іване,
А вже Петрінка минас,
Половина літечка немає,
А вже косарі траву жнуть,
А наші хлопці весни ждуть.
Чекайте, хлопці, до весни,
Щоб вам дівчата підросли.

Марія Даришева, з с. Свилярні
Ільїнецька вол., Липовецького пов.,
Київська г. 19²⁰/XII 00.

—Ой молодая—молодице,
Ой вийди на гулицу
Вистрой дівонькам Купалицу.
—Ой як же міні виходити—
В мене дитинка маленькая,
В мене свекруха лихенькая...—
Ой спи, дитино, невищина,
Бо пошла мати на улицу—
Строїт дівонькам Купалицу.

С. Курозвани, Л. Зінсвіч.

36.

Ой купалочка зкупалася
Да на бережечку зсушилася,
Дівка N хвалилася:
—„Що в мене коса до пояса,
Да в мене личко білявес,
Да в мене словце ласкавес,
В мене брівочки чорнесенькі,
Дай їдьте-ж, люде, дивітеса,
Да ідє Z женитися
Дай на чужую сторононьку—
Отам же йому нараяно—
Дьві скрині платти накладево,
Третью грїшми насипано—
Дівку N ізряжено—
Коло Z посажено.

І тоді це всі йдуть до річки і кожна
з голови вінок у всду—блїсь! Куди
вінок попливе—туди дівка заміж піде.

С. Рогізне, Сумськ. п., від матері.

IV.

Ж Н И В О В І.

37.

Сонейко, чи було ти в Бога в наймах,
Чи думаєш ти об мін'є,
Шо так раненько сходиш,
А позвенько заходиш?
Ти дівчино, молодая,
Да дурни' ти розум маєш,
Шо ти мін'є зневажаєш,—
Як я раненько схожу,
Дак я тебе у полі застаю,
Позвенько заходжу,
То я тебе у полі кидаю.

Дівчина Мотря, с. Гуничи, Овруч.
19¹²/VII 03.

38.

У нашого пана
Да толоченька п'яна.
Да вікоть, пане, (2)
Три барилки гар'єлки—
Четвертую п'ва—
Нас в'ива потоміла.

Дівчина Мотря, с. Гуничи, Овруч.
19¹²/VII 03.

39.

Чогось наші женчики
Потомилися,
Широкої дороженьки
Ізблудилися.
А чия це колясочка
По полю біжить,
А в тій колясочі
Н сидить—
Чеше косу гребінкою,
Примочає горілкою,
Чеше гребінцем,
Примочає сирівцем.
А чия-ж це толока
Щуку рибу волокла—
Із гори да в яр—
Дівчатам на бал,

З гори да в печеру—
Дівчатам на вечерю?
Ой, чуй, пане, чуй,
Вечерять готуй!—
Прилетіла тегеря—
Чи готова вечеря?—
А як не готова,
То й не сиди дома,
А як готовенька—
Сиди веселенька...—
А в нашого пана
Головка кудрява,
А в чужого ласа,
Як у того біса.

Пан кудрями заграє,—
Горілочка й унесе,
А нікому—нам—
Молодим женцям,
Добрим—молодцям...
А у нашому дворі
Горілочка на столі,
Горілочка в плясці,
Варенички в маслі,
Ну, нікому-ж—нам—
Молодим женцям,
Добрим молодцям.
Наш пан добрий, (2)
Пані не така,
Шо пан дас по гривенці—
Пані—пятака,
Бодай тобі, наша пані,
Болячка така.

С. Вільшана, Прилуцьк. п., від матері.

40.

Уже-ж наші женчики потомилися,
З широкої доріженьки зблудилися...
Ой чуй, пане, чуй,
Вечерять зготуй,—
Як вечеря не готова,
То не сиди, пані, вдома,

А як готовенька—
Сиди веселенька, (2)
Як рожа повненька...
Ой твуть мене комарики,
А я не боюся—
Одно рядно простелю,
Другім одягнуся...
Наші женці—як женці,
А чужі—як старці,—
Наші із серпами—
Чужі з торбами;
Наші снопи носять,
Чужі хліба просять;
А ми хліба не дали
Ще сорома довели,—
А робить—робить,—
Не хліба просять,—
Хліба зароблять—
Не нам очі драть.

С. Вільшана, Прилуцького пов.,
від матері.

41.

Ой поїду я дорогою,
А колесо калейною,
Пітаєтца козак дьсуки:
—Чи будеш ти мінє милою?
—Ой я буду чи не буду—
Може я дай так буду.
Горка моя да вечеронька—
Не солодки' обїд буде,
Харїйди, серце, у вечері,
Може мінє веселї' буде.

Ця і нижче показані обжиночні пісні,
з № 42 до № 50 записані мною
19 12/VI 03, у с. Гуничах, Народич-
ська вол., Овруцького пов., від дівчат
Мотрі, Оляни, Катерини та Домни.

42.

Була я на медочку,
Тепер поїду на гор'елочку...
Є в мене воркун в дома
Да на мою годовочку...
Ой ти, воркун, воркуночку,
Не бі' мене в головочку—
Мене мати годувала,
Головоньки не забівала...

А я того воркуночка
Да кришечки не боюся,
Як прийду до домовьку,
До в ноженьки покловюся,
А в рученьки поц'олую—
Ой воўн поміркус,
Цей раз мінє подарує.

43.

Пойду я в чуже село
Да звут мене наволокою,
Кажут мінє р'ечку плевсти
Широкую да глибокую.
Чи міні єї плевсти,
Чи міні єї перелинути,
Доведетця міні молодий
На чужині загинути
Як прийдетця помірати—
Нема кому поховати.
Поховают попи—дяки,
Поховают добрі люди,
Прийдетця в гроб класти—
Ньєкому заплакати,
Ой заплаче да закраче
Да чорная да вороновька—
Все чужая да стороновька...
Ворон чорні',
А галочка найчорнішая,
Отец-мате любі—милі,
А дружина найв'єрнішая.

44.

Пойду я в чуже село—
Там мінє да ни весело,
Там мєньє да веселенько,
Ой де ходить мєє серденько;
Там мінє веселиц'а
Ой де ходит моя сестрица

45.

Пойду я понад лугом
Аж муй мілі' оре плугом,
На парину гречку сіє—
Серце мєє веселіє.
Гречка муя, нерасная,
Доля муя нещасная,
Гречка муя невродлива
Доля муя нещаслива

РОВЕНСЬКА ОБЛБІВ
№ 1

Красноярская краевая
научная библиотека

№ 1259/35

46.

Пойду я дорогою,
А мбуй голос доўбровою,
Да ніхто того ні чув,
Да зачула родна мати:
—Ходи, доню, полуднати.
—Полуднай, мамко, сама,
Вже-ж бо я пополуднала,
Да не сухі' хл'іб сла—
Сльозкамі полівала,
Свою долю проклінала:
—„Доля моя, да коли-б ти
згор'іла,
То-б я ручки нагр'іла,
Коли-б ти втопілас(а),
Я-б по тебе не журилас(а),
Коли-б ти запалас(а),
Що я в горе попалас(а).

47.

Да закотіло сoneйко
Да за ляс, за доўброву,
Да за краш'ену гору—
Там боярин коня пасе,
А дьвучина воду несе...
—Дьвучино, рыбчыно,
Напой мого коня...
—Напоіла-б твого коня,
Да боюс батька свого.
—Не бойс батька свого,
Бойс мене молодого—
Напой коня вороного.

48.

Ой пойду я у сад спати,
А ти мене не буди, мати,
Ней мене тей ізбудит,
А хто мене гарно любіт,
Да прігорне й прігол'убіт,
А хто мене да не любіт,
До обреше дай осудит.

49.

Була я на толоц'є—
Мої очі да на том боц'є,
Не свариса, мамко моя,
Хоч я прійду дай о повночі
Да в сінечки похилилас'.
Питасца да мой батенько:
—Чи ти, доню, не забілас'?—
Пудхоплюс да мой батенько
Пуховою да подушкою,
А мой мілі'—чорнобріві'
Да рем'яною да попружкою.
Подхоплюс мене мате
Пуховою да периною,
А мой мілі'—чорнобріві'
Похілою да дубіною.
—Не бі'мене, мой миленькі',
Іюхілою да дубіною,
Да бі' мене, мой миленькі',
Да білою да березою,
Щоб я знала й памятала
І п'яною й твезезою.

V.

Н о л я д к и.

50.

Чи в дома, дома
Статешна жона?
Що-ж вона діе?
Золотое віе.(2).
Срібло палае.

Коли-б нам дала
Хоць відвійочку
На горілочку,
Хоць опалочки
На півкварточки.

Грицько Лопух, м. Дашево, Лі-
повецького пов. 19²⁹/XII 00.

51.

Пане, господару,
В тебе на дворі (2)
Горить гри огні,
Коло тих трьох огнів
Три кухарики,
Варили вони
Рибу лину,у,
Божій матері
Дай на вечеру.
Божая мати
Сина родила.
Стали читати,
Стали писати—
Як Божом Сину
За гимня дати?
Дали йому гимня
Сьватоґо Гилля.
Божая Мати
Не возлюбила,
Не восхвалила,
Не возлюбила,
І в рай не ступила—
Рай засмутила.
Стали читати,
Стали писати:
Як Божом Сину
За гимня дати?
Дали йому гимня
Сьватоґо Петра.
Божая мати
Не возлюбила,
В рай не ступила—
Рай засмутила.
Стали читати,
Стали писати,
Як Божом Сину
За гимня дати?
Дали йому гимня
Ісуса Христа.
Божая Мати
Возлюбила
Восхвалила,
У рай вступила,
Рай звеселила.

С. Курозвани, Острожськ. пов.

52.

Коляда пня, шо буде—Ридван на-
зиваїтца. Колядують її на Рожество
молодим, которі поженатія у осени:

Через наше село,
Через Курозвани
Котився Ридван
Малий, невеличкий;
А в тому ридвані
Славная пані,
Пані Оксана.
У неділю рано
Убіралася,
Клала на себе
Срібло да злото;
На вороні коні
Золоті шори,
А на слугоньки
Оксамитоньки.

Як сядала в нову карету,
Як шаснула сріблом да злотом,
Вороні коні попужалися,
Молоді слуги полякалися.
Ой, пане ж мий, пане,
Пане Демняне,
Дав мині коні неучені
Дав мині слуги незвичайні
Пані моя, пані, пані, Оксано,
Дай-же, Боже, зарок дождати,
Дам тобі коні все учені
Дам тобі слуги все звичайні.
За сім словом—будь здорова—
Сіі сьватки сьваткуй здорово,
Зароку Богу, дожидай здорова.

Нашіі березі гвирка заплата,
Гвирка заплата—горілки кварта.
Кварта, не кварта—хоч бочка меду,
Бочка—не бочка, хоч коновочка.

С. Курозвани, Острожськ. пов.,
Л. Зіневич.

53.

По моему дворі
Сам Господь ходить, (2)
Стиха говорить:
— Пани, господарі,
Вставайте с постелі,
Очиняйте двері,

Бо йдуть до тебе
Рокови гості—все колядники—
Петро і Павло
І святе Рождество;
А в кінець стола—
Отець Микола
Підперся мечем
Під праве плече.
С пуд того меча
Річенька тече;
У тей річеньці
Сам Господь купався
С трема сьватими;
Вони купались,
Тай позмагались;
А Петро каже,
Шо небо більше,
А Павло каже,
Шо земля більше,
Сам Господь каже,
Шо всюди рівно.
Тим небо більше,
Шо всюди рівно,
Тим земля менше.
Шо—гори, долини,
Гори, долинини,
Густі ліса (2)—
Жовтії песка.

М. Корець, Звягельського повіту.

54.

Увіходяче до господаря у дьвир,
Берега проказує:

а.

Приходь, приходь
Сам Бог на сьой дьвир
Зо всіма сьватими,
З нами молодими,
Бо йдуть до тебе
У р'ик гостоньки—
Всьо колядники;
Позволь же ім
Защобетати,
Як соловейку
При сіножаті,
Як зозуленці
При зеленим гаю.

Це вони сьпивають, як ще йдуть
до хати хадзяїна—на дьвир—будять
його, щоб вбій уставав, та дозво-
лив би ім колядувати.—Хадзяїн устає
і вони тоді просять його:

б.

— Пане господару,
Чи дозволиш нам заколядувать(и)—
Чи господару, чи господинці,
Чи господарській дитинці?—
Хадзяїн уже ім говорить:
— „Заколядуйте мойї, говори“,
хадзяїці“

Вони й колядують:

в.

„Пані господинці
По сьвітлонці ходит, (2)
Ключики носит (2)
І до ключив говорит:
— „Ключи ж ви мої,
Щирозлотниї“,
Дзвеніт, не дзвеніт,—
Пана не збудіт;
Недавно мий пан
З гульби приїхав,
Вигуляв соб'и—
Три гор'идечки—
Один город—славний Житомир,
Другий город—славний Остриг,
Третій город—славна Пондра.
У Житомирі—гульну гуляти,
А в Острозі—мед выно пати,
А в Поворі жити, да бути
І Бога хвалити.

Хадзяїн виходит, виносит, як у нас
положення таке, злботого, ковбасу, або
шматок са а, і благодарит, шо вони
його хадзяїці засьп'ивали.

Тепер—же, коли пан господар хоче,
шоб вони йому самому засьп'ивали,
то вони йому колядують:

г.

У пана господаря
На його дворі (2)
Трава—мурова
Ще й сад—виноград. (2)

І всі сьвяти.
десь узялися
Буйнії вітра
Траву—мурову
Потолочили,
Сад—виноград
Поламали,
Раськїі пташки
Порозговяли,
А всі сьвятиі
Самі розишлись.
Його жона—
Тому гнівная:
—„Ой жено, жено,
Не гнівайсь того, (2)
Що нема чого:
Трава—мурова
Сама зведетьця,
А сад—виноград
Позростаєтьця,
Раськїі пташки
Сами загинутьця,
А всі сьвятиі
Сами зїйдутьця“.—
Усі зїйшлися—
Нема єдного (2)
Гиллі сьватоґо.
Стали гадати—
Кого послати, (2)
Гиллю шукати?—
Послали шукати
Сьватоґо Павла.
Павло пішов
Гиллі не найшов, (2)
До гурту прийшов.
Стали гадати,
Кого послати, (2)
Гиллю шукати?—
Послали шукати
Сьватоґо Петра.
Петро пішов,
Гиллі не найшов, (2)
До гурту прийшов.—
Стали гадати,
Кого послати
Гиллю шукати?—
Послали шукати
Сусу Христа,

Сус Христос пішов,
Тай Гиллю найшов (2)
І до гурту прийшов.
—Ой Гиллю, Гиллю,
Не горазд чиниш,
Гурту не глядиш.
—Як же мині
Гурту глядіти?—
Я в полі сиджу,
Житечка гляджу,
Жита—пшевиці,
Всякої пашниці.
Уже житечко
Виспяляетьця,
А вже пшевица
Нагоняєтьця,
А вже ячмінець—
Третій колінець,
А вже гречечка
Всю землю вкрила.—
За цим словом,
Оставайсь здоров—
Ни сам собою—
З свею жоною—
І з дігоньками,
І з приятельми,
І з добримми людьми.—
Вечор добрий!

Їк кончат хлопци колядувати, а
хадзяїн нічого не дає, то вони кажут:

д.

—„Пане, господару,
Дайте латочку,
Або зав'язочку,
Бо ваші собаки лихи,
Порвали наш міхи—
Дай нам зав'язати,
Або залатати“.—

Другий хадзяїн каже: „нема чого
дати.“

Вони говорят:

— „Ми бачемо той попільць,
Де лежав кабанець“...

Дітям, хлопцеві, то колядують так:

е

Красний молодче,
В кресличку сидиш, (2)
Листочки пишеш...
Прийшло до його
Три кавалери,
Держать шапочки
По під рученьки
І просять його,
Як пана свого:
— „Пане-ж наш, пане,
Подаруй же нам
Цю ниву землі,
Бо ми цій землі
Тай не віримо.“
— Не дарую вам
Цю ниву землі,
Но дарую вам
Стадце вороне
Й сивця—воронця.“
Он оченьками
Листоньки пише,
А ушиньками
Радоньку сліше,
Золотой копит
Камень дунає,
Шовковий огонь
Слід замітає.
За цим словом
Оставайсь здоров,
Красний молодче.

Коли ж пан господар попросе, щоб
засьпивали його дощі, то колядують:

є.

Красная панна
По світлонці ходит, (2)
Хусточку шие.
Єдную шила—
Быллю былила,
Другую шила
Все чорним шовком,
Третью шила
Сріблом да золотом.
Шо быллю былила—
Для свекра свого,
Шо чорним шовком—

То для братіка,
Сріблом да золотом—
То для милого.
Стала гадати,
Кого-б послати?
Послала-б сестру—
Краша од мене,
То сестру полюблять,
А мене осудять.
Чи сором чи два—
Понесу сама.
Через поле йшла
Ясною зорою,
Через село йшла
Красною панною,
На подвірря зійшла
Хмаронькою,
У світлоньку вийшла—
Невісточкою.
За цим словом
Оставайсь здорова,
Красная панно.

Маказенюк, с. Понора, Острож-
ського пов.

55.

„На другой день Рожества питають:
— Чи дозволіте іррасть песню?

Пан дозволі.

А в пана, в пана,
У пана Івана
Залаті вароти,
Серебряні ставбі,
За тими за ставбамі
Весь стали стаяли,
За тими сталами
Весь пани сіделі, (2)
Весь квіжки читалі,
Пра пана питалі—
А пра того пана,
Пра пана Івана.

С. Истрепчина, Глуховського пов.,
Омельян Жеб.

56.

Походив, походив
Мьєсад по небу,
Кл'ікав, кл'ікав,

Да викл'ікав зору з собою:
Да ходім, зора,
Бога шукати.

Не знайшли Бога,
Да пава госп'одара...
Чи ти спиш—лежиш,
Чи на Бога гл'єдиш?
Як спиш—лежиш,
Господь з тобою,
А не спиш, не лежиш —
Говори зо мною.

Застилай столи,
Клади п'іроги,
Бо приїде до тебе }
Аж трое гостей— } 2
Сьватих радощей.
Однії гості—
Сьвате Рожество,
Другі гості—
Сьвате Василля,
Трейті гості—
Іван-хреститель.
Сьвате Рожество

Радость принесло,
Сьвате Василля
Розвеселило,
Іван-хреститель
Воду охрестив,
На всей сьв'єт пустив.

Від Людьки Штанькевички, хут.
Підчаше, Христинівська волость,
Овручського пов. 19 12/11 01.

57.

Вітай, вітай, сам Бог,
На сьой двир
З усіма сьватими...
Паве господару,
Чи спиш, чи лежиш?
Ой як-же ти спиш,
То Господь с тобою,
А як так лежиш—
Говори зо мною.
Уставай с постелі,
Одчиняй двері, (2)
Застилай ст'оли (2)
Усе тісовіі,

Да клади калачи
З ярої пшениці,
Засьвіти сьвічі
Ярі восковіі,
Да приймай гості
Усе роковіі (2).
Да коляднички,
Да прошу вашєці
Да заколядувати, (2)
Да защебетати,
Як перепілоньки
При сіножаті,
Як голубовьки
При голубничках,
А коляднички
При оконечках.
Колом, двором
Живи з паном—Богом,
Да не сам з собою—
З своєю жоною (2)
І з дітоньками
І з сусідами, з добрими
людьми,
З приятелями.
Вечор добрий!

С. Курозвани, Л. Зіневіч.

58.

Пане господарє,
На твоім дворю
Ялива стоїть
Тонка—висока,
Листом широка.
На тий ялині
Трійця горіла,
Три гискри в'пало,
Три морі стало.
У першому морі
Господь купався,
У другому морі
У ризи вбирався,
У третьому морі
Став на престолі.
Послав ангола
До господаря:
—Пане господару,
Просить вас Господь

На порадочку:
Перша радочка—
То й хаточка
Друга радочка,
То й комірочка,
Третя радочка—
То й обірочка;
Ой у хаточку—
Щастя здоров'я,
А в комірочку—
Жито-пшениця,
Всяка пшениця.
А в обірочку—
Воли—корови,
Весьо полові,
Круторогі.
За цим же словом
Бувай же здоров,
Наш пан господар,
А ції сьватки
Сьваткувати . . .

С. Ткачук, с. Слободище, Жи-
томирського пов.

59.

Ой ясна, ясна
На небі зора,
Ой красна, красна
У Сашка жона...
І красовита,
І грошовита,
По двору ходить,
Як сонце сходить,
А в хату ввійде,
Як зора зійде;
Як заговорить,
Як дзвін задзвонить,
Як засміється,
Сад—виноград вьється,
Як зажартує,
Коня дарує...
А в дома нема,
Десть у короля
Шие кошулю
Самому крулю.
А на рукавці
Сиві голубці,

А на пазусі
Ризній цвітки,
А на комірці—
Раськїї пташки:
Сиві голубці
Як не загудуть!
Ризній цвітки
Як не зацвітуть!
Раськїї пташки
В поле полинуть!..
За цим же словом
Бувай же здорова—
Сашкова жона,
А ції сьватки
Сьваткуй здорова і т. д.

С. Ткачук, с. Слободище, Житом.
пов.

60.

Понад бережком,
Понад крут им,
Там сьватие
Мур мурували
І с трома верхами,
І с трома оквами.
У перше окенце—
Яснее сонце,
А в друге окенце—
Ясний мес'єду,
А в третє окенце
Сл'имн'и паянчу
На креселку сedit
І на Дунай гл'єдит,
І зобачив вбун
Три л'єбедочки:
—Ві л'єбедочки,
Ві сивенькїї.
Прїбувайте д' міне
Молодому
Да будем вієжджать
На польоване—
На погуляне.
Да чие коні
Збройнейшие,
Да чие хорти
Жвавейшие,
Да чие шаблі
Гостр'ейшие?

Паничовіє шаблі
Гостр'ейшіє,
Паничовіє коні
Збройньейшіє,
Паничовіє хорти
Жлавейшіє.
Далі йому
Коня вороного,
Вбув коня взяв,
Дай не подякував.
Далі йому
Красною панну,—
Вбув панну взяв,
Дай подякував,
Низенько склонивс'є.
І покоривс'є.

Від Насті, з с. Христинівка, Ов-
ручського пов. 19 16/VII 03.

61.

Ой з'за гір, з'за гір
Дими виходять—
Сьвятий вечер.
Не есть то дими,
Єсть то парохи.
Ой там Оликсандр (N)
За паром ходять, (2)
Коника водить,—
Цара половив
Коня не втомив.
—Ой вийди, цару,
Вперед коня!—
А цар до його
Промовляє:
—Або мене зітни
Або мене пусти...
—Я тебе ни пушу,
Ни зітну,
Поведу тебе
В свою землю—
В нашій землі цара немає
І добра немає...
Сьвятий вечер!..

О. Перін, с. Слободище.

62.

Гордий та пишний,
Гречний молодче, Іване,

Шо-ж ти з гордѳсти
Дай починаєш,
На стані кіньми
Перебираєш?
А вибрав коня—
Нема (в) короля.
Ой його венька
Випровожала (2)
Дай научала:
Ой їдь, синовьку,
Не поспішайся,
Наперед віська—
Не виривайся,
А назад вісько—
Не зоставайся;
А їдь, синовьку,
При середині, (2)
При компанії.
А він веньки
Дай не послухав,
Коника торкав,
Все вперед ступав, (2)
Все Турків рубав.
Сказав гармати
Понабивати,
Під Царів-городъ
Повистреляти.
Цар цьому дивує—
Хто-ж то воює?
Мішани ходять,
Радоньки радять:
—Шо-ж тому паняті
За дари дати?—
Вивели йому
Коня вороного.
А він на цей дар
Дай не поглянув,
І шапочки не зняв,
І не подзенькував
Цар цьому дивує...
і т. и...
Вивесли йому
Мяску червінців
і т. и...
Вивели йому
Гречвую панну,
Панну-царівву.
А він на цей дар

Вардзо поглянув,
Шапочку ізняв (2)
Дай подзенькував.
За цим же словом
Бувай же здоров і т. д....

С. Ткачук, с. Слободище.

63.

Тобі, москалю, дома не сидіти—
Ой дай, Боже!
Тобі, москалю, цару служити,
Цару служити і три землі бити,—
Єдную землю—то Турецькую,—
Другую землю—то Німецькую,—
Третюю землю—то Волоцькую.—
З Турецькини йде—все гроші несе,
З Німецькини йде—все коні веде,
З Волощенини йде—все воли жине.
Тими грішми—слугам платити,
Тими кіньми—все Турків бити,
Тими волами—на хліб робити.

Маказенюк, с. Понора, Острож. пов.

64.

По за садом, садом,
По за виноградом—
Гей Рожество, гей Рожество!...
А по за тим садом
Ходить стадо коней,
А меж тими кіньми
Іден вороненькій,
Гей Рожество, Гей Рожество!..
Де взявся красний панич
Взяв коня вороного,
Дай поїхов на полеванне,
Забив дев'ять лисиць
А десяту кунку
Матівкі на шубку.
А его мила як дозналася,
То й нагнувалася...
Ой не гнівайся, моя мила,
Надо мною мати нічки не до-
спала,
Ясною свічки нігди не згасала...
Гей Рожество, гей Рожество!...

С. Колодієвка, Пулинської вол.,
Житомирс. пов. 1901 р.

65.

✓
Славен, славен молодець (N)
Як був славен да прославився—
Написав листа до королівни;
Вона йому одписує:
—Ой, гордуй—не гордуй,
Коня не мордуй,
То я до тебе сама прибуду.
Буду йти лісом
Та з лютим звіром,
Буду йти полем
Та з буйним вітром,
Буду йти водою
Та з ютенькою,
А под село прийду—
З чорною хмарою,
В село войду—
З дрибнам дощиком,
На подвір'я зйду—
З ясным сонечком
А в сівечка войду—
З ясным мнісяцем,
У світьолку войду—
З ясною зарюю,
За столом сяду
Красною панною,
То допіро буду
Твоєю жоною.
За цим словом
Бувай здоров,
Красний паничу,
Паничу N,
Сіі святки святкуй здоров,
За року Богу дожидай здоров.

С. Курозвани, Л. Зіневіч.

66.

Ой пане, пане,
Гордий та пишний;
С теї гордості
Все починає—
На стані кіньми
Все перебираєш..
А вибрав коня—
Золота грива, (2)
Срібні копита

69.

У новій стані
Місяць сяє,
Там N (ймення)
Коя сідлає,
Йому батенько
Присвічає (2)
Ще й питає:
— Ки їдеш,
Мій синоньку?
— По гороньку,
По дівоньку;
Там горонька
Високая,
Там дівонька
Хорошая (2)
Й багатая,
В буддень ходить
В оксамиті,
В сьвато ходить
В сріблі—в злоті.
А за тим словом
Бувай здоров,
Красний мулодець,
Мулодець . . . N . . .
Не сам з собою—
З отцем, з маткою
І з своєю родиною.

Палажка Куприянишина, біля м.
Шумска, на Черянці, Кременецьк. п.
18²/1 94.

70.

У пана господаря
На його двору,
Ой дай, Боже!
Стоїть деревце
Тонке—високе,
Нід тим деревцем
Красний мулодець,
Ой дай, Боже!
Красний мулодець,
Мулодець (ймення)
По двору ходить,
Шапочку носить,
Батенька просить;
— Батенько рідній,
Женячись пура.

Сину мій, (ймення)
Котрую любиш?
— Я тую люблю,
Що з сонцем стуїть,
З місяцем гуварить.
— Сину, (ймення)
Не твоя рімня (2),
То—королівна.
У теї королівни
Три стороженьки:
Перша сторожа—
По край ворітець,
Друга сторожа—
По край порожжа,
Третя сторожа—
Кінець стобілка.
Першу сторожу—
Конем растрожу,
Другу сторожу—
Мечем розсічу,
Третю сторожу—
Медом перепью, (2)
Королівну возьму.
Хвалився конем
Перед королем,
Хвалився мечем
Перед палачем,—
Нема в короля
Такого коня,
Нема в палача
Такого меча.
Й а в мого коня
Грива золота, (2)
Сребрані копита.
Золота грива
Стаю освітила,
Сребрані копита
Камінь лупають,
Шовкові фости
Слід замітають!
А за тим словом,
Бувай же здоров
Красний мулодець,
Мулодець Мишуню (N),
Не сам з собою—
З отцем, з маткою
І з своєю родиною.
Вінчусь, паяу господарю,

Тим сьвятим вечером,
Тим Новим годом—
Же бись ті впровадили
Счастьям і здоровьям,
І з дітками, і з приятелями,
З усім миром християнським
Од сто літ—до сто літ,
Поки назначить Господь вік,
А вік віка не замвроне,
Шоб примав у небо корони.

Палажка Куприянишина, на Че-
рянці, біля м. Шумська, Кременець-
кого пов. 18 ²/1 94.

71. ✓

Через наше село, через Курозвани
Котилась коляска шестирма квиньми,
А у той колясці красна панна іде,
За тою панною красний паняч іде:

—„Зажди, зажди, красная панночко,
Да я загадаю дай три загадочки:
—Що горить без полумня?
І що росте без корівня?
А що шумить без буйного вітра?“
—„Хіба-ж би я дай не батьківська,
Шоб я сіх загадок не одгадала—
Срібло горить без полумня,
Камень росте без корівня,
Стрілка шумить без буйного вітра.
—Зажди, зажди, красний павичу,
То я загадаю да ще дьві мудрісіх:
На сьвятого Петра—Дунай замерз,
На сьвате Рождество—рожа зацвіла.
—Ой, хіба-ж би я да не батькув син,
Шоб я сіх загадок дай не одгадав!
Я-ж там бував, лід мечем рубав,
А рожекчу щипав, за шапочку тикав
За сім словом бувай здорова, Катерино. (N).

С. Курозвани, Л. Зіневич.

72.

Рано, рано
Куроньки піють,
Ой дай Боже! і далі повтор.
А ше раніше

Палазя встала (2)
Три свічки ссукала.
При першій свіці
Личко вмивала,
При другій свіці
Косу чесала,
При третій свіці
В сукні вбиралась, (2)
До церковці йшла.
А здибає її
Три паниченьки (2)
Поповиченьки.
Сден каже:
—Королівна йде.—
А другий каже:
—То попівна йде.
А третій каже:
—Господарська дочка (2)
Як паняночка.
—Постий, погоди,
Красная панна,
Загадам тобі } (2)
Три загадочки. }
Як одгадаїш—
Батькова будеш,
Як не одгадаїш,
То наша будеш.
Шо то росте
Без корівня?
А шо то горить
Без полуміння?
А шо то цвіте
Без синього цвіту?—
А вона встала,
Тай одгадала:
—Росте каміння
Всю без корівня,
Золото горить
Без полуміння,
Напороть цвіте
Без синього цвіту.
За тим словом,
Бувай здорова...

Палажка Куприянишина, біля м.
Шумська, на Чирянці, Кременець-
кого пов. 18 ²/1 94.

73.

По горонькі свіженьки лежать,
А по долинах водоньки бредуть,
А по городах маченьки цвітуть,
А пустим маком стежка утоптана.
Туди ішла красна панна,
Той цвіт збирала,
В рукавець клала.
Коб я така як пей маков цвіт,
Ой, то-б не пішла не за селянина,
Не за міщанина,
Тільки-б я пошла
За крулевого сина.
Як на двір зойшла—
Як зоря зійшла,
В сінечки зайшла—
Сінечки сяють,
В сінечки зойшла
Пани вставають
Шапки знімають.
Чи ти кролевна,
Чи ти царевна?
Я не крулевна,
Я не царевна,
А так—панночка,
Батькова дочка.
А цим словом
Бувай здорова, красная панно.

М. Корець, Звягельського пов.,
Волинська губ.

74.

Через сад—виноград
Стежечка лежить,
Й а по тій стежецці
Ходила гречна панна—
Панна Марина,
Сад садила, поливала,
До його промовляла:
— „Не цвіти біжно,
Не роди силно,
Біли не зроди,
Як три яблочки:
Перше яблучко—
Її батенько,
Друге яблучко—

Її матінка,
Третє яблучко—
Сама молода, (2)
По двору ходить,—
Як сонце сходить,
В сінечки вийшла—
Як з церкви зора зійшла.
Стрічають її,
Пятають її:
—Чи ти царівна,
Чи королівна?
—Я не царівна,
Не королівна,
Батькова дочка,
Як паяночка.
Жартуй, не жартуй,
Піврубля гулуй,
Й а з того жарту
Горілки кварту...

А вин каже:

Й а з того всього—
Півзолотого.

Наталка Стельмахівна, с. Мал.-
Мошківці, Солотвинська вол., Жи-
томирського пов. 18 22/хл 97.

75.

Кон'ец греблі
Стояли верби,
Пуд тими вербами
Красная деука (2)
Воду брала.
Пришло до 'не
Четверо сватбів:
Єдниє пришли—
В воротах стали,
Другие увойшли—
У подвор'ї стали,
Трейтіє пришли—
У порога стали,
А четвертіє пришли
У сьветлоньку увойшли.
А я сама—молода
По воду пошла,
Назад із водою йшла,—
Тим, шо у воротах—
Добрідень дала,

Тим, що у подвор'ї—
Отказала,
А тим, що в порога—
Ручку подала,
А тим, що в сьветлонці—
Сама молода
Да на шлюб пошла.

Настя, с. Христіновка, Овруч-
ського пов. 19¹⁶/VII 04.

76.

А в моху, в моху
Голубі гудуть.
Церков будують
З трома йокнами, (2)
З двома верхамі...
А в тії ок'єнда
Голуб'єц вл'єтїв (2)
Сльозку вцустїв.
Туда панна увойшла
З красними панами,
Коску зачесала,
До церковки пошла...
До церкви йшла
З красними панами,
А з церкви йшла
З яєними зорамі.

Гапка Макаревичка, с. Паволочі,
Покалюзьська волость, Овруцького
повіту. 19¹²/II 01.

77.

Ой горе, горе!
Сніжечки лежать,—
Святий вечер,
А по долинах
Річеньки бринять,
А по городах
Мак процвітає.
А тудою йшла
Красная панна Олена, (2)
Вирвала квітку
З макового цвітку:
—Коли-б я такая,
Як цяя квітка,
То-б я носила
Золоті ключі,

То-б я приймала
Дорогий гості,—
То-б я приймала—
Медом та вином,—
Кудравим пивом...
А за цим словом
Бувай здорова,
Красная панно,
Панно Олено,
Ціі сьватки—
Сьваткуй здорова...

Юрко Горбатюк, м. Пятка, Жи-
томирського пов. 1897 р.

78.

Стоить деревце
Тонке, високе, (2)
Листом широке.
На тим деревці
Раський пташки
Високо сидять, (2)
Далеко бачять.
Шо-ж вони бачять?—
Синєє море,
На тим синім морі
Корабель пливе,
На тим кораблі—
Красная панна
Копульку шила,
Ще й вишивала:
На комірі—
Місяць і зорі,
А на пазусі—
Раський пташки,
На рукавах—
Шевці—молодці.
Як вона буде
Тай замуж іти—
Місяць і зорі
Будуть світити,
Раський пташки
Будуть сьпівати,
Шевці молодці
Будуть гуляти...

Палажка Куприянишина на Чи-
рянці, біля м. Шумська, Креме-
нецького пов. 18²/I 94.

79.

Ой у городі,
Й у частоколі,
Ой рано, рано,
Вельмо раненько—
На зорі,
Ой там дівочка
Рожу щипала
Дай промовляла...
Ой рано, рано,
Вельмо раненько—
На зорі.
Коб я була
Така чирвона,
Як сая рожа.
Ой рано, рано,
Вельмо раненько,
На зорі.

Марта Ливничка с. Корчівка,
Овруцького пов. 19 21/ХІ 01.

80.

—Десь ти, роженько,
В городі една?
—Ой я ни една,
Ой я не сама,
Ой є кв'яточок
Сьє коло менє,
Толко нема
Єдного барвінку.
По саду пройшла—
Барвінку найшла.
—Десь ти, дівонько,
В батенька една?
Ой я не 'дна,
Ой я не сама,
Ой є д'ивочок
Сьє коло менє,
Толко нема
Єдного послужка, (2)
Верного дружка.

Марта Ливничка с. Корчівка, Ов-
руцького пов. 19 27/ХІ 01.

81.

Вихвалялася шумна береза
Своїми вітами

Перед дубами—
Сьватий вечер...
—„Шо в мене віття
Аж до корія,
Шо в мене гілля
Кучерявес.—
Ой обізався
Та морозинько:
—„Ни вихваляйся,
Шумна березонька,
То ни ти кухала це віття—
Кухали віття
Буйний вітра...
Я ж твое віття
Морозом зморозю,
Я ж твое гілля
Вітром поломлю.
Ой вихвалялася
Грешная панна
Своїми косами (2)
Перед молодцями.
Ой обізався
Грешний молодець:
—Не вихваляйся, грешная
панно,
Своїми косами (2)
Перед молодцями—
То ни ти ту косу кухала—
Кухала ньєнка,
Ньєнка-старєнка,
Ни в день, то в ночі
При ясні' свічі,
Зелевим вином
Примочувала.
Золотим грібінцем
Причисувала,
Сьватий вечер!
За цимъ словомъ
Бувай здорова,
Гречная панна,
Й а ціі сьватки
Сьваткуй-же, здорова,
Й а другі в Бога
Дажидай, здорова.

О. Перін, с. Слободище. 1897 р.

82.

На Різдво до вечері
Ходить Христос по веселі,
Ранню росу собірає,
Свої вусла прокропляє.
Пішов Христос дорогою,
Зострів дівку із водою:
—Ой дай, дівко, води пити,
Вусла свої прокромити.
—Не дам-же я цієї води пити,
Бо це вода не чистая,
А це вода пречистая...
—Бо ти синів породила.
І цій воді погощила.—
Стоїть дівка і зомліла,
С плечей відра іспустила.
—Не стий, дівко, не лякайся,
Іди до церкви, сповідайся.
Скоро дівка на поріг ступила,
Сира земля розступилась.
—Прости мене, сира земля,
Шо я тебе согрішила —
Святий Павле, святий Петре,
Беріть ключі пекелний
І одмикайте рай та цекла,
Випускайте праведні души,
Тільки одні не випускайте,
Бо то душа прогрішена:
Отця й няньку наляяла,
Старшому братові брехню зав-
давала,
А в неділю рано їла,
А в п'ятницю пісню піла,
А в суботу не вмивалась,
З усього миру посміялась.

Корній Олійник, з с. Бужина,
Шабельницької волости, Чигирин-
ського пов.

83.

Діва Марія
Христа вродила.
Алілуя й алілуя—
Христа вродила.
А ізродивши,

Понесла купать(и).
Алілуя...
А іскупавше,
Тай загубила.
Пішла Марія
Христа шукати,
Не найшла Христа—
Найшла троє жидовнят.
—Ой ви, жидови,
Христа змучили.
—Ой то тай не ми,
То старі закони.
Піди, Маріє,
На Сіянську гору,
На Сіянській горі
Крижові рублі,
А з тих же рублів
Кривця скакнула,
А з тій кривці
Виросло древце,
А з того древця
Стала церковня,
А в тій церкві
Три гроби лежить:
Шо в пернім гробу—
Святий Миколай,
А в другім гробу—
Сава й Варвара,
А в третім гробу
Сам Сус Христос лежить.
Шо над Миколайом—
Рожа процвіта,
Над Варварою—
Свічі палають,
Над Сусом Христом
Книги читають.
Шо з тій рожи
Вилетів-же птах,
Полетів же він
По під небесах;
Усі небеса ростворилися,
Усі святі поклонилися
Алілуя й алілуя—
Усі святі поклонилися.

Корній Олійник, з с. Бужина,
Шабельницької волости, Чигирин-
ського пов.

VI.

Щедрівки.

а) Щедрівки господареві.

84.

Пане, господару,
Чи єсть ти в дома? (2)
Вийди-ж ти до нас (2)
Поглянь на небо,
Що в небі гуде—
Божа мати йде (2)
Свйй рйок веде (2)
І примовляє:
„Дітки мої,
Дрибні маленьки,
Де ж ми будем
Жити та бути?“
—В пана господаря,
В його пасіці.—
Там ми будем
Жити та бути
І роїтися,
І медитися.—
Меди медити,
Сини женити,
Сьвічі сукати,

Дочки давати;
Солодкі меди
Та на кануни,
Жовті воска—
Богу на хвалу—
Людяма на славу.

Л. Зінєвіч, с. Курозвани.

85.

Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людяма на ввесь вечір...
Золотар, золотар, золотарику,
Щедрий вечір...
Іскуй же нам чарку і перстин
Та чаркою будем частуватися—
А перстником будем величатися
Та с новим годом будимо встрічатися,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людяма на ввесь вечір...
Добри вечір, вивосте дохід,
А то винесим хату на лід.
С. Буки, Троянівська вол., Жи
томирського пов. 1901 р.

б) Щедрівки Господарській сім'ї.

86.

Шо й у саду, саду,
В саду-винограду—
Щедрий вечор, добрий вечор.
Там стояла
Да вишня-черешня,
На той вишні—
Золотая кора.
Мвшка кору колуває—
Наколував да три полумиски

Дай поньос до золотариков:
—Золотарики,
Мої братіки,
Скуйте міні
Да три перстники.—
Как посхав да (Мяшичка) N
Да в в'ин город
Да вибрал соб'є да павяночку,
Да павяночку—короляночку.
—Золотарики, мої братіки,

Скуйте мiнi да три перстники:
У першому перстнику—
Женихатися,
У другому перстнику—
Да винчатися,
У третьому перстнику—
На посадi сeдeть.—
На посадi сeлa—
Перстeнь надeлa...
Дaй, Бoжe, вeчeр дoбрий.

Глухівського п. с. Словута, Гриценко.

87.

У пaнa, в пaнa,
У пaнa Iвaнa
Пeрeд двeримa
Стoить кaлiнa—
Щeдрий вeчeр,
Дoбрий вeчeр.
Пoд кaлiнoю
Iвaнкa хoдить (2),
Шaпoчку нoсить (2),
Baтyшкy пpoсить
Щeдрий...
—Baтyшкa ти мoй,
Oжeни мeнe—
Звeсeли сeбe...
Узяв сoбi Maрцiнoчку—
Baтькi i мaткi пeрцiнoчку—
Бувай жe здoрoв,
Mолoдeць Iвaнкo.

М. Марцишина Буда, Глухівського пов. від Степана Ковальова.

88.

На рiдцi—нa Гoрдaнi
Зoлoтий Хрeст вирoнaє,
Нiхтo йoгo нe зoбачить,
Зoбачив йoгo кpaсний пaнич,
Пpийшoв жe вин дo дoмoвкy:
—Mамyсo, мамyсeнкy,
Щo я бачив дивнe дивo,
Дивнeсeнкe:

На рiдцi—нa Гoрдaнi
Зoлoтий хрeст вирoнaє.
—П'ийди, синку, вимзи йoгo,
Нeси йoгo дo цeркoвки,
Пoлoжи йoгo нa пpeстoлi,
Тa вдaрь йoмy тpи пoклoни.
Зa сiм слoвoм
Бувай здoрoв, кpaсний пaничу N.

Л. Зiнeвiч, с. Курoзвaни.

89.

Пpилeтeлa зoзулeнкa,
Пoд oкoнцe щeбeтaлa (2),
Кpaснy пaннy пpoбуждaлa:
—„Кpaснa пaннo, встaвaй рaнo,
Встaвaй рaнo, рaнeсeпкo,
Чeши кискy глaдeсeнкo,
Нaдся гoстeй iз тpoх мiстeй:
Єдни гoстi iз Вiльбoвa,
Дpуги гoстi iз Oстрoгa,
Трeтi гoстi iз Курoзвaн.
Iз Вiльбoвa—oдoслaлa,
Iз Oстрoгa—хyсткy дaлa,
Iз Курoзвaн—пpимaлa,
Кaлaчaми гoдувaлa.
Зa сiм слoвoм,
Бувай здoрoвa
Кpaснaя пaннo, Oксaнo. (Ймeння).

Л. Зiнeвiч, с. Курoзвaни.

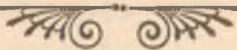
90.

Пpилeтeлa лaстiвoнкa,
Щoдрий вeчeр, дoбрый вeчeр,
Сiлa ж вoнa нa oкoнкi,
Стaлa ж вoнa щeбeтaти,—
„Встaвaй, дoчкo, гoдi спaти—
Пpийхaлo тpoє свaтiв:
Oднi свaтi—зaвoрoтнi,
Дpугi свaтi—y пoрoгa,...
Трeтi свaтi—y свiтлицi...
Щoдрий вeчeр, дoбрый вeчeр!

Фeдoс Гумeнюк, Oстpижькoгo пoв.
с. Клeпaчi.

Б.

**Пісні
особистого
життя.**

I.

Щасливе кохання.

96.

—Ой через річеньку, через болото
Подай рученьку, моє золото.
—Ручки не подам, правди не скажу
Поки с тобою ручки не зв'яжу.—
Ой знати, знати хто кого любе—
Далеко сидить, очами блудить;
Ой знати, знати хто з кого кпитьця—
Сяде близько—к чорту дивитьця;
Ой знати, знати хто любе руську—
Витоптав стежку через петрушку;
Ой знати, знати хто любе польку—
Витоптав стежку через квасольку;
Ой знати, знати, хто не жонатий—
Біле личенько, як у навяти;
Ой знати, знати, хто оженився—
Скорчився, зморщився тай зажурився.

М. Корець, Звягельського повіту,
Волинь.

97.

Стукнув і гракнув на малого:
—Усідлай коня вороного,
А я сам сяду на другого
Да поїдим у чисте поле—
Там дівчина просо поле,
Просо поле, гречку в'яже,
Козак дівці правду каже:
—Скажи міні, дівко, правду,

Як ни скажеш, то втуплюся,
На камені розибьюся.

—Туді ж тобі правду скажу,
Як с тубою руки зв'яжу.

Людмила Рисінська, с. Забрідде,
Бежевська вол., Житомирськ. пов.
19³/хп 04.

98.

Ой на горі, венько,
Зацвіло синенько—
Ніхто-ж мене так не любить,
Як моє серденько,—
Хоть я невеличка,
Ну, таки я люба—
Витесала мене мате
З зеленого дуба;
Витесала, витесала
Да ще й змалювала,
Дала міні щастя й долю,
Щоб я панувала.

С. Вільшана, Прилуцького пов.,
від матері. 1897 р.

99.

Пожину я сірі воли
На зелену пашу,
А сам піду до дівчини
На молочну кашу...
Пасітєся, сірі воли,
Не бійтєся вівка,

А я піду до дівчини,
Чи змита головка,—
Чи змита—не змита—
Аби ни побита.
Ой роз'їли сірі воли
Штирі кѳпи жита—
Наїлися, напаслися
Та вже й полягали,

А де-ж наші хадзяїни,
Шо нами орали?—
Пішли-ж наші хадзяїни
Тай на косовицю,
Зачесали чорні кудра
Аж на потилицю.

Від Євмена Павленка, с. В.-Татаринівка, Житомирського пов.

II.

Розлука.

100.

Хілітес'е густі лози
Звідкіль вьстер вьсс,
Дівьтес'е, карі очи,
Скуля мили' еде.
Хіліліс'е густі лози
Да вже пересталі,
Дівились карі й очи
Дай плакати стали.
По-над лугом, по-над гайом
Зацвіли гвоздички,
За тим я тебе полюбила,
Шо ти невелички'.
По-над лугом, по-над гайом
Зацвіли волошки,
За тим я тебе полюбила,
Шо чорняви' трошки.
Плеве човен води повен,
Ше плеве й веслечко,
Нема мого миленького—
Умліває сердечко.
Пливе човен, води повен,
Коли-б не стинувс'е,
Нема мого миленького
Када-б повернувс'е;
Нема мого миленького,
Поехав на р'ечку,
Коли-б його Бог повернув,
То-б дала на сьвєчку.

Хут. Підчаше, Христинівска вол.,
Овручського пов., від Янка Юрковського.

19 22/чп 03.

101.

—Ой ти, голубонько,
Вісоко л'єгася,
Скажи міньє правду,
Як ти проживаєш,—
А ни сієш, ни пахаєш
Да все добре маєш?
А я тес маю,
Шо пахар пахас,
Вьстер вьїс, сонце грїс—
Борона не займе,
Ой там голуб з голубонькою
Зернетка збірас.—
Зас'єдають на голубку,
Хочут їс вбіти,
А сіва—голубонька
С парі разлучити.
Голубка все те взнала,
Знялас полетїла,
В чистом полі на роздоллі
На дереві сіла,
Криличками стрепенула,
Важенько здихнула:
—Ой Боже ж мой, милостиви',
Де мой мілі' дївса—
Чи його зв'єри з'їли,
Чи вон утопївса?
Як би його(го) зв'єри ззіли—
То-б луги шумьєли-б,
Як би вбун втопївса—
То-б Дунай розлівса,

Як би воун у шиночку—
То пів би горилочку,
Як-би воун у шинкарки—
То-б бражчали чарки,
Як би воун на ріночку—
То-б грав у дудочку,
Як-би воун на базарі—
Тоб музики грали,
Як-бя на вечурках—
То-б собаки брехали.

С. Старий Дорогинь, Христинів-
ська вол., Овруцького пов.

19¹⁶/VII 03.

102.

Пийте, люде, горілочку,
А ви, гусі, воду,
Горе міні на чужині,
Зосталась без роду,—
Тільки в мене того роду,
Що ходжу по воду.
Сусідочки, голубочки,
Будьте міні ласка,

Пустіть мої каченята
Через бєриг на став,—
Ой а мої каченята
Не нароблять шкоди,
Як напьються в ставу води,
Прийдуть до господи..
Ой Боже-ж мій, милосердний,
Де-ж мій милий дівся!..
Ой чи його звірі ззіли,
Чи в Дунай втопився?
Як-би його звірі ззіли—
То-б луги шуміли,
Ой як-би він утопився—
То-б Дунай розлився,
Ой як-би він на базарі—
То-б музики грали,
А як-би він у шинкарки—
То бражчали—б чарки..
Певне—пішов до вдовиці,
Де гарні спідниці.

Від Євмена Павленка. с. В. Тата-
ринівка, Житомирського пов.

III.

Поговір. Вороги. Батьки і закохані.

103.

Ой любо, мило на сей двір подивитись,
Шо хлопець з дівчиною любиться.
Він її любє, він пригортає,
Через ворогів покидати думас;
Через ворогів, через бистрі води
Уже нам, дівчино, любитися годі;
Через ворогів, через бистрі ріки,
Сердце, дівчино, пропав я на віки.
—Випровадь, мате, в чисте поле горати,
Може забуду об дівчині думати.
—Не гори, синко, до високої горки,
Не сватай же, синко, хорошої дівки,—
Висока гора—то жито вигорає,
Хорошая дівка—чоловік пропадає.
Ой горав, горав, пригорався до луга,

Десь узаялася на серденько туга—(2)
Мушу покидати в чистому полі плуга.

М. Корець, Звягельського пов.

104.

Ой на горі метіль мете,
А в долину пісок несе;
Ой там козак воли пасє,
Дівчиньонька воду несе,
Козаченько переймас—
З відер воду виливас.
—Козаченько, моє сердечко,
Остав міні хоч відеречко—
В мене нєнька не рідная,
А ше к тому й неймовірная—
Буде бити, буде лаяти,—

112.

Ой, Сидоре, чом не женися?
— Ой як міні жинитися—
Кого міні брати?—
Узяв-би я павиня—
Міні щастя нема;
Узяв-би я сироту—
Не пожаль животу;
Узяв-же б я да хазайську дочку,
Йа хазайська дочка— все робітничка—
І в день, і в ночі не наробитися,
А до мене Сидора не пригорнитися;
Узяв же-б я да попівську дочку—
А попівська дочка богомілничка—
І в день, і в ночі Богу молитися,
А до мене— Сидора, не пригорнитися.
С. Вильшана, Прилуцького пов.,
від матері.

113.

Разсердилась дівчинонька,
Шо козак не займав.
— Тим я тебе не займаю—
Сватати думаю.

— Сватай мене, та козаченьку,
Не вводи серця в славу.
— Не я-ж тебе, дівчинонько
В славонок вводи,
А сама-ж ти, дівчинонько,
По славоці ходиш:
Щизенько та не раненько
З вулиці приходиш.
— Рада-б я, козаченьку,
Раненько ходити,
Як озьме за рученьку—
Не мусить пустити...—
Уповала ді чинионька
На його худобу...—
З великою худобою—
Свариться та биться,
З хорошою дружиною—
На світі нажитья.
З великою худобою
Треба рано встати,
А с хорошою дружиною—
До полудня спати.

Трохим Даренко, с. Худяки, Чер-
каського пов.

V.

Чоловік та жінка.

(Горе за нелюбом, за п'яницею. Зраджують. Сварки хатні й смерть. Вдова).

114.

Що сьогодні да суботонька,
Завтра буде да неділенька (2)—
Приїхала моя матінка, (2)
Приїхала моя рідная, (2)
Приїхала правда вірная:—
Вона в мене не й обідала,
Тільки мене да одвідала;
Вона в мене не полуднала,
Тільки мене приголубила;
Вона в мене не вечеряла,

Тільки мене запечалила.
Проведу я свою матінку,
Проведу я свою рідную,
Проведу я правду вірную
За два шляхи, за широкі,
За два стави, за глибокі.
— Дочко-ж моя, да рідненькая,
Правда-ж моя да вірненькая,
Ой що тебе так іспутало—
Чи хміль спутав, чи хмелиночка,
Чи тонкая павутиночка,
Чи малая да дитиночка?

— Не хміль спугав,
Не хмелиночка,
Не тонкая павутиночка,
Не малая та дитиночка, —
Зсушив, зв'ялив да невірний друг,
На кісочку настуваючи,
Нагайкою потягаючи,

Тіло з кров'ю вириваючи.
— Проведу я свою матінку,
Проведу я свою рідну,
Проведу я правду вірну
За два шляхи, за широкі
За два стави, за глибокі.
С. Вільшана, від матері.

115.

Ой зацвіла червова калина над криницею,
Тяжко—важко, моя рідна мате, жить за п'яницею,
Що п'яниця п'є дай не напьється—день і нічку п'є,
А як прийде до дому—мене молодую б'є.
Ой гляну я у віконечко—аж матінка йде,
Питається да малих діток—чи п'яниця дома є? —
— Готихісеньку, помалісеньку, моя мате, йди,
Спить п'яниця у новій коморі, гляди його не збуди.
— Да нехай же спить, да нехай лежить, —
Щоб здоров не встав.
Да не лай, не лай, моя рідна мати,
Да мого п'яниці—
Дітки маленькі—сама—молоденька—
Горе міні без його.
Да чужі-ж, мате, чоловіченки нічого не п'ють,
А до мого да п'яничевки позичати всього йдуть.
С. Вільшана, від матері.

116.

Щасливий той чоловік,
Що в кочрмі напився—
Жінь, а каже: „Хвалить Бога, що
прийшов,
Що ні з ким не бився.“ —
Ой прийшов я до хати:
— „Давай, жинко, вечерати,
Коли маси шо.“ —
Насипала вечерати,
Сама пішла к чорту з хати.
Побив горшки, побив миски,
А з ким-же я ляжу спати,
Бо сам не засну?...
Ой пішов я до коршомки:
— Орендару, орендарь
Дай горилки на шо маю,
То я заплачу.—
А як набрав горилочки,
Да став її п'яти,
Пришла жінка под вікно,

Стала сльози лити.
— Ой, хоч плач, хоч не плач,
То не буде як іначе—
Жид воли візьме.—
А як прийшов орендар
Воли грабувати,
Вийшли діти, вийшла жінка,
Ще й покойна мати:
— „Орендару, ти шахраю,
Ни грабуй мого товару—
Було набор не давати,
Було з коршми вигоняти—
Най додому йде.“ —
— Я не можу це зробити—
Його з коршми вигоняти,
А як прийде новий год,
Хто заплатить рату?—
Йому набор треба дати,
Вбійн поможе платити рати,
Бо сам не могу.—

Від Євмена Павляка; с. Вел.
Татаринівка, Житомирського пов.

117.

Ой не стуй, береза,
 Не стуй на дорозі,
 Бо тебе, береза,
 Хто йде, то рубас (2)
 Мілого шітас.
 Да вже осміркас—
 Мілого немає,
 Да вже съвбєт бьсленькі',
 А йде мой міленькі'
 Да не йде до хати,
 А йде до комнати, (2)
 Да лягас спати
 Серед коровати,
 Нужки протягас,
 Важенько здігас;
 —Ой Боже-ж мой, Боже,
 Хто ж мене розд'єн'є,
 Хто мене роззує
 Та в бьслєє личко
 Съем раз поцолус?—
 Обозвалася м'іла
 За новими дверима:
 —Я-ж тебе, мой м'іленькой,
 Роздену й роззуу
 Да в бьслєє личко
 Съем раз поцолую.
 —Оступіса од мене,
 Гідка да погана,
 Є в мене краца.
 Краца ще й кохана.
 —Нехай в тебе, м'іли',
 Двадцять ще й чотири,
 То я старша
 Над їми усіми;
 У чистому полі
 Церкбука стояла,
 Там я (3) тобою Богу присягала;
 Присягала огу,
 К сятої Миколі—
 Тоб'є, гьркой долі.
 Присягала Богу,
 К сятому Юрью (2)
 Дай с тобою, дурню,—
 К Сятому Спасу (2)
 Тоб'є, свінопасу!

С. Старий Дорогинь, Христинів-
 ська вол., Овручськ. п. 16¹⁶/VII 03.

118.

Молоді молодиці
 Моргали на мене:
 —„Прийди хлопець, прийди, славний,
 З вечера до мене“...
 —Як до тебе приходить?—
 Маш чоловіка,
 Як застанеть мене в тебе—
 Вмалить міні віка.
 „Прийди, хлопець, прийди, славний,
 На час—на годину,
 А я свого старика
 Пошлю по калину.“—
 Пішов старий—бородатий
 Каливи ломати,
 А я, згинці є конопель
 Да прамо до хати,
 Дай сів сиої конєць стола,
 В соплочку граю,
 А я прою молодицю
 Лусом пригортаю:
 Біжи, Саша, біжи, Мама,
 Біжи на долину,
 Ой чи ви йде старий чорт,
 Чи нисє калину?“—
 Пішла Саша, пішла Мама
 Тата виглядати.
 А я сама з добрим хлопцем—
 Полягали спати...—
 Подивлюся я в вікно.
 Главу на долину—
 Уже йде старий чорт }
 Дай несє калину... } 2
 —Де-ж я тебе, добрий хлопець,
 Тепера подіну?..
 Лягай, лягай, добрий хлопець,
 Лягай під перину,
 Я ляжу на перину.
 Скажу, шо я згину.—
 А йде старий, бородатий
 Да прамо до хати,—
 А я впала на перину
 Дай стала стогнати:
 —Купи міні, старесенький,
 Купи міні меду,
 Бо я така нездорова—
 Головки не звезду.“—
 Пішов старий, бородатий,

Меду купувати,
А з хлонця за рученьку
Дай вивела з хати...
А я хлонец разудалий
У свого батька вдавса —
Пішов низом по під хмизом
В коноплі сховався...—
Ой там дівки й молодіці,
Ой там воду брали—
Вони цього гультяняка
Собі споминали:

„Це не той то походив,
Що по почаях ходить,
Ой це той то походив,
Що з розума зводить“.
Дій вийду я на улицу,
Заграю в сопілку
А хто любить молодіць,
А я люблю дівку...—
На що міні женитися,
На що міні жінка—
Коли в мене що вечера

Білая постілька?—
На що міні женитися,
На що міні, на що,
Що до мене чпляється
Вічняя лядацьо?—
На що міні женитися,
Міні—молодому—
Минулася лиха доли,
Слава Тибі Богу!..—

Євмен Павленко; с. Вед. Татаришівка, Житомирського пов.

119.

За горою кам'яною
Голуб видітас—
Чоловіка жінка лас—
Чоловік рехтус—
Зрубав палку з березини
Тай жінку частус.

Юрко Горбатюк, М. П'ятка, Житомирського пов. 1897 р

VI.

П'яницькі пісні.

120.

В полі дубочок—
Широкий листочок,
Ой роспився, розгулився
Удовий синочок—
Ні його синити,
А ні вговорити,
Ой мушля бідна вдова
Головку склонити—
Затопила, закурила
Сирими дровами;
Тяжко—важко в світі жити
Помиз ворогами.
Ой горіте сирі дрова
Во заллю водою,
Не тінтеся, вороженьки,
Моєю бідною,
Як я жива буду,

То все перебуду,
Таке своїм вороженькам
Клявяться не буду...

Від Євмена Павленка, с. В. Татаришівка, Житомирського пов.

121.

За сокирку напів'є
За мазитчку похмелів'є,
Дадять грошей остацьє—
Він горілочка нап'єть'є.
Штири злоти і десятика,
Сорокувка ще й двадцятка...
А двадцять грошей остацьє,—
За сокирку нап'єме'є,
А за мазитчку похмелеме'є.

Хут. Шичане, Христинівська вол., Овруцького пов., від. Янка Юрковського. 1922 чи 03 р.

122.

Жалуй мене, мати, жалуй,
 За музику мене ни дай,
 Бо з музики, а з муляра
 Нема нігде господаря:
 А в неділю грас, грас,
 В понеділок догравас,
 А в вівторок весь день пьє,
 А в середу жінку бьє,
 А в четвер останеца—
 Після доми оглянеца,
 А в п'ятницю купит струни,
 А в суботу далі суне,
 А в неділю—розмайкбса,
 В понеділок—потерабкраса,
 А в вівторок—покалачини,
 А в середу—роскарачини,
 А що будем у четвер робити
 Нема за що горілочки пити?..

Від Євмена Павленка; с. Вел.
 Татарнівка, Житомирського пов.
 1899 р.

123.

Ой пив я в неділю—
 Против всю надію,
 Ой пив в понеділок—
 Против сорок дівок,
 Ой пив я в вівторок—
 Против возів сорок,
 Ой пив я в середу—
 Против всю череду,
 Ой пив я в четвер—
 Знаю добре, як тепер,
 Ой пив я в п'ятницю—
 Против всю шеницю,
 Ой пив я в суботу—
 Против всю сухоту...
 Тепер що-ж я, бідний, буду дівя,—
 І жита-ж я не посіяв,
 І гречка-ж моя не вродила!
 Доли-ж моя—пещаслива!

М. Корець, Звягельського пов.

124.

Ой против чоловік вже коня,
 Жінка кобилу ще й лоша, —
 —Ой пиймо-ж, мій чоловіченьку,
 Да покаймося,
 Ходімо до дому да порадьмося,
 Що завтра проп'єм.
 Да против чоловік вже вола,
 Жінка корову ще й теля...
 —Ой пиймо-ж, мій чоловіченьку... і т. п.
 ...Да против чоловік барана,
 Жінка овечку і ягня.
 Ой пиймо—ж...
 Да против чоловік кабана,—
 Жінка свиню й порося...
 Ой...
 Да против чоловік питуха,
 Жінка курку ще й курча...
 Да против чоловік кочергу—
 Жінка—рогач чаплію...
 Ой пиймо—ж, мій чоловіченьку,
 Да покаймося,
 Ходімо до дому да порадьмося,
 Що завтра проп'єм...—
 Да против чоловік тиндика,
 Жінка ходе—триндика і т. п.

Бердянка. 1897 р.

125.

Кваторочко—погішечко,
 Килішок радочок,
 Як напьюся горілочки,
 То буде одрадочок.
 Орендар наш,—отец-мати,
 Не дасть вів нам погібати.
 —„Прийди, прийди, сядь собі,
 Горілочки дам тобі,
 Напьюся з людьми,
 Забудеш біди.
 Як бачилв бицюловьку на моїй оборі,
 То давали пляшками мед-горілку до
 дома,
 Як не стало бицюловьки на моїй
 оборі,—
 —„А йди, а йди, гою, до свєї доми“...
 Прийшов гої до доми, синауцьцо питає:

— „Де ж ти, тату, бицюленьку дів? —
— Дідько її знає. —
Ой піду я на жидівську обору
Та займу я бицюленьку до своєї доми.
А я до неї: „бицюль, бицюль“...
Він до мене — дибубль, дибубль... —
Мене жиди злащали,
За чуирину дращали,
Стусаками бьють,
До двора ведуть...
— Не раз ти в мене бував,
Подушки серблював,
То за те я в тебе, дурний гою,
Бицюленьку взяв.
— Орендару, багатиру,
Вудь на мене ласкав,

Взьми жінку за горілку,
До педілі зостав.
Орендарь наш багатирь.
На це не питає,
Бере жінку за рукав
Тай по чарці дає. —
Прийшов гої до дому,
Синуньцьо питає:
— Де ж ти, тату, маму дів?
— Дідько її знає... —
Плачте, діти, регіт,
Як орендар наш номіркує,
То вам матір вернит.

Від Сукача. с. М.-Мошківці, Со-
лотвиньська вол., Житомирськ. пов.
1897 р.

VII.

Зразок найновішого твору.

126.

В саду зельоному
Козак коня пас,
А по той б'ик Дунашчка
Сило дьсѣка плаче.
— Скажи мій, дьсѣко, правду,
Кого тоб'є с'їлно жаль —
Чи жаль коня вороного,
Чи баривя — молодца,
Чи жаль отца, чи матери
Чи сестри родной?
— Мій з отцем і з матерою
До в'їку не жит,
А с тобою, мой мпленьки —
Своѣй пашасной в'їк...
Циганочка — ворожечка
За ручку взяла,
Як узїла за рученьку
Кащай (?) голова...
Скажу тоб'є, дьсѣко, правду.
Твоѣй первой случай:
Як ти будеш илюбов брати,
То втонеш у Дунай.
— Врешеш, врешеш, ворожечко,
Неправда твоя,

Як я буду шлюбов брати,
То вистрою муст
Недалечко, а ни блізко —
За тисячу вѣйорет,
За тисячу ще й за двѣсті,
Не стой по боках —
Чавунник да рейки шум'ят, —
Шум'ят да гудят,
С пуд вороних кониченькобѣв
С пуд ног искрі йдут —
Єдин кон'ик спутикнувся
Аж муст проваливє,
Молодая дьсѣчинька
Утонула у Дунай;
Первой раз воскликнула, —
— „Прощай отець — мать“,
А другой раз воскликнула,
„Прощай, милой друг“, —
А третей раз воскликнула, —
— „Прощай бѣлой свѣт“,
Четвертой раз воскликнула, —
— „Вже на сьвѣсті нєст!“ —

С. Старий Дорогнє, Христинів-
ська волость, Овручського пов.
1916/VII 03

В.

Пісні життя сімейного

Пісні дитячі й грання.

127.

А, а, дитя, спати,
 Десь гуляє молодая мате.
 Нехай нагуляється—
 З своїм родом наговориться...
 Ой прийшла я під віконце,
 А мій милий дитину колише:
 — „А, а., дитя, спати,
 Десь гуляє твоя мате...
 А свекруха вечеряти варить,
 А свекор дубиньку парить...
 — „Ой напару невістці дубину
 На білую спину“.—
 А мій милий говорить:
 — „За що-ж її бити—
 Вона вам не може нісім вгодити.—
 А зовіця білі руки ломить:
 — „Не бийте-ж її,
 Бо так буде її міні“.

С. Ніконівка, Солотвинська в.
 Житомирського пов.

1889 р.

128.

А, а..., люлі,
 Чужім дітям дулі,
 А Мишуні (йменн.) калачі,
 Щоб спав і в день, и в ночі—
 У ночі, на пічі,
 А в ранці—на лавці,

У ранці—на лавці
 із червоної китайці.
 (То вже, як дитина остогидне,—
 то—щоб умерло).

Юрко Горбатьок, м. Пятка Жи-
 томирського пов. 1897 р

129.

М І Ш К А.

(Гра).

Бере маленьку дитину за ручку,
 держить її за палиці своїм палцем.
 по за ручку, до горі лоскоче
 і приказує:
 — Мінка, мінка,
 Де ти була?
 — У Вога була.
 — Що заробіла?
 — Кусок сала,
 — Де те сало?
 — Під столиком.
 — Чим накріла?
 — Ностіліком.
 — Де те сало?
 — К'ошка з'зела
 — Де та к'ошка?
 — Довбня вбіла.
 — Де та довбня?
 — У п'урку поб'єгла.

— Де та п'урва?
— Кветками заросла.
— Де тиє кветки?
— Д'єуки порвали.
— Де тиє д'єуки?
— На війну пошли...

Марта Лавницька, с. Корчівка, Овручського пов. 1901 р. 30 Грудня.

130.

Як бавлять дитя, то гладять по череву і приказують:

Парасочка,
Вудь ласочка,
— Де була?
— У Бога.
— Що робила?
— Сукна ткала.
— Що заткала?
— Кусок сала.
— Де-ж те сальце?
— Мишка з'їла.
— Де-ж тая мишка?
— У вирку побігла.
— Де-ж тая вирка?
— Вода заніяла.
— Де-ж тая вода?
— Вовп вишив.
— Де-ж той вовп?
— В очерет побіг.
— Де-ж той очерет?
а Дівки вижали.
— Де-ж ті дівки?
— Замуж пошли.
— Де-ж той замуж?
— Отут, отут!...

Хутко проказують раз-за разом, тикаючи в череву.

Л. Зінєвіч, с. Курозванці.

131.

Веруть дитинку за ніжку, пальцем руки „кують“ у п'яту, приказуючи:
Куй, куй, молоток,
Нідкуй чобіток,
Не нідкуєш чобітка—
Не дам тобі молотка...

Ш... ш... ш...

При цьому — тим же пальцем сверд-
лять у дитяче тільце. З доскоту воно
сміється.

м. Бердянка.

132а.

Кус коваль бричку,
Залидає в нічку—
Чи є борці, чи є каша,
Чи є в борщі штука мяса...
Чи є ложка—тарізка,
Чи є в плянці горілка.

б.

— Ковалю, ковалю,
Нідкуй міві ножку...
— Почкай, коню,
Чема часу...

Настя Захарчукова с. Гютюнін-
ки, П'ятецька вол., Житомирського
пов. 1897 р.

133а.

А... е... е... люді,
Прилетіли гулі,
Посідали на воротях
У червоних йа чоботях...
Треба із гуль поздирати
Івасеві подавати

б.

Гойда, гойда,
Ішла баба з горба—
За бабою велика торба,
За бабою Івасю...
Ходи, бабо, у танці...
Гірки мої танці—
Позбивала баба пальці,
За Івасєм ідує,
„Голубонька“ тичує.

в.

Гугу, гугу,
Сидів голуб на дубу,
Прилетіла синиця
Голубова сестриця:
— Кого будеш женити?“

Понового Василя...

Бери, Василь, булаву,
Трієси бафу по лобу—
Нехай баба котиться,
У бодоті тониться.

с. Никонівка, Солотвіньська вол.
Житом. пов.

134.

А, а коткув два—
Сірі, білі обидва,
По бережку ходили,
Качечку ловили—
Качечку—у юшечку,
А пір'ячко—в подушечку,

с. Курозвани, Л. Зіневич.

135.

А, а... а! Очки сплять—
Мате одна—батькув п'ять...
А, а... а! котку,
Зробиш мні шкодку,—
Поліз по полиці,
Поїв паляниці...
Стала мате котка бити,
Шоб шов молотити.
Коток на калину
Калина ломиться—
Коток Богу моляться.

с. Курозвани, Л. Зіневич.

136.

(Коліскова пісня).

Ой да ша,
Де кобила—там лона,
Ой да, мови,
Куди ідеш?
—На город по цибулю,
По часник,
Зловив дівку
За косник!...

с. Курозвани, Острожецького пов.
Л. Зіневич.

137.

А бичка, бичка, бичка,
Разгулялася каналія дочка—
Я ни дудки, ни сопілки—
Варабан—таракан,
На дівчина в сарафані
Козьол в лантях...
Дзень—бов!...
Чорти дзвонють,
Козла гонють
Через Стирь—
В монастирь,
Через копу—
Козла в

м. Бердянка.

138.

Глузують з неповорітких дітей.
Дедушка Тарас,
Не доїхав ти до нас,
А в нас—
На Дону росла...,
Коськи-сіпоськи,
Наридили бабку,
Повели до перкви,
Щіп спугався
Галужками.....
м. Бердянка.

139.

Аз, буки, балабуки (або—буряки).
Веді кочерьожки,
Пішли по дорожці
Найшли книжку,
А в тій книжці
Чотири ладяжки,
П'ятий калакольчик—
Шостий бубончик.
м. Бердянка.

140.

Діти, злапавши в руки сонечко,
розмахуючи в повітрі, приказують:
Ведрику, бедрику,
Де твоя мате,—

Чи там, чи там,

Чи там, чи там?

У який бік комаха полетит — там
пого мате.

м. Житомир.

141.

Сонечко, сонечко,
Відчини віконечко,
Полети до Бога —
Там Татари ідуть
Та тебе заріжуть.

м. Бердянка.

142.

Доки, Іване, прищети
Я поїду під кусти
Богу молитися —
Христу поклониться.
Я у Бога сирота
Отворила ворота
Ключиком, замочком,
Золотям платочком.

м. Бердянка.

143.

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику,
Та поставлю на горі,
Та видять комарі.

А як хотять, щоб дощ перестав, то:
Не йди, не йди, дощику,
Зварю тобі борщику... і т. и...

с. Цвітна, Чигиринського пов.,
від Паляруша.

144.

Од припічка — до вікна
Та напряла полотна...
Не сама я прjala —
Кума помагала —
То за хліб, то за сіль,
То за кусок сала...
Сизий лебеді
Убігли на воді...

Так в мене сорочечка,
Як у теї пошаді.

Сидоренко, с. Тимошівка, Чиги-
ринського пов.

145.

Лічат — кому водити.

Як починають яку небудь гру —
у Зайчика, або у Свинки, то щоб
знати кому водити, грачі ставлять
на землю, чи там куди, по одному
пальцю і едеи ліче:

а.

Ідно — бубинь,
Дві кикери — рсмано —
Гейлом — бейлом,
Стоколос — поволос,
Зібком — бібком —
Клявоц!...

б.

Ти, Іване, капитане,
Виведзь коні на Йордані.

— Чим понутаць? —

Сріблом — златом —
Під коштом,
Під розбитим —
Врень!...

Мелетина, Левицька, с. Купчинці,
Звягельського пов.

146.

Я на ринку була —
Мед — горілку пила,
Я росади накупила,
Ввесь город свій засадила.

с. Потурів, Крем'янецького пов.

18¹⁶ х196.

147.

Одна дитина, догоняючи другу,
дражне:

— Вєреду, Вєреду,
Чорт по переду!

— Ладу, ладу,
Чорт по заду.

м. Бердянка.

148

Старшина.

— Ей ти жінко чепорунко, Химко,
Кинься но до роботи швидко,
Щоб у нас було всього доволі:
Сала, м'яса, ковбас, квасолі
Ще й з гуком бараболі,
Окрім того, що на полі!...
— Який бо ти, чоловіче, навсний—
Взавтра в нас празник і день пісний,
Треба намочити рибу
Чи не приїде голосний.
— Аже чи приїде, чи не приїде,
То треба просити,
Бу нам без него трудно в світі жити...
А піди но, жінко, до Платона-брата,
Нехай зайде до Марка-кандидата;
Нехай закличе до хати,
Бо тра до голосного письмо написати.
Сам вийшов на призьбу— сів,
Аж тут тобі іде—
І Платон-брат, і Марко-Кандидат
— „Магай-бі, дячку,—
‘Чи зняти шапку?“
— Ажеж як ідеш коло меї хати,
То вже мусиш шапку зняти...
— „А що ви міні маєте казати?“
— Еге, ото я лиш хочу до голосного
письмо написати.
— А я і догадався—
Зовсім забрався—
Перо і чорвило,
По лишень паперу не хватило,
Але в мене с вь кишені,
То напишем на рамені...
— На рамені написати,
То любо прочитати—
Так міні здасться,
Що не подереться...
Заплатив за фашій раменю четвертак,
Бери перо і черцило вь жменю
І пиши до голосного письмо так:
— „Господин Старшина,
Прибувайте до нас,
Будем раді длі вас—
Всі вас ждуть—горілки не пьют“.—

Посідали на лаву
І говорять помалу...—
Аж тут дзвонить— „гелень, гелень“...!
І Старшина в хату входить,
Головою хитас,
По лишень шапки не знімас—
В него шапка гостра—
Ковпаком—непроста.
Всі люди догадалься,
На ноги позривались,
Голосного звеличали
І в руку поцілували.
— „Спасибі, спасибі,
Шавуй вас, Боже!...
А ти, Старосто,
Паливай, небоже!...
Я сюди гнався навмисне—
Нехай у вас горілка не кисне;
Але я ще хочу знати,
Що в тебе, Старосто, в селі чувати?“
— Е, господин Старшина,
Що в мене в селі чувати?—
Нема того в світі, щоб за лоб не
взяти...

— „Але, однакди,
Чи панам роблять?
‘Чи одбувають,
Чи може ще й мають?
Бу тепер таке на світі стало:
Щоб панові не одбути, у³
Щоб панам на пакість—
Що панське—то пропало“...—
Але коло порога стояв Салифон добро-
світ:

— Е, господин Старшина,
Кажиться нам годі
Панських свиней випасати
І в хліви їм загаяти.
Нехай тепер самі нави свині випасають
І в хліви собі загаяють...
— „Ач ти, бісова коросто,
Ще за паньку добрість—
Що тримаїш город і поле—
Сіеш бораки, капуста, квасолю
Ще й гуком бараболю,
Окрім того, що на полі?
А на полі—жито жнеш,

Ічмінь косиш,
Овес поспіває.
Ше й гречка чекає...
Ти все це збирайш,
На ялмарок возиш,
Гроші забираєш,
Бісова коросто...—
За мотузка та до верби просто!...
—Старосто, звавра еход зібрати—
Салифонові п'ятдесят у синю дати...
— Ой, господин Старшина,
Поки буду в світі жити—
Не буду так говорити!...
— „Кляниєш ти на жінку та на діти,
А я тобі не подарую, поки не
• обдеру спину!...
Гелень, гелень, гелень!... Та й поїхав.“

К. Сукач, с. М.-Мотківці, Солотвинської вол., Житомирського пов.
181²/хп97 р.

149.

Ой я — сотський, я — десятник,
Я — громадський чоловік.
Таке-ж — соцький чоловік —
Слава його на весь вік; —
Староста і голосний —
А то мужик — його креносний.

Там-же.

150.

Вибачайте, люде добрі,
Як мужик гуляє —
В мене жінка — господиця,
Що й пан мене знає, (2)
Що я маю гроші; —
Моя жінка — господиця;
А дітки хороші.
Ми насієм, наорем —
І все позбираєм,
А літні дві —
Шароварки чисто по'дбиваєм;

По біда нам, пане брацв,
С преногавши паном —
Через його отамани —
Гра бути галганом:
Осавула з булавою,
Гуменвий з хвайдою... —
Що подіє чоловік
З такою бідою?
Найшли того чоловіка
У п'ятинцю в толодці,
Веруть його за чуприву
Да весь день волочут.
Прийбігас комисар:
— „Вейнте йому бобу!...“ —
А він кричит:
— „Пустіт миє, люде добрі,
Піду на хоробу!...“ —
А всипали йому бобу
Дай пішли до дому.
Мужик бідний ізлякаєш
Да просто — в сочому... —
Хже субота, просвітлий день,
Щось собі-б зробити, —
Бере жінка десять яєц,
Іде пана просити.
Прийшла жінка до покою,
Двері одчиняє —
І льокай з макогоном
Звідтиль виганяє...
А чоловік за брамою
Жінки дожидає.
А нан стоїт,
З своєю брами на него гукає:
— „Годі стоать, чоловіче,
У паньскої світлиці —
Ше-ж ти міні не одбув
Попівської дурвиці!...“
— Хоч я попа не загодив,
То ще дяк рєштус...
Відна моя голівонько,
Ще й Жид не дарус.

Гвмен Навленко, с. Вел.-Татарпівка, Житомирського пов. 189 7р.

Г.

Чумацькі пісні.

151.

Ой між трьома дорогами
Біл-камінь лежить,
А на тому біл-камені
Сиз-Орел сидить,
Ой сидить-же сивий-Орел
Дай розмишляс...
Іде чумак дорогою,
Орла питає:
— Ой чи був ти, сизий-Орел,
У моїй стороні,
Ой чи тужить моя мила
Теперь об міні?
— Ой як вона горко тужить,
Да в ливку лежить,
А правою рученькою
За серце держить.
— Ой лети, ж ти, сизий-Орел—
Тай дай милу вісті,
Що уже-ж а твій миленький
На подвір'ї єсть.—
Ой устала моя мила,
От як ти дежала,
А всю свою челядоньку
Порозбуджала.
— Ой вставайте, челядонька,
Засвітіте свічу,
Нехай же я подивлюся
Милому в вічу:—
Ой чого-ж ти, мій миленький,
Так дуже змарнів?
— За тубою, моя мила,
Що давно видів...

— А ти чого, моя мила,
Та так змарніла?
За тубою, мій миленький,
Давно виділа.
Там-же.

152.

Із за гори із за кручі
Скриплять вози идучі—
Вози скриплять, ярма брягчать—
Воли роги мають,
Попереду чумак Грицько
В сопілочку грас;
Сопілочка— із барвіночка,
Горіхове денце,
Вийди, вийди, дівчинонько,
Розвесели серце...
На поновій сіножаті,
На диковім полі,
Там вивернув чумак-Грицько
Чотирі мази соли.
Ідуть дівки-молодиці,
Соли купувати,
Не так соли купувати,
Як жалю завадати...
Взяв дівчину за рученьку
Тай став жартувати.
Роді, роді, чумак—Грицько,
З дівчат жартувати—
Уже час—пора дай до озера
Соли набирати.
Там-же.

Д.

Пісні жартливі

Витребенькі та нісенітниці.

153.

Чи я тобі не казала,
Чи не говорила:
Не лягай коло мене,
Бо зробиш Гаврила.—
А він мене не послухав—
Кодо мене вклався,
Чорти його батька зває
Де Гаврило взявся?..
Ой так, моя мила,
Хорошая—чорнобрива,
Я с тобою жить не буду—
Но вік тебе не забуду.

О. Перін, с. Слободище, Житомир-
ського п. 1897 р.

154.

Ювмер батько—байдуже,
Вмерла мати—байдуже,
Ювмер милій—чорнобривий—
Жаль міні його дуже... (2)
Я за батька—сіри воли,
За матір—корови,
А за мого млявньогого—
Хоть собаку рабого.
Там-же

155.

И хлопець пахалок,
Родився в вівторок,

А в середу рано
До школи оддаю...
Іду я до школи,
За сльозами світа не бачу,
Коли дивлюся—
Свині школу перевертають!..
Свині-ж мої, кохані,
Що ж ви паробили?
—Азбуку читаім,
Сухарки соцаім,
Дика за барки тягаім...

Від Сукача, с. М. Мотківні, Жи-
томирського пов. 18¹² хі 97 р.

156.

А учора із вечора
Мене куца вбезпечила...
Щоб я був-би заравня пішов,
То був-бе с хвостом найшов.

Там-же

157.

Прий ти, прийди—сама буду,
Скину хвартух, навиу буду,
А з зашаски зроблю двері,
Щоб ходили кавалери.
Там-же.

158.

Гаццяю моя, черушечко,
Скажи міні правду, моя душечко,

Які в тебе та без мене гості були?

— Був Грицько з Ілліва,
Кучеравий Мацько — з Вацькова,
А Михайло-Придибайло,
Моїм серцем сподобайло — з Варшави...

— Гандзю, моя душечко,

Що в тебе та без мене гості іли?

— Ів Грицько куратину,
Кучеравий Мацько — гусятину,

А Михайло Придибайло,

Моїм серцем сподобайло,

Ізо мною — молодю — лебедину...

— Гандзю моя, чепурушечко,

Скажи міні правду, моя душечко,

Як у тебе та без мене гості спали?

— Сив Грицько — у соломі,

Кучеравий Мацько — у полові,

А Михайло-Придибайло,

Моїм серцем сподобайло —

Ізо мною — молодю в перинах...

— Гандзю моя, чепурушечко,

Скажи міні правду, моя душечко,

Як од тебе, та без мене гості йшли?

— Ішов Грицько, скачуче,

Кучеравий Мацько, танцююче,

А Михайло-Придибайло,

Моїм серцем сподобайло,

Зо мной молодю — плачуче.

Від. Юрка Горбатюка, м. П'ятка,
Житомирського пов. 1897 р.

159.

Були в мене сірії воли

На дворі (2)

А я тії сірії воли

Продала, (2)

А за тії гроші

Музиканти хороні

Найняла... (2)

— Музиканти мої,

Заграйте міні „Коваля, Коваля“.

Були в мене чорні корови

В оборі, (2)

А я тії корови

Продала, (2)

А за тії гроші

Музиканти хороні

Найняла... (2)

Було в мене дороге убрання

В коморі, (2)

А я тес дороге убрання

Продала, (2)

А за тії гроші

Музиканти хороні

Найняла... (2)

Там же.

160.

Я молода гуляла,

Жидам довжок заняла;

Прийшли Жиди по довжок,

Взяли в мене сім ложок

І коцюбу й помело...

Мене в-дома не було...

Сто сот його ма —

Ні ва теж я шила,

Я шила на той сир,

Що мій півень явнесив... —

Сидить півень на шолі,

А зніс яєц три копі,

А я яйца продала —

Жидам довжок оддала... —

Сто сот його ма —

Викупила з сорому —

Орендару ідному —

Тридцять рублів самому,

Орендарці — тридцять п'ять.

А деж їх у чорта взять?

Поки було жито у мішку,

То давала всім потрошку,

Тепер нима а ні зёрна,

Вибачайте — я мизерна....

Від двена Павленка, з с. В. Тата
ринівки, Житомирського пов. 1897 р.

161.

Ой, Боже мій, милостивий

Жбий же я нещастливий

Чи я таки в світі вдався,

Чи в годину зав'язався:

Прийшов празник, як годиться,

Із жінкою б поводитица, —

Узяти її — як страшило,

Що всіх людей поємішило,

А в сусіди хата біла,
А в сусіди жінка мила —
В неї вижки невелички,
Носить жовти черевички;
До сусіди вечерипці—
Ходять гарні молодіці,
Ще й дівчата поглядають,
Во сусіду всі кохають,
Во сусіду добре знають...
Сусід ходить веселиться
Міні плакати хочеться,
Сусід ходить і співає,
Що хорошу жінку має,
А я рад би заспівати
Хочеться міні плакати...
Сусідова ветає рано,
Встає рано, в пічі палить—
Сусідові їсти варить:
На свідання галушки
І ще з сиром пирожки,
А на обід борщ і каша,
Вареники і сметану
Сиuple в миску поливають,
На полудень борщ і квасу
І гречану з маслом кашу...
Кашу з маслом, ще й лемішку
І коржи з маком в перемішку.
На вечеру хліб тепленький,
Купів смачний, ще й гарачий,
Пожки студжені телячи
І ще й хляки баранячи... —
В мене нема ні долічки,
А ні січ стобелівки,
Ще й до того хата чорна,
Жінка-стидка-бридка, не моторна.
А я скажу своїй жінці:
— „Уставай, жінко, ралецько,
Приберися чипурицько“.
Вона слухати не хоче,
Як та година сокоче.
Цілий тиждень прибірався,
О к празнику сподівався—
Їсти добре прибірався;
А вона борщ ні з чим варить,
А хліб гливкий давить,—
На свідання за доб смиче,
На обіді дулі тиче,

На полудень кулаки —
Наштовхає під боки;
А в вечері за лопату,
Вигаляє аж на хату,
Каже — з хати не злізати,
Буду кийом потягати!“
А йдуть люде, питаються:
— „Чого, дурень, з хати спускається?“
— „Жінка каже — не злізати,
Буду кийом потягати...“
Хоч би тут мав околіти,
Буду на хаті сидіти!...
Ой сама така лядаща,
Що не робить, а ні за що...
В хаті сміття по коліно
Скрий одкодувана глина —
Гребіня нема й заводу
Каже, що не прала зроду —
Оно спать, та лежать,
Та до корини узять.
Там же.

162.

Жка в вас, така в нас —
Така поведілка —
Памочила хуста прати
Їще є поведілка —
Сама лягла на печі,
Лягла тай заснула,
Прокинулась над вечер —
За хуста забула,
Побачила серед тижня,
Що всі люде мочать,
Отяділась за своїми —
Аж свині волочать!
Ухватила за головку:
— „Головонько сива,
Якж бо я осталася
В світі нещаслива!...
В чужіх жінок
Хуст по вязці —
То всі попралц,
В мене тільки три сорочки
Тай тії ирвани.—
Но'дбирала од свиней,
Перепопаскала —
Уже субота, близький час,

Й їх полатала.—
 Натягла її в педілю,
 Хоча й вона чорна...
 І сюди і туди повертаюсь
 А с... як жорна.—
 — „Чоловіче, чоловіче,
 Годубе, Семене,
 Холи-но ти, подивися,
 Що це з заду в мене“—
 А чоловік послухав,
 Жінки послушас,
 Як побачив із-заду дірку,
 Ключчал затикає:
 — „Чи ти, жінко, швачки мала,
 Чи ти сама шила,
 Бо із заду самі лати,
 Як протом цобила?“
 — Я швачок не наймала
 Тільки сама шила:
 Я не винна у припадку—
 Свиня прокусила.—
 Нехай но я, мій Семене,
 Краще приборуюся,
 То я віду на музики
 Трохи потрясує.“—
 — Ой не йдя ти, жінко добра,
 До корчми гуляти,
 Та вернися, возьми луччу
 А скинь ці лати.—
 — „Водай же ти, мій Семене,
 Аж бо я лихая—
 Єсть у мене їх аж три,
 Та жадна така;
 Єсть у мене їх аж три,
 Та жадна її на що,
 Здавалося, мій Семене,
 Що ця найкраща.—
 Водай же ти, мій Семене,
 Свині поздыхали,
 Як вони так тебе і мене
 Хороше приборали!...
 Як зачали, мій Семене,
 Твої штаяі рвати!...
 Од самих шьят аж до с...
 Як ти будеш брати?...

Там-же.

Ой вигнала бабусенька за ворота
 Худибоньку пастри,
 Сама сіла на пеньочку
 Куделицю прасти.—
 Чорна хмара наступає,
 Дощик накрапає,
 Бабусенька худибоньку
 До хати займає.—
 На одного упала,
 Друге—растоптала,
 На третє спиткнулася,
 На четверте впала!...—
 Ой, сіла бабусенька,
 Головку клопоче,
 Коло неї куронатка
 Як курка сокаче:
 — Бабусенько, голубонько,
 Що будем робити,
 Як приїде дідусенько—
 Буде бабу бити?—
 Заїхав дідусенько
 На нове подвір'є,
 Питається бабусеньки:
 — Де ваше худібє?
 — Ой немає, дідусенько,
 Немає й не буде:
 Вигнала за ворота—
 Наврочили люде!...—
 Як вияв дідусенько
 Із воза притику—
 Побив бабці головионьку
 Ще й до того синицю
 — Водай тобі, дідусенько,
 Нога—рука всохла.
 Як ти мене полюбив,
 За то-б же я здохла...

м. Корець, Звягельського пов.

Грайте музики
 За цій за велики,
 За капці пові,
 За чорні брови.

Від Явка Юрковського, хут. Під-
 чаше, Хрестининська вол., Овруч-
 ського пов. 19го/ли 03.

165.

Ой поїхав мой миленькі
Волочити,
Загадав міні
Молотити,
А я цїпа продала
Да музики наннила:
Грайте, музики,
В мене бріжі*) великі
Міні батько кунів,
Шоб живих полюбів,
А мате дала,
Шоб хороша була.

Язовецька слобідка, Народицька
с. Обруцького, пов. від дівчини
Меланки 19¹⁴/ли 03 р.

166.

Заграй міні сяку гаку
За коробку пусгеряку,
А я тобі затуцюю
За хліб, за цибулю.
Заграй міні до прикладу
Я в матері штани вкраду,
А нікому—тобі'ї дам,
Шоб гарненько міні грав.

Там-же.

167.

Через греблю, через став
Біг ковалец—найшов уголец...

*) Бріжі—хвалібони—шлярка
(польське)—оборка біля сідниці.

—Дай міне уголец,
То я тебе полюблю, ковалец.

с. Старий Дорогичь, Обруцького
пов., від Насті Мазурчуківн.

19¹³/ли 03 р.

168.

А я знизу на печ лізу—
Аж по пече дуна йде,
Хто мене верно любіт,
То на пече знайде.
Я на печ—воун за мною,
Я вкралася головою:
Текай, дурню, іс хати,
Но ти не вмиєш жартовати.
Стояла нуд грушкою,
Держалася с подушкою—
І подушка, і радно
І самой спати холодно...
Там-же.

169.

У пильного мужика
Да вкрадено жовуку,
Поведено через сад
Як ту переп'юлку.
Сам же я не знаю,
Когда іс взято—
Чи в середу, чи в четвер,
Чи в яке сятю.
Ой поїду на базару
Дай горачку поре (2)
Ой горе, мой мілі,
Дай без жовунки, горе...
Моя жовунка знакомиа
Задріпана з-заду сьвіта
Не так сьвіта, як сорочка—
Задріпана як овечка.

Там-же.

Пісні лирницькі.

170.

Жебранка.

Люблята милостиві, християне,
Богу праведний: подайте милостиню
за упокої своїх родителів і своє ми-
леє здоров'я. Нехай-би я, батюшка,
за упокої помолвився і за ваше
здоров'я, нехай-би я, моя мамко,
Отче-наш зговорив-би, і за упокої
ваших родителів. Нехай-би я, мой
татку, молитву сотворив-би за ва-
шеє милеє здоров'я... Подайте, мой
батюшка, копійчку, або грошичок.
Спом'яніте своїх родителів—отця,
либо матір свою. Невідається, мой
батюшка, і душі своєї не воскорбіте,
только но собі царствіє владуєте і
є постами, і молитвами, і третіми
ницями ухвірами. Не могу я, ба-
тюшка, заробити,—горька моя за-
слуга і горька моя заплата... (То вже
як зовсім сліпий, то приказує): Так
я, мой батюшка, не вижу,—як
світ Божій світас, праведнеє сонце
осіяс, так я мой батюшка, не вижу.
І не оставте мене, мой батюшка, ми-
лостинною своєю спом'яніте, мой
батюшка!...

Це вже край—прокаже—знов по-
чинає.

Олександр Хвусечко — жебрак,
Житомирський міщанин.

171.

Почаївська Божая Мате.

Зійшла зора вечерова
Над Почаївом стала,
Як вступило Турецьке воєсько—
От як темная хмара—
Турецьке воєсько в город ступило
В манастир ваювати—
Матір Божая—Почаївська
Будит нас ратувати..
Отець Залізій із келії виїшов,
Сльозами ся умивас:
—„Ох, ратуй, ратуй, Матір Божая,
Манастир загубас!“
—„Ох, не плач, не плач, отець Залізій,
Манастир не загине,
То-ж мусим стати,
Чуд показати—
Манастир ратувати.“—
Ох виїшла, виїшла Матір Божая
Та на крижіві стала—
Куді вертала, Турка збивала
Манастир ратувала.
Турок не вірять,
Та з лука мірять—
На манастир ціляє,
А тиї стрілі назад летіли
Самих їх побіждають...
Взнали Турки—зли недовірки—
Що то єсть Божая-Мате—
Подалися—д' Почаїва
Що году дань давати.

Самі Турки, зли недовірки,
Неславу учинили—
В славному місті, у Вишнівці
Кров із піском змісили.
Ми християни, ми православни,
Всі до Бога вдараймо—
Матері Божій—Почаївській
Всегда поклон создаймо.

Від Лірника, м. Біла Церква, Київська губ.

173.

а.

Про Лазоря.

Єде той чоловік багатой буває,
Которий в раскошах пивав та в'їдав,
В дорогом діяню проч мир прохочав—
ждав—
Он сребра та злата по достатках мав,
На святій церкві нікогда не дав,
Службів, окахвістов він не нанімав,
Отців же духовних в свій дом не приймав,

А нищих убогих он не наділяв,
Брата свого Лазоря за брата не мав,
Он його при бедності во гной висилав,
Висилаючи лютим псом цькував.

— „Іди-ж ти, Лазоре, з моєго двора,
Шукай собі, Лазоре, смердящого гноя.“
Уложився Лазорь в смердящом гної
Перед багачевими ворітьми його.
Не больше врем'я—час прогодивше,
За ним грядить челядь—препишна рота...

Тільки що багатой з Лазорем зровнявсь,
То Лазорь до його гласом заволав,
Заваляше гласом, ше й братом назвав:
— „Брате мой, рідной, сильной багачу,
Подай хлеба й соли во гной смердящому.
Подай міні, брате, хлеба і соли,
А третьої води для прохолоди—
Бог тобі заплатить з вишого неба,
Где твоїй душі найбільше треба.“—
Плюнув багач на Лазоря, сам проч одойшов,
Одойшов од Лазора—сам гордо одказав:

— „Ох ти, Лазоре, смердиш як той лютой пес,
Іще міні братом називася?...
Ти-ж міні братом не називася,
Стида міні, Лазоре, тай не завдавайся!
Не єсть ти міні брат—єсть ти моїм псам,
Єсть у мене пять братов, як я один сам.“

— „Деся-же ти, багачу, Бога не боїся
І деся ти смерті не надієся?“

— „Я твого Бога по вік не боюсь
І свитим апостолам я й не поклонюсь,
Случиться міні смерть, то я й одкуплюсь;
Як не одкуплюся, то одбьюся,
До царства небесного сам прибудуся,
А тобі, больпий—Лазоре, не покорюся“...

І звелів багатий ворота замкнути,
Шоб больного Лазора гласу в двор не чуть.

Не було в багатого спасеної души,
Спасеної души, милостивої,
Шоб вона над Лазорем возмилувалась,
Шоб больному Лазору хлеба й соли дасть...—

То й ше-б то багатий царствія уследовав,

Тільки буля у багатого два люті пси,
Котория звались Лазору—брати—
Вони до багатого под стол ходили
І дробнїя кришечки возбирували,
Та больному Лазору во гной носили,
Смертеннїя ravi солизували—
Душі полегкості—йому давали.

Пізнав той багатий, що ті пси творять,
То він ізвелів їх на цепи забрать,
Смертеннїми кнугами їх наказувать,—
Нехай вони до Лазора тай не пододять,

Міні смраду у двор тай не наносять.—
Начав больний Лазор молитву творить,
А молитву творить—Господа просять:
— „Господи, Боже мой, Спас, милость Твоя,

Вислухай же, Господа, молитви моя—
Прийми мою душу до хвали своєї!“
Як вислухав Господь молитву його—

Ізсилає двох ангелов по душу його:
— „Злетіте ви, анголи, з небес-ни-
зенько,
Возьміте ви Лазоря бардзо злегенька,
Посадіте ви Лазоря в честі і в хвалі
У Господа-небесного в пресвітлом раї.
В святого Аврамія на правій лоні“...—
Не за большим времьям—час пого-

дивше,
Вийшов той багатой проч за ворота,
За ним грядить челядь--препишва рота.
Ще ж той багатий двора не пройшов,
Вієть на багатого силна хвороба—
Кинула багатого об сиру землю:
Це-ж тобі, багачу, за горді слова,
Шо ти одрікався брата Лазора—
Не так брата Лазора—самого Бога.
Ти-ж казан, багачу, шо одкуплюся,
Хош не одкуплюся, то одиб'юся...
Тепер ти, багачу, хоч одкупляйся,
Хоч одкупляйся, хоч одбивайся,
До царствія небесного сам прибли-

жайся.—
Начав той багатий молитву творить,
А молитви творить—Господа просить:
—Господи, Боже мой, Спас, милость
Твоя,

Прости мене, Господи, за горді слова—
Шо я одрікався брата Лазоря—
Не так брата-Лазоря—самого Бога...
Вислухай же, Господи, молитви моя,
Та прийми мою душу—де й Ла-
зорьова“...—

Як вислухав Господь молитву його,
Заслав злих, пекельних по душу його.
Іще-ж тії пекельнії, а двора не
пройшли,
А вже його сребро-злато прахом роз-
несли—

І стежки-обгорожки порозбивали,
Препишваю челядь порозганяли.
Взяла багатого залізним гаком за
леве ребро:
— „Узнавай, багачу, де твоє добро,
Де твої сгожки і обгорожки
І червоні—золотія, срібні денешки,—
А де твоя челядь препишна рота?“—
Понесли багатого строго-високо,

Кинули багатого в пекло глибоко,—
Там плавай, багачу, маєш широко,—
Посмотри ти в гору—як брат високо!—
Ше-ж той багатой пекла не силавав,
Брата свого Лазора глазами ввидав,
А он же до його гласом заволав,
Заволавше гласом, ше й братом назвав:
— „Брате мой родний, брате Лазоре,
Один то нас отець і мать родила,
Тольки не одно нам щастя вділила:
Дав тобі Господь нижнє убожество,
А міні дав Господь силне багаство,—
Лучче твоє, брате, нижнє убожество,
А ніж моє, брате, силне багаство—
Ти з своїм убожеством у честі й хвалі,
У Господа небесного в пресвітлом раї,
У святого Аврамія на правій юні,
А я, мой брат, Лазоре, в пекельном вогні,
У старшого Люпипера, у муцях його...
Чи не мог би ти, брате, Лазоре, Бога
упросити,

Мезяного перста в море умочити,
Уста мої смагнії тай закропити,
Язык мой у роті восхолодити,
Цей пекельной огонь тай притушити?...
— „Брате мой, багачу, це моя воля,
Проси собі, брате, самага Бога.“

—Чи не мог би ти, брате, цього вчинити,
А Господа-Бога, силно впросити—
Із своїми постами та з молитвами,
Шоб мене Господь уц'ять пустив на
той світ,
То я-б на том світі сам пром'ував,
Од Господа небесного пророчество-
мав,
Свос-б сребро-злато на церкві-б ро-
здав,

А вищих-убогих я-б повадіяв—
Пять братов багатих—я-б їх науцав,
А тебе, брате Лазоре, всегда-б по-
минав“...—

Йому свят Оврамій так одповідав:
— „Чому-ж ти, багачу, тогда так не
знав?

А живи ти, Лазоре, як тобі Бог дав,
Поживай, багачу, шо сам душі цбав,
Бо в нас тепер немає с некла про-
роков...—

На том світі—пророчество—святоє
письмо,—
Нехай отці духовния а всегда читають,
Православних християн усіх нау-
щають,—

Аминь.“—

Так нам, Боже, дай,
А што б наша православна віра уся
пішла в рай,
Де святі авгели одпочивають,
Православних християн усіх дожи-
дають.—

Від Хведора Кагашлика, с. Таш-
лика, Черкаського пов.

б.

Один чоловік багатой бував,
Которий у роскошах пивал да їдал,
У дорогом діяні сам разю ходив,
Пред милості Христу-Бога нічого не
дав,

Нищих убогих в свой дом не приймав,
Брата свого Лазора за брата не мав,
Його при бедності во гноі вислав,
Всилаючи, лютим песом цькував.

Як був собі Лазор ніщій—убогий,
Хворий, недужий лежав у гноі
Перед богачевами ворітьми його.
Як вийшов багатий сам за ворота,
За ним вийшла препечна його рота
Із привельми горда—гордіша його.

Аже до господ, як приступаєш, то
слуги гірше не пустять).

Скоро багатий з Лазаром зривяєсь.
А Лазор до його гласом запросив:

—„Боже мій і брате мій, силний—
багатий,

Змилуйся надо мною і дай мілі
Хліба і соли—води святої,
Тебе Господь з небес наградить
Чого твоїй душі в телі найбільш
потрёба!“—

А стой багатий зічого не дав,
Із гордості й слово Лазору сказав:

—„Ти, лежбо,—Лазоре, лежиш у
гноі,

Смравдиш міні так, як лютый мій пес,
Іше й називаєєся братом моїм.—

Не есть ти мій брат—разві моїм
псам,

А мею я братію—як я один сам,
Мею я стожки—в себе й обгорюжкі,
Червоною магнетою—срібло й денёжки,
Я не боюся нічим-нічого;

Когда міні шо трапиться—я й сам
заплачу,

Од злого чоловіка мечем відоб'юєсь,
Од наглої смерті я одмолюсь—

Своїм сріблом і золотом принадоблюєсь,
До царствія небесного сам приближуєсь,
Силам небесним иск не вклонюєсь.“—
Сплюнувши на Лазора, сам пречудо

йшов,
Звелів за собою свій двір зачинить,
Шоб брату Лазору милостини не со-
творять:

Звелів ворота замкнуть,
Шоб брата Лазора гласа не чуть,
Шоб бойний вітер не завівав,

Брата Лазора, шоб глас не заходжав,...
А сдиной чоловік на Возі не був
(Так, як от чабани, шо не вміють
Богу молиться),

І той над Лазаром зимнувавєсь,(?)
І той Лазору хлеба-соли не дав,
третьої—води,

Тольки вбогому Лазарові Бог пред-
милость дав...

Як було в багатого два молодих пси,
Вони в його по-під столлю завжде
ходили,

Дробні кришечки вони возбирували,
Убогому Лазору во гноі носили,

Оттим його душу в тілі завжде живили,
Рани його смертельний солизували,
Душі в телі полєгкості создавали...

Малое время—час погодиweise,
Став убогий Лазор Богу молиться й

молитви творить,
Од Господа небесного милости просить:

—„Господи-Милостивий, вислушай
молитви мої,

Прийми мою душу з тіла до хвали
своєї до небесної.“—

Як вислушав сам Господь молитви
його,

То і сослав із небес святих ангелов—
Ізленули анголи із неба, знизенька,
Взяли його душу із тіла зтихенька,
Та вознесли Лазора в рай на небеса,
Посадили Лазора в предсветлом раї
У Господа небесного у чистій хвалі,
У святого Оврамія на правій лоні,
Первая хвиля—злая година(?)—
Не дійшов брат багатий до свого
двора,
Перестріла бататого силна хвороба—
не милостива,
Ударила багатого об сиру землю
За його ордость, за орди слова,
Которий відрікся брата Лазора—
Не брата-Лазура—самого Христа....
Мало пекелни двора не дійшли,
Вже його срібло й золото прахом
рознесли, вогнем пожерли,
З богача душу боком видьоргли,
Лівим боком, залізним крюком....
Як узяли багатого под ласве ребро,
Строгнули багатого строго високо,
Вкинули в пекло глибоко!...
— „Заглядай, багатий, в гору високо,
Там завидиш Оврама у раї,
Поблизько і Оврамія-брата-Лазора!...“
Скоро богач глянув, оком уздрів,
Зараз до Лазора гласом запросив:
— „Боже мій, і брате мій. святой-
Лазуре,
Один у нас отець-мате обох родила,
Та не одну нам Бог долю ділив:
Тобі, брате, Бог дав нище убожество,
Міні, брате, Бог дав силне багатство.
Ти, брат, спочиєш у преусвітлим раї,
А я, брат, горюю в пекельнім вогні
У старшого диявола у муках його.
Не мог-би ти, брат-Лазуре, волі
вчинити,
С правої руки пєрета в море вмочити,
Вуста мої смажніі закропити,
Язвк мій у рогі охолодити,
Сей пекельний вогонь угасити.
Сей пекельний вогонь негасимий?“...
О так йому святий Лазор одповідав:
— „Не моя, брате, воля--самого Бога!“

— „Молися, брате-Лазуре, й за мене
Бога—
Своїми постами й молитвами,
Третім—христовими милостинями,
Четвертими--похвальними поклонами.“
— „Де-ж твої, брате, ті орди слова,
Де твоє минія, богачества тьма,
Шо ти ним, багатий, вихваляєсь,
До царствія небесного сам прибли-
жався,
Од злого чоловіка мечем одбивавсь,
Од наглої смерті відмовляєсь,
Сріблом-золотом принадобляєсь,
Силам небесним вік не вклоняєсь,
У сих муках вічних та не зоста-
лаєсь?“
— „Когда-б мине Господь пустив на
білий світ,
Мею я на том свєті живих
П'ять братов—силих багачов;
Нехай-би я поміж ними хоч проро-
кував,
Од Господа небесного пророчество мав,
Я б своє срібло і золото на церкви
роздав,
Ниящих і вбогих вже-б я наділяв,
Тебе брата-Лазора що-день споминяв,
Шо-суботи, шо-неділі мєлебні наймав,
Душі своїй царство вже б я зготував...
—Почем-ж ти, брате, вперед так
не знав,
Шо ти своєї душі царства не зго-
тував?...
Не потребуєш із мертвих живих про-
рокув,
Шоб мертвий з мертви тай ожив...
Меють вони пророчество—книги свя-
тні,
Нехай вони книги завжди читають,
Учеников своїх гаразд навзають,
Которі будуть добре справувать,
Там їм буде царство де й Лазурево;
Котрі будуть злоє починать—
Там їм буде пекло, де й богачеві,
Де й тобі, багатий, самому паву.
Уживай багатий, шо ти зготував,
Душі своїй пекла сам наслєдував,
А ти, святий Лазуре, шо Бог тобі дар

Шо сам Господь Сус-Христос у рай
зготував,
Де святі анголи во небі поють,
Преподобних псалом Богу співають
І пас грешників к собі приймають,
От мук вечних ослобоняють,
До царствія небесного мир пригво-
ждають...

Амінь.—

Так нам, Боже, дай—

Прийдець віра христянська уся в
небесной рай.—

Від жebraка— Порфирія Кузьмен-
ка, з с. Кармазинівки, Мапжелійв-
ської вол. Кременчуцького пов.

1889 р.

174

Сей світ дочасний.

Пройшли мої літа
Марно з цього світа—
Тольки як во спі здалося,
Шо на світі прожилося—
Аж тута Смерть за мною
Страшлива собою—
Божим гнівом наповнена,
Як ільвиця подразжена...
А Смерть мене манула,
Як косога сікнула,—
Як прийде час помирати—
Дред суд Божий треба встати...
—Смерте моя, создала,
Ти од Бога послана:
Чом ти міні не звістила,
Як до других приходила?
—Я тобі звіщала і до часу чекала—
Ти все в питки і все в гульки—
Прежде к Смерті нема й думки,—
Було в питки не вдаряться,
Прежде к Смерті прибираться....
—Хоч-же я шив—гуляв,
Так же я собі так гадав,—
Когда старих літ дождуся,
Тогда к Смерті приберуся...—
І старих літ дождав,
І на той світ не прибрав.—
Не прибрано, не готово—

Велять ступать і такого...—
Дивний ти чоловік—
Закладаєш собі вік...—
Ти сьогодні пьси-гуляєш,
Завтрашній день поміраєш...
Плаче горько чоловік,
Шо йде його марно вік,
Горько плаче і ридас,
Шо з гріхами помірає.
Він сам собі розминилас,—
Нікого Смерть не минає—
Ні старого-молодого,
Багатого й убогого:
Царі, князі, владика
І в їх сумі велика,
Та не можуть одкушиться
І од Смерти схорониться...
Живе чоловік в роскошах
І в багатстві, при грошах—
Сребро-злато зостається
І все злато минається,
Ак-би Смерти упросити,
Шоб те в світі прожити...—
Ше на світі не нажився,
А ні Богу прислужився—
З чим я тудя явлюся,
З чим пред Бога прислужуся?—
Ні світила, ни кадила—
Так мене Смерть іспустила.
Смерте моя, злослива,
Чом ти немилостива?
Зажди, Смерте, годину
Поки пошлю по родину.
Смерть годину заждала...—
По родину послала—
Всю родину зібрала;—
Смерть попрощатися не дала.
—„Нема часу чекати
З твоім родом прощатися“...
—Прийшло время, прийшов той час,
Не попрощавшись, я йду од вас.—
Вік молодом шанус,
Сили в собі не чус,—
Житія своє кончас,
Гріх духовним одтворяс...
І шо-ж то за дорога—
Прописана до Бога—
І широка, і далека

Для грішного чоловіка?—
Шо по той же дорозі,
Пройти душі ік Возі;
По митарствах стражі стоять,
За всі наші злих діл смотрять;
Ісписано тільки тое:—
„Жив на світі—творив злоє“...—
Сонце,-місяць із неба—
Нам вздрить його треба.
Як родився—так хрестився—
До послідніх літ доживея...—
Жаль душі од тіла разстатись —
Сього світа кидати,
Цей світ окрашений—
Всьому миру милій—
Аби Бога не гнівиви...
Ви, святи ангели,
Візьміть душу до хвали,—
Нехай тіло в землі спочиває,—
Душа в небі радість має...
Тройця-Пресвятая,
Даруй літа мвогня—
Даруй, Боже, вьому миру жити,
Бога в Тройці прославити.

Жебрачка Хведора Калашликова,
с. Ташлика, Черкаського пов.

175.

Ягниця.

В Петрівку, саме в косовицю,
А вкрав Бейздрик у Жміля Ягницю,
Заніс її аж на гору,
Шоб не було за ню поговору—
За чорну Ягницю.
Грицю-наймит з нишлігу приїздає,
Господиня з хати вихожає:
—Іди, Грицю, по водицю—
Будем варити чорну Ягницю,
Шо зарізали вчера звечера.—
А Джміль тее все вчуває—
Бейздрикові—на дзень добрий дає:
—„Тут моя праця
Тут кривавиця—
Зарізана чорна Ягниця—
Вчера звечера“.—
Бейздрик Джміля перепрохас,

Своїх овець троє дає,
А Джміль не приймає,—
—„На шо-ж мині твоїх овць троє,
Як не варт моєї єдної—
А чорної Ягниці.“—
А в четвер Чесной-Глави
З Бейздрика шкуру драли—
По цвинтару волочили,
Шо-б люде всі дивили
А за його діло.—
Тут тобі, Бейздрику, сміх і публіка
Ти вкрав Ягницю од нині до віка
А за твое діло.

Від Лірника Петра Соколюка;
Вел. Боровиця, Острожського пов.
1895 р.

176.

Як з Мужика зробився Ляшок.

А з ліса, з партеса—
Мужицькая рада,
Научивсь шляхетства—
Всьо за два года:—
Із висока подголився,
Говорити научився—
По-польску...
А з третього году
До дому приходить—
Уже його батько
Із розуму-сходить...
Не знав Ляшок шо почати,
Мусив прид ним шапку зняти
Дай став у кутку.
Вачить Ляшок, шо біда—
Йому-веновага,
А крутичи ціпом—
Велика зневага!
Треба гонор покидати,
Тра ставати свиней пасти—
І ше й з батьком...
Набрався Ляшок
Великої злости—
Забрав усі свині,
Погнав в поле пасти

І ше й згорда проходжає
Да до свиней промовляє
По-польску.

Ляшкової мови свині не узнали:

— „Мандруй, мандруй, Ляше,
До дому за нами!“—

Із-за точок,

Із-за дорожки битой;

Ходить його батько

В великому гвіві

Да застає свині

Усі в своєму хліві,

Да взяв Ляшка за чуприну:

— „Оттак пасти, скурвий сину,

Аж до вечора!“—

Бачить Ляшок, що біда,

Як тут йому бути?

— Осідлаю я коня—

Да в Варшаву жити!...—

А сам Ляшок морковяний—

Ковик бураковий—

Сурдутина—по коліна—

Жупан лопуховий,

А шабелька з сошника,

Цісталегик з бузини,

Кулі—з бараболі...

Іхав Ляшок у Варшаву—

Під ним ковик пляше,

Перестріли його свині:

— „Почекай но, Ляше!“—

Вивів Ляшок шаблю,

Став свиней рубати,

Но шабелька поломалась—

Треба помирати!...

Виняв Ляшок цісталета,

Став свиней стреляти,—

Свині кулі похватали—

Нічим воювати!

Бачить коник, що біда,

Став хвостом вертіти.....

Сидить Ляшок на коняку,

Став в штавці п...и.

Котрі свині Ляшка їли,

То ті в хвосі спали,

А которі не чіпали,

То вішню память сьпівали.

Від Якова Сапожника, лірник; с.
Грижан, Горошківської вол., Жи-
тмирського пов. 18¹⁶/х99 р.

177.

Паницина.

Летіла возуленька по под усі села,
Принесла нам радість і веселість,
Летіла возуленька, начала кувати,—
Збирайтеся, вся громадо. шось маю
казати!...“

Ізвіхалися всі мировні-становні, стали
говорити,—

„Вже не буде вся громада панцини
робити.“—

Ізвіхалися окономи-комісари, уміють
водку пити

Ідуть по під вікна,— „ше йдїть
молотити!“—

Ізвіхалися комісари, стали голосити:
— „Немає панцини—шо будем

робити?—
Ми не вмїєм косити, а наші жінки—

жати,—
Хіба підем в ліс під сосни та будем

лежати.
Ми не вмїєм молотити, а наші жінки

прасти—
Хіба підем до ковокрадів, щоб вчи-
тися красти.“—

Вийшла стара пані на затильні двері:
— „Вернись, вернись, панцино, хоч
нам до вечері“.

— Не вернуса, не вернуса, бо ничка—
не видно,

Ви мене самі прогвали—и з того не
винна.—

А чом ти, зоро, не світила, як
панцина була,

Тепер ти засвітила, як панцина
минула?

— А я сьвітила із вечера і сьвітяти
буду—

Вельможним панам панцини не
буде...—

Місяцю, круглесенькій, не сьвіти бо
ясно—

Панам вельможним дигитися
страшно.—

Він з вечера сьвітить, а в ночі не
видко—

Панам вельможним аж коліна видко.
Летів орел через море тай ізтурбувався,
А влетів у Польський край, то здивом
здивувався,—
„Колись були пани вельможні,—як
їх веллячати—
Були паньські палаци—тепер Жиди
позаймали;
Колись було—штірі пани, штірі ко-
місари—
Восімнадцять десятників, а троє под-
давних,
Колись, люде добрі. була лиха година—
Не заступить син за батька, а батько
за сина:
Батько з ціпом (2), а син із косою—
Мате на лан—жати разом із дочкою,—
Батько з ціпом (2), мати кужіль
прасти...
А дітки малесенькі, котрі не зміють
робити—
Нехай ідуть в папушки тютюн
класти...—
Летіла раба нава—серед мора вишала,
Вже-ж вам, вельможни пани, пан-
щина дев'ятнадцятого числа,
А місяця Хивраля, о віки пропала.
Ах не тра було получе, як карбували,
Молоді, молодіці пани обиймали...
Сіли пани вельможні Кармалюка
грати,
Стали єден другому промовляти:
—Шо-ж, братці, будем діяти,
Що взавтра рано мужикові треба
пів рубля дати?...
Сидять дідич під хатою—нагай за
плечима,
Сидять вони, як курчата з чорними
очима.
Пішли пани за гравіцю, тіке шапки
видко—
Осталися голодриби—дивитися гидко.
З нашим царом Олександром не так
починати—
Як зібратися в чисте поле—то в ліс
не втікати.
Царство небесне нашій Царівні, (?)

Вона нас порівняла з панами у рівні.
Пошли, Боже, многа літа нашому
Миколаю цареві,
Що він робить полегкість в своєму
крайові.
Помоліться, люде добрі, до святої
фігури,
Бо вже нам подаровали яйця й кури.
Тепера ми можем посидіти, можем
погуляти—
Не прийде осавула і окомов на пан-
щину гнати...
Нам—на здоров'я,
А панщині—на безголов'я...

Від лірника Сидора Гуменюка,
с. Бейзимівка, Янушпільська вол.,
Житомирського пов. 1896 р.

178.

Теща.

Пресвятаи Тройця,
Слухайте, молодці,
Цей день просьвятіте,
До школи сходите!...
А Пазина вчула,
До дому махнула,
Наварила вареничків,
Що й челядь не чула.
Дячок молоденький
На підмогу здався—
Іскорчився, ізморщився—
На Пазину вбрався...
Їхав Охрем зо млина
Ше світло світилось,
А приїхав до хати,
То вже погасилось.
Входить Юхрем до хати,
Пазиви питає:
—Моя, Пазю, мос серце,
Що за гості маїш?...
—Тобі не питати,
Міні не казати,
Хоч би мала на собі
Все лишко прийняти.
—Добре, Пазю, добре, серце,
Що лишко приймаєш,

Либонь, Пазю, либонь, серце,
Собі дячка маєш?...
Ходить Юхрем по хаті
Та в тарілки—клеп, клеп!
—Отут седів, прескурвий син,
Тільки місце тепле!...
Як побіг той Юхрем—
Одвірок затявся,
Як упав—зуби стяв
Тай не спам'ятався.
—Що то за таке,
Побігло малое—
В моїх воротах
В червоних чоботях?
—Десь ти, Юхрем, у дорозі впився
Чг'ти ісказився,
Чорти твою маму знають,
За ким ти гонився?!...
Пішов Охрем до теши—
Жінки позивати,
До жінчиної матері—
Жінки прискарджати,
А теца зятя так привітала,—
Праником спину обмалювала—
Од потиляки—
До самої с—кя...—
На сьвятий день
Тай на неділю,
Запросила теца
Зятя на халазію...
Повела теца зятя
Іж муравину—
На зелену травину...
Траву пос...кає,
А зятя приймає:
—Іж, затю, травцю цюю
Поки я тобі борщину готую...—
Послала теца зятя
На торг торгувати,
Дала йому сім рублів
Хмелю купувати...
Не купив хмелю.
Та купив ячменю—
За сім рублів срібних
Повнісіньку жменю...
Зять догадався,
З припона зірвався ..

—От, сласибі, тещенько,
Ти моя матінко,
Як я зобачу,
То ласку оддячу,
А як жив буду,
То не забуду!...—
На святий день—на неділю,
Запросив зять тецу на халазію:
—Ох, сласибі, зятеньку,
Ти, мій рідний батеньку,
Не маю у чім,
Не маю при чім—
Кобила—в стані,
А лід—у громаді,
А дудечка—в лісі,
А хомуть—у стрісі,—
Черевички—в швачки,
А сорочки—в прачки,
А хусточки—в краму,
Хто купить, то будить тому.
Пішла теца в садочок,
Вирвала три липушині,
Пошила сорочку
І три хвартушині:
Убирайтесь, узирайтесь,(?)
Шо з-заду люблю,
А с переду грубо,
Шо із-заду расмо,
А спереду як чорт страшно...
Посадив зять тецу
До стіпи очима,
Шоб тая тещенька
Всі мухи лічила...
Налічила теца
Тисячу двісті,
А вже пора теці
Подати і їсти...
Як дав зять
Першу потравку—
Бере за ноги —
Та носом об лавку...
Як дав їй
С перчаком росі—
Бере за ноги
Та носом об стил.
А ше, узавше няж,
Та пішов у ліс

Старатися зільля
Тещі на похмілля—
То свидиначки,
То рубиночки—
І на поправу—
Дубиночки...
А теща того
Не дожидала,
Йому віковцем
Двері вказала...
Не потрапила туди,
Де люди ходять,
Та потрапила туди,
Де гуси лазять,—
Голова влізла,
А с.....ка зав'язла
А ти, хлопче—Грипи
Подай тупицю
Превражій тещі
Степим гуз...цю...
Сяду я на ката
Та поїду до попа

Всю правду розкажу,
Попу с....ку покажу
Моя теща лісом та ломом,
Та просто—до дому,—
На тичка спотикає
На дочки гукає:
—Ох, мої дочки—квітки,
Запирайте двері,
Прескурвого сива—зятя
В хату не пускайте...Ой, ой, ой...—
Скоро вітер загуде,
То думає теща,
Що зять іде,
Скоро курка кріпне,
То тещенька крикне—ой, ой, ой! ~~оу~~
Ох, дивляться дітки,
Що Бог зятя несе,
А тещу на печи
Так, як трасця трасе...Ой, ой, ой, ой..

С. Борщівка, Борсуковецька вол.,
Кремянецький повіт, від Палажки
Лемішукової
1893 р.

Ж.

Пісні історичні.

179.

Коновченко.

а.

У городі у Черкесі—там проживала
вдова-Грициха,
На прозиваніє по мужові Копоциха—
Мала сина Івася—іденчика—
На прозиваніє по готцю—Конов-
ченко.

До зросту літ годувала,
На людське стараніє не давала—
На хлѣб, на соль робити навчала:
—„Сину мой, дитя моє, молодес,
Маю штири воли полові—
Дру коней воронні і плужка, й рала—
Ї чим на хлѣб—на сіл рубутати,

А будуть у цей край козаки повер-
тати,

Будеш їх на хлѣб—на сіл запрошати“.

Став син Івась-Коновченко підро-
стати,

До матері згорда, знишна промов-
ляти:

—„На щож міні сах'янові чоботи
по груді тонгати,

А оксамітну одбожу об чап'івя рвати?
Будуть у руський край козаки по-
вертати,

Будуть з мене здорово насміхати—
Будуть мене чап'ієм, бабієм і поло-
зюном називати.“—

Встала неяька, старенька-Грициха,
На прозиванія по мужові-Конов-
чиха—

Рано в неділю пораненьку і пошла
на ютрину,

З ютрині—на служенія,

Нікого вдома не покидала—

На три замки комору замикала.

Стали в руський край козаки пере-
хожати,

В барабан, вибивати, на охоту ви-
кликати:

—„Охотники і плотники,

І майстерники, і гуральники,

І портники, і сапожники—

Которі не хотят з маткою поживати—

Ходіть на Турка—Татара—Басур-
мьяна воювати!“...

Син Івась Коновченко услихає—

Штири воли полові,

Пару коней воронні

І плуг, і рало у полі покидає,

До дому прибігає,

Три замки одбиває,

Оксамітну одбожу на себе вдіває,

А сах'янові чобітки у ручки убірає,

За козацьким войском ходаком-піша-
ком помахаєше...

Прийшла неяька старенька-Грициха,
На прозиванія по мужові-Коновчиха,

Із ранці вутрені служенія

І впала—заплакала—

Свого сина проклінала:

— „Шоб тебе, син, кулі стреляли,
 І кулі не брали...
 Тебе шаблями рубали,
 І шаблі шоб не рубали,
 По серед Черкеської долини
 Матчини сльози скарали!...—
 Стала пенька, спогадала—
 Штирі воли полові,
 Пару коней воропії
 І сто злотих доклала,
 А синові своєму коня доброго добрала.
 Стали козаки в Турешину повертати,
 Стала вона коня передавати:
 — „Козаки молоді,
 Заслужники войськовий,
 Передайте мосму синові коня во-
 роного,—
 Нехай він віжок не збиває,
 По сирому коріпії,
 По белому крәмівії,
 По жовтому піску
 Крові своєї не проливає.“—
 Стали козаки сину—Івасеві коня з
 рук здавати,
 Він став горько плакати—ридати,
 К сирой землі припадати:
 — „Не суди міні, Воже, тут поми-
 рати,
 Суди міні, Воже, до дому достати—
 Я буду знати,
 Як свою неньку стареньку дощіру
 шанувати“...
 Стали на його охвіцери, одвірали
 промовляти:
 — „Полна, Івасю, за маткою пла-
 кати—ридати,—
 Її доглядати,—шанувати—
 Пора коня осідлати,
 Турка-Татара-Бисирмяна вою-
 вати...“—
 Не всів Івась-Коновченко
 На коня свого власти,
 Став Турків-Татарів—Бисирмянив
 на капусту класти...
 Три тисячи звоював,
 А п'ять у плес заняв—
 На горкан взяв,

До свого воеька пригнав...
 Стали до него козаки промовляти:
 — „Дитя наше, молодос,
 Заслужнику воеьковос—
 Поменше трунку уживай,
 Побольше охоти май—
 Турку-Татара Бесурмяна воювай!“
 — „Козаки, охвіцери, одвірали,
 Як я буду побольше трунку уживати,
 Побольше буду охоти мати,
 Турка-Татара воювати!“—
 Стали другий раз виїзджати,
 Став син Івас-Коновченко конем
 своїм грати,
 Турка-Татара воювати...
 Сім тисяч звоював,
 А дев'ять у плес зайняв,
 До свого воеька пригнав...
 Стали єму козаки промовляти:
 — „Полно, дитя наше молодос,
 Заслужнику воеьковос,
 Много трунков уживати...
 Поменьше трунков уживай.
 А побольше охоти май—
 Турка-Татара-Бесурмяна побивай!“
 — „Водірали, охвіцери, полковніки—
 Я буду побольше трунку уживати,
 Побольше буду охоти мати!“...
 — „Дитя наше молодос,
 Заслужнику воеьковос—
 П'яні чоловік нікогда правди не
 докаже!...—
 Стали третій раз на войну виїзджати,
 Став син Івась-Коновченко своїм ко-
 нем грати,
 Все воеько опереджати,
 Турка-Татара-Бесурмяна воювати...
 Дев'ять тисяч звоював,
 А десять у плес зайняв,
 Ну, до свого воеька не пригнав!...
 Стали вже його кулями стреляти...
 Кулі не стреляють,
 Шаблями рубати—
 Шаблі не рубають—
 Посеред Черкеської долини
 Матчини сльози карають...
 Стали його сльози карати,

Став він коневі до гриви припадати
І до козаків промовляти:

— „Козаки молодії,
Заслужники васьковії,
Помалу з коня зсадіте,
Турецьких жартів не вразіте...
Прошу милості вашої:

Як будете в руський край повертати—
Ненькі старешькій правди не казати,
Якою я буду смертю в Черкеській
долині помирати...—

Там йому шаблями дол копали
І з музикою, з капелією
Сина Івася во век віков там по-
ховали...—
Стали козаки в руській край пре-
ходжати,

Стала ненька-старенька питати:

— „Козаки молодії,
Заслужники васьковії—
„Чи є мій син жив-здоров ще?“
— „Цить, ненька, не журись,
Твой син оженивсь—

Взяв жінку Турківну горду та пишну—
Ні з ким ні стоїть, ні говорить,
Ні з жадним монархом головки не
склонить“.

— „Хвалить Бога—невістки дождала—
Буду мати при кому головоньку при-
клоняти.“—

Стали другі козаки повертати,
Стала ненька старенька питати:

— „Козаки молодії,
Зислужники васьковії,
Чи є мій син жив—здоров ще?“
— „Цить, ненька, не журись,
Твой син оженивсь—

Взяв жінку Турківну горду та пишну—
Ні з ким ні стоїть, ні говорить,
Ні з жадним монархом головки не
склонить“.

— „Хвалить Бога—невістки дождала—
Буду мати при кому головоньку при-
клоняти“...—

Допіру стали треті козаки повертати,
Стали коня здавати
І стали щирю правду казати:

— „Цить, ненька, не журись—
Твой син оженивсь—
Узяв жінку-Турківну горду та пишну—
Ні з ким ні стоїть, ні говорить,
Ні з жадним монархом головки не
склонить;

Кулями його стреляли—
Кулі не брали,
Шаблями рубали—
Шаблі не рубали—
Посеред Черкеської долини матчини
сльози скарали.“

Стала ненька, спогадала,
Разом весілля і похорон справляла,
Мед-вино-водку коновками виставляла,
Всех козаків просила:

— „Пийте, вишивайте—
Разом гуляйте—
Разом весілля і похорон справляйте,
А сина моего Івася-Коновченка—
У век віков вихвалайте!“...—

— „Славен козак, славен—
Великий воїн бував,
Тільки п'ян правди не доказав!...“—
Богу псалми на втішенія,
А вам—на здоров'я!

Від лірника Гуменюка, з с. Бей-
зимівки, Янушпільської вол., Жито-
мирського пов. 1895 р.

б.

А в городі Ціхмістріні
Жила вдова—проживала,
Вона собі сина Івася—
Коновченка-єдинчика мала...

„Ти, Івасю-Коновченку,
Семилітку—єдинчку,
Ти сім літ од роду маш,
Ти ліцерії не знаєш...“

І двадцять млинов маш,
Сам ними управляєш,
Ні на кого не спускаєш.
А з-за гори, з-за крутої
Буйни' вітер повіває—
Чорна хмара наступає,
Дрібен дощик накрапає,
Там Івась—Коновченко

Горе у полі—пахас,
На сірі воли гукає!
Аж там Гнида—Полковник
На охоту визиває:
—Ох де ж ви, броваринки, майда-
ники,

Жидівський роботянки?!
Годі вам по-за нічку сидіти
Да бересту драти,
Да дьогтю гвати,
Да йдїть з нами-козаками
На Савер-Могилу,
На Черкес Долину
Проклятих Татар воювати,
А козацької слави дознавати!—
Як приходить к Івасю-Коновченку
Гнида-Полковник:
—Годі ж тобі, Івасю-Коновченко,
У полі горати,
На сірі воли гукати,
Чорні чоботи ламати,
Да йди ти з нами-козаками
Проклятих Татар воювати,
Бо як ти не пойдеш з нами—ко-
заками

Татар воювати,
То будуть тебе „мамієм“ звати,
Та ще „пічкуром“ дражнити.—
Івась воли-пруги в полі покидає,
До дому добігає,
Да старої нььки
Благословеньства питає:
—Ох ти, стара-ньька,
Тя благослови мене
На Савер-Могилу
На Черкес-Долину
Проклятих Татар воювати,
А своєї віри
У чужі краї не давати!...—
Стара-ньька як стояла—
Так завьяла
І к сирій землі упала...
Стала плакати ридати,
А Івася Коновченка
Силою його проклинати...—
Пошла ж ньька-старенька до церкви
Да Бдга мдіть,
Да не знає, що син-Івась

Да дома робить.
А він мезивним пальцем
Скоблі впривас,
Да у хату уходяє,
Да ружжо валиною
До боку чпляє:
Бере метьолку—
То його—китайка,
А бере з квасолі тичку—
То його—піка...
І з тим на війну ступає,
А своє вояско пішки доганяє!...
Не сагацїко Івась ішов,
Як час і чотирі години,
То догнав своє вояско
За сто двадцять і штири милі.
Прийшла-ж його мама до дому
Да глянула на стівину,
—„Немає мого мужа ружини,
Немає-ж мосі рідної дитини!“
Стала плакати—ридати
Та стала Гиду-Полковника
Сильно проклинати:
—„Шоб ти туда не доїхав,
І з коника упав“,
Руку й ногу вибив
Дай назад варатівєя,
Шо ти мого сына Івася-Коновченка
З цього краю визвав!“—
Вона стала плакати ридати,
Да йде до Жиди Лейби:
—„На тобі, Жиду-Лейба,
Штирі воли половіх,
А дай міві коня вороного,
А на коня ворового
Ше й козака—люстрового,
То я пошлю к своєму сину
Івасю—Коновченку—
І к охоті молодому.“—
Стали козаки оддыхати,
Став люстровий козак наганяти:
—„Ах, вернись, Івасю-Коновченко,
Бо так тебе дуже мате лас!...“
—„А хоч мене мате лас,
То про те 'б міві дбас
І тобою дураком
Міві коня присилас!...“—
Стали козаки палати роспинати,

Пошов Івась-Коновченко
До Гниди-Полковника
Благословенства питати:
Ти, Гнида-Полковник,
Благослови мене з Татарами погуляти!“
Ох так його-ж Полковник захваляє,
По три штохви йому вина виставляє,
А на четвертій,
То й сам на шинькарку гукає:
—„Далебунь тебе, Івасю
Свята неділька покарас!...“ —
Не багато Івась гуляв—
Як сім тисяч коней зваляв,
А восьму у плен забрав.
Не багацько там Татар було—
Як на морі л'еску—
На дереві листу.
Тільки осталося два Татари,
А третій Горрапин.
Став Король Баша на коліна
Да Івася забавляє,
За отця-за неньку питає...
А прокляти Татари
Ззаду захождали,
Шаблю винімали
Да Івасю-Коновченку
З плеч голівку знімали...
Покотилась Івасьова головка
Аж між татарської трупи...“
Гнида-Полковник як стояв—
Так зав'яз,—
Став на козаков гукати:
—„Сдіть же ви Івасевої головки
шукати!“ ...

Вони по три дні
Не їли й не спали,
І з коней не вставали,
Да все Івасевої головки шукали...
Там йому і гроб збудували,
Могилу приготували—
Там Івася й поховали,
І загадку сочинили,
І к його мамі
Люстрового козака нарядили.
Люстровий козак проїжджає,
Аж його мама у шиньку п'є да гуляє,
Да за свого сина-Івася питає:
—„Чи не бачив ти мого сина-Івася

Семилітка-єдинчика—Коновченка. .
Він сім літ од роду має
І ліцерії не знає,
А на перед воська виступає?“
—Ах ти, стара баба,
Вже-ж твій син оженився—
Узяв жінку королівну,
Що вона панцини не робить
І в чорним оксамиті ходить,
І в грошах ліку не знає,
І хоч якому царьові головки не скло-

нить.—
Пошла вона до сусідки
Дай хвалитися:
—„Уже-ж мій син оженився—
Узяв жінку горду да пишну,
Що вона панцину не робить,
І в чорним оксамиті ходить,
І в грошах ліку не знає,
І хоч якому царові головки не скло-

нить.“
—Ах ти, стара баба,
Не знаєш ти козацької загадки:—
Оженила твого сина шабля-гостра,
Пригорнула—сира земля.—
Вона стала плакати—ридати,
Стала в місто поїзджати,
Стала по тридцять рублів
Подарки купляти
Да стала на лирників роздавати...
Ах, Івасю-Коновченко,
Там царство небесне,
Де кури ночують...

С. Грижани, Горошківська вол.,
Жітомирський пов., від лірника
Якова Сапожника. 18¹⁶/x99.

180.

Медведівка.

Накажіте до Медведовки
Да дідом Пилипом—
Нехай вийдуть, нехай вийдуть
Протів Турка з хлібом.
Ой хоч виїдем, хоч не виїдем,
Со не будем кориться,
Тлавний город да Медведовка—

Горе у полі—пахас,
На сірі воли гукає!
Аж там Гвида—Полковник
На охоту визиває:
—Ох де ж ви, броварники, майдап-
ники,

Жидівський роботляк?!
Годі вам по-за пічку сидіти
Да бересту драти,
Да дьогтю гвати,
Да йдїть з нами-козаками
На Савер-Могилу,
На Черкес Долину
Проклятих Татар воювати,
А козацької слави дознавати!—
Як приходить к Івасю-Коновченку
Гвида-Полковник:
—Годі ж тобі, Івасю-Коновченко,
У полі горати,
На сірі воли гукати,
Чорні чоботи ламати,
Да йди ти з нами-козаками
Проклятих Татар воювати,
Бо як ти не пойдеш з нами—ко-
заками

Татар воювати,
То будуть тебе „мамієм“ звати,
Та ще „пічкуром“ дражнити.—
Івась воли-цлуги в полі покидає,
До дому добігає,
Да старої ньеньки
Благословенства питає:
—Ох ти, стара-ненька,
Ти благослови мене
На Савер-Могилу
На Черкес-Долину
Проклятих Татар воювати,
А своєї віри
У чужі краї не давати!...—
Стара-ненька як стояла—
Так завьяла
І к сирій землі упала...
Стала плакати ридати,
А Івася Коновченка
Силою його проклинати...—
Пошла ж венька-старенька до церкви
Да Бдга мдіть,
Да не знає, що син-Івась

Да дома робить.
А він мезивним пальцем
Скоблі биривас,
Да у хату ухождає,
Да ружжо वालीно
До боку чипляє:
Бере метьолку—
То його—китайка,
А бере з квасолі тичку—
То його—піка...
І з тим на войну ступає,
А своє воеько пішки доганяє!...
Не багацько Івась ішов,
Як час і чотирі години,
То догнав своє воеько
За сто двадцять і штирі милі:
Прийшла-ж його мама до дому
Да глянула на стівипу,
—„Немає мого мужа ружини,
Немає-ж могої рідньої дитини!“
Стала плакати—ридати
Та стала Гвида-Полковника
Сильно проклинати:
—„Шоб ти туда не доїхав,
І з коника упає,
Рубу й ногу вибив
Дай назад варатївєя,
Шо ти мого сина Івася-Коновченка
З цього краю визвав!“—
Вона стала плакати ридати,
Да йде до Жїда Лейби:
—„На тобі, Жиду-Лейба,
Штирі воли половїх,
А дай міні ковя вороного,
А на коня ворового
Ше й козака—люстрового,
То я пошлю к своєму сину
Івасю-Коновченку—
І к охоті молодому.“—
Стали козаки оддыхати,
Став люстровий козак паганяти:
—„Ах, вернись, Івасю-Коновченко,
Бо так тебе дуже мате лас!...“
—„А хоч мене мате лас,
То про те 'б міні дбає
І тобою дураком
Міні ковя присилає!...“—
Стали козаки палата роспинати,

Пошов Івась-Коновченко
До Гниди-Полковника
Благословенства питати:
Ти, Гнида-Полковник,
Благослови мене з Татарами погуляти!“
Ох так його-ж Полковник захваляє,
По три штохви йому вина виставляє,
А на четвертій,
То й сам на шинькарку гукає:
—„Далебунь тебе, Івасю
Свята неділька покарас!...“ —
Не багато Івась гуляв—
Як сім тисяч коней зваляв,
А восьму у плен забрав.
Не багацько там Татар було—
Як на морі л'еску—
На дереві листу.
Тільки осталося два Татари,
А третій Горрапин.
Став Король Баша на коліна
Да Івася забавляє,
За отця-за неньку питає...
А прокляти Татари
Ззаду захождали,
Шаблю винімали
Да Івасю-Коновченку
З плеч голівку знімали...
Покотилась Івасьова головка
Аж між татарської трупи...“
Гнида-Полковник як стояв—
Так зав'яз,—
Став на козаков гукати:
—„Сдіть же ви Івасевої головки
шукати!“ ...

Вони по три дні
Не їли й не спали,
І з коней не вставали,
Да все Івасевої головки шукали...
Там йому і гроб збудували,
Могилу приготували—
Там Івася й поховали,
І загадку сочинили,
І к його мамі
Люстрового козака нарядили.
Люстровий козак проїжджає,
Аж його мама у шиньку п'є да гуляє,
Да за свого сина-Івася питає:
—„Чи не бачив ти мого сина-Івася

Семилітка-єдинчика—Коновченка. .
Він сім літ од роду має
І ліцерії не знає,
А на перед воська виступає?“
—Ах ти, стара баба,
Вже-ж твій син оженився—
Узяв жінку королівну,
Що вона панцини не робить
І в чорним оксамиті ходить,
І в грошах ліку не знає,
І хоч якому царьові головки не скло-
нить.—

Пошла вона до сусідки
Дай хвалитися:
—„Уже-ж мій син оженився—
Узяв жінку горду да пишну,
Що вона панцину не робить,
І в чорним оксамиті ходить,
І в грошах ліку не знає,
І хоч якому царові головки не скло-
нить.“

—Ах ти, стара баба,
Не знаєш ти козацької загадки:—
Оженила твого сина шабля-гостра,
Пригорнула—сира земля.—
Вона стала плакати—ридати,
Стала в місто поїзджати,
Стала по тридцять рублів
Подарки купляти
Да стала на лирників роздавати...
Ах, Івасю-Коновченко,
Там царство небесне,
Де кури ночують...

С. Грижани, Горошківська вол.,
Жітомирський пов., від лірника
Якова Сапожника. 18¹⁶/x99.

180.

Медведівка.

Накажіте до Медведовки
Да дідом Пилипом—
Нехай вийдуть, нехай вийдуть
Протів Турка з хлібом.
Ой хоч виїдем, хоч не виїдем,
Со не будем кориться,
Тлавний город да Медведовка—

Будем бороняться...
А в педільку пораненьку
Турки підступають,
До пристола херувимського
Кони припинають,
А Образові-Пречудовному
Очі випаляють,
Євангелії позолочепі
Під ноги бросають.
Старіх людей, да старесенькіх
Січуть да рубають,
А молоді да челядини
У плен забірають.
А малих діток, да малесеньких—
Киньми разбивають.
Ох тікли річки, да невелички,
Да текли вони стіха,
А хто не був у Медведовкі,
Той не знає лиха.
Ох тікли річки, да невелички
Густими лозами,
Хто здумас об Медведовку—
Обольється сльозами.

Тамъ-же.

181.

Гиря.

В чистом полі ой да при долині,
Ой там Гиря ложки мила,

Ложку—талірку ой дай упустила,
Тонкой хвартух замучила.
Повій, вітер, буйнесенький,
Вишу хвартух тонесенький,
Шоб мачуха не познала,
Шоб шельмою не назвала.
Ой там Ляшки ой дай виливали
З собою Гиру подмовляли:
—Сядай, Гира, ой да на калясу
Та поїдем в Польщу нашу—
А в нас плаття дуже много,
Штирі вози все крамного. (2)
А п'ятий віз—шовбогового.—
Сім год Гира ой да не робила
Покиль теє поносила,
Прийшлось Гирі ой да поміра—
Ні в чом Гирі поховати.
Взяли Гиру на драбину
Да понесли на могилу,
Взяли Гиру по під білі боки
Да вкинули в дол глибокий.—
Оце-ж тобі скринки та дудки
Ще й тоненькі голосочки—
Лежи, Гиро, без сорочки,
Лежи, шельмо, без сорочки!

Від лірника Кузьми Слободжана,
Смолянка, біля м. Житомира.
19¹⁹/VII 01.

ХРЕСТИНИ.

В с. Гуничах, Народницької вол., Овруцького пов. Від Устина Акданського
1913/хш03 р.

Ну, то як Бог даст уже дегятко на сей світ, то зараз по бабу йдуть. Баба приде і побабіт, покупа і спов'є і одасть його онуці на руки.

Тепер уже бабу садут, почастуют. Тепер баба йде до дому вже, поготовит снідат м'яса вже, вареників, шо Бог даст—несе до породілі.—Так і обьіда.— Послі вечеру вже знов.

Побабіт, іде по молитву. Им'я скажит євщаченик.

І то бабі три дні вже так треба носіт йтсти.—

Приходить у тиждень—у дв'є неділі багато жб'увук, навносють муку, просо, і варене несуть, сушеліну, м'ясо—вже, у якій день упаде.

Христини третього дня роблять, то вже кумі тогди перехристят.—

Кумі прийдуть—садовлять за стбул і тогди вже багато гостей і ходзяін відає гор'єлки, обьєд и все. А впосля вже бабіну кашу запікану.—Горшки бьют на стбулі, то черенки осіпляють і повікідають ва город, шо гарбузи родили, а каша на стбулі застаца.

Тепер каша вже уріже кум, на тарілку покладе, і гроші туди—кум, кума, баба и прочие гості, которі близко сьят, то тож кидають туди

Посля подають породілі за полог кашу тую є грошима, з тарілкою. А ту вже кашу, шо на стбуле, порозрізують і подають на всі столи дай хвалят бабу, шо в неї гарная каша.

Розбіт кашу конешне треба.

По той каше треба нашу горілку пить—бабіну, кума і куміну.

Люде повіходять, а мі садовімо за стбул ходзяіна, і жб'увку, яка на той час за господню, частуємо нашою гор'єлкою їх.

Дарят бабу аршином 5—6 перкалю. А потом садовлять бабку чи на возок, чи на сані дай везуть до коршми, шоб купила і почастувала за подарок.

Село Ніконівка, Солотвинська вол., Житомирського пов., від дячихи Супруновички. 1889 р.

На хрестинах, щоб кума вишила, то приспівують:

182.

Випий, кумасю, випий,
Не роби собі кривди,
Наша оріжка добра,
Випий, кумасю, до два.

183.

А як випьє, то:—Шось то є за причина—
Деє в у денці дірка
Шо витекла орілка.

184.

Через сад вишла похилилася,
Кума є кумоньком посварилася—
За мале ситце, за малесеньке.
Не сваримося, помірімося,
Винним яблучком поділімося,—
Міні яблочко, тобі—зернятко,
Не сваримося, куме, серденько
Ти-ж мій кумоньку,
Срібний удоньку,
Прибудь до мене три рази в літі,
А в мене в літі виноград в квіті.
А щука риба викидається,
Кума кумонька сподівається,—
А шо щуконька—то—для кумонька,
А що карасі—то—для кумасі.

И.

ВЕСИЛЛЯ.

В с. Сагунівці, Черкаського пов. Київської губернії.

а.

У нас у Сагунівці, так молодий ого вже в вечері, у п'ятьницю, то він; бере собі одного парубка і йде до хлещів, кликають у бояри—товаришів своїх, якіх він хоче. Чоловіка сім-вісім кличе він.

В суботу вранці ті хлопці приходять до його; він їх забирає у хату, сажать за стіл, дає їм горілки. Тоді з піснями йдуть до молодої.

А вже весільна мати збираєть бабів і починають бгать коровай—шишки. Вироблюючи, сьнівають.

Коровай учиняють ноччу, а у ранці тільки для того збирають, щоб вироблять його.

Як починають вироблять коровай, то знімають віко, подсипають борошном на віко, щоб тісто не пристало, і на віці виробляють: бере одна баба, одрізує величенький шматок кіста, на сголі розскачає його качалкою... Кладуть туда ягід, сиру і меду.—Другий шматок кіста розскачають і приклада на перший корж, а зверху знов кладе—сиру, ягід і меду... Третій корж на верх другого. Самий слідній корж—на все віко; а чим далі, тим він робиться менчим... А зверху найменчий, і зроблять його, як хліб. Бере, одрізує кусок кіста і розскачає його як качалку і кладе його навхрест... І другий так...

Виробляють голубці з кіста і сажать на вугляках, де хрест не приходить. Виробляють шишку з два кулака і кладуть ізверху—на середохресті. Розскачають тоненьку, ножем рубцюють і підперізують у самім низу.

Як виробили коровай, баби виходять на двір; весільна мати дає їм горілки. На лворі вони гуляють поки коровай підійде. Гуляючи, співають:

185.

„Ой по під лісом
Щугроньки грають,
До терену припадають...
А в тим терені—
Світлонька,
А в тий світлонці—
Маринка“... (чи як там).

Уходять у хату, беруть лопату у руки, кладуть її на припічок, кличуть якого небудь чоловіка, щоб усадив у піч коровай. (Самі не сажають).— Сажають шишечки. Мати весілна сажає за стил, дає їм горілки і вони розходяться до дому, а рідня,—невістки, сестри заміжні, дожидають поки коровай спечеться, звуть дружка (як не брешу). Він становиться чи коло печі, чи на порозі—не хочу брехать—і каже:

— „Староста, пані підстароста!...“—

А вони йому:

— „А ми ради слухать.

— „Благословіть коровай с печі виймає...“—

„Другий раз, і третій раз!...“—

А вони вже йому отказують:

— „Бог благословіть усі три рази.“—

Дружко виймає його с печі, кладе його на стил.—

Обквітають його барвінком, калиною.

Весільна мате достає дві ложечки червоних і з'язани волочкою, кладе їх на верх короваю.

Тамечка, у молодой—її батько забирає їх і сажає за стил, дає їм горілки, дасть їм обідать.

По обіді, йдуть до його рідні;—він з боярами, а вона—з друзками...

До сусід заходять, до рідні;—він до своїх, а вона—до своїх.

Він уходить у хату, скидає шапку, підходить до хозяйна, кланяється йому:

— „Просили батько й мате, й я прося—приходьте, дядьку, на весілля.“—

Так і до хазяйки; а коли кого на вулиці зустрінить, то також запрошує. Хляпці співають таких, яких можуть.

У суботу цілий день він проходить, а у вечері приходиться він до дому—сажають їх за стил і дають вечерять.—

Приходить музика, грає коло хати. Після вечері він розпускає бояр, а двох оставляє біля себе.

Як уже добре повечеріє—він забирає музики, бере три свашки, чотири чоловіки,—два старости, дружко, підружний—і йдуть до молодой „по хустку“, а дорогою музика грає.

Приходять до молодой, садовлять їх за стил, дають горілки, вечерять дають.

Про то молода йде з дружкою до скрині, бере хустку, кладе на тарілку і несе йому за стол.

Боярин бере, оперізує його тиво хусткою і молодий йде до дому з дружком і підружним.—

У неділю рано сходяться бояре до нього.

Як жениться у своїм селі, то буде він вінчатися в неділю, а як же в другому селі, то вінчаються в середу або в п'ятницю. Бере він з собою того боярина, що буде над ним вінця держать.

Увійшли в церкву, стають вони на румник і піп вінчас.— Од вінця—вона собі йде до дому, а молодий—до себе.

Пообідало кожде в себе. До його сходиться музика і сходиться вся слобода на весілля.

У неділю, перед вінчанням, старі, которе дума на весіллі гулять, бере свою жінку і бере хліб у руки, і йдуть на „Оче нам“.— Прийшли туди, кладе

хліб на стил. Батько там весільний і мате дають їм горілки і йде кожне собі до дому обідать.

Той, що приніс хліб, буде вже гулять на весіллі аж до вівтирка.

По обіді вона дома збирає собі дружок і йде до молодого гулять, як не далеко. Погуляла вона, вертається до дому, як баче, що він уже збирається до неї їхать. А він забирає свашок, світилок бояр; двох старостив бере, дружка й піддружного. Запрягають трое або четверо савок коней, як от зімою, а літом—повозки.—Перед дорогою усі сідають за столом у молодого, а батько весільний дає по чарці.

Старший боярин бере гілце з сосни... Це гілце обквітчане квітками, канхветами, калиною... Застромлює у хліб; а мате бере у запіл вівса, оріхів і грошей, копійок з двадцять, по копійці.

Дружко виймає хусточку з кишені, дає кінець другий у руку молодого, а за другий сам держить—виводить молодого із-за столу.

А на дворі баба приготувиля стилець, діжу, хліб і соли дрібок.—(Могорич). Виводить дружка молодого, а мате обсипаєть його, а свашки співають:

186.

Ой сні, матінко, овес

Шоб він був на рід нам увесь...

Далі йдуть усі до молодой, стають у неї коло воріт, а хлопці, ті которі живуть коло неї недалеко, не пускають його у ворота, шоб він заплатив „ворітні“.—Він, як шо з одного села, то дає пляшку горілки, а як з другого, то—руб грошей, і вони одчiniaють тоді йому ворота.—

Приїхали у двір, коні поставали, а самі вистроїлись у ряд проти дверей: молодий,—у право—бояри, а вліво—світилки, свашки і старости.

Виходять молодой батько й мати і дають їм кождому по чарці горізки.

Дружкю виносять тарілку і у решеті—хусточки, рушники. Дружко бере тарілку велику й маленьку хусточку.—Приносить він до молодого; молодій поклонився; старший боярин бере велику хустку, підперізує нею молодого. Дружко відносить кождому боярину на тарільці хусточку... Раздав боярам—підвосьить свашкам і світилкам такі-ж хусточки, а як є рушники, то—рушники.

Остатні рушники несе до старостив і піддружного і вьязуть один другого навхрест.—

Тоді, як пов'язали, то рідня молодой виходить та примовляє:

— Ах ви, злодії, ви покрали коні, то вас тут і пов'язали!“...

Як вони уходят уже у хату, староста дає молодому кінець хустки і веде його; чу на порозі, як є старший брат у сі, бере рогац у руки і перекладає через двері і говорить:

— „Заплатить за мою сестру.“—

Ті довго не дають—хотять пролізти на дурничку, ну той не пускає. Ну, бачать, шо немає чоґо робить—треба йому платить.—Вийма молодий грошей копійок тридцять і горілки копійок на пьятнадцять, шипку...

А він говорить:

— Ну, тепер ідіть!“—

Тут він їх пропустив, а на покуті маленькі, такі жевжички стоять і в кождого лозовий ціпок!—Тільки молодий доходить до столу, то вони йому—у вічи, у вічи, у вічи!—

— „Ти куда? Ми тобі не дамо своєї сестри!“...—Він їм викида на тарілку копійк по п'ять, а то й по три; а дружок на всіх налива чарку горілки, то вони обділюються і тікають собі.

Упускають усіх у хату,—молодий сідає по ліву, а вона, коло його, по праву руку, щоб він був ближче до покутя. Правіще неї—дружки, свічалки; свашки і старости—ліво од нього. Її батько дає їм горілки, дає їм обідать. Брати її беруть, виносять скриню на двір і ставлять її на віз. Виносять подушки, кладуть на віз; виносять кожух, свитку її, що там єсть і тоді вже сами сідають на верх тієї скрині.

Виходить староста до них і прогонить їх з цієї скрині, а вони кажуть: — „Заплати за те, що ми тобі її винесли.“—

Він дає їм по чарці горілки і прогонить їх відгяля.

Повечерали.

Бере молода икону, виходять на двір. Дружок дає йому один край хусточки, а їй—другий, а сам бере по середині і веде їх на двір.—Вона сідає на віз, а він стоїть коло воза; вона стала на возі, перехреститься на всі чотири краї. Дружок дає йому кінцець хусточки—обвів раз його кругом воза, а він молоду раз ціпком ударить (помаленьку); другий раз дружок веде кругом воза і він її вп'ять ціпком ударить; третій раз веде його, а вона стоїть на возі; за третім разом молодий б'є її раз, а коній—два!—Її віз поїхав уперед, а він на заднім возі сіда. Коні тронули, свашки співають:

187.

„Загрібай, матінко, жар, жар
Коли тобі дочки жаль, жаль.
Кидай у піч дрова—
Оставайся, здорова,
Кидай у піч тріски—
Дожидай своєї невістки.

На весіллі ніхто не пожаліється: коли нема чого їсти, бо хто йде на весілля—бере свій хліб,—у неділю, і понеділок і у вівторок,—бере він з дому свій хліб, бере і його жінка; а в хозяїна, де гуляють, хоч-би було страви повні столи, то усім байдуже—ніхто до неї дуже не кидається—аби була водка, бо коли нема водки, то кажуть: „і яке там весілля було, і не нагулялись!“—

На весілля самий бідний чоловік бере не менше як чотири відра, а коли хоч трохи заможній, то й десять відер. Обносять водкою—верша пляшка—весільний батко, а зараж же за ним, з другою пляшкою—весільна мате.

Дома в його, крадуть хлопці соломи, виносять на вулицю, запалюють огонь на тій дорозі, де він будить їхать. Він приїжджає до огню... А хлопці, кождий приготував собі огню у кулику і держить під полою.

Поклонивсь перед огнем, перехреститься і прямо йде через огонь, а коні погавляють зараз-же за ним. Тут, тільки ті коні до огню, а хлопці прямо на молоду кидають кулики з огнем... Кидають і на коней—куда хто понав.

Переїхали якось через огонь,—їдуть прямо до хати.

Стає молодий і молода перед дверьми—боири забирають її скриню, подушку; соломи несуть у комору і стелють, і сами там лягають, дожидають молодих.— А з хати весільний батько його і мати виходить до молодих. Молодички виходять і приспівують:

188.

„Приїхала пані
В голубім жупані,—
Побачимо, люде,
Шо з цієї пані буде.
За хатою вишня—
Туда матінка вийшла
Ягідок обривати,
Невістки виглядати.“—

Батько й мате виходять з хлібом, підходять до молодих. Молоді обоє разом кланяються. Далі, молодий сам батькові поклониться і поцілується з батьком.

Підходить батько до молодої— молода йому поклониться і поцілується з батьком.—Мате підходить, і так саме їй кланяються і цілуються.

Батько бере в неї ікону, цілує ту ікону, що вона привезла, а молодий сміється з старостів та дружкв і піддружого:—„Ви, кажуть, злодії, горілки побили там, то тим вас і пов'язали.“—

Дружко знов дає їм по кінцю хустки й веде спать у комору.—

Як молода чесна, то вона бере з собою сестру з дому і приказує, щоб прийшли до неї „придани“.

„Придани“ повинні бути з її рідні—чоловік чотири і жінок з чотири.

Як молода нечесна, то в „придани“ сестри з дому вона не потребує.

Як пішли ото у комору, то молодий дає боарам горілки і вони йдуть собі до дому, а з нею тим часом у коморі побуде жінка (її сестра) і дружко. Далі, молоді проганяють жінку й дружка, а самі лягають собі спать...—

Уходить дружко і та жінка... Жінка зав'язує їй голову.

Молоди спали, а „придани“ прийшли од неї, то батько посадив їх за стіл і частує їх тоді, як молоді увійдуть у хату. Як що вона чесна, то угощають, а як же нечесна, то тікають через ліси—хто куди попав із гостей!

Далі, молоді будуть уже собі спать, а старі гуляють до самого світу, жінки й розвидняться.—

Ноччу, як молоді пішли спать, то чоловіки й баби беруть кулі соломи і йдуть на город, а як близько гора, то на гору—„гарбузів пекти“. А жінки, то вже пристаряються гарбузів і несуть. А далі, як начнуть, прокляті баби, стрибать через огонь! Дуріють так, що і Господи!—Попечуть ті гарбузи, несуть їх уже на стіл до батька. Батько дає їм горілки. Которий одломе шматок гарбуза, то як айхне у морду жінці!

Хто чувствений, той до дому піде, а хто нечувствений, то той спить там, де притуляться—під піччям, під лавою, під соломою...

Чуть день, котрий проспався, той із соломи лізе, той з дому йде та вп'ять і собіраються.—

Йде дружко, забирає молодих, сажать їх за стіл.—Поснідають. Дружко-ж збирає жінок штук з п'ять да стіки ж чоловіків і йдуть до молодої батька, дякувати; разом з молодими йдуть. Як молода чесна, то як мають іти—дружко перев'язується поясом червоним, а як нечесна, а дружко не хоче пострамитися то вибирає саму невірну гавчірку і перев'язується через плече.

Идучи, тавцюють—музики грають співають.

Прийшовши, приказують:

— „Дякую вам, тато, дякую вам, мамо“—А музики приграють.

Сажать за стил і батько з матірью обносять горілкою.

Весілля вертається до молодого знов—це вертаються його; а в її батька теж гуляють свої люде.

Вернулись молоді до молодого, то вони обідають, а далі йдуть собі куди небудь, а старі самі собі гуляють.

Уполудень уходять молоді,—бере молодий пляшку й чарку й молода пляшку й чарку, а дружкѣ тарілку бере, а піддружий рогач,—усі люди сідають по за стиллю, й батько й мате сідають.—Підходять молоді до батька й до матері, дають їм по чарці горілки. Батько дарує йому теличку або вівцю, а мате—те-ж, шо й батько—і грошей викидають обоє по рублю чи там більше.

Як тільки батько подарував, а піддружий уже на сволоці й записав рогачем.

Кому підносять по чарці, той дарує—хто мішок вівес, хто руб грошей, той—пшениці мішок.

Обчастували у свого батька, йдуть до її батька—теж частувать. Там частують так, як і у його батька, тільки водку привесли од молодого із дому...

У вівторок рано вп'ять сходяться: молоді вже ходять собі по за хахульками—вони не гуляють.

Жінки зносять борошна, сала,—начинають пекти коржи, вареники варить.

Єсть такі шутявві чоловіка два, одягаються у циганську одужу, а дві жійки соломою шозав'язують голови або шо і йдуть до кожного того, хто на весіллї гуля—курочку вб'ють. Набили курей, приносять, варять. Поїли те все і горілку попили—уже нема перед вечером у батька нічого. Беруть віз, настиляють на йому соломи, сажать туди батька й матір. У невістки одбірають усю одужу, убірають матір у намисто, у спідницю;—приберуть її такою, шо хоч яка буде стара, то зроблять її молодою. Запрагається чоловік шість у той віз; а жінки вже обквітчають курку разними цвітами. Один сіда за поговича й везугь батька й матір до коршми, це „хвіст несуть до шинку“.—

Батько злазить з воза, купує їм горілки і роздаєть за те, шо привезеъ його туди.—

І гуля там—хто хоче, а хто—йде до дому.

Та то вже й кінець весілляу.

б.

В с. Руська Поляна, Черкаського повіту, Київської губерні. 18¹⁰/хл91 р.

Він, як забажаєть жениться, назна собі дівчину, пита в неї—чи піде вона за нього заміж, а тоді батька питається:

— „Ой, тату, я хочу женитися на Ярині“.—

А батько говорить:

— „Ну, як вона тобі до вподоби, то—хай Бог помога“.

Як-би я женився, то-б послав до її батька свого брата рідного і жонатого. Брат приходить у хату до молоді батька й каже:

— „Я прийшов до вас сіна куплять,—чув, шо у вас є богато сіна, продайте міні.“—

А сват говорить:

— „Сідайте у нас в кінці столу.“—

Вже він помітив чого той прийшов.

Брат сів та хліб із-за назухи і положив на стіл.

— „Ну, каже, де ваша дівчина?“

— „Пішла у погріб по втірки?“—

Вона входить у хату, втірків набрала. Брат мій повинен говорити:

— „Ну, дядьку, чи оддасте Ярину за нашого Хтодося?“

— „Я вашого парубка Хтодося добре знаю—парубок нічого, хороний“...

— „А ти, дочко, знаєш парубка Хоминого, Клокового?“—

Вона говорить:

— „Знаю“.

— „Чи він хоч трохи путящій парубок?“—

Каже:

— „Гарний, тату, парубок, хороний.“

— „Ну, так ти-ж согласна йти за його заміж?“

Говорить:

— „Согласна“.

— „Так ви, каже її батько, свате Йване, приходьте за рушниками до нас.—Хай і парубок ваш приходе“.

— „Глядіть-же, ми прийдемо за рушниками, щоб не отказались, щоб гарбуза не вчипили“.

Молодий бере двох жонатих братів, а в кого нема братів, то—зятів, або ближчих з рідні. Той, що перше ходив, Іван—то—дружко, а підстарший—Явдоким—піддружкий.

Беремо ми з собою хліб; і плянку горілки бере молодий у карман. Молодий удівсь гарно:—чужку ягнячу, пояс зелений і сиву шапку. Батько, виряжаючи за ворота, промовляє:

— „Хай Бог вам помага, діти“.—

Увійшли в хату—нам можна йти, бо вже запитано.

— „Оце так, свату—Грицьку, загнала нас до вас заверюха“.

— „Заверюха, не заверюха, а сідайте на лаві оддыхати“.—

А дівчина радіє, не знає де й стати, що старости прийшли, та взяла у кочергах і сгала, і вже нишпорить собі, щоб то зробить... Та все осміхається... А то й піч колушає...

А молодий против вікна сів.

Мате говорить:

— „Дочко, тоци, прях сало“.—

А та не знає за що і вхопиться—чи за горщика, чи за сковороду—так радіє, що старости в хаті!

Ну, вона напругла сала; а молодий дивиться, як вона перастає коло печі.

Вона всього вже наготовила вечерять.

Мате її:

— „Ну, дочко, йди за рушниками в комору, будемо вязати цих людей“.—

Ввєсла дівка рушники на тарільці, підходить до батька та:

— „Благословіть, тату, сватив вязати“.

— Хай Бог благословить.

Як тільки дівка унесла рушники, то зараз-же узива у хату трьох дівчат, бо ті вже стояли на поготові.

Дівчата увійшли у хату, співають:

189.

— „Та приступи отцю-невьці

І близенько

Ї вклонися—

Низенько...

Як дівчата співають, молода благословиться. А як проспівують дівчата, вийшли з хати і зазирають у вікна, сміються з неї, як вона в'яже старостив.

Старости пов'язани посідали за столом, а її мате подає страву на стил, а молодий вийма з кишені пляшку з горілкою і частує: дає свату, свасі і молодій,—дає вже дружкові і піддружому.

Як свати у хаті вечерають, хлопці понабігають—„хати лупають“,—от як зімоу, то штилями з саней, а де-хто й вожем—та все лупають глину, лупають. А молода й побачила, та:

— „Ой, Боже мій, тату, усю хату облупали парубки“!...

— „Клич їх, каже, дочко, в хату“.

— „Ідіть, каже, хлопці, в хату, батько просють“.

— „Ми не хочем у хату йти“.—

Тай пішли собі за ворота.

Буває, що через тиждень батько молодій побаче якого парубка з тих, що лупали хату та питає:

— „А на що ти в мене хату лупав?“

— „Та я, дядьку, довідався, що ваша Ярина йде заміж то хотів, щоб вона останній раз помазала вам хату, а коли сама не вправиться, то подруга пособить“.—

Батько молодій питає у зятя:

— „Коли, сину, будете вінчатися?“

— „У неділю“...—Чи коли там.

Скоро прийшли од свата, на другий день молодого батько і молодій батько пішли до попа, і з хлібом.

— „Здрастуйте, батюшка,—молодого батько каже.

— „Що тобі треба?“

— „Та це я сина оженив*),—скільки ви візьмете?“

— „Чотирі карбованці“.—

Виймає батько чотирі карбованці, оддає за вінчання (а може коли й за три звінча).

Піч каже:

— „Ну, у воскресення будуть вінчатися.

У неділю молода прийшла до молодого і він каже до своїх батьків:

— „Благословіть, тато і мамо, міні вінчатися“.

— „Бог благословить, сину“.—

Бере він боярина—вінця держать, а вона дружку бере.—Вона ще дома благословилає у своїх батьків.—

*) У Черкасах теж кажуть—„дочку оддав заміж“,—це до церковного шлюбу.

Далі, вдвох ідуть благословлятися у її батьків. Тоді він і вона з боярином і дружкою йдуть до церкви, а за ними батьки й матері, і брати за свідетелів.—

Оdstояли службу, а після того повінчалися.

— Після церкви забіраю я усіх сватив до себе (її й своя рідня)—сватання й вінчання гуляють разом, щоб менше іздиства вийшло.

Погостювали і расходяться і молодий пита у тества:

— „Коли ж, тату, буде весілля“?

— „У ту неділю, каже, сину“.—

А вінчались для того скоро, щоб молода не одкинулася.

Після вінчання вона йде жити опять таки до свого батька, а молодий у свого батька... Рідня теж розійшлася. Молодий аж до п'ятниці не ходє до молодої; а в п'ятницю йде до неї, кликати її батька на шишки. А молода кличе його батька до себе на шишки.

Він сам іде і шишку несе:

— „Просив батько й матє і я прошу, тату й мато, не цурайтесь чесного хліба приходьте на шишки“.—

А молода также кличе тоді, як вернувся молодий до дому. І то такий закон, щоб значить не цуралєся хліба, а вони ніхто ні до кого не йде, бо у всіх же печуть тоді—є свій клопїт.

У вечері збираються свашки (рідня, сусіди), співають:

190.

До бору, дружечки,
До бору,
Вирубаймо зілєчко
До дому...

Виньють по чарці горілки, приступають тоді до кіста—коровай та шишка ліпїть. Спекли короваї, шишки, повїятали є печи—коровай положили на полиці, а шишки на столі.—У п'ятницю ж у вечері молодому накладають штук з десять шишок у платок, а в суботу уже він бігає та разносить рідні та буярам.

Старший буярин приходить до молодого рано у суботу і до самого вечери молодий бігає з нєм—рідню свою склика та хлопців. Насклика він хлопців чоловіка з десяти і веде їх до себе до дому, садовить за стїя, частує горілкою, кухарка—подає буряки варені, з перцем з огірками, локшину, капусту варену, гавьядину варену, а на приконечку—по чарці горілки,—тоді співають:

191.

Ізбий, вербо, сімєот квіток
Шє й чотирі,
Тільки мїні не збивайте молодої,
Шо зо мною заручилєся.

Вїлазять бояри з-за столу; музика на дворі на спрїсьбі сидить—грає, хлопці виходють, танцюють. Батько виходить дає музикам горілки і співа батько:

192.

„Як би не ви та не ми,
То ми тутє не були—
Горілочкє не пили“...

Молода у суботу раненько начиняла на себе стрічок; біга з старшою дружкою, ззива ото рідню свою і дівчат. Молода рушником підперезана: рушник у руках і коса расплетена.

Дорогою, коли кого спіткає—цілує,—старого або пана—в руку—(пани здають гроші) а з дівчатами і з усією челядью, кланяється, а з молодим, як бжигься, то—цілує в губи*).

Попросила усю рідню—іде до молодого за гільцем. Дав він їй гільце з сосни; музика за ворітьми грає, а її старша дружка даєть його хлопцям горілку—„викупаєть гільце“.—

Полесли гільце і співають:

193.

— „До бору, дружечки, до бору,
Вирубаймо гіллячко до дому.

Молода повела до себе дівчат, і гільце в снігах поставили. Йде до батька*—склоняється:

— „Я, тату, гільце принесла“. —

І в руку батька цілує. Кланяється усім своїм—родителям і родичам.

Батько обносить усіх по чарці.

Брат або родич за осавулу у молодой, він дивиться чи є горілка у пляшках. Осавула зветься теж кандидатом. Батько посилає кандидата, щоб приходив молодий за платком. Той молодий збирається—благословиться у батька, бере благословення од матері. Батько каже:

— „Ну, бери хлопців чоловіка з п'ять, дружка і піддружено бери“.— Батько дав їм по чарці, беруть вони музики—грають, а буюри співають:

194.

— „Ох ти береза,
Ох ти, кудрява,
Над річкою стояла—
Русу косу чесала—
До козака моргала,
На дівчину бросала...

А то співають другої:

195.

— „Не стій, вербо,
Розвивайся,
Та рано, рано
Та ранесенько ..
Ізбий, вербо, сімсот квіток
Ше й чотирі,
Та рано, рано
Та ранесенько.

*) У Шполі, Звелигородського пов. і в м. Ильїнцях Липовецького п. молода, при здібанню, цілується в губи—з усіма.

Усі квітки та збивайте,
Тільки Хтодоськової
Не збивайте,
Бо в його є дівчина—
Ярина...

Прийшли до молодої і йдуть у хату Батько молодої садовить їх усіх за стил, підносить по чарці; а молода назад батька теж підносить, молодому на самий перед дає.

Дають вечерять. Повечеряли. Молода дає хустку молодому на тарільці, а він їй на сміх—бух! у тарільку здорового стародавнього цятака.

Узяли тую хустку і під'язали молодого коло пояса.

Устали вони, поблагодарили Богу, поклонились усій рідні за вечерю і пішли—молодий з хлопцями до дому, а молода осталась у батька.

У неділю рано пішли до церкви з хлопцями, з дівчатами і з родителями.

Вийшли з церкви, пішли—молода з дівчатами до свого дому, а молодий з хлопцями—до свого.

Дома молодий дає по чарці буярам своїм; просить хлопців, щоб зараз-же по обіді приходять назад, бо пойдуть до молодої є поїздом.

Молодий і в себе садовить хлопців обідать, так вони не хочать, соромнять-ся людей.

Прийшли хлопці, садовить за стил, і сестра його, світилка, хрест держить—за столом на покуті сидить коло його.

Три свашки теж сидять коло молодого—теж з його рідні. Батько й мате дають усім по чарці, а потім вилазять з-за столу,—виносе дружка діжу на двір, кладе на діжу хліб і дрібок соли. Дружка бере молодого і обводять кругом діжи; а мате в заполу вівса взяла і обсипаєть свого сина, і співають:

196.

—Ой сій, матівко, овесик,
Щоб нам овесик
Рясн був,
Щоб наш Хтодоська
Красн був.—

А як уже випровожас молодого за ворота, то:

197.

—„Мате Хтодоська (чи як там) родила,—
Місяцем обгородила,
У дороженьку вирижала—
Своєму синові путь показала“...

Прийшли вони до молодої до воріт, пішов дружка й підружий у хату до молодої і кажуть:

— „Староста, пані староста!“...

Осавула огвіча:

— „Раді слухать“.

— „Благословить молодого у хату ввести.“—

А той осавула говорить:

— „Бог благословить“—

А дружка говорить:

— „Благословіть усі три рази.—

А той:

— Раз і другий, і третій раз Бог благословить.“

А в сінях не пускає молодого брат молоді.

Молодий пита:

— „Чого ти тут стоїш?“—

А він повісив шаблюку біля боку її кажить:

— „Я качани крав та сестру годував, та щоб я вам її за дарма отдав?“...—

Вони наливають йому чарку горілки, кладуть шишку і двадцять копійок грошей. Тоді молодого вводять у хату, а свігилка і свашки молодого співають:

198.

— „Розсуньтєся, пави,

Мя сядемо з вами,

Налетіли соколоньки

З чужої сторононьки.

Сів він на покуті у шапці, коло молоді. Бацько дає по чарці, а дружок уходить на двір і каже:

— „Староста, нані староста, благословіть цей чесний хліб унести у хату.“—

Він говорить:

— „Бог благословить.“

Він угіс тай положив на рушнику на столі:

— „Благословіть, каже, цей чесний хліб на мир розділить.“—

Той благословляє.

— „Благословіть цей чесний хліб на четверо розрізати.“—

— Той благословляє, а свашки співають:

199.

— „Дружка коровай крає,—

Семеро дітей має,

Та всі з кушілями—

Ввесь коровай забрала.

Дружка роздав той коровай на мир.—Тоді з двох боків заходять свашки, беруть хустку у руки, а брат її нагне голову через стіл і рослітає косу, а квітки викидає, тоді за коси як рвове! і приговорює:

— „Оце тебе, сестро, у остатний раз за коси посіпаю.“—

А вона плаче.

Свашки хусткою скривають її і співають:

200.

— „Покривалочко плаче—
Чого вона хоче?
— Вона дівоцької краси хоче...
Бросай дівоцьку красу
Та жовочу думай.—

Виводять її із-за покутя, здіймають образку—Матер Божу їй, а йому—
Спасителя.

На дворі стоїть діжа—хліб і сіль на ній.—Їх обводють кругом діжи і співають:

201.

— „Старий. Оселедько
Не стоїть за редьку,
Не вспів ожениться—
Стала жінка битися.
Прийде нічка темненька
Ні з ким говорити.
Ти-ж будеш бити,
Я буду терпіти,
Ти ж поїдеш на базарь—
Я буду блудити.

Мате вiproвожають за ворота і в три сторони молодий і молода кланяються:

— „Господи, поможи нам зійти на старее хазяйство“.

Прийшли з музиками зовсім до його батька і стали перед порогом, і співають:

202.

— „Чом ти, мате,
До нас не виходиш
Чом ти, мате, нас не питаєш—
Чи всі поприїздили?—

Батько виходить з матір'ю і цілюються.—Батько склоня хліб—цілюються.—

Повходили вони в хату, посідали на покуті і свашки співають:

203.

— „Зажурилась перепелочка—
Бідна моя тай головочка,
Шо рано із вирія вийшла.
Нігде-ж міні буде
Гвіздечка мостити.
Есть у мене гри садочка,
Тай усі три вишневи:
У однім буду—
Гвіздечко мостити,
А в другим буду—
Діточок плодити
А в третій буду—
Діточок загавяти.

В с. Вергунах, Черкаського пов., Київської губерні.

Молодий іде за молодю, то співають йому свашки:

204.

Ой долом, долом
Ідь, мій синочку, з Богом
Ше й долиною—
Чужою країною.
Та поїдь, синочку,
В чужую сторовочку,
Та возьми, синочку,

Чужую дитиночку...
Ой не так, мате,
Чужес дитя взяти,
А треба, мате,
Сто рублів потеряти
Та тоді, мате,
Чуже дитя взяти.

Як молоду везуть з поїздом, то хлопці на тому шляху, де буде іхати^{204д} доїзд, раскладують через увесь шлях огонь, а буяре, як побачать огонь, устають і йдуть уперед, розбивають його. Але тепер і хлопці не дурні,—вони шперек шляху кладуть колоди, а за колодами огонь, ну, котрий буярин штовхоне колоду, то дивись—і сам полетить у огонь!... А як прийдуть до порога, до його батька, то стоячи на возі, кругом скриві співають:

205.

Вийди, мате, огляди,
Шо тобі бояри привезли..
Привезли скриню-перину
З чужої сторони—дитину.

А свашки вже стоять—співають:

206.

Дивітєся, люди,
Шо з цієї пані буде—
Чи вівця, чи ярка,
Чи невістка—коханка.

Батько з матірью виходить і молодий з молодю кланяється їм у ноги і йдуть за батьком у хату, сідають за стіл і гуляють.

У нас такий закон, як у молоді батька нема бджил, а в мого є, то молоду будуть скривать у мене.

Як посідають за стіл,—молодий з молодю на покуті, а дві свашки стають на лаву, по бокам молодих—роспинають над їхніми головами хустку й махають нею—перебигають хустку і перев'язують молоду так, як ходять у нас молодіці, а на той очіпок надівають стрічку. Тоді молодих ведуть у комору спать; там дружок постелить їм спать. а сам виходить.

Як молода чесна, то свашки співають:

207.

Ворожили воріженьки зо дня,
Шо буде Маруся добра,—
Вона добра—добрісінька,—
Як калина червонісінька.

А як не чеспа, то:

208.

Маруся і....
Вона рада, шо допалася.

На другий день йдуть до колодязя вмиватися і відро з собою беруть.—
Коло криниці вмиваються усі вісілляні, набирають води і несуть молоді домашнім
умиватися. А коло криниці молоді теж давали усім умиватися.

Г.

Васілле в селі Вересах, Черняхівської вол. Житомирського пов. Від Остапа
Безверхого. 1911/1210 р.

Він, як хоче женитись, то бере квартиру гурілки і вже два свати, ну да
вже йдуть до дівки і там її питають—чи вона піде чи ні. Вона, як любить, то
піде, а ні, то бере хліб тай віддає назад. Як висватали, то весілле у вечері,
уже в суботу починається. Він і вона йдуть на весілле просити—він у свою
сторону, а вона—в свою. Корувай тоді вже печуть. Мате його ходить, скляка
вже бабей і вже починають місити.

Вже благословляється:

— „Староста, пані підстаросто, благословіть молодому корувай замісити!“
Ну, там уже, як він називається той молодий, то тоді зачинають співати:

209.

Ей Іванова мате
Да по юлонці ходить
І сусідчок просить:
— Сусідочки голубочки,
Ходіте до мене
Коруваю місити,
Господа—Бога просити.

210.

А я корувай місила
Та з Дунаю водицю посила,
З Дунаю—ни з Дунаю—
З криниці—
Замісити коруваю сестриці.

211.

Наша ніч регоче,
Коруваю хоче,
А припічок заливається,—
Коруваю сподівається.

А це, як вона пішла на село скли-
кати гостей і повернулася до хати з
дівчатами, і це вже, як посідали за
стіл:

212.

Прийшла Параска з села
Смутная—невесела,—
Одколи засьватана—
Все ходжу заплакана,

Одколи заручана,
Все ходжу засмучана...
Віякові—перелкові —
Лежав ти в пуделкові...
Не сім я літ гуляла,
Я тебе ни рўшала,
А теперевьки рўшу,
Плакать по тобі мушу.

213.

На горі на каміні
Стойло два янголі,
Стойає, воду нили,
А летяє, говурили:
Чи бачеш ти, да братце,
Як сирутина плаче?—
Плаче вуна-рїдас
Ду столу припадає,
Що матінки немає.

214.

Зийди, зийди, ясень-місяць
Із зорою,
Посєдь, мій братіку,
Ізо мною,
Погворим щиру правду
Із губою—
Де я буду цю вичеру
Вичерати,
Де я буду цю вичєньку
Нучувати.
Вичеру вичерати—
У матінки,
А вичєньку нучувати—
У свикрухи...
А свикруха—ни матінка,
То ни збудить,
Тильки піде до сусідки
Таї осудить:
— „Сусїдочко— голубочко,
Сусїдко муя,
Чи твоя така нивїстка,
Як муя—
Як ляже за совечка,
То до убїда спить,
А як устане, то скаржиться—
Голува булігь?“—

А тутай свекруха каже:
— „Ой шож губі, муя доню,
Душіро рубить?“

215.

Усі двѳри сходила,
Слїзѳньки ни вронила,
А на батьків двір зїйшла,
То й стала—подумала,
Думавше, заплакала:
— Ой дворе, дворѳньку мій,
Чи я губі тяжка,
Чи я губі важка?
Ой ни так дворѳнькові,
Як рїдному батєнькуві—
Молуду замуж дас,
А рубити ни навчас.
Научать мене люди—
Жаль батєнькуві буде.
Ни люде, то зовилї—
Івануви (чи як) сестриці,
Ни люде, то—дївѳрки—
Івануви братїки.

216.

Ходить дївчїна по двѳру,
Просить місяця ше й зѳру:
—Ой місяцю з зорою,
Засьвїти надо мною.
Тодї я губі сьвїтила,
Як тебе мате родила,
А тепер мулися Богу,
А з Богом—у дорогу.

217.

Давай, мате, та вечерати,
По вечерї—подїлімося,—
Тибї, мате, хлїви та губори
А минї, мати, воли та корови,
Тибї мати, скрїня порожня,
А минї, мати, як дувѳзти можна.

218.

Наш сват палахатїй
Ни потрапив до хати,
А потрапив до хлївця

Дай с козами витайтсья,
За здоров'я питайтсья...
Коза на плит скоче,
А сват сів тай плаче.

219.

Явдре, явороньку,
Розвийся зелененько,
Розвесели серденько,—
Одколи засватана,
Все ходжу заплакана,
Одколи заручана,
Все ходжу засмучана.

220.

Я в неділю шила,
Богу согршила
Хтіла зарубити—
Черевики купити

221.

Де ти, казино, росла
Такая високая
І листівком широкая,
А личеньком рямьяна? —
Ой росла-ж бо я
У лузі, при криниці,
При холодній водиці...
Дівчага воду брали
Тя калину поливали.
Там дівчина ходила,
Цвіт с калини лумила
Тай ду матінки носила:
Ой, матінко-ж ти моя,
Чи буду я такяя,
Як калиновья цяя?
— Ой будиш, доню, будиш,
Пока у мене будиш,
А як підем од мене,
Спаде красонья с тебе.

У неділю вранці, як росплітають неї:

222.

Чом соловейки ни щибетали,
Як сади процвітали,

Чом не плакала Параска,
Як косу росплітали?

223.

Давай, мати, масла,
Я тубі корови пасла—
Од рдси-до рдси—
Дай масла на коси...

Як ідуть ду шлюбу, то співають:

224.

Ой пдпе, шпе, Гордію,
Та не дзвони раненько в неділю,
А задзвуй раненько, в суботу,
Перебий дружечкам роботу

225.

Ой ду шлюбу, Параско, ду шлюбу,
Коли тубі Іван ду любу,
Ой як із'яже під руки,
Шоб ни сказали роздуки.

А вже як од шлюбу йдуть:

226.

Дякувать понднькуві—
Нашому батднькуві,
Шо звінчав Івана с Параскою і
Ни багацько взяв—
Півтора золотого,—
Грдша ширбатдго,

227.

Ой були ми в церкві,
Ваччали ми диво—
Два вінки на стдльці,
А третій на гулонці.

228.

Ой шлюб шлюбувала,
Богу присягала,
От нині ду віку—
Своєму чолувку.

229.

Ой кого-ж бо я вірно любила,
Той стоїть за двирима,
А кого ви звала,
З тим дружиною стала...

230.

Ой матінко, вудко,
Ворочайся хутко,
Вже сонце низенько
І гості близенько.
Виходь, матінко, с калачем,
Приїхала твоя дочка с паничем,
А с тим паничем, що вчора був,
Що твою доньку підмапув.

231.

Вийди, матінко, с кумори,
Приїхала твоя дочка з дороги,
Пилом кісдівки припали,
Вороні коні—росою,
А молоді буйри—красою.

Приходять ду неї:

232.

Вийди, матінко, вийди,
Нв буде тубі кривди—
Стань субі на помості.
І почасть свої гості.

233.

Ідіте, дружечки, ідіте
Пилом ви куріте,
Щоб ваша пава
Пилом ви припала.

Просять їх до хати, сідають до
столу, ідіть:

234.

Через гору гуска летіла,
С перцем капуста кипіла,
Я с перцем—ви с перцем,
Присямо щирим серцем.

235.

Приймайте ви цес,
Дайте нам другес, (2),
Которе луччес.

236.

Їли дружечки, їли,
Пів голубонька з'їли,
На столі всі кришечки,
А під столом усі косточки.

237.

Ходить сват по хаті,
У піч заглядає—
Чи є горшок галушок,
Чи макітра пампушок,
Чи є горщик капи,
Чи наїдяться нані?

238.

Їли мариналки, їли,
Цілого вола з'їли—
На столі ни кришечки,
А під столом ни кісточки.

А як із за столу вилазят то:

239.

Вутка йде,
Вутинята веде
Я на росоньку—на покосоньку,
На шовковий шнурочок.

По обіді він іде з сватами й сва-
хами до його, а вона з друзками—
до попа, несе калача.

У його грають, а у вечері знов
ідуть до молоді і то співають:

240.

Ой до дівки,
Іване, до дівки,
Да чи маєш
У полі присівки,
Да чи маєш свігилдчку—
Павсочку,
Да чи маєш сванку—

Співашку,
Чи маєш свата—
Брехува,
По там чужая сторона,
Шоб нам не було сорома.

А це у вечері, як по молоду прийшли:

241.

По віно ви
Та пріхали—
Чи по траву,
Чи по шчавицю,
Чи по дівку,
Чи по молодицю?
Наша трава у копах стоїть,
Наша дівка
У косах сидить.

242.

Ми думали, шо ви їхали,
Аж ви пішки йшли,
Молодого у мішку несли,
А його ноги теляпалися,
А собаки заїдалися,
А підкови бражчали,
А собаки гарчали.

243.

Пуска, свату, в хату,
Тут нас ни багато,—
Сваха да світилка—
І вся ваша родинка.
Була сваха показалася
І в сінечки захувалася,
Проз щилину виглядає—
Чи багацько гостей має.

244.

Ой дивно нам, дивно,
Шо свахи не видно, —
Чи чубіт позичас,
Чи кужух вивиртас,
Чи в постолі узуваїтьця,
Шо до зятя ни ввиртаїтьця.

245.

А це вже у хату їх упросили, і,
уже, шоб ішли; а вони в хаті спі-
вають:

А дзів добрі', цьому,
А хто в цьому дому—
Старому й малому
І Богуві сьвятому.

А допіру в хаті озиваються дівчата
за столом:

246.

Здоріві були,
Шо нас ви забули—
Старого й малого
І Бога сьвятого.

Ці дві пісні, то вуни по три рази
кажуть.

Це вже, як продавати сі будуть у
вечері:

247.

Та Татарин, братічок,
Татарин,
Ни продавай сестри
За даром!
Братіку, ни лякайся,
Братіку, постарайся.
Та Татарин, братічок,
Татарин,
Продав сестрицю
За даром,
А рдсую кісбньку
За шостак,
А білес личбнько
Пішло й так.

Це вже, як прудали, як він сідає
коло неї:

а) як поцілує, то:

248.

В саду—саду соловейко защебетав,
Іван Параску поцілував.

б) як не поцілує, то:

249.

Шелеп, шелеп по дубині,
Пасли маршалки свині—
Молодому заганяти,
Що не вміє цілувати.

Це вже, як її він буде забирати
ду себе, починають сваритьця:

250.

На покуті вирба стояла,
На тій вербі кидька лижала
Та світильці гочі драла,
Щоб сьвітилка не дримала.

251.

Я у вашої світيليці—
Черви в потилиці,
Ми думали, шо стажки мають,
Аж то черви грають.

252.

Од припіка до порога
Утоптана дорога,
То сваха втоптала
Та помії хлвитала.

Це вже говурити буде сваха на
дружок:

253.

Я в мого батенька—
Садочок,
Я в тому садочку—
Ставочок,
А в тому ставочку—
Дві щучки...
Да брешите дружечки,
Як сучки.

254.

Я в мого батенька
Садочок,
Я в тому садочку—
Ставочок,

Я в тому ставочку—
Ятері,
Н....у вашій матері,
Свашечки.

255.

Сваха:

Уверчуся в радно
Та потану на дво,
Та достану горшок маку,
Поцілуйте дружки сваху в с.....

256.

Дружки:

Ходить бусил по болоту,
Кличе свахей на роботу,
А ви, свахи, ви гуляйте,
З с..... траву витягайте.

257.

Сваха:

Під млином кобила
Із дружкою говорила,
А с під хвоста вітер віє
Та дружці зуби гріє.

258.

Дружки:

Ой вилізла сваха на хату
Та пробила с..... на лату
Кричить єдним криком:
—Залатайте с.....у ликом!...

Допіро миряться:

259.

Мир миром—
Пирогі с сиром—
Пирогами поділімся,
А за пісні не сварімся...

260.

Ой тихеє та любеє
Весілле,
Не звали вуни,

Що з радоцею почати
Да стали вуни
Щиро двѣри копати,
По тих дворах
Чорний мачок сіяти,—
Зароди, і оже,
С чорного мачку—червінці.
Червінь цвіте—
Маківі листя—
Староста,
А на старості—
Чорная шуба—
З бобрами,
А на сванецці—
Тонкий серпанок
С перлами.

При вечері, пришиваєть йому квітку
до кашкета:

261.

Ой зломлю я лаву
Та на зятьову славу,
А зять буде лаву тесати,
А я піду в сад гуляти,—
Поглянь, зятёнку на мене,
Чи ни кращи' козак од тебе,
В своєму шлѣчку—ковпачку
Я в рутв'андму віндчку?

262.

Я в ниділю шила,
Богу согрішила,
Хтіла зарубити,
Щоб було за що пити.

Він кидас неї гроші за квітку:

Вона тепер каже:

263.

Я не хочу клипачив брати,
Я ни вмю казанив латати,
Я ни вмю пива варити,
В мене вижки-невелички,
Щоб були чиривички.

264.

Я ни хочу чирвоного,
Дайте миві золотого—

В мене вижки—невеличкі,
Щоб були черевички...

265.

Схиляєтьця зелен—явор,
Схиляєтьця,
Комусь цяя сиротина
Кланяєтьця.
Схиляєтьця зелен—явор
Сирії землі,
А кланяєтьця сиротина
Чужій чужині.
Пливи, пливи, селездню,
Тихо по воді,
Прибудь, прибудь, моя мати,
Тепера к міні.
Та дай міні порадочки
Відний сироті.
Ой рада-ж я, моя доню,
Прибути к тибі—
Насипали сироті землі
На груді мої..
Єсть у тебе, моя доню,
Рідня тітка,
Нехай виде порадочки,
Як я—мати.
Єсть у тебе рідні' дядько,
Нехай виде порадочки,
Як я—батько.

А це, як уже везуть її до свекрухи:

266.

Загортай маги, жар, жар,
Буде тобі дочки жаль, жаль,
А ти свекрухо—тріски,
Сподівайся невістки.

267.

Ой з дорбги—ворбги, з дороги,
Ни переходьте дороги,
Нехай перейде родина,
Щоб була щаслива година.

268.

У понеділок:

Я с калиночки—дві квітдчки
Ой казали, говорили люди,

Шо з нашої Параски
Нічого не буде,
А вона така добра,
Шо вигнала з жита бобра...

269.

Ой, меде мій, меде,
Та зять тещу веде
Та за білуру ручку,
За хорошуну дочку.

Д.

С. Корчівки, Гладковичської вол., Овручського пов. Від Марти Ловнички.
1927/х101 р.

От воїн там уже з д'єукою товчетьця на місті, то вже воїн 'їє поінтаєтца—„чи приходіть до тебе в свати, чи пойдеш за мене?“—

А вже вона як скаже—„приходь“, ну то воїн уже прийде у суботу до 'їє у вечері і бере із собою сватоу. За сватоу бере родічоу і сусьєдоу і бере гарнець гор'їлки і бохувку хлеба.

Вперед свати ідуть да вговорають 'їє, а воїн отам застаєтца—у хаті де у знакомого хлопца.

Свати кажуть:

— Д'єучяно йди, там тебе буде добре,—воїн добри' хлоп'єц, спокойни', багати'.

Уже тогд'и як 'їє вговорат, тогд'и іде жених до 'їє в хату. П'ють гор'їлку—батько-мате до дочки свої.—

Уже вони попілі, се вже вони 'їє вісватали.

У другу суботу д'єуки шишки качають і сь'євають у д'єуки і хлопца, у день сватання роблять. Хлоп'єц у вечері збирає хлопцоу і саджає за стбул, і поїт гар'їлкоу і приводіт музики і збирає посля свах, родичи свої і саджає за стбул і піроги їдять тиї, що печуть у день. І укладуть у хустку піроги тернову хустку кладуть зверху пірогоу, і то ідуть до д'єуки з музиками, і с пирогами—свахи і маршалок, і жен'их.

Маршалок—який-небудь знакомий хлопец, що на ньому в'єнца держит.

Ну, вже вони приход'ить і д'єуки в цорозі сь'євають:

270.

Ми думалі, шо свахи приехали
Я-ж вони пьєш прийшли,
Жениха в м'єшку неслі,
А ноги стерчалі,
А собаки ворчалі.

271.

Приехали як дощечки (2)
А поехали як бочечки.

Ну, тепер уже д'єрки вілазат' з'за стбула і тогд'ї свахі саджают.—Музики грают, а д'єучата танцують.

У вечері перегуляють, а ввзатра йдуть на вівчавня і кажуть батюшці:

— Зв'єнчайте дьсти.—

Зв'єнчают.

Ну, вже д'єрки йдуть з в'єнца і сьп'євають:

272.

Схилілася верба (2)
Зверху до кореня—
В'єнчалась Паракна
З-ранку до полудня.
Да пшевицу полола, (2)
Ручки поколола.
Да пшеничевька моя,
Невдодобонька твоя
Й у стозі стояті—
З в'єнчавня йдучи.

273.

Ой каті'єса кольоєа
Й одчиняйтєса воротца,
По йде Паракна із в'єнца,
Веде хлопчика молодца.

Вже прийдуть вони з в'єнца до тої д'єрки нуд порог:

274.

Да годі нам стояті,
Сиру землю топтаті
Червоними да чоботками,
Золотими підковками.

Тогд'и виходить матє 'їє і посипає пшевицю:

„Проше до хати!“

Тогд'и маршалок веде молодих за стбул: от вона батькові й матері в ноги кланяєца і тогд'и маршалок дає йому хусточку й веде його за стбул, а за ним вона за ту саму хусточку тримаєца і д'єучата сьп'євають:

275.

Перепливи, мой таточку, в човні (2)
Да нап'єса гор'їлочки до мене с повним.

276.

Ой чим маю, тим перепіваю.
Щастя-долі не вгадаю.

Допіро вілазять д'єўки з'за стоўла; тогд'и саджають свах і своїх родичоу, но приход'ить з пірогами і гар'ілку п'ють, закушують печеню, кашу, сметаву, млявц'и, завіванікі.

Тогд'и свахі вилаз'е з'за стоўла і тогд'и беруть молоду на вѡуз і сп'евають:

277.

Да далі ж ви нам д'єўку (2)
Ше й дайте пост'єлку,
Да далі нам подушку, (2)
Як грецку галушку.
В'єл'и борщ і кашу
Да взяли д'єўку нашу.
Да нехай вам трасца—
Я в нас буде краще,
Да нехай вам педуга,
Я в нас буде друга.
Поехалі да не пудождалі, (2)
Шоб вони не дождалі.
Поехалі да не й оглянуліс, (2)
Шоб вони й обернулис.

278.

Ой нуте, нуте,
Да мене не нудте,
Ват'ька просьбіте,
Да мене везьбіте.

279.

Матусенько моя родная, (2)
Да порадь же ти міні
Як свекрусі годити?
— Вставай, доньку, раненько,
Умива'са біленько,
Прибірайсь чепурненько:—
“Дзень добри', матусенько“!—...
Держи в світлонці, як у в'єночку,
Ще й рушник на колочку.
Дали-ж туб'є і ложечку,
І галірочку,
І бохуночку хл'єба
І дрібочок солі—
І бувайте здорові.

е.

С. Старий Дорогинь, Христинівської вол., Овруцького пов. Від Насті Мазурчуківни. 1913/хп03.

С в а т а н н я .

Воїн вісвататає перше. Бере батька і мате, йде—бере двох чужіх,— водку беруть і с'ул.—Хусткою обмотають.—Прийдуть у хату, кладуть хліб на стбул і ставляють водку.

Тепер дьєўка поїде з хати.

Питають:

— Свате, оддасте дочку за мого сїна?—

А сїн тут єсть.

— Як дочка, то так і я.—

А дьєўку приведуть з вечурок, то вона скаже:

— Як батько й мате, так і я.

— Шо-ж ти, дою, любиш мого сїна?—нищак свекруха.

До вона каже:

— Люблю.

— От і добре.—

Тепер його батько наливає водку і дає жениху, дак воїн до кл'єгині вже щєт; а вона до його віпьє.

Воїн кланяєтца тестю і тещі і в руку цолує.

А кл'єгиня його батьків цолує в руку.

Ну тепер, як вісватають, то йдуть до попа, щоб поп уже пов'єнчав, а тоді вже, як пов'єнчає, то це через тиждевь.

На заўтра, по сватанню, йдуть молодис в церкву, снов'єдають їх, причащають, а вперед того—заповіді питають, а в другу неділю в'єнчають.

До в'єнца ідуть молодис, батько його, дьєўка йде держат в'єнца над єю, а хлопец—над їм; і два свати йдуть.

Тепер уже батюшка їх спрощує, щоб вони поцоловалис по в'єнчанню. Вони не хочут, одпіраюцца... Батюшка рук не роз'язує...

Дак батюшка говорят:

— Поцолуйтєс, бо буду ц'єль' день держат, не роз'язу.—

Тода, як поц'єлуютца, то батюшка роз'язе.

Як раз не добре, то ще й други' раз...

Тепер уже обое батюшці кланяютца і в руку цолуют.

А тепер ідуть уже дай сп'євають тис дьєўки, шо віходят із села—там їх із д'єсет ізберетца...

Ідуть селом і сколько народу—кождому клонитца і старому й малому.

А йдучи, дьєўки сп'євають:

280.

Ой стояла там Мотрочка

На морозі,

А на юй чоботи

При позь'ї,
Шо купив Іванко
На торзв'ї.

281.

Із в'єчяая йдучи,
Погубів Іванко онучі,
А Мотречка позбірала
Да в скриню поховала.
Ой котітеся, колюсца,
Одчиняєтеся ворутца,
По йде наша Мотречка од в'єнца
Да не промовит словца.
Да ві'д'и, матюнко, проти нас,
(вже то з хлебом)
Поглян, матюнко, на всех вас—
Чи така донечка, як була—
Ізвизала рученьки рущником.

Ведут їх за стол і перепіває їх батько й мате водкою.
Наливають водку в чарку, а молода бере хусточку і бере 'д матки і пьет;
трошки поспітає дай годі, так много не пьє.
Тепер дьєўки сьп'євають:

282.

— Батеньку, переню,
Перепи' щастя й долю.
— Чим маю, тим перепіваю,
А щастя-долю не вгадаю,—
Може буде п'яницца,
А може недбайлиця.
П'яницца, то на рук—то на два,
А недбайлиця, то на вьєк.

Це у сі батька перепили і ведуг їх у комору і дьєўки йдуг, а хлопцоу
нема, тоўльки той князь, шо в'єнда держав і дружка.

У комори дауг водку і сьтв.

У комори не сьп'євєуг, а поп'уг повєдуг, то йдуг по домах—жених іде
і його батько, а вона остаєтца в себе.

Весілля будуг справлять тоді, як їм буде можна, як вони будуг готові—
через тиждєнь чи шо.

На весілля і на сватання разом набирауг водку і кличуг людей—іде
молодий, молода. Він бере собьє князя, а вона бере собьє знов дружку—
дьєўку, і кличуг так,—кожному старому-малому, хто в хаті є, кланяєтца і каже:

— „Просили на хльєб на с'уль і на весілля.“—

Тепер вони беруг хльєб і йдуг на весілля.

Пошриходат, зачинауг водку пїт.

Тепер посадауг водку пїт, а тод'и кличуг на хлїб, на с'уль, на коровай.

Тепер молодици молодивє ізльєп'єт коровай, ізнов їм дауг водки.

283.

Сам Бѹг денце мѣсит,
А Пречистая свѣтит,
А янголь воду носить,
А Христос поливає,
А сам Бѹг помогає.
Перша квѣтка да Иванцу—
Сам Бо' денце мѣсит,
А Пречистая свѣтит,
А янголь да воду носить,
А Христос поливає,
А сам Бѹг помогає...
А другая квѣтка—Мотрі
Сам Бо і т. и...

А це вже коровай злѣпили, свѣчку мѣсит:

284.

Мамо, вощичко, мамо,
На свѣчку не стало.
Да прилети, пчолочку.
Із широго да оборочку,
Да принеси нам вощечку,
Іванку да на свѣчечку.

285.

Тройца по церкві ход'ила,
Да Спаса за ручку вод'ила:
— Ой Спасе, Спасе,
Прийди до нас вощечку топтати—
Іванку свѣчечку сукати.

Треба разніє цвѣсти прикладат до свѣчки—заполоч...

286.

Барвѣнок зельони'.
В'їйса, хмель, в'їйса, хмель,
Да все в гору, да все в гору—
Коло зеленого явору.

Берут тѣє молодиц'и, котор'ис лѣпили свѣчку, несут до комори, скачут і приказуют оте:

287.

Запр'егаймо воли—корови
Да повезли свѣчку до комори.

А тепер уже збирають хлопцеу мали й великіє, садовлят за стѹл. Водку дають їм, а воли гроши скидають, а молодиц'я сѣпають:

288.

Да думайте, буяри, гадайте,
Да по червоному складайте,
Да по червоном, да по два,
Да купім Мотри каштура.

Віп'ивши ту водку:

289.

Єже, боуяре, галушки.
Не сподійтеса на моркву,
По в нас кабѣн вовчи'.
Да поєв усю моркву.

А тепер берутца ус'є за руки, походат за стоулом тисє хлопци і молоді-ці, і виход'єт на двоур, і берут дьєжку ту, шо хл'єб печут і бохунку кладуть зверху, і дробок соули, і кладе його мате той хл'єб у хустку йому і вбун ві-бірактца до молодой і сьп'євають; а вбун поклони одбивас і в образи полус:

290.

Ой на небі три з'урки,
Їде Іванко до д'єуки
Да пітаєца родного батька,
Шо в д'єуки говорити?

А батько каже:

291.

Синко, нічого,—
Єсть дружбонько до того.

292.

Ой ві, вороги, вороги,
Не переходьте дороги—
Нехай перейде батєвько,
Шоб вернулиса хутєнько.

Тепер приєзджают до двора до молодой, то нерєпяняют, запирают у неї ворота.—

Так як уже почнуть пертиса, почнуть калить, то мусать тисє пустить... А н'є, то силолюття увойдут у двбур.—А тоді вже дають тим, шо 'д молодой, водку:

293.

Ой на хаті зілле,
А в хаті весілле
А на двор'є буяре,
Як мак зацвітас.

Тепер ідут у хату, дак дружкоу, которі будут рушники із молодой брати,—вішп'рают:

— „Не туди вам прописана дорога, куди вам треба!...“—

Тепер зроб'ят з бересту маршрут, глаза прорізають і н'б'ус—зовсім, питають:

— „Какої деревні?—А якого в'їзду?—А какої волості?“

— „Деревні Старого Дорогиня, а волості Христиневської, а стану Народицького, а в'їзду Овруцького, а Київської губернії“ (?).

А не вже беруть гроші, і водку в чарку наливають:

— „Деся тут є нашої кл'єгині молодіої батько р'одни', нехай примає ц'їє червоїє.“

— „Деся тут є нашої кл'єгині молодіої мати р'одна“.—

Покладут чоботи, пов'їсат на кійок.

Тепер уже кладут на молодую рушники—так ув'язують моцно!...

Дружки руки міють собі да рушники беруть із молодіої.

Тепер один бере да другому подає.

Той зав'яже на себе. Той други' подаст первому.

Тепер друзкам дають вечерат м'ясо чи що там.

А д'єв'уки накидають с'метти, накидають у тарілку; дак вони не їд'ят.

А тепер ідуть по завівало у комору.

294.

Ой хто буде по завівало йти?

Малино—малино ..

Ой де пошла, де под'їлася

Ц'їє д'єв'учини мате.

Що казала, говорила

Завівало дати?

295.

Росп'їгала мене дядина,

Сепала, як гадина,

А сестрица привилася

Да сл'їзками облилася.

Тепер уже завіли, пустили їх, щоб посп'їдали.

Оце вже м'єлода йде в приданок кликати. Йде з молодичею.

— „Просимо на хл'їб, на сбуль, на придане. Прийди, тайко моя, до я до тебе прийду.“—

Прийдуть молодичі й мужчини, за стоул їх посадовлять і водкою поят.

Тод'ї вже поп'ють водку, молода вб'їрасца, клаяясца і образі долує; прощ'єтца з матерею, з батьком, з родиною, з усім н'їродом.

Молодичі просят постіль у матері:

296.

Т'уб'є, мамко, нити і б'єрдо,

А мін'є полотенечко,

Оставайса, мамко,

Моє сердечко.

Тепер беруть скриню й пост'їль, с'їдають уже молодіє там на ту постелью і їедуть і тут дають по чарці водки. Батько перехр'їстит перед коньми, а мате ж'ятюм посипає.

Йедучи, сьп'евають:

297.

Йедем, йедем—
Дороги ни сл'еду...
Тут ми стали,
Ми своє познали.
Тут наше знакоми́те
Зверху накрите.

Привезут до свекри, там куль соломи запалят; молодих везут через той огонь.

Тепер в'іносат стбу́ла на дво́р, д'ежку і бохунку хл'е́ба—на д'ежці й на стбу́лі.

Тепер бере баба з свекрової хати, вевертає кожуха і капелюха, надіває вовною до гори і дає їм водку з ложки, дає во́ун узяв ту ложку з везкою і через голову перекинув; а князь узяв да ростопкав ту ложку.

Тепер уже йдуть у хату, садов'ит за стбу́л,—ізрижуть два крайчики з хл'е́ба і меду покладут на крайчики, і дадут їм сн'е́дат, дак во́уни не єдят (то тобу́льки пудмана), а молодици схватили і посли, шо пудманили їх тям сьне́даннем.

Тепер свекор бере водку і перепіває їх. Бере знов мате, п'є до їх.
Тепер уже дають д'еучатам по чарці—там; за столом сидимо.
Вже попили. Д'еучата zostалис у неї.

298.

Ой хто хоче спати,
Пойдем постель слати
У нову комору
Да на праву солому.

Йдуть у комору, а во́ун утьок, тобу́льки вона.

Уже там їє зав'яжуть по нашому у каптур, і льону трохи крут'ит там кичка.

Вона йде с комори і клонитца всім людям, свекру і свекрусі.

Настилають настобу́льники на стбу́ли, зав'єски, рушники на кручки:

299.

Погляньте на стбу́лик,
Чи лежат настобу́льники,
Погляньте на кручки,
Чи вісят рушнички?

Тепер уже знов садов'ит людей за стбу́т водку піт.

300.

Очини, свату, хату,
Нехай в'єтер віє
Щу смолдіві лавки,
Де пос'єля приданки.

Частують водкою і кладуть подарки. Дружко кійок держит, а молодяца бере на оберемок полотно, хустки. Дружок на себе хустку обмотає на голову. На сто'елі кійом записують кулько подаркоу даєт вбуя там

Це вже повставали із-за стоула.

301.

Подякуймо за дар Божи',
Да суди йому, Боже,
Сяни женити
І дочки отдавати.

Його жбунца, як збурка,
А його дьєтки, як квьєтки,
Шо в його напітку і найєдку
Да все пшенишнє.

Це вже йдут по перезвах, по хатах пит водки. А у вечеру молоді з молодюю ідут спат сами собєє.

На други' день будем коровай д'єл'ит. З комори на стоул несе дружкѡ.

302.

Дружко коровай несе,
Пудковами тр'єс'є.
Тр'єс'є, не тр'єс'є,
То нам короваю даси.

Приньєс, поставів перед молодим на стоул:

303.

Рано-н'и рано,
Ой шо в цьому короває
Да із семох нивок пшеница,
А із семох мажей соуль,
А із семох крен'иц вода,
А із семох курочок яєчка,
А із семох коровок маслєчко.

304.

Рано мі, рано,
Ой здумаймо, згадаймо
Кѡму коровай краяти?
Староста каже — „не вм'ю“,
А ще к тому — „не сьм'ю.“
Рано мі, рано мі,
Кѡму коровай краяти?
Дружко каже — „я вм'ю,
А ще к тому — я — сьм'ю,
І золотого ножа маю,

І среблевніє тар'илки,
Ой дай, свате, гор'илки,—
Благословив отець і мате
На други' стбул коровай перенести.

А це вже р'ежук коровай:
— „Деє туг є нашого молодого князя батько роудня', нехай цей дар
Божи' примає!“—каже дружок.

— „Дарую щастям, здоров'ям і вьском довгим і розумом добрим; що
моє—те й ваше.“—

Тепер матері—теж саме. Братам, сестрам, родичам. І вони дарують пчоли,
овечку, гуску, порося.

Женят тестя з тещею. Зараз теща втекла—нема 'їє.—Вьгають, шукають.
Не можна 'їє найти!...

Вона не хоче, не любіт його!...

Вбуи накладає на себе довгу жіноцьку сорочку, позакачує калоні, а
постолі босонож понакладує і пару постолоу пуд бок нустеркиє, черепок на
голову наложит, із м'єнка ізробіт парасоля, ізогнетца дай є'єдит „бьє ручки“
(хивським божком).

Вбуна подивилас і вт'єкла.

Тепер вбуи уже розбіраєтца.

— „Тепер уж я тебе полюбіла.“—

Кладут їх спат пуд коміном на заткані і сьп'євають:

305.

Хто хоче спати,

То пуд комен постіль слати.

Порежуют, а тод'и вже садов'їт за стбул, оддаєт водку, і по вьскому—
нема.—

Ж.

Овруцького в'єзду, Народницького стану, а Христиновська вол., с. Снитеша,
од Мары Кротової. 1914/х110 р.

Це батько сина має жен'їт, тепер пітаєтца батько:—„Куди ми пуйдем у
свати?“

То син каже:

— Куди хоч.—

Ну то це батько йде на село, бере два чоловіки, пріводит ду дому.
Це вже вони берут, пьют гарыєлку. Верут хл'їб, і гарыєлку і це йдут до
дьеўки в свати. Це приход'єт вже до того другого свата і каже:—„Добри'
вчор вам, пане свате, оддайте міні свою дочку за мого сина“.

А той каже:

— Як дочка зоглаєна,—шо дочка хоче, то я благословлю.—

А може ваш сия не хоче, а як хоче, то я благословлю—нехай іде з Богом.

Це старіє так говорат, а дьсўка вмисне із хати виходит. А це тис свати привод'ет дьсўку і приходит жен'их. Теперичка питаєтца батько дочки:

— Чи зогласна ти за цього хлопца?

А вона каже:

— Як батько благословит, то я люблю.—

Тепер наливають чарку, дають жен'иху.

— Тепер п'є чарку вбўи до дьсўки.—А теперечка п'є батько д'євочий до матер. А мати п'є до дочки. А тепер вьют усьє.—

Поїли вже там. Це йдут до молодого на печюглядини, —берут}усіх людей, йдут; там берут—пьют.

Теперечка йдут до дьсўки. Збирає вона всю, свою родню і його і дає хустки. І то називаєтца в нас—заручини. Тепер поїли вони там гарьієлку, берут хль'їб, квартиру гарьієлки і курку, йдут до поупа—годит—коли поуп скаже приходит на шлюб.—

Сватанне буває за тиждинь до шлюбу.

А це вже перед в'инцем, у суботу у молодого печут пірогі. Тепер йдут до дьсўки, и сунт пірогі і чоботи.

А вона йому вкладає пару плаття (сорочку й штани) в ту хустку, в якій принь'єс пірогі й чоботи. У дьсўки у вечері ви'їли квартиру гарьієлки. Теперечка молоді' пошов собі до дому.

А це вже на заўтре, в неділю, вони пошли на шлюб.

Йвенщина пудетилас пуд ноги рушники. Дає хустку поуп молодим рукі в'язат.

Поставив поуп на шлюбі і питаєтца:

— Чи любиш ти його, а вони тебе?

А вона каже—„люблю“.

Знов його питаєтца.

Це поуп запалює свєчки, дає дружкам.—Це вже поуп в'єнчає їх.—Зв'єнчав. Йдут іє церкви, кланяютьца усім. Йдут вони, д'сўки усьє, йдут і сп'євають:

306.

Ой, поне, Гордію,

Не дзвони рано—в неділю,

Задзвони рано—в суботу,

Переби' діукам роботу.

А це вже як приход'ет ду дому, то виход'ет мати й батько іє хльїбом.

Молоді' бере од батька хльїб, а молода—од матер. І це сп'євають пєсню:

307.

Не познала мати

Да свого дитяти

Поміж дружечками

Тай за сль'озочками.

Бере батько і мати чарку Молодис сядят за стоулом і перепівають. А д'сўки сп'євають:

308.

Ой батеньку, та перепую,
Не перепи'-ж ти щастя й долі
І чим маю—тим перепіваю,
Щастя-долі не вгадаю.
Не знаю—чи буде п'яниця,
Чи якп' недбайлиця.
П'яниця—ва день, на два,
Недбайлиця—буде на що-дня.

А це вже дають їм упербуд гарьівлку п'їт. На закуску дають капусту і м'ясо. Поузній—капу. І вже вов'и виход'єт із-за стбула. І розход'єтца вже соб'ї до дому.—

Зачинаєтца весільє роб'їт. У молодого і в молодойє разом.
Убірають молоду у сьєжки—накладають їй в'єнки іє пір'є зеленєє. Іде вбуна просят на весільє. Тепер збираютьца усьє родниє п'їє.
По в'їлце ідут у л'їє д'євчкє іє молодого хати і с'їєвають:

309.

Пішла Параска горою
І клікала дружечок с собою:
— В дол'їну, д'євчкє, в дол'їну,
Да по червоную калїну,
Да по тей крещатї барвьєнок,
Да нашой Парасці на в'єнок.
Да лєть'їв горносталь
Через став,
Да погуб'їв п'єрьєчко
На весь став.
Да їдь'їт, д'євчкє, п'їрьє збірати,
Да Парасці в'їлєчко завївати...

Як принос'єт те в'їлєчко, до благословятца до матер:
„Благослови, отец—ї матє, молодой в'їлєце звїтї“.

310.

Перша кв'їтка—то Йванку,
А друга—то Парасці.
Да благослови Боже,
Пречистая, гоже
Цє в'їлєчко зв'їтї',
Цей день звеселити—
То в низ—то в гору
Да все в долу—
Шовковую травю.

Роб'єт із рутої глини коралі і мочають їх у б'їлу глину і вбирают в'їлиць-
тпми коралми, небеськими і розними цв'єтами с паперу.

Тепер росчинают коровай.

Ісход'єтца коровайниці і с своєю мукою. То вони частуют їх гарьієлкою.
Те еречка коровайниці мь'єт коровай і сп'євают пь'їсню:

311.

Сам Боуг денцє мьєс'єт,
А Пречиста воду носить,
Явголі поливають,
А нам Боуг помогає...
Та сятою крутою,
Та св'єтою водою.

312.

Коровайниці п'яни
Усе ть'їсто покрали—
То в мь'їх, то в кишеню—
Дь'єтям на вичеру...

У його так саме печут коровай—те саме приказуют.
Тепер суч'єт сьв'єчку з воску і сп'євают:

313.

Прил'єт'я, пч'олбучку,
Іє темного та оборочку
Та привеси вощєчку
Та Парасці на сьв'єчєчку.

Це вже воун забірає дружкою і бояр, і вїход'єт на двоур, вїнос'єт дь'їжку
пч'їкалву і сп'євают:

314.

Ой чия то дружина
Округ д'єжки ход'їла
Іє скрибками, с цимбаламі,
Із молодимі боярами.
Іванова дружина
Округ д'єжки ходила
Іє скрибками, с цимбаламі.
Із молодимі боярами?

Це вже йдут вони до молодойє і його батько перехрищує йому дорогу
і сп'євают:

315.

А в бору, в бору на клєну,
Там вієт кол'їска на швуру,
А в тбуй колїсці Іванко,—

Колишіте мене віско,
Шоб я бачив далеко,
Де моя Парася гуляє.
І вінове яблучко качає.

Це вже пришли до молодойс, там вінос'ет стоўл і не пускают молодого із боярами в двбур.

Не пускают, бо не знають, хто воўни такає, то молодого дружок подас піроўг помережснй'. І вони читают на тому вже піроўгу, що з якої губерві, в'єзду і з якого села:

„Нам віпісани' маринук од Івана Степанчука до Ригора Гаврилюка—там єст у його дочка—нашаа, забранаа, то мі хочемо вікупіт і забрат іє собою“. Тогд'ї в їх ізгода. Дают гарьієлку і п'ют і пірога ріжут і єдят.

Свахи єи'євають:

316.

Ой де-ж же ми не налучили
Та на роўдного свата.
Пуєт'н, свате, в хату,
Хочу ручки нагр'єти
Молодойс погл'єд'єти.
То ми будемо сєд'єт у зап'єчку
Та гл'єд'єт порадочку.

Це вже їх пуєтили в поўдвор'є.—І од молодойс виход'єт свахи іє свь'єчкою. І це женихови стоят по той боўк порога, а молодойс— по цей боўк. Беруг, ізль'єплюют свь'єчки і єи'євають:

317.

Прієступі, єванєчко, до менє
Є св'єча у тебе і в менє.
Зл'єпім свь'єчки до купки.
Ізведімо дь'єтки до хатки.

Це вже молодого сваха іє в хату і матер несут чоботи.
Бєре тоўє чоботи якає баба і єтукає йїми об пь'єч і єи'єває:

318.

Чоботи, чоботи, ві моєє,
Наробіли клопоту ві мін'єє.
Оце тоўє чоботи, шо зять дав,
А за цїє чоботи дочку взяв.
Це тоўє чоботи, шо з бичка,
Не будут робіт діла так, як дочка.
Ой поставлю чоботи на льоду,
Чі віперу сорочєчку до ладу.
Як ішли на р'єчку—то рієчали,
А з р'єчки ішли—то хл'єпчали.

А батька скликають грошима: берут тар'їлку, ставляють гарьїслку й кладут гроши і гукають:

— „Гей, де ту є ке'єжи молодойє батько, проше приняти ціє, чирвонис!“—

Іде батько бере гроші і гарьїслку п'є.—

Це берут дружки жен'їха і веде хусткою за стоул. А вона ляже головою на стоул і закриють їй очі хусткою.

Дружки молодойє до дружок молодого:

319.

Погл'єдас дружко скоса,
Чи немас на п'єчи проса,
Коли-б міні уг'єкти,
Шоб проса не товкти.

Одв'єчают:

320.

Та йшли дружки, йшли
Та жен'їха в м'єшку п'єсли,
І п'єяти стирчали,
Собаки гарчали.

То воун іде за стоул і поуди'ємас
їйєс. Як тоулькю не поцоулус, то
сп'євают д'єски:

321.

„Не треба було тобь'є жин'їтиса,
Треба було тобь'є свинь'є насти
Із великою ломакою заганити,
Що не вмєси цюбувати.

А ще й другу:

322.

Дєсь ви бором да не їхали,
Хвоцу не парвали,
Молодого не бшарували,
Во ваш молодї'
Як пєнь смолови'
А наша молодая—
Хорошая рєм'яная.

Як же поцолус, то сп'євают:

323.

В саду соловейко защебетав,
Іван Параску поцоловав.

П'ють гарьїслку; свахи сп'євают до
дружок:

324.

Вон, сороки, іє хати,
Годї вам скриготати!
Надєть'єли ворони
Та є чужойє сторони.

А дружки вже кажут:

325.

Мі-ж вам не сороки,
Мі-ж вам і не ворони,
Мі єсть подружки—
Молодойє—послужки...
Не саміж мі пришли,
Не самі мі й побудем...
Дайте вам скрибки і цимбали,
Шоб нас провожали...
І скрибки—їй дудечки
Да провод'ят дружечки.

Свахи:

326.

Брала Парася льон
Та гонила дружечок вон.

А це кажут дружки:

327.

Сваха—пєл'єпах,
Шинюк не л'єпила,
Дружок не дарила:
Одную зл'єпила
Тай ту засушила.
Рь'їзали—не врь'їзали,
Рубали—не врубали,
Як одскочила скор'їна,
Та старшу сваху убїла.

Свахи:

328.

Луд столом калюжа,
Бо в нас дружка недужа...

Дружки:

329.

С ванечко, голубочко,
Хто-ж у вас у-дома?

Свахи:

330.

Свиня—в їзбі,
А кобушка—на призьбі,—
Го-ж у нас у-дома—господня.
Їбуд столом калюжа—
Там свиня недужа;
Дружки думали, шо то мати,
Та давай свиню сеати.

Дружки:

331.

Та й'єли дружки й'єли
Та цілого барана з'зь'єли.
Барана—та недупленого,
Гусака—та не скубленого,
А гуску з гусинятами,
А курку з курейтатами,
Та коли-б їм не піво,
Гоб їх подавіло,

332.

Та й'єли дружки сласно
Та козиніє бубки з маслом,
Та по столу, та качаючи,
У поп'єд та мочаючи.
Коли б їм не піво...

А теуїє кажут:

— „Воуг благословіт“.

Це вже принос'єт завівало, станов'єт перед сю.—Теперечка вже станов-
лятца в'єнки іздьсеймат із йїїє. Тепер кажут:

— Благослови, отец —і мати, із молодой в'єнки зняти! —

Там одказуют:

— „Воуг благословіт“.

Це з його руки сестра становитца і з йїїє, і сп'євас:

Дружкам дастца вечера, то од
дружкою украдут м'ясо.

333.

Та й'єли дружки сласно—
Та чотирі міші в маслі,
Шоб не те піво,
Тоб їх подавило.

334.

Та ль'єзе дружко в хату
Іє кривою ногою,
Із лисою головою,—
Та кривою ногою—
Жар гребти,
А на лисой голов'є
В'єуб молотит,
То не куди зерн'єтко не пол'єтит.

Це вже, по вечері йї треба завіват
і сп'євають:

335.

Ой де пошла та подь'їласа
Та ць'ойє дьєуки мати,
Що казала та говорила
Нам завівало дати?
Ой добри' той отец,
Що купив доць'ї чепец—
Ще найлуччая—мати,
Що вел'ит завівати.
Сед'ит мат'в на опічечку,
Держіт чепец і намь'їточку
Іще луччи'—отец,
Що купив доць'ї чепец.

336.

Благослови, отец і мати,
Молодой завівало взяти!

337.

Ой в'янку, мбуй, в'янку,
В'янку мбуй перлови',
Хтож тебе зди́ме з голови?
Ватенько не порушит,
Свого серденька не сокрушит...
Іванко в'єнка порушит
І своє серце сокрушит.

338.

Коснячки мбуй, виль'єтнички мбуй
Де-ж я вас под'єваю?
Пов'ішаю вас, почєдлю вас
У садочку на колєчку,
Ватенько йтїме—на колочок глянє,
Його серце зав'яне—
— Це ж мос' дочкї
Вїєят коснички.

Це вже їздимають в'єнки йїє ро-
сил'стають коси. Сц'євают:

Як роспєзли коси, берут їз йїє і з його коси і проз перєтьовок про-
тягають і сьв'єчками припалюють три рази.—Як завївают, то в коси кладут їз
льову кужель, закручуют у коси, обкручуют округ голови і накладають контура
с гїбалкою і сц'євают:

342.

Не подоба, Парасю, не подоба,
Не пристає каптур до лоба,—
Іскїнь чєпец—да пуд стбўлец,
То заплети куски
Покладї начбўски
Да ходьєм на вечурки.

А вона схоплює свого каптура і ви́дєс на людєй. Хтось там придержит,
не дають контура придавкам. То вони одберут, дєй зноу накладають на неї.

І то самєс трєйчї так роб'єт.

І сц'євают те самє трєйчї.

А тоді вже кажут:

343.

Не сєди, Іванко, не сєди,
Пудн'єми завївало, пудн'єди,
Може тебе пудманили,
Стару бабу посадили

А д'єди вже зноу сц'євают:

339.

Ой дай, мамко, масла,
Що я твоєс коров'ї пасла
Од роси—до роси,
Та помазати коси.

Тєнер уже кажє:

340.

Роспєлєстала мєнє дядїна,
Рвала коси, як гадїна,
А сєстрица прийїлєса
І слєзками облїлєса.

341.

Мї-ж тебе, Парасю, завїваємо,
Щастєм-здоров'єм облїлєсмо,—
Ой будь багата, як зємля,
А здорова, як вода,
А пригожа як рожє,
А прєкрасна як вєсна.

344.

Коли-б ми, схотьсли,
То-би ййє розвертьсли
І в садок повели
І в'єнок ізвели,
Панною парадил
І є собою посадили.

Молодиці:

345.

Як ми ісхотьсли,
Так ми ізробили—
Іє книша—паланицу,
Із дьєўки—молодицу.

Як зав'ють, то молодица перед чоловіком не може зав'язуватца стидно,
а коси н'єколине запл'єтєс, а нос'єт у косах кужель із льону.—

Як зав'ють, то вже сестри, шо завівали б'ігають округ стола, цолуютца
і сп'євають:

346.

Завілички скажут,
Завіватиса хочут,
Не так вони завіватиса,
Як хочут цоловатиса.

Дочка із матер'ю:

353.

Сядьмо, мамко,
Повечераймо є тобою,
А по вечері—
Под'єлім добро зо мною,—

Тубь'є мамко—
Єєні й хата, й комора,
А мівьє, мамко,
Бодня, платьє і корова
Тубь'є, мамко, наводйци,
А мівьє молоденькүй—сувудйци;
Мівьє, мамко,
Нити-бердечко,
А ти оставйса,
Мойє сердечко.
Пог'єди, мати, та по зап'єчку,
Чи невел'ика цєрбина,
Що немає в хаті Семенява?

Дают йїм йєсти. Це вже вони з'йєли і роздякуютца. І берут молоду і
везут до молодого. І йєдут молодого усь'є роднис, а молодое тоулькч чотири
закоєланки (сестри замужнивє т'югки); йєї брат сидит на скрині із єю.

Як йєдут, то сп'євають:

347.

Ой плачу я, плачу,
Покуль батькоу двоур бачу.
Батькоу двоур мїнаю,
То й єзози вт'їраю;
А ти, поганячу-шморкячу—
Не вважай, шо я плачу.

У молодого батька як у двір уже узджаять, то накладут на воротах огню. Черейхали через огонь і пуд'схали пуд порбуг і вінос'ет стоула, і вінос'ет гарівелку і дьсжну пьсколяную і хль'сб.

Молодис, як чесниє, то поклон'етца до дь'сжки, і поставляють правис поги на дь'сзці.

Закосявки сп'евают:

348.

В'іди, матюно, пог'єди,
Ой що ж м'є тоб'є привезлі.
'Чи коузочку ч'є овечечку,
'Чи молодую невь'істочку,
'Чи ребую свінку,
'Чи до хати господиньку.

Іка небудь жоўнка обсьас іх жітом і сп'евас:

349.

Зароди, Боже, жіто,
На новєє ль'єто,
Наша Парася мала,
Шоб стоячи жала.

І це вже берут іїх частуют гар'єлкаю ва двіурі. Берут із вадвурку молодих ведут у хату, сад'єт іїх за стоулом; і це пристунас батько женихоу і матє, це сп'евают:

350.

Прийсзало два братки з Нєживя
Та просили в своїє' сестри сьєданнє.
І ще ж бо я тутечка не роўна,
І в сьєданнє не воўлна.
І ще ж бо мівє і ключиков не дали
І вьіроньки не вяли.

Берут іїює, ведут у комору. Ідут за єю закосявки, завівают іїює у намьєтку.

Тепєр тис весьє виход'єт іс комори.

Молодис ще зо стоулом с'єдят, а ім уже постиль стелят приданки.—
А тодь'є вже ведут до комори і сп'евают:

351.

— „Ой, мато, мато,
В комору ведут!“
— Не плач, донечко,
Там тоб'є меду дадут.
— Ой, мато, мато,
Да вже-ж воўн лізе.
Ціхо, донечку,
Воўн тебе не заріже.

А це вже там ізнімають із їїє сорочку і дають їй чистую сорочку, і привод'єт їїє свекруху туди, щоб свекруха подивилас, що сорочка чиста. І тогд'ї молодих зачинають.—Вони с час там пожегат. Тогд'ї йдуть приданки пуд двері і питають:—„чи вже?“—Як у їх там віде справно діло, то виход'єт собі, щоб уже зав'язували їїє, а як не віде добре, то вона не хоче зав'язувати, да каже—„як не може мбуй чоловік, то давайте дружка“.

Як там вуна добра, закосялки знов ідуть у комору, зав'язують у наметку, забравши молодих зав'язують червону ст'онжка!“

А як уже вівели с комори то співають:

352.

Віходь, Парасю, с терена,
Виводь родину свою іс сорома,
Роспусти хвартух у с'єм цул,
Да веди родину всю за стбул.

Берут зав'єски, рушники й настбулники, накривають зав'єски на образи, настбулники настилають на стбуль, рушники в'єспають на кручки. По матку й по батька послали їїє. Закосялки теперечка на лаві тавцюють і співають.

353.

Ой добрая годинонька настала,
Наша Парася та по батенька послала,—
Та прий'єдь, муй батенько, до мене,
Не бойса за мене сорома,
Ой тут-же я чесною
Та хорошою вийшла,—
Ой звати, мати,
У которой я хаті—
Дбкола та калиною,
А в середині та родинною.

Тепер пос'єдали закосялки з молодою на п'єчи. Дают їм туди червону гарьієлку, закуску—п'ють і їєдят на п'єчи—васуца і гріюца. Дарма що послали по батька, про те вои не йде, а молода з молодим і дружок з музиками й'єде туди. Там вона збірас придане — переіває їх червоною гарьієлкою. Теперечка забірають й їх іє тудь до молодого. Це й'єдуть і в молодого двбурі співають:

354.

Ой чис то придани блуд'или,
В чистом полі дороженьку згуб'или.
Ой де взялося нашес ютеня...
Та просю, прадаючки, цюда—до села,
Ой тут же вам госп'одонька певная.

Це вже їх переівають, ізнов п'ють гарьієлку і йдуть уже вуни всі у хату, сад'єт її за стбулом.

Мате молодос кладе пірога, а тис свати ставлят печенес пороси, кусок сала і ковбасу. Тепер того пірога край'ст на кусочки і скликают молодого родню.—Дают гарьієлку і закуску. Тепер уход'ет молода з молодим,—перепівають батька й матер; а молодобуй вв'ешают хустки і грбшей дают, а вуна йім гарьієлку дає знов.

Сп'евають:

358.

355.

Да на Бога гляньте,
А нам сала дайте,
Гляньте на образи,
Да дайте ковбаси.

Посилала наша мати
Харитбуна сп'евати,
А наш Харитбун
Да наробив веретюн
Да все самоділки,
Зароди, Воже, хлопци й дівки.

356.

Стевуласа хата і св'єні,
Як придани пось'єли
Іще лучче істев'єтца,
Як гарьієлки нап'єтца.

Це вже берут да ведут по бес'єдах—
с хати в хату.

Як запрошуют то-сп'евають:

359.

Придани:

357.

Мі вчора в вас не були
І вашойє гарьієлки не пили,
А тепер ви нас прось'єте,
Та цебром гарьієлку нось'їте,
Не так цебром, як в'єдром,
Во перевернем хату до гори дном.

Просив сват на бес'єду,
А сванечка та на гус'єтину,
Та на кур'єтину,
Та на тис калачи,
Шо кип'їли в молоць'ї.
Просим вас—
Да три бочечки,
Да три полубочки меду,
Просимо вас на бес'єду.

А на бес'єді дают гарьієлку, капусту, кашу. То найпервьїна закуска в мужикоу—капуста

На бес'єді, як оце вже повияз'ет із за стоула, то кажут:

360.

Станьте, придани не пав'єтеса,
Зн'имь'ет шапочку, поклон'їтеса.

361.

На перед—Б'єгу
І свату домовому,
Шо в його напнтки,
Та все медовийє,
А закуски
Та все пшеничнє..
Та суди-ж йому, Воже,
Сини жей'ити і д'єчки давати,
Нас на весілле звати.

Тепера батько каже:

— Дарую щастем й здоров'єм, нехай робит і майс...—

Принос'єт коровай од батька до молодого і дружкòк переказує:— „Батько казав, шоб роб'или в день і в-ночі,—на зач'єнку й на п'єчи, то матимут хл'яб і д'єти, то буде на кого гл'єд'їти“.

Так і матер скликают і всіх, хто є в хаті.

Це було ц'їлу нб'уч і день у поведілок, і це ще не кончили у поведілок.—

Як скликают, то с'ївають:

366.

Та слухайте, буире,
Що мін'єс батько дарус!
Та дарус мін'єс
Та двана'дєт волоу.
Та дарус мін'єс мати
Та двана'дєт короу.
Коли-б же цьому
Та правда була,
То-б я в свого свекорка
Багата була.
Тоб я діла не робила
І хороше ходила.

Як вона нечесна вже, то берут обколуплюют хату, нальют у ступу вод'и, насиплут сажі іс коміна і товчут, і обмазуют хату. Берут вуза, закачуют, накидают гнуй, чепляют наритники, шлєй, запрегают батька й матер і везе батько з матерью гнуй, і на весіллє до молодого вже не йде батько й мати. Молоди' іде перепрохує батька й матер: кланьєтца їм до вуг і полусу у ноги і в руку, шоб не гнівалиса на дочку.

Це вже треба старих жен'ит. Ідут, сватают. Молодого батька й матер будуг женит. Вбун, стари', іде до своє' старої і каже:

— Чи любїш ти мене?

Вуна каже:

— Я не хочу тебе.

То вбун каже:

— Та ти-ж у мене не будеш д'їла рубїт, та будем на п'єч'и с'єдїт.

Це вже вона пошла за його. Це вже дає хустки—із з'їгвала—онучки.

Це вже їх будуг в'єнчат. Теперечка вуи'ї вікачают стб'уцу, кладут за-слонку; іс соломи роб'ит в'єнки, кладут на з'єслонку, привод'ит „молод'их“, станов'єт. Убраєтца чоловік з в'уца, рефòкцу на себе бере і шапку—і є свїти рукав; на п'їєс чепляют постб'уд'ї в'єнки іс цибул'є—це—каралї. Вод'єт їх округ стб'уци і товчут сажу товкачем і сажа л'єтит на тих „молод'их“.—

Це вже вьют в'їлце іс сузої ломаки і с'ївають:

367.

— Ой, Гаяночко дьв'юко
Хто-ж тоб'є зов'є в'їлло?
Зов'ют мін'є суки-собакі
Та з сухої ломакі.

Теперечка берут куль соломи і постіль стелют пуд коміном, в сїнях, щоб на їх сажа л'етьїла с коміна.

Берут онучку с кагли, це—хустка; вони берутца за хустку і йдуть вже спат.—Воїни не лягають, силою обкладають, тогдї на їх ночви кладут.

Приход'єт дружки питають—чи вже воїни справилис уже? То вони обгукуютьс,—„вже!“ Дружки пуд'ємають, бо „молодис“ помучились вельми.

Сп'євають:

368.

Темного лугу кал'ипа,
Доброго батька дитина,
У доброго батька зросла,
Чесною та хорошою тут вїшла.

Берут їх верувкою по половині „молодого“ і „молоду“, ведуть за стобул. Тепер сад'єт їх за стобул і коло їх сад'єт їх дружина і сп'євають їм:

369.

У свата є бутель,
А в свахи є банька,
Во була є....

Теперечка берут квас бурачий і перецївають їх.—Це вони тим квасом обл'їваютьца. Це вже хозяйїв вїлаз'ит із за стобула, ставов'ят гарьїслку і ставов'ят закуску. Це вже поїли, поєли. Це вже хазяїну дякують:

370.

— „Станьте, придане,
Н'є пав'єтеса,
Зв'їмьєт шапочку—
Поклонь'єтеса
На перед Вбугу
І свату домовому,
І сванецї
І вс'юй челядовцї...
Та суди ж йому, Боже,
Сиви жєв'ити
І дочки дават'и,
І нас на весільєс зват'и...
Та налаймо мї свату
Повную хату—
У хату—сїнами,
А в току—стогами...

3.

Овруцького в'їзда, волости Лугинское, а деревні Лугинок, от Тетяни Гаргонское. 19⁸ х10.

Батько сіва питає:

— Чи хочеш ти туди пойти?

А в'ун каже, як йому наравіца:

— Ідіт.

Возьмут бохон хліба і кварту гар'їлки. Вузьме ще й свата другого третього дай пойдут.

Приходять туди, де дівка, ставовлять уже ту гар'їлку на ст'ун і бохон хліба і вже собі говорат, щоб оддали. А в'они вже одказовуют, що в нас нема за чим весілле віправит.

— А но, ходім но мі да приведем дівку... Але де-ж то в'она?

— А на вечерках.

Пойдут в'они, вже возьмут ту дівку і приведут їїє.

І вже мати питає:

— Що ж ти, пойдеш?

Она вже там собі думає:

— А чі я знаю?—каже.

— Ну, да хто ж знає, то-ж ти знаєш.

— Да я ничего, каже, не знаю. Про мене, як хоче...—

Як уже в'она соглаєна, то свати наливають чарку гар'їлки і дають їйю. І щоб в'она піла до матер. А як в'она не хоче, то не віп'є чарки і поїде собі іє хати.

Хочай же в'она і поїде іє хати, то в'они будут піт тую гар'їлку: як в'ун наравіца батьку і матер—уже значит оддають їйїє. І вже кажут їйю, щоб в'она ішла на змовіни, просит—там ть'угов і дядькою і усь'єх попрідят. І дає вже хустки і п'юг уже тис змовіни, і вже говорат, коли буде весілле. Но змовінах в'она попродіт на неділю на весілле.

У неділю рано росчивяют корувай, а мулоди присяджає до мулодє і в'она вбіраєна, і привозит в'ун їйю чоботи.

В'єнок дадут їйю, косникоу богацько.

Дівку убират. І мулодому квітку чирвонуу пришиют до шапки.

В'она подолєє в образи поклонца батьку й матері, всім, кувлюк там є.

За єю йдут джужки, а за ним „дядьо“, той, шо держит в'єнца над мулодим. Ідут до церкви і повенчаюца. Як уже йдут до дому, то сь'євають:

371.

Подякуймо повоньку—
Не багацько узив—копоньку
За мою русую косоньку,
За моє тихіє уходи,
За моє низкіє уклони.

372.

Очняяйтеся ворутца
Бо йдеє Вуляна із в'єнци,

Похілилася верба
З верха до корєня,
В'єнчалас Вуляна
З ранку до вечора—
Косонька росилетана,
Рученька із'изана...

Прийсхали, то мати виходит і стоїт іє хлібом на дворє, коло порога, то вже джужки сь'євають:

373.

Да не познала мати
Да своєго дитяти.
Да поміж дружечками
Да-й за сль'озочками
На дворі дощик іде,
А в сівечки лєтца,
А в хатонці сухо...
Ти, Вуляно, говорухо,
Да не дай нам стояти,
Да проси до хати.

Пошли в хату на посад. А як
ідут, то на лавці кожух постеляни',
то в'они сядают на там теї кожух.

374.

Ступнула Вуляна
На пор'уг,
Махнула рукавцем
На весь р'уд.
Садиса, родинонько,
Уся в шар, (як вона сирота то:)
По йде сирота на посад,
Усю р'удиноньку обойшла
Р'удного батенька не найшла,
Да заплакала, дай пошла.

(А як є мати й батько, то їм'є)

375.

Плавала вуть'онка
Пуд льодком,
Давала Вулянка
Ручку двом—
Мулодому Сидорку
Ручку дала,
А ти, Йіванко,
Де дивуй—
Возьми суб'є другую—
Пошлюбуй.

376.

Зеленая дубровонько, (2)
Чого в тебе пенькою много? (2)
Зеленого—а ніякого,
Порадочку а ніякого?

Мулодая Вуляно,
Чого в тебе батькою много?
Р'удного—а ніякого,
Порадочку—а ніякого,
Т'улько тив, шо вапітиса,
А нікому пожурітиса,
Т'улько тив, шо піти да йести,
Порадочку—то нікому вєсти.

377.

Казав же ти,
Да м'уй дубочку,
Шо не пустити
С себе листочку,
А тепер опускаєш,
Сиру землю вкриваєш,
Жалю мінє
Да задаваєш.

378.

Сль'ози моє окаинис,
Дити моє, да коханєє—
Цїлу н'учку не спїала,
В'єночка не спїєтала,
Т'улько одного спїєла,
Дай того не зносила—
Нов'їсила на колочку.
На шовковом инурочку—
Батеньку—на жалоци,
Свєкорку—на радоци.

379.

До лугу дор'уженька,
А в лузі калинонька,
Там Вулянка гуляла,
Цв'їт калину ломала
Да в пучечки в'язала,
До личенька р'оївила,
Да матусі цїтала:
— Ой, мати моя, мати,
Чі буду я такая,
Як калинонька ця?
— Ой будеш, доню, будеш,
Пока у менє будеш,
Як п'уйдеш ти од менє,
Сваде крєсонька є тебє.

— Матухно, голубочко,
Змій мійє голувочку.
— Змію, донечку, змію,
С суботи—на неділю...—
В суботу—на неділю

Сиві соколи налетіли,
'Чорни' шовк розвертіли,
Срібло злото россияли...
'Чорни' шовк—кося твоє
Срібло злото—сльози твоє.

Як мулодис сидят за ст'улом, то коло їх по бохону хльїба лежит музики грают.

І мате бере хусточкою чарку гар'їлки, і п'є до дочки вже; а вже тис д'ружки сьп'євають:

380.

—Матухно, моя р'удная,
Пі' до мене с повненькою,
З долею добренькою.
—Знаю, донечку, знаю,
Доленьки не вгадаю—
'Чи в'ун буде пьяница,
'Чи велика недбайница.
Пьяница, то буде піти,
Недбайница, то буде біти.
Пьяница—то на день-на два,
Недбайница—то на в'їк-віком.

Уже в'они там закусят і повілязят з'за ст'ула.

Но мулодис там за ст'улом ничого ни їли, а їдут у комору, там собь'є їдят. І д'ружкі із єю. Як в'они вже там посдят і вже віходят, і музики грают, а в'они танцуют.

А в х'ат'и, то вже гості старіє, уже усє такіє.

Як уже погуляют с час, то начинаєца „сватанє“: в'ун ставіт своєю гар'їлку, а вже тос мулодоє мати ставіт закуску, і вже сьдают їїє і його батько мати, сьдают на ослони і будут мулоду вже заводит.

Сват гуворит:

— „Благослови отец і мати—раз і д'руги' раз мулодого за ст'ул завести!“

А у х'ат'и обзиваюца:

— „В'уг благословіт!“—

У руку мулодому сват дає конєц хусточки і сам за д'руги' держіт і заводит мулодого за ст'ул. В'ун сьде, а в'она йому прінос'ит на тар'елци хустку і чарку гар'їлки. В'ун ложит їїє рубля—два, а сам бере тую хустку. Дай в'она с тим уже й шуйде, за пор'уг віде. І їїє так само д'ружка вже буде зоводит.

Як їде в'она, то й кланьєца батькам у ноги, а д'ружкі сьп'євають:

381.

Кланяйса, Вуляико,
І старому й мал'дму,
Б'атеньку р'удненькому,—
Б'атеньку в колінечка,

Матухни в бзди н'уженьки,—
Матухна годовала,
Н'оченьки не доспала,
Помочи прижідала.

Сяде в'она коло його. Дружки сь'євають:

382.

Да ненажавес (ненадіянес) сватане,
Хто тебе, Вулякко, сватає?
Сватає мене—сватове,
Силуют мене—сус'їде,
Оддає мене батенько,
А бере мене (изв'уько. (NN)

На це сватане дружкі пришивають квь'їетки і благословляца:—„Благослови-
отец і мати—раз і други' раз, заразом і третї' раз нашим сватам квь'їетки
прїшїват!“—

Дружки сь'євають:

383.

Я швачка з Вельбова,
Приїхала до цього двора
Квь'їеток пришивати,
Да по талеру брати.
Я дружка гарнецька,
В мене ручка тоненька,
Не шкода мїньє дати
Квь'їеток пришивати.

Як уже прїшли квь'їетку, то дружка
в руке держить шапку дай сь'євають:

384.

Поглянь старїї' сват на мене
Чи ни кращї' козак от тебе,—
А в мойму ел'ечку-ковначку
Да в друктяному в'єночку.

Як той сват побачив квь'їетку, то
вже шукає грошей.—Йому сь'євають:

385.

Сват кишеню верне,
Найшов яшє зерне,
Положив на тар'єлц'ї
Плаче по гар'їлц'ї.
Не дивлює на гар'їлочку,
Сип мїне на тар'єлочку,
Сип мїне б'єсл'їн гроши—

Наш ковалер хороши',
А наша княгinya,
Як червона калина.

386.

Да не р'ук, не два
Дожидали,
Шоб мї за шостак
Продавали.

Свати кїдають по свїлькя копїюк
за тїє квь'їетки:

387.

Хвалилися, шо багатїє,
Аж в'они скуповатїє,
Но сьмїтю ходили,
Да череп'є збірали,
Дружїчюк їскупили.

Сват мало кинув, то в'они йому:

388.

Ти, свату, хороши',
Забери своє гроши,
Да поїди на м'їсто,
Да купи собіє мїла,
Да проми' своє рило,
Шоб дружки позвали
Да сватом назвали.

Забрався мулоди' і поїхав ду дому, а в йїйс остаюца усьє йїйс роднис, знакоміє, і матє просит, шоб ішли корувай мес'ит. А джўжкї з мулодоу пошлї вь'їлца віт,—як ль'їтом, то ідут у ль'їс, а зимоу, то ідут туди, де в'она ходила на вєчўрки. Рубають сосну і вьют тис вь'їлца— до каждой тєє голякї вьязжут кв'їєткї і сьп'євають:

389.

Мі по вь'їлєчка ходили,
Мі своє ножевькї томили,
Чирвоніє чоботочки пототтали,
Поки собєє вь'їлєчка сподобали.

390.

Де цїє вь'їлєчка віліса?
Да віліса вони на скамь'є,
Поставїли їх на ст'ульє.

391.

А хто цїє вь'їлца буде нести,
Того буде трасца грєсти.
(А їх старша джўжка несе).
А хто буде вь'їлца рубати,
Того будєм батьком звати.

А цє звїлі і несут ду дому, ду мулодоє в хату і пришлї ду порога, благословяца, шоб мулодой вь'їлца внести.

Унеслї у хату і поставїлї їх на ст'уль'є.

Джўжкї пошлї собь'є спат і в'она з нимв. а корувайницї вжє корувай плєццї і сьп'євають:

392.

Корувайничкї п'явї,
Все ть'їсто покрали—
То в мь'їх, то в кїшєвю—
Дїтям на вєчєру.

Посадилї у п'їч корувай. А по за столами багато гостєй прїмають музїкї грають; а корувайниц'ї вжє танцують і начїнають „сьв'їєчку сукат“ і сьп'євають:

393.

Ой дєсь пошлї,
Дєсь забарїлас
Вулячїнї матї;
Да нєхай пойдє
Ду повос коморї,
Да нахай вўзьмє
Да з врях пч'улок воску,
Ізєукати ізл'єнїтї
Да Вуляц'ї сьв'їєчєчку.

394.

Хміль вьса (2)
Да все в гору, (2)
Да все в гору високо.

Це в'они червоними нитками вьют у гору ту сьв'іечку, як хміль вьса.
То вже все своє зробили корувайвици і корувай віняли с печн, вінесли його в комору і вечерают дай пошли ду дому.

У мулодого таке саме весілле йде:—корувай печут, сьв'іечку сукали,—повна хата гостей.

У три часа ну'чи молоді позбірав усю свою родню і буяри вже там, і св'ітилка, і той „дядько“, шо буде тие вь'їлна с ст'ула зриват, бо в'они до ст'олі прібіти. Сядают на в'уз і стреляют з руйниц'и і йсдут ду мулодов. Буяри і свахи сьп'евают:

395.

Будемо йехати
Да каменим бóром,—
Бор буде шумь'їти,
А камень дзв'єнїти:
Да зачуют люде—
їм дяво буде.
Да чи тому слава
Чий то син іде?
Ще тому славней
Кому зятем буде.

Прівіхали ду мулодов пуд ворота,
а мулоду у хат'и посадили за ст'ул,
за вь'їлц'амі.—

Дружки йїсє віходят на двур і сьп'е-
вають:

396.

Ой димно нам, димно,
Шо й буяр не відно,
Т'улько одне відно,

Од мулодойє яка ть'утка кожуха вівернула, шанку наклала на голузу і переціває буяре.—Як весь переці'и, то до хати будут іти. А перед тим його і йїсє дьв'ї ть'утки ізлучають дьв'ї сьв'іечки до купі і сьп'евают:

399.

Мір з міром
Да міруєца,
Дьв'ї св'іечки
Да полуєца,
Да на першом порозы
Да лютом мороз'ї.—

Да й те за горамі—
Сизь'уєко (ім'я) із братками,
Да сто коней доб'урних,
Да дев'ять браткоу р'удних.
А десятая сестра.
Шо сьв'іечечки несла.
Д'яуки вже другу сьп'евают:

397.

Де буяре забарилєса,
Дєсь на морі потопилєса.
Чи дорогі не знали
Чи вор'ут добували?

398.

Буяри нев'їдомни
Да в хлів заїхали—
Да к'узу прівітали—
Барана прів'язали:
А к'уза на пл'ут скаче,
Дружко по к'узз'є плаче.

Св'ячки ізвели до купи, то й буяре ідуть у хату і сядуть за с'ула.

Іде „св'яг'ялка“ і „дядьбо“. І рве „дядьбо“ в'їльца,—становит їх на покуті і сам сяде. І св'яг'ялка коло його.

А мулоди' коло мулодоє, ноцолук мулоду і всі буяре посадають, а д'ячки сви'євають:

400.

Буяре ідуть—п'яч гризуть,
А сванечки—пріп'ечка,
А св'яг'ялочка кричат ду Буга:
— „Оставьте порога!“

401.

Йїжте, буяре, капусту—
Ваша капуста—тлуста,
Кумаря зачавіла—
Капусту посмачіла.

Допіру уже д'ячки гув'орат:

402.

Налетіли вурони
Да с чужоє ст'орони.

А свахі:

403.

С хат'и, сороки, с хат'и,
Год'и вам скреготати.

Д'ячки:

404.

Ой, буяре, буяре,
За дв'уром н'очовали, (2)
Ой по шо ві приїхали—
Чи по горох, чи по чечевіцу,
Чи по діуку, чи по молодіцу?
Наш гор'єх не молотіни',
Чечевіца не колотіяна.

Свахі:

405.

Мі горох помолотимо,
Чечевіцу поколотимо,

Увосят йїю завівало, нам'їтку, льому жменю і каштура і свахі вже роспл'єтають.

Мі діуку росплетемо
Да 'собою повеземо.

Свати:

406.

Ой, с'уде, с'уде,
Да суди-ж нас, Боже,
Да все по правді,
Все по ширавді.—
Де була, ут'юнка,
Де був, селезьнік,
То тепер вовни
На одном сплав'ючку—
З єдного сплав'я—
Росу з'єдають,
З другого сплав'я—
Воду співають.

Свахі:

407.

Ой, с'уде, с'уде,
Да суди-ж нас, Боже,
Да все по правді,
Все по ширавді,—
Де була Вулянка,
Де був Сиз'юнко,
То тепер вуни
На одном посад'и—
З єдного ст'ула
Хл'їб с'уль з'єдають,
З другого ст'ула
Мед-віно співають.

Роспелли йійс. В'она плаче, мате плаче; і дружки плачут усь'ї—і всь'ї ж'унки плачут.

Йюй брат хоче косу одризат.
І кричит:

— „Одрижу сестре косу!“

А свахі тис просят:

— „Не ріжте, не ріжте косу!“—

І дадут там уже йому двацять гро-
ший, чи скільки там.

То в'ун уже себе і п'уйде

Дружки сь'євають:

408.

Да Татарин, братко, Татарин,
Да продав сестрицу в Татаре—

Русую косоньку за шостак,

Бь'їлес личевько пушло й так.

Мулодай, Вулянко,
Куди тебе батько 'ддає—

Чи в Туркв, чи в Татаре,

Чи в Турецькую землю,

Чи в великую сем'ю?

Там земля краменистан,

Там сем'я наровистан,

Там твою ходу переходят,

Там твою мову перемовлят,

Там твоє дьїло перероб'єт,

І вже йійс завїлн, і сь'євають.

409.

Я тебе, сестрице, завїваю,
Щастем здоров'єм надїляю,—

Будь здорова, як вода,

Будь богата, як земля,

А будь пригожа, як рожа.

410.

Од роси, ду роси

Дайте масла на коси,

Дайте Вулянц'ї масла—

В'она кор'уки п'асла.

Почолуймоса, свахно,

Своє дьїло зробїши,

Своє дьїтки злучивши.

Дай почолуюца свахі.

А д'їуки вже сь'євають:

411.

Пагано, Вулянко, пагано,
Іскїнь к'їбалку пуд лавку,
Наложї в'єночок на гул'у'ку,—

Чи тобь'є, Вулянко,

Да не жаль буде,

Шо твоє товариство

Гулят буде?

Усе твоє товариство

Да гуляє,

Да пуд твоє ок'їнечко

Пудб'єгає,—

А чї в-дома да Вулянка,

Чї немає?

Нехай ві'де на вулицу—

Погуляє.—

Вулянка за хусточку—

На вулечку,

А Сизь'унко за рученьку,—

„Іди в хаточку!“

Прощаюца д'їуки і так сь'євають:

412.

Мі от тебе, Вулянко, ідемо,

Мі тубь'є дубран'уч даймо.

Це-ж-тубь'є дубран'уч ни на н'уч

Це-ж-тубь'є дубран'уч на весь вь'їк,

Це-ж-тубь'є Іванко—чолув'їк.

Попрощалис, поцувалис із муло-
дою д'їуки дай пошла собь'є до дому—

В'она осталас уже з буярами і вже
сь'євають буяре:

413.

Дружко корувай весе,

Путковамі креше,

Хоч креші не креші,—

Нам коруваю даси.

414.

Засв'єти, Боже, з раю

Нашому коруваю,

Шоб було віднесенько

Краяти дробнесенько.

Начали корувай д'елит, начали розносит усім р'удним і сус'ідам. А в'уни дарують, хто що може.

Це вже день.—

В'она вже іде, ізбірає св'ус *закосяне* і забірає у батька бодню (скриню), бере образа свого, б'охон хліба, прощаєса з усіма,—таки' голос—нещастя!

А свахі сь'євають:

415.

Сядай, сядай, коханє моє,
Ніц не поможе плаканє твоє.
Не плаканє, не риданє,
Не батькове жалованє—
Сядай, сядай, дай пуйдемо!..

Дай пуйхали вже до його, а до-
рогою сь'євають:

Да закідає свої серпіки
Дай на нову комору,—
Муй батенько багатн',
Буде женчики наймати,—
Серпоу густо—
Женцоу пусто—
Нікому жита жати.

416.

Віберасца Вулянка
У великую дорогу,

(Див. ч. 395)

Як уже дійдуть ду ворут, то хто з дружкою запалит куль солomé і йїне везут у дв'ур через тей вогонь. І вінесут пыкальну д'ижку і б'охон хліба і с'уль: як вона чесна, то стане ногою на д'ижку, а не, то не стане. І ст'ул; на ст'улі стоїт хліб і с'уль, гар'илка і меду стилник: і віде сваха, віверне кожуха і шапку возьме на голову і перепівають тив, шо мулоду привезли—дають чарку гар'илки, мочають хліба в мед, закусуєт. І перепіли всі.

„Дядьо“ вь'їц'а закинув на хату. Так воно сохне там р'ук і два—ніхто їх не бере.

І пошли в хату і пос'єли всі за ст'ул, а *закосяне* сь'євають:

417.

А хто хоче спати,
Пуйдемо, поєсєль слати
Дай у нову комору,
Дай на праву солому.

Допіру ведут мулоду в комору, дають йїю чисту сорочку, кличут його матер, показуют ту сорочку; і вже всі виходят, а молодіє у коморі застаюца.

Як добре, то варат чирвову гар'илку з медом і всім квієтки припи-
вають.—

Свати—уже будут називаца—*дружки*, і дають їм чирвоні носєи через плєчї і сь'євають уже тив свахі:

418.

Гуворили на Вулянку люде,
Шо недобрая буде—
Аж вона добресенька,
Своєму роду да мілесенька,
Аж вона пригожа,
Як рожа.

419.

Пошла Вулявка по качана
Там йійє н'оченька обняла,
П'уд калиною спат лягла;
На йійє калина канула,
На йійє р'удива зглянула.

Як мулода нечесна, то усі засмучалиє—поросходяця.

Як чесна, то вже ідут за йійє матер'ю.

Бере чирвонос гар'ялки молоді' і бере музики. Там пообідали у матер.
Мате збірає *приданки* і бере с собою подаркі, і ідут ду мулодого. І тие
приданки вже сьп'євають:

420.

Я в крашеному броду
Брала Вулявка воду,
І бере, побірає,
На св'уй край поглядас—
Чи не іде йійє матухаа,
Чи не везе розмай-коси
Да д'євоchos краси?
Аж вона везе
Ченчика да кибалочку,
На Вулявичипу да гуловочку.

Як приїхала мати, то посадали всі за ст'ул і вже там ідут.

В'ун несе гар'ялку, а мулода на тар'елці чарку і веім п'удносіт. Берут
тую гар'ялку, п'є і чепляє на йійє подарка—усє таке—полотно, хустку, перкаля;
і зв'імают тие подарки і коло матер ложат, і обсилают його р'уд тими по-
дарками.—

Несут мулодого корувай д'єлит. І на корувай ім даруют, хто шо вже
може—телицу, овечку, поросє й к'узу.—А тие кришки, шо є коруваю остаєца
на тар'елках, ссипають йіюу у хвартух. В'оня ховає їх. І гроши тие ховає,
шо дают.

Уже н'уч—поросходилє спати.

У вовтѳрок ісходяця. А молоді' бере музики да іде по селі на добри-
день грат. Там дают ім шо небудь.—

А дома в нѳоге вже приготовляний об'ид.

Пооб'ідают усі гості, дай забирає до себе дружко—вже *по бесѳедах*
пойдут—до одного дружка, до другого: і вже там може в його є дядько
ть угка; і до сусь'ід--сусь'іди забирают.—

Уже н'уч—ідут спати.

В середу рано *крадут кури* свахі тие—приданки. Крадут кури, яйца
крадут,—смажєню смажат і курей варат, дай обыдают... Ослона вітягнут на
серед хати, ізломлят....—Дуріюг....—Коміна обоб'ют...

Дай уже роз'їзджаюца.

И.

Житомирського в'їзду, волості Котелянської, м. Ліщина, од Марти Савченківни. 19⁷/111 р.

В свати бере швагрів, братів, а як нема нікого, то чужих.

Беруть хліб гурілку і то два свати і еден буярня.

Як уже вуви знались, то вуна одразу согласна.

Приходять і кажуть:

— Добрий вечір, тут ми йшли і тут наша тилиця забігла ду вас у двір і тут ми її хочим у вас ізлунить,—шо ви хочте за сі, скільки ви її прокормили, то ми вам заплачимо.

— Ой, приїхали вже муї хадзяї пу мене, то вже я пуїду од вас, не гнівайтесь на мене, уже може я вам надукучила!—

Свати вгубурають, шо вже тубі буде добре.

Вуна вже говорять:

— Мамо, уносьте с кумори руньники, ріжете, давайте, нехай люде не обождаюця дуже, шо то ніч ни стоїть.—

Зара' мате ріже руньники і чинляє сватам через плечи.

А допіро, котра буде старшая дружка, кладе старшому буярню на галірку хусточку.

І дувіро вел вони вживають пу чарці, дякують і розходяця.

Котрі заможні, у тих висілле буде скуріше, а хто бідний то протягасца— за неділь дві—за штирі буде. Перед висіллєм ідуть змувляця—на коли саме висілле.

На змовни уже вуна збирає собі дівчат:

— Прошу на хліб, на сіль тай на сватання. Ідут тай співають:

421.

Дедця, калино, росла
Такая високая,
Листоньком широкая?
— Ой росла-ж бо я, росла
У лузі, при криниці,
При холодня' водиці,—
Там пани воду брали,
Під корінь підливали.
Лиймо ми, брате, лиймо,
Ду нувої сьвітлоньки,
Ду теї сирітоньки,
Нехай батенько знає
За кого замуж дає.

Я-ж тебе ни рунала,
А типер я тебе рушу,
За тубою плакать мушу.
На обизвалася доля
Край синевького мора,—
— Я-ж гвуя, дівко, доля,
Я-ж твоя вродливая,
Ни дуже щасливая.
Ни журися, Ганинуно,
Купля тубі вінок перловий
То з руги, то з барвінку,
То на твою голівку,—
І од сонця ни зув'яне,
А од дощу ни злиняє.

422.

Вінкові--перелкові,
Ты в мене пуделковий,
Ни рік ни два гуляла,

423.

Лигать галдочки
І у три радочки—
Зовули попереду,
І і всі галочки

По лугах сіли,
Зозуля—на казині,
І всі галочки защебетали,
Зозуля—закувала.
— Ой чого ж куєш, чого жалуєш,
Рабая зозуленько,
Чи жалько тобі темного луку,
Чи гіркої калини?
— Ни жалько міні
Темного луку,
Ни гіркої калини,
Тільки міні жаль
Раявого куванисечка,
Лятого політанисечка.

424.

Ідуть дружечки
І у три радочки,
Ганнуця—пунереду;
І всі дружечки
Ну чавках сіли,

Вуна садовить дівчат уже за стил. Вичерають і вуна дає їм цу чарці.
Вгостила, дякує:

— Спасибі вам муї, кухані кулєги.—
І просить, щоб уже співали їй.

426.

Заручава та Ганнуця,
Заручавай,
Ой цуклала білу ручку
На заручку.
Ручка-ж муя, білесинькая
У батька муго,
Чи будеш ти та біла
І у чужого?
Ой як будеш, муя доню,

У суботу зачинвасця висіляє, то уже її мате ходить та просить бабей:

427.

— Сусідочки, муї голубочки,
Та ходіте ду хати
Тай ду мого дятити!—
Це вже баби ідуть ду неї, і зносять на курувай яйця, цукерки лілять
такі гарни.

Дуніро баби роблять курувай і співвають:

Ганнуця—на пусаді,
І всі дружечки заспівали,
Ганнуця заплакала.
— Ой чого плачеш,
Чого жалуєш,
Мулудая Ганнуця,—
Чи жалько тобі
Русої коси,
Чи дівоцької краси?
Ни жалько міні
Русої коси,
Ни дівоцької краси,
Тільки міні жаль
Батька старого
Ше й пудвір'єчка його

425.

— Ой, сосно, сосно,
Де ти росла?
— Дужком-бирижком приплявала
І у Ганнуці на ст'уді зацвіла.

Покірвенька—
Буде твоя ручка
Білесинька,
Ой як будеш, муя доню,
Тай управна,
Буде твоя голівдьянка
Що дня цяна.
Ой як будеш, муя доню,
Покірвенька,
Буде твоя біла ручка
Все біленька.

428.

Пуїдемо до Крамнянца, (2)
Закупимо с колискою яйця,
Будем яйця бити,
Курувай мастити.—

А дупіро, там котрі в неї єсть, от дядьки, то сходяця ду неї і як курувай саджають, то баби єспівають „Піч“:

429.

Наша піч регоче,
По куруваю хоче,
Я припічок заливайця
Куруваю спудівайця.

Як уже всадили курувай, то дупіро дятька беруть діжку в руки піднімають ду стелі і дупіро баби єспівають:

430.

Діжу носяг на руках, (2)
Наша піч регоче.
Пу куруваю хоче.

Дядьки бьють діжою в єволок, а баби намагаюця, щоб тих чулувіків ударить діжою у голуву.

Чулувіки рєсходяця; а дупіро, як уже вуна усіх родичив спросила на висілле, дівчата йдуть ду неї вілєчко убирать.

Дупіро вуна каже дівчатам залазить за стіл.

Дружка старша дупіро благєсловіяца вілєчко вбирать:

— Староста, нані, пістароста, благєслуви Воже, музуди' вілєчко убрать

Той обзивайця:

— Бог благєслувить!

І це три рази благєслувиця.

Дупіро дружки єспівають:

431.

Благєслуви, Воже,
І отець, і мати,
Євуєму дитяти
Вілєчко й убрати!

432.

Думай, Ганвуноу, думай,
Чи припливеш Дувай,
Чи припливеш ріки
Од матівки на віги,

Ї од матівки рідької
До євикрохи ордї;
А в ордї євикрохи
Горє нивієтці будє—
Самі єдуть вичерати,
Нивієтку шлють пу воду—
Аж до тихого броду,
Заким нивієтка з вудою прийшла,
Вичера с стула зийшла.
— Дай, нивієтко, вуди пити,
Вже пура ложки мити.
Пумий, нивієтко, ложки,

Цувичераїш трошки.
 Кули б матінка знала,
 Туб вичиrownьку прислала
 Коником вурувеньким,
 Вратіком мулуденьким,
 Коником білугривим,
 Вратіком чуриубривим.

Кладуть хліб, а вілечко, вирізане
 з соєни, утикають у хліб; дупіро
 вяжуть квітки, убирають вілечко,
 єспівають:

433.

Ми цу вілце худили,
 Білі ножки тумили, (2)
 Червові чобіточки топталл,
 Заким Ганьунці вілечко зобгали.

434.

Ой старшая друдьчка,
 Старша всіх,
 Убрала вілечко
 Краше всіх.

Сироті, як нима матері:

435.

Ой чому, чому
 В сиряцькім дому
 Так ни рано
 Засвічано?
 Матівки нимає,
 А рід ни знає—
 Порадочку нимає.
 Шушлю утінку
 Цу рідню матінку.—
 Утінка літає,
 Матівка ни знає,
 Рудна прибуває.

Як батенька нима, єспівають:

436.

Пошлю сокола
 Повище неба—

Міні батенька треба.
 Сокілонько литить,
 Кривльцями гуде—
 Вже батенька ни буде.

Це вони його вбрали.

437.

Ми-ж тобі, Ганьуню,
 Вілечко ж вили,
 Ми твоєї гурілочки
 Ни вили.
 Дай же чарочку—
 Я вип'ю,
 Дай же другу, —
 Я й т'ю,
 Дай же третню—
 Скупштую.

Як оддаси кругла сирута, то
 єспівають:

438.

Пливи, пливи шука-риба
 Утиха цу вуді,
 Прибудь, прибудь, так батеньку,
 Тепера г' міні.
 — Ой ни можу, муя доню,
 Прибути к тобі,
 Насипали на муї груді
 Сирої землі.
 Скріпилися чорні очі
 На всі ночи.
 Гуподь тобі, муя доню.
 Ду помочі—
 Єсть у тебе, муя доню,
 Ридній дядько,
 Нихай тобі дасть порадок
 Так, як ридні' батько,
 Єсть у тебе, муя доню.
 Ридня тітка,
 Нехай вуна в тебе пурадкує,
 Як ридня матівка.

У суботу зараві росходзяця. А як мулудий далеко, то він ва вілэчко не приходзь, у себе збірае дівчат і вілэчко вбірають.

У нідзілю прызьджае мулудий і прывозьць іі убрание—вельона (намітка), і гирлявду; а тещі прывозьць чобути, а батькові—шо зьць хоче—чы рукавіці, чы шапку.

Душіро залазьяць за сьця і вбірають мулуду.

Дружка знов благусловиця з старостою, шоб уже мулуду вбіраць.

Душіро бьре іі мате віночка і накладае на голуву. Як е в кого брат то він косу рослітае, то сьпіваюць:

439.

Ой брат сестрыцу та рослітае,
Рожьвнку спомынае,
Закывув косныка на рікы,
Росыув брат сестру на вікы.

Душіро, як уже іі вбьрали, то вуна
клавьяцца батькуві іі матьрї.

440.

Ой клавьяйся, Ганнуяну,
Та вызьенько,
Шоб було веі' рудыні
Жалібньенько...
Утцю-веньці
У нїжсьцькы кланьсяця,
Дрїбньенькымы слїзньцькымы
Умываеця.

Ідуть вуны ду шлюбу.

Сьпіваюць:

441.

Ой з дороги, ворогы,
Не переходзьце дороги,
Та ныхай перейде
Господь сам,
Шоб наш Іванко
Шлюб узьяв.

Як выдуть сыроту ду шлюбу, то
сьпіваюць:

442.

Як крьквуля
Ягнолы на небе,
Іа збудылы матїнку
І у гробї:
І устань, і устань, матїяка,

Ду суду,
Выдуть твую дуненьку
Ду шлюбу.

Цувїнчалысь, то душіро „перейма“
куло церквы. Він уже дае їм гроші.
Як уже він одкупывся од хлопцїв, то
душіро дружка сьпіваюць:

443.

Дякуваць пононьцькы—
Нашому батепьцькы,
Шо він нас ізвїнчав,
Ны багацьцькы іі узьяв—
Пївтора зулутого
Іе кызыя мулудого.

Як уже далеко одыдуть од церквы,
то вже другої почынають:

444.

Іа в гьрэдї коша,
Пїддурылы попа—
Далы йому два злуткївці,
А він думав, шо червїнці.

445.

Леты, леты, сокїлоньцькы,
Поперед нас,
Несы, несы невїстоньцькы
Матїнці од нас,
Та ныхай выходьць
С калачем,
Пу йде іі доненьцька
С паньцьцем.
Ны такьже с паньцьцем—
З мужьцьком,

Із'язані рученьки
Рушником,
Ой ни так же рушником—
Хуєткою,
Типер тубі ви ходити
Дружкою.

Як прийшли ду дому, дружки
єспівають:

446.

Вийди, мати, с хати,
Ду свого дитяти,
Ду одного—руджаного,
Ду другого—суджаного
Вийшла мати с хати,
Ни пізнала дитяти—
Єдноє—руджанеє,
А другеє—суджанеє.

Мудуди цюлюють хліб і матір у
руку, а потом ікону і батька в руку;
дувіро йдуть у хату і єспівають:

447.

Слава Богу тому,
А хто в цьому дому—
Старому-малому—
Богуві євватуму [три рази].

Убїдають і вже дружки приспівують
буярам:

448.

Їжте, буяри, капусту,
Наша капуста тлуста—
Кумара зачавили,
Капусту пусмачили.

Їли буяри, їли,
Цілого вула ізїли—
На столі ни кришечки,
Ці столом ни кісточки

А сибі дружки вже єспівають:

449.

Їли дружечки, їли,
Пів гулубонька з'їли,
На стуглі ні кришечки,
Ці естолом усі косточки.

А це вже кухуварці:

450.

На на пічі мидведь лижить
Та навхрест лапки дяржить—
Хоче кухуваручку ізїєсти,
Шо ни дає дружкам їєсти.

Дружки сибі:

451.

Пуглядають дружки скоєа
Чи нимає на пічи проса—
Коли-б як утїкти,
Шоб проса ни товкти.

452.

Ой гувурила систра с систрою,
Сидячи на пусаді,—
Чи добре тубі, муя систринне,
Сидячи на пусаді?
Докіль миві добре
Заким буяр нимає,—
Буяри прийдуть,
Дружку й одведуть,
Мине с собою візьмуть.

453.

Ой гувурила павєа с павою,
Сидяче над вудою,—
— Чи добре тибі, муя павонько,
Сидяче над вудою?
— Докіль миві добре (2)
Заким дощу нимає,—
Дощик ізийде,
Бирижечки займе,
Мине—павоньку зякне.

454.

Котра йде за вдовця то єспівають:
Рости, рости, калиненько,
Бєє курївця,
Ни йти було, Ганнуню,
За вдовця,
Дєсь тибі кавалерів
Ни стало,
Шо твєє сєрдєнько
Ду вдовця пристало.

Вечір, перепивають, то дупіру
дружки єспівають:

455.

Ой, матінко, та до пиріною
Та переший щастя й долю.
Ой що маю, те перешиваю,
Щастя-долі та ви вгадаю.
Пруси, долю, Госпуда-Бога,
Ой щоб була добрая доля.
І встаюче, і лягаюче,
За Госпуда, споминаюче.

Шурина скупляють, це вже будуть її прудавать. —

У поруч із мулудою сідає брат, у руці держить ругачі, душіро дружки вже йому сьпівають:

457.

Чи продавай, брат, сестри,
Чи продавай,
Зулутого ножика
Вигравай.
Та прудай же сестру
За год-за чотири
За штирі зулуті.—

Купують свати,—скидають йому гроши, а як мало дають, то не хоче, одказує:

— Вуна в мене всі гарбузи пула, всю полову з'зіла— геть усе з'зіла; вуна в мене хороша ду харчі і ду руботи гарна,—купите, то не будете каяця.

— А може вуна у вас добра, а в мене буде плоха, може вуна в мене ни захоче їсти?

— Як вуна ни буде їсти, то ви зара' ду мене її приводьте, зара' вам гроши повертаю... Ше як нибудь я її ду весни похарчую, добрі гроши за неї висною згрибу.—

Сват, дав гроши і каже:

— Гляди, щоб я з нею ни водився. —

Прудав. Випили пу чарці, шурина скурій зганяють, ту він уже пу пі сля!

Душіро вже мулудому квітку пришиває старша дружка. Сьпівають:

458.

Я в батькувій хаті,
Та на батькувій лаві,
Гвнер маю волю,
Зятю, нат тубою.

459.

Шось на мене зять
Те ни дивяца,

Мате перешила, шо там треба, чи курову, чи цю. Душіро сьпівають батькуві:

456.

Ой, батеньку, та до пиріною,
Перешливи ду мене у човні,
Переший ду мене й у повні,
Як багата буду, ту я вас ни забуду.

Сестра братуві мила —
За стулом, як калина,
І весь рід звеселила.
Віжи, біжи, братіку,
В тісний кут,
Та виріжи, братіку,
Швидкий прут,
Заживи зятенька
В тісний кут.—

Деєь він міні
Та протицици —
Ни дивяца, а ни глянє,
Деєь він мивє нишком лав,
Я на зятя тай ни дивлюся,
Я й од зятя тай одвирвуся —
Ду стіня очима —
На хату плячима.

Пришивають муздому квітку. Дружка
ка скаче на лаві і співає:

460.

Я ни хочу чирвоного,
Дайте міні зулутого—
В мене віжки-невелячки,
Куплю собі чирвички.

Муздуй заплатив за квітку і вже
дружка з муздим цілуєца і накладає
кашкета на його.—

Це вже курувай нисут іє кумори.
Дівчата співають:

461.

Чи бачиш ти, діво,
Нисуть твус діло—
Курувай іє шишкамя,—
Рузлука з дружками?

462.

Ой хурушенько, буярине,
Курувай край,
Іа всю-ж мою рудиновьку
І обділяй.
У мене роду ни много
І обділяй його й усього.

Як уже курувай розділяють, то
співають:

463.

Давай, мати, та вичерати,
Пу вичері, пумолившися,
Всьому роду, пукловившися,
З матівкою пуділившися,—
Тибі, мати, хліва тай убори,
Мині мати, вули та курови,
Тибі, мати, пусуденичка,
Мині, мати, пулуденичка,
Тибі, мати, скриня пурожня,
Мині, мати, як дувезти можна.

464.

Та ружові квіти,
І укланяюца діги—
Єдноє руджанєс,
А другєс суджанєс.

Пувечерали; це вже треба дружку
проводить і душіро вже друзці спі-
вають:

465.

Ой ду дружки, буярини,
Ду дружки,
На пухові пудушки,
На масляніи пиружки.

466.

Ой ду мене, буяри, ду мене,
Добрая вичера й у мене,—
Та забив пап-отец тетєру—
Зготувала пап-матка вичєру.
Ой вийди, вийди
Дружчина мати є хати,
Засвіти свічку
Ясню вускувую,
Привели тубі
Дружєчку муздую.

467.

Ой вийшла дружчина мати є хати—
Просимо вас, люди, ду хати.

468.

Ой пу волі, буярини,
Дружку видіть,
Іа на її сорочки
Не подеріть,
Пу на її сорочка шовкова,
А вуна дуненька батьківва.

Прійшли ду дружки, душіро спі-
вають:

469.

Давай, мати, та вечерати,
Пу вечері, пумолившися,
Із матівкою, пуділившися.

Одиграли дружні марш і йдуть до дому спати.

Як ни будуть нучувагь у мулудої, то повернувшись од дружки, ідуть до мулудого, а йдучи, переходять через вогонь.

Буирин стелить, а баби заводять їх спати.

У досвіта, скидають з неї сорочку і то, як добра, рано гурілку гріють чирвону і в бутельку наливають, і чирвону калину затикають, стаювлять її на стіл.—

Дупіро вона пирожки стає мієить, с цілим маком ліплять, і то близнята такі маленькі, у піч саджають

Дупіро повиймають ті пирожки, висипають на талірку.

Дупіро баби за стіл сядают, беруця зав'язувать,—ропусять мулоди', коси, то мати зара' кладе гроши у коси і три кулусочки житті, і гурілкую мастить коси.

Сестра бире, накладає хустку і сьпіває:

470.

Ой я тебе, сестрице,
Пукриваю, щастям,
Здоров'ям наділяю,—
Ой будь багата, як земля,
А здорова—як вуда.

Зав'язуть, вона з усіма цілуєца.

Дупіро садювлять мулуду і дві свахи врад, закривають усіх трох. Сидят на кужусі.—Сват приходе них трьох лякає, та вони ни буяця. Дві свахи, шо сидят з мулудою, сьпівають:

471.

Не видіте нам мидведя,
Пу нам його ни треба,
То видіте нам наше,
Нихай вуво пирид нами пляше.
Вже він увійшов, пізнає; цілуєца.
Сьпівають:

472.

Ой у саду сулувейко
Защибитав,
Так Иван Ганнушо
Пуцілував.

Дупіро мулуда пирожки несеть до свекрухи. А дупіро прийшла назад до себе. Мулуда заслужила тугу, шо ріже биндучки чирвони і вже всім—і свахам, і музикам пришиває.

Грають музики, танцюють.

Це вже будуть до його її вести.

Забирають усе її добро; а мати взуваїця в ті чобути, шо зять кушив і сваха іє свахою танцює і сьпівають:

473.

Ой піду я у комору по муку,
Висять муї чобути на кілку...
Ой це тві чобути, що вять дав,
А за тві чобути дучку взяв,
Чобути, чобути із бичка.
Чом діла ви робите, як дучка?

Ідуть до його і гарний дівчині, то
сьпівають:

474.

Ішла Гавнуца з ложа,
За нею Матір Вожа
Наклала куріночку
На її голівдньку.

475.

Матінко, гулубовько,
З'за гори вуйна їде,
Хоче наш двір звуувати,
Мине с сүбою узяти!

За папцян, на мулуду пов'язувала сестра намітку і то йшли до пана,
сьпівали:

478.

Па в нашого пана
Зулутая брама,
Зулуті двірки,
Дасть нам пан гурілки.
Пая гурілку давав і дарив, чим хотів.

Дупіру прийшли ду мулудого. Гуляють...

Іу всьому висілі її мате сьпіває:

479.

Ой піду я в коміровьку—
Скрині нима,
Ой піду я й сьвітлоньку—
Довеньки нима,
Ой виїду я за вурота—вирбовьки,
Ой гляну я на кілочок—віночок.
Зилені вирбовьки загули—
Туди мую доненьку пувели.
Ой біг братічок, ви догвав,
Тільки її голосочок зачував.
На сінешній пуріг ставала,
Добрий вечер свикрусі давала.—

— Біжи, доню, й у сьвітлоньку,
Сядь сьбі мисе напанами,
Шоб тебе ви пізнали.
— Матінко, гулубовько,
Усі пани в косах сядят,
А муя коса—розмай коса.

476.

Ой у лузі, під калиною
Плаче мате за дитиною—
Годуй дочку йа пи рік-ви два,
Людам поміч, па міні—нима,
Люди роблять, замшляюця,
А я, стара, спотикаюся.

А поганій сьпівають так:

477.

Йа с калиночки—дві квіточки,
Ой каза чі гувурили люди,
Шо Гавнуца добраа буде,
А вона така добра,
Як дірява торба.

УВАЖЕННЯ І ОПОВІДАННЯ

І ВІСНІВІ ПРОВОДІВ І ВІСНІВІ

ПРОЗА.

РОЗМІТ

Уявлення і оповідання про з'явища природи, і вигадки.

1. Як Бог сотворив чоловіка.

— На чому стоїт земля?

— Земля лежить на воді,—це кажуть одніє, а другіє кажуть:—не могла-б вона так самою удержатся, а так держіт її вода і держіт воздух..

„Чому то єст кінець?“—Так питають.

— Зимлі. то єст кінець, а воді, то нема кінца, вона вище і неба, вище всього...—

Це то штука!—Люде кажуть, що як би чоловік пуднявся у гору високо, то там би найшов якісь таке місце, що не сюди—не туди, як хмара лежав-би.

— А з чого потоп був?

— Одніє кажуть, що Б'уг захог'їв наказат людеї за гріхи. а другіє розсуждають, що не всі согрїшили, адже-в'ун і скот і звірі потопив.

— А хто-ж з вас знає, як Бог сотворив чоловіка?

То такі' стари' чоловік був, до ми бувало кажемо:—так Б'уг. сотворив чоловіка а в'ун каже—так.

— То розкажи.

— А грїх же то не буде!

— Не буде.

— Тод'и, коли Б'уг задумав землю сотворити, то узяв собі помошника, позвав Злого Духа і сказав:

— Пойди в море і що розшукаєш у морі, чи є крімє води ще щось.—

Так в'ун найшов т'ульки водну п'єсчину, по нашому—єдну крапельку.

Так узяв Б'уг сотворив з того землю. А на землі сказав усі устройства, які бачимо і які не бачимо, то—сотворив Б'уг.

Так потім Б'уг і сказав сотворити чоловіка с теї самої землі. І обещав Б'уг значитьсє тому чоловіку все царство на землі—що бачиш і що не бачиш.

Так значит земля не була така, як зараз—вона розросталас.

Зли' Дух потим надумавса Бога погубити, щоб значиться самому Богом бут.—То коли Б'уг одпочивав од своїх трудов, так в'ун надумавс у воду Бога вбросит.—Так як в'ун узяв нести Його—ніс, ніс—хотів у воду вкинут, дак конца не було перед ім землі—перед ім услід земля росте!—Так в'ун потим обдумавса—спор завести з Богом, щоб часть йому була.—Так як начав клеветат, розгн'євив. І сказав Б'уг:—„Одойді, Сатана!“—Ну так в'ун той час до чоловіка прикоснувс, надумавс, щоб цього звернут у тее-ж, що й сам, так і спросив:

— Хто ти єст таки?—

Так в'ун отвьєтив:

— Я, єст челов'ік.

— Іскудова-ж ти, каже, взявс?—

Каже:

— Б'уг. мене сотворив.

— Яке-ж, каже, ти об'єщаніє получив од Бога, що тобі Б'уг. об'єщав?

— Б'уг об'єщав, говорит, що я єст безсмертни' і щоб був царем на землі...—І сказав Б'уг. „Ото, що бачем і чого не бачу—ото во власть твою оддаю“.—Т'ульки запретіл древа оцього укусит, познанія добра і зла. „бо, сказав, получиш смерть!“

Так, в'ун сказав:—„не бойс, укуси!“—

Бо в'ун знає, що як укусиш, то будеш таким же Богом.

То в'ун і зробив великую ошибку—укусив! Так тогд'и побачив усе.

А то до тих пор, так в'ун не знав ничого.

А сатана тогд'и й скривс!

Так тогд'и чоловік учув голос од Бога, сказав:

— Адам і Єва, явіт'єся сюди!—

А вони сказали:

— Не можемо.

— Почему?—говорит.

— Потому, говорит, що ми голиі.

— А як же ти, говорит, узнав, що ти голи'?—

Ти-ж, говорит, ще не знав до тих пор.

— Укусив плода...

— А хто тобі розрішив?

А в'ун сказав:

На Чесного Хреста земля замикається, гадь у землю ховається аж до Юрія. А вже на Юрія—Юрій землю одмикаєть—уся гадь вилазить на рас...

(Київщина.)

III.

Знахарство замови та ин...

10. Л і к и.

1) *Пістр'як* (рак) корують так: варють лист з рослини *Cheledonia majoris*, і то—п'ють.

(М. Чуднів, Житомир. п.)

2) *Бородявки* вивести: а) прикладають молоко з тієї-ж рослини, (М. Чуднів, Житомир. п.) б) Як побачиш молодика, то на тому-ж місті й стань і читай „Оче нашу“, а хтось другий повинен принести води, помити руки. (М. Червона, Житомирськ. п.) в) У кого бородавки, той,—знайшовши кістку, повинен постерегти, як вона лежить, а тоді взяти її в руки і одним кінцем нею писати по землі навхрест, приказуючи: „Во імня Отця“...— Далі, кістку положити назад так, як вона лежала.

(Житомир.)

3) *Обкладки* гоють тим, що в горлі мастят, карасиною. (М. Чуднів, Житомирськ. п.)

4) *Риматиз.* Ілят варене в оцеті заяче м'ясо.)

(М. Чуднів, Житомир. п.)

5) *Заній.* Положити двадцятку під язик і з нею простояти у церкві службу, купити на ню шкалика і самому не пити, а поставити на очах, щоб хтось инчий уз'яв. Хто візьме—на того слабість перейде.

(Житомир, від п'яниці).

6) *Від пропасниці:* а) Живі раки напоюють п'яни-ми, ставляють їх у піч, засушують, допіро товчуть і то цілу ложку треба з'істи цього порошу й зараз же випить настоялки з *сабура*. цілу чашку.

А ще й так: товчут сабур, обливають остріпом і те п'ють.

б) Берут стебелінки, ріжухи (*Capsella Ksusa pactoris*, Moench.), сушать, дві доби настоюють на горільці, а допіро рано й вечер п'ють по чарці.

в) На-тще п'ють міцний кохвій, без цукру, але на шклянку вичавлюють цілу цитрину. (М. Бердянка.)

г) З нарциси—їдять корінне. (Овруцького в'їзду).

д) У чорного собаки одрізати ухо, зав'язати у ганчірочку і носити на шії.

С. Лопушно, Алексинецької вол.,
Крем'янецького пов.

11. Як кров іде, то замувляти.

Святий Аврам землю орав,
Святая Марія рожу садила.
Шоб ця рожанка не зійшла,
Шоб з мєї рани кров не йшла.

Іде Ісус Христос,
Нисе баранця,
С цього баранця
Знімем руно,
Муї рани
Заткнем джерело.

На морі три аньоли—
Іден січе, другі рубає,
Треті кров замувляє.

Три рази треба „Очи наш“ говорити.

С. Забрідде, Бежевська вол., Житомирського пов., од Ольки Рисінської. 19 19/ХІІ 10 р.

12. З г л а з.

Як тільки буває зглаз і замітив хто зглазив, то треба попросити того чоловіка, щоб він умив—будеш здоровий.

А коли зглазят корову, то треба окропити її свяченою водою.

М. Корець, Звягельського пов.

13. О д з у б і в.

На морі камінь,
На небі місяць—
Як вони до купи зийдуть,
Тоді хрищенному-мултвєнному
Забулять зуби.

С. Забрідде, Бежевська вол., Житомирський пов., од Ольки Рисінської.
19 19/ХІІ 10 р.

14. І н ф л у е н ц а.

Оце у нас була слабість, що руки та ноги одбере й голова булить, а чоловік ляже тай слабує—не піде. Ну, так ото як буде мав хто слабувати, то перед тим до нього у хагу заходе Дівка распатлана, росхарбана, не прибрана. Ї запрошують їсти, а вона не хоче. Вийде з хати—і то уже там кілка душ заслабне.

А лічились у нашому селі тим, що ходили по хатах колядувать. то та „Дівка“ побаче, що вже люде колядують, подумає собі: „Шо-ж це я так довго вже тут ходжу... Вже забарилась я, коли люде вже колядують?“—Та візьме тай обірве—на який час перестануть люде слабувать.

С. Допушно, Олексинецької вол., Крем'янецького пов.

15. Шепотиння на живіт.

Шепоту, шепоту
По твоєму животу,
Яка ненька находила,
Така ненька й одходила.
(Позяха).

Шепоту, шепоту
По твоєму животу.
(Позяха).

Лежала собака серед дороги,
Роскидала чотири ноги,
А п'ятий хвіст,
А шосте ребро,
То таке в тебе у животі добро.
(Позяха).

М. Кременчук. Від Олександрі Ромельмейер.

16. О д с у х о т к и.

а) Купить нового, вибілянуго горщика з покришкою, насипати половину насіннем з кропу і налляти окріпом з самувару, бо ця вода найчистіша. Замісити пляцка з тіста і тим самим тістом шпари позамащувати товстим шаром у покришці.

Напалити піч, як хліб печут, і шоб горнятко те поставити у піч і шоб воно стояло довше як хліб печеться.—

При зорі, як ляже хворий, з вечера дать столову ложку теї юшки, а вутром при зорі—так саме дать

ложку, ну тільки давати без сахарю, без нічого. — То дванадцять ложок при дванадцяти збрах давати, то хоррий очуняє.

С. Никонівка, Житомирського пов.

б) А то ще сухотку лічуг чорную редькою; потерти на тергушку, здавить її, і ту юшку зливати у пляшку—закупурити і щоб ті бутилки стояли цілий год, а тоді, як є хто слабій на сухотку — дають йому пити, а ще груди й плечи витерають.

Буває так, що й нема сухотки, а прямо—грудний кашель і дихати тяжко, то треба пити те, або чорну редьку їсти, то вона буде на користь чоловіку,

в) Багато їсти свіжого свинячого сала.

С. Никонівка, Житомирського пов.

г) Весною накопагь з кропиви коріння, висушити, порізати і курить цигарку.

М. Бердянка.

17 Чума на рогатій худобі.

У нас дуже слабувала скотина, падіжка була. То оце перед тим, як має у чийому дворі заслабнути скотина, до того прибіга у двір собака.

А в нас та був свій такий собака, що було впізна чи відьму, чи вовкулаку.

Ото прибіг до нас у двір той собака, що слабість то ніби вона... А наш собака, як побачив, то начав гавкати, дак той як кинувся на нього, то так нашого й закинув аж у сіни, що він уже боявся й виглянути!. А на другий день у нас заслабло аж дві корови.

С. Лопушно, Олексинецької вол., Крем'янецького пов. 1993 р.

18. О д щ у р і в.

У кого в хаті є щури, то на це треба викрасти за ноза, укинуть до щурів—усі порозбігаються.

(Київщина).

19. Хто найде Іванову Головку, той щасливий.

Коли з одного стебла вирросло два колоски, то замічають, а саме на Івана Купайла раненько ідуть туди і під стеблом знаходять срібненьку *Іванову Головку*,— вона невеличка, як сороківка... Хто найде, той у Бога щасливий буде.

(М. Вишневець, Крем'янецького пов.)

20 Про черепашачу кровивку.

То ще, як мій батько був живий, то бувало розкажує: — Бавились діти коло річки і надибали черепашаче гніздо, а вони взяли, нарobili дубових кілочків і обтикали тее гніздо так, щоб черепаха не могла приступитись.

Ось лізе черепаха—зазира до гнізда, а приступу нема!—Тоді вона полізла в річку, межі траву. Дітвора з неї не спуска очей, про те—черепаха заховалась, а вже потім вилазе і несе в зубах зіллячко — кропивку таку. Прилізла до гнізда, дотронулась до огради—то кілочки так і поразскакувались!

А це вже відомо, що яка-б перетичина не спіткалась черешасі по доросі—вона дістане зілля і знесе з своєї дороги!

А зіллячко черепаха знов узяла ротом і вкинула з бережку у річку. Та кропивка почала тонути, але тут був чоловік з косою, він теж за всім цим назирав.

От як зілля тонуло, він косою хтів його зачепити, щоб витягти, але шось зразу—дзень-дзень!,—Розсипалась коса, зосталось саме кісє.

Чоловік зняв свяченого хреста з шиї, причепив його за кінець кісєя і почав зіллячко ловити. Справді, кропивка зачїпилась!—Він тоді забрав її, приніс до дому, свяченою водою посвятив, а далі ножем розрізав долоню, всадив туди кропивку, залив бальзамом—воно загоїлось. Допіро вже цей чоловік до якого-б замка або дверей залізних не приложив цю руку, так усе й ламалось!—

Кажуть, що ніби то так от підійшов він до якихся манахів, ті його впустили до себе, то він тоді приклав свою руку—замок поломався, а він забрав усі гроші, котрих там, кажуть, було може з мільйон карбованців.

Житомир 18 3/XI 98 р.

21. З чого вмирають чахотосні.

Глухий дуб стоїть зімою з листям, воно з нього не 'бсипається; як у Априлі місяці усі дерева роспукуються, він стоїть голий, а оце саме перед Петром (корінь його ожив у первх числах Юня) у нього листя вповні розвивається і душить чахотосніх.

Другий раз—як усе листя осипається у осени, то теж умирають чахотосні.

Третій раз—на всеїдній—після Різдва.

А четвертий—у Апрілі, як берега одпрівають.

Від Матері 1897 р.

22. Як Жида багатіють.

На Пейсах жида ставляють вино на столі, хрін і петрушку і ото приходить „той“, що з ріжками, п'є там вино і закушує, і оставляє гроші.—Не до кожного жида він і заходе, а тільки до дуже щасливих.

(М. Шумськ, Крем'янец. п.)

23. Щоб риба ловилась.

Їхав старий Литвин на „хозяйщині“, так він був великий галдун, то бувало і вчить нас: як хочеш, щоб багатим рибалкою бути, то саме проти Великодня почни пришивку в'язати, хоч троє вічок зв'яжи, то до в'язати можна і впісля.—Як уже вив'яжеш, то йди, лови,—що разу буде риба і не потягнеш.—У инчих хоч і теж риба буде, та затеж до тебе і дотовпу не буде, усі у тебе купуватимуть.

(С. Хуляки, Черкаського пов.)

24. Знахур та Чорти.

Жив знахур, було у нього три сини. Заболів він-мирає; сини сидять над ним, а він ніяк не вмере. Приходе до них странник, а вони й кажуть:

— Що це таке, що наш батько не вмере?

— Ідїть, каже странник, із хати.—

Він узяв, підняв сволок у хаті—він умер.—Тоді странник виліз на полицю тай сидить. Приходять Чорти тай кажуть,—„хто полізе до знахура у середину?“

— Один каже,—„я боюсь ладану“; другий каже,—„я боюсь окропу“; третій каже,—„я боюсь—як несуть хоронить, так стукають домовиною об поріг“...

Тоді четвертий Чорт поліз у середину, бо казав що нічого не боїться.

Зліз странник з полиці, зазвав синів тай каже:— Становіть два чавуни води в пічку.

— Поставили воду, вода закипіла; положили мерця на підлогу, узяли—вилити одного чавуна—нічого; як вилили другий, так Чорт і вискочив!—Тоді мерця обмили положили на стіл тай схоронили.

Від дівчини Варвари. М. Корєн, Звягельського пов. 18 20/IV 99 р.

25. Чорти повлазили у колдуна.

Був старий, старий колдун, і став він поміраць і каже своєму сину:

— Ти, сину, нікуди не ходи і не їди доки я не помру.—

Остався син дома, дождатися батькової смерті; бачить: увиходить еден Чорт і лізе батькові у живот; перегодя—приходе другий, а потім—третій... усе лізуть... Умер батько, пішов син до попа і розкажує йому. Прийшов батюшка—нагріли води і окропом колдуну у вічі линули—Чорти всі повискакували!.. Тоді батюшка начав читать закляття—і поховали чоловіка.

М. Ногайськ, Бердинського пов., від Марії Андрющенкової.

26. Баба початуха.

У Харсонській губернії була колись така поведенція, що не можна вісілля грати доти поки не начне *початуха*.

От же раз в іднім селі зімував чумақ з вулами і в того хозяїна виходила дочка заміж. Уже в суботу у вечері чумақ дивицця що все готове, а музики не починають грати і дружки не співають, чумақ і питає:

— Чого се, каже, не починають вісілля грати?—А той хазяїн і каже:

— Ще не можна грати, бо ще не прийшла *початуха*...

— Чумақ і питає:

— Яка це *початуха*?—А хазяїн і каже.

— В нас є баба *початуха* і без неї не можна вісілля грати, а треба підождати.

А чумақ і каже:

— Я вам начну вісілля без вашої *початухи*...—Тай начав сам співаюги вісілля.

— Як чумақ заспівав, то туді всі начали співати і музики грати. Коли се через годину приходить баба гладка така та погана, як старе жлукто, тай питає:

— Хто се, каже, вісілля начав?—А їй кажуть, що начав вісілля чумақ. А чумақ сидить за столом та пьє гурілку.

— Ну, каже баба,—побачимо, чи будеш ти другий раз починати вісілля?...

А чумақ каже:

— Побачимо...

Коли дивляться люди, а в чумака починає рости!.. Ріс, ріс—тай уперся в ст'їл; туді чумака починає підтягувати носа в себе, а н'їс стає все менший менший!.. тай став такий як треба.

Туді чумака вилазить з' за стула тай каже:

А ну, тепера, бабо, потанцюймо!..—Тай пішов танцювати з бабою!.. Танцювали, танцювали; коли се чумака перестав!.. А баба субі перестала. Туді чумака узявся в боки, а баба собі взялась у боки!.. Чумака як підскочить, та приспівує:

„Ой як би ти, вража баба,
Не подраная така“!..

А баба субі, як підскочить—тай прилипла голувою до ст'їлі!

Туді чумака і каже:

— Я свого носа умів підтягнути, а ну, тепера, вража бабо, одліпися ти од ст'їлі!..—Тай пішов за ст'їл горілку пити. Туді вже баба начала просити, рідним батьком звати і заріклась, що більше, поки в світі буде жити, не буде „ночатухою“.—

А чумака випив, закусив та як ужарить кулаком об ст'їл!.. А баба—ляп до долу!..—

Від Андрущенка, Звенигородського п.. Київської г. 18 30/IV 98 р.

27. Як бджоли січуться.

Мій дядько та водки не п'є, а пасіку держить і знає їх. Вертався він з ярмарку, а там один пасішник, що теж знав на пчіл, і каже до дядька, щоб він пішов з ним випить, ну, той ни схотів.

— „Коли-ж ти, сякий-такий син, каже чоловік з Чернявки до дядька,—не хоч зо мною випить, то яж тобі зроблю, що будеш ти мене памятать!“..

Не доїхав дядько й до дому, а хлопець вибіга проти його:

„Ідїть, тато, до дому бо бджоли січуться“!..

Дядько побачив—аж то бджоли того чоловіка, що похвалився, і зисікають одні другіх,—прямо гори лежать. Дядько вибіг на Смолянку, у містечко, узяв там бочку з під смоли й поставив у пасіці: тоді усі бджоли того чоловіка посідали на ту бочку, прямо горою сидять одна на другій!—Тоді чоловік той ждав—ждав—нема його пчіл, сів на коня й приїхав до дядька, та як

побачив де його бджоли!—Почав просить дядька, щоб той випустив їх; а дядько не пускає. Тоді той—на вколюшки!

Той змилювавсь і каже:

— Тікай скоріш до дому, а то розірвуть!

— Ну, той повернув коня до дому, та яко мога — назад! А бджоли його за ним!...—Два дні вони літали по над його хатою аж поки посідали,—а як-би вийшов хазяїн, то вони-б його розірвали—й кісточок би ніхто його не позбирав.

Від Трохима Харенка. С. Худяки, Черкаського пов. 1890 р.

28. Максим, що вмів гадюками керувать.

Раз погнали скот пасти у Острів на Дніпрі; посідали всі, а один хлопець і каже:

— А щоб це робили як би гадюк де набралось?

— То ми-б їх повбивили,—кажуть друзі.

Коли це той хлопець притуливсь до землі мордою і наче спить; коли це одна й лізе.

— От, каже один, балакали про гадюк, а ось уже одна й є.—

Позабірали палічка й пішли бить, а вона як підніме голову та як засичить!

Коли це—та відгиль, а та відгиль—гадюки лізуть... Тай усі розбіглись!—

Той же, що лежав—і тепер лежить, сам оставсь; а один виліз на дуба:

— „Мене, каже, не достанут тут!“—

Той дивиться, що вони облягли кругом його, так як на пів шага не долазять до його, а той що на дубові сидить—кричить:

— „Тікай, брат, а то ззідять!“—

Він як направив ті гадюки од себе на дуба, а той, що сидів там, давай кричать:

— „Рятуйте!..“—

Потім той устав і йде до своїх волів. Ті хлопці стали сходиться до його; коли заглядють, що коло його череда така, то вп'яють од його хода!

Попригонили ввечері до дому скот і хвалються, що й того пернлякав і того перелякав Максим гадюками,—„він, кажуть, шось зна.“

Насходились до його матері, лають! А Максим і каже:

— Чудні стали, мабуть згадували у такий час гадюки, а вони й наклазились.—

На другий день, ще як нікого не було, спали, Максим вигнав скот на Острів, а сам узяв сопілку, сів на перехресті і грає. Зізвав їх усіх—так коло його, як ліс обліг.—

Той собі гоне скот на Острів, той собі!.. Зібралось хлопців цілий *ярчук* (табор), коли вони наткнулись—аж гадюки! Злякались та—хода!—

А він наче сердиться на хлопців тай каже:

— Учора згадали про них, а вони йдосі од мене не отстають.—

На третій день знов вигнали скот пасти, так усі хлопці порадились: „хто гадюк згада, того будем лупить, а то впять наклазються“.

— Дурні, каже Максим, я як схочу, то ви хоч цілий день згадуйте, то ні жадна не буде.—

Вони впять оглянулись, а гадюки знов лізуть!

Хлопці хотіли тікати, а той каже:

— Не тікайте, бо направлю на вас, краще збийтесь до мене, то не тронуть вас.

Збились хлопці в купу, а гадюки так усі на Максима й полізли!

Стали хлопці кричать, а Максим вийшов на середину, свиснув!—Вони всі позадирали голови, сичять так, що й не чуть нічого!—Годі як схватить одну за хвіст, як жахнегь об землю! Так усі и зашелестіли—порозлазились!

С того часу стали годить Максимові, як рідному батькові.—вижине скот пасти, ляже—спить—йому скот пасуть, завертають.

Від Станіслава Верещинського, Київської губ., Черкаського пов. Мошенської вол., с. Софіївки. 1890 р. 17 Лютого.

29. П р о г а д ю к.

Один парубок у нас був такий, що він ізроду не бачив гадюки. Пішов він у Острів на Дніпрі воли шукать; іде тай іде... де взялася гадюка—така здорова лізе за ним!—Каже;— не знаю на яким і світі?—Так дуже злякався.—Потім, що далі, вона все ближче—наганя мене, що далі, та все ближче! А я бачу, що горе, та зняв з себе тринчик (пасок), послав його, покритив хліба по йому.—А в його був хліб у кармані. Вона там оста-

новилась. Коли глянув, а вони: та—відгіль а та—відгіль сунуться! Так я бачу, що біда,—„оце біда!“—думаю, та взяв і виліз на дуба.—Глянув на землю—сама старша на тринчику лежить, а всі до того тринчика витягнулись, так як ліса стоять!—Коли це старша взяла крихотку хліба; вони й собі по крихотці хліба і розлізлись.—

Так я зліз, та взяв тринчик, коли оглянусь, а вона знов за мною, так як на полі не вилізе!
Так я і йду на одчай Божий—із'їдять, із'їдять!...—Охолов, як мертвий!.. Коли оглянувся—аж уп'ять усі лізуть—обігли кругом мене, так як ліса облягли!.. Я по середині й став там—нема ходу міні!—Дивлюся—старича найшла нору й полізла в нору.

Навилазило ще багато з тієї нори і почали зубами розносити землю з тієї нори. Стала нора така що й сам би вліз туди.—Дивлюсь, а вони видтіля клубок золота таскають, так як шапка завбільшки!.. Дали міні...—Стане кажда на хвості, поклониться міні, засичить... Та так і розлізлися“...—

Це вони за те благодарили його, що він їх хлібом нагодував.

Від Харенца, Черкаського пов., с. Худяки, 1890 р.

Коли мати цвєток з папоротя, то все знатимеш.

У одного мужика покрадено коні, от і послав он сина свого шукать їх: шукав он день, шукав два і захотелось йому спать. Он найшов на полі густую папороть і льог між йогою.—Се дело було под Купального Івана, када цвігеть папороть. Серед ночі зацьвєвов папороть і упав йому цвєток за лапоть.—Ведьми не дають нікому собіять сіх цвєтков, а йому сам завалився, то вбін там і остався.—На завтра прошинається і знагть, де його коні, і де про його що говорють, то вбін знагть. Коні його були у ярку, прав'язані головами у гору до ліщевнику. Вбін прийшов туди, под'в'язував своїх коней і поехав до дому. Приехав, а в його і питають: „Де найшов коней?“ А вбін і говорить:—„я знаю, що ви про мене говорили, а не то, що коней найти“—Вони говоруть: „А шож ти знаєш, що ми балакали?“—Вбін узяв і разказав їм.—Ноги мокріє в його були, вбін став разуватца і цвєток із'за лаптя випав у його і все

воїн забув, що знав, а став знать по прежнему і так саме жить, як жив.

Глухівського пов., с. Хатьменівки, від Житникова.

31. Про Литвин'ів.

Литвин'ів не можна трогать і сміятися над ними—вони такі, що на все знають. Унас баби сиділи над кручою, коло Дніпра, та як лапацони гнали плот'ї, почали сміятися над ними. А т'ї так бабам поробили, що три дні й з міста не могли встать—усе сиділи та сміялись... А сміялись вони над Литвином так: „Лігвин Божий“, та „Кацапи“, та що вони в лаптях...—

Сиділи-б т'ї баби довго, та хтось догадався, догнав Литвин'ів, та дали одному п'ять рублів, то він одпустив.

Іх уже як хто знає, що він Мугилевський, то ніхто й не зачепить.

Знають їх і в Харсонській і в Тавричеській губерні.

Від Харенка, с. Худяки, Черкаського пов.

32. Про закрутки.

У нас у селі одну дівчину навчили заламовать заломі, завої завивать;—вона пошла і давай завивать завої у житі, а баби там ходили пу дрова і пудслухали. То вона казала, як завивала:

Хто буде жать,
Того буде таскать,
Хто буде малатить—
Того буде калатить,
Хто буде ести—
Той буде на стенку лезти...

А сеє все пудслухали, прийшли і сказали єї батьку. Вона завої завивала сама, а батько сказав, щоб развила. Вона того не беретьца, щоб раскручувать.—Прийшов староста, заставив пораскручувать. Стала вона раскручувать, то її, як стало трепать, стало пудкидать; пудкидало вище чоловієка, покуда не прийшла єї баба. Баба одворожила, єї перестало бить.—Дівка з тих пор залежала і вмерла.

Завої завивать можна і нічого не знавши, тільки треба по правилу заломить, як воно потребуєца, на заре; хоч на вечерней, хоч на утрешней. Три зорі простоїть, годі, хто-б не зорвав, то случитьця йому таке, що сказав той, що завивав завої.

Моя мачуха побачила завой у житі, хотіла його спалити,—запалила і линула на його вати, дак її як пхнуло звідти пуд бугор—і покотилась вона у низ,—да все котитьця, дай котитьця, да насилу вже ми удержали.

Поехали за ворожою, дак та паваражила і одваражила, а все таки мачуха зачахла, зачахла і тепер худая.

Від Жигнікова, Глухівського пов.

33. Про салдата, що завої завивав.

А то дак салдат ішов з служби а його мати (ще він дома був маленьким) навчила видьмувать, завої завивать, заломи заломувать. Мужик ехав, салдат напросився, щоб той його пудвюз, йому прийшло тее время, що треба заломлювать залом, а тут чистее поле, нічого заломить, а в салдата серце горить, минута така прийшла, не втерпе!—Салдат і гворе до мужика:— „Паганяй скаррей да жита, а то все одно на голові в тебе заломлю залом!“—

Мужичек той на коню, да на коню, щоб скаррей дабегти да хлеба! Тільки добегли да жита, салдат скочив і заламив залом; тоді сев з мужичком на возі, став розказувать:

— „Я й сам не рад, що мене навчили заломлять, що я раблю цім людям велику шкоду. Я говорить, не на великає несчастья заламив, а тольки, як приєде мужик за снапами, наложить первую копу, стане ехать зараз задняя ось адломитьця у возі.

А матерь, за те, що вона мене навчила, я єї з света стрєблю, бо на що вона мене навчила, бо я й на службі як був, а вже як приходив той час, що треба завої завивать, то бежиш, завиваєш!.. Хоч не на великає, а на малєє“...

Від Жигнікова Глухівського пов.

34. Як закрутку закручують.

Село наше Слободище, то перше було городом... А на Старику, що до Швейківки—сиділи греки—усе ковалі були... У городі було три церкви і пять костелів... Був москальський маніж; тай інчого багато де-чого було—особливе жидови... А як скасували наше місто, вони усі подалися до Бардичева...

То вже приказка, а коли ви хочете знати про наші „закрутки“, то ось вам: у нас так, як надібав

жнець „з крутку“ у себе на полі, то її покине—не троне... Хліба з поля не беруть доки не знеστοжать „закрутки“...—У нас одна жінка не бачила, що там на ниві є „закрутка“, зжала, а їй і покругило руки й ноги...—У нас „закругку“ закручують на ліву руку... У мене у самого на полі хтось закрутив, то у нас був у селі такий дід, що було—той дасть йому три, той п'ять рублів, то він зрива „закрутки“. От і я дав діду рубля; він сказав міні привезти в поле хуру намоченого колосу. Положив він той колос, послі—на одлі з сарця зірвав її і викинув на вогонь.

В 1897 р., с. Слободище, Житомирського пов., від Івана Бондаря.

IV.

Вірування й оповідання про надприродні істоти.

35. Як нечисті співають.

Знаю я три такіх пісні, що їх нечистий дух завжди співа на болотах різними голосами—по-дитячі, по-парубоцькі і по-дівчачі; так що як слухаєш, то аж сумно стане.—Як один або два на Острові, то аж страшно бува. Одного разу на Острові, що в нас на Дніпрі, було два хлопці, ну, нечистий і співав; „Кармалюгу“, „Ковалю“ і ції, що—„В Київові на дворі“... Ну, так один з них читає „Воскреснаго Бога“ й другі молитви, які там знав; а другий та не вмів Богу молитися, а як зачує, що „той“ співає, то він „Михайла, Гавриїла,“ „Михайла Гавриїла!“ А більш нічого.

— А звідки ж ти знаєш, що то нечистий співа?

— Та ми й самі думали так: там ступицки стоять на Острові, а в нас є московка така; думали, що вона до ступарів водку несла думали, що п'яна верталася—давай ми її переймать,—гнались, гнались!—Коли там, заспівало—нема нікого!—Прислухались—аж воно десь у плавах. А в плавах хто жночку буде? Там же нікому ніякого діла нема, тай побоїгься усяке, бо в нас бу-

ває так, що оце з вечера відкілясь летить-летить,—так як дві або три сорочки запали та кинь—а воно летить та жар і сиплеться з нього; або летить так, як повісмо конопель, котре запалить. Летить і пада саме у бескеття!

Від Трохима Харенка, с. Худяки, Черкаського пов. 1890 р.

36. Ирод хвалився, що пісень ніяк не настаچه.

Ирод хвалився, що пісень ніяк не настаче:—„Шо прокажу, говорить, то ту кидають. а слухають—коли-б де нових навчиться?...“—Він бабі пішов жаліться, а вона й говорить: „то ти-тў, та переміняй на другий голос“.—

То воно так і є—яку пісню не вчуя, то все вона одна, тільки її на кождий голос співають.—

(Там же).

37. „Обмінчўк“.

Як зайде сонце, то треба позачинять віконниці або з середини позавішувати, та ще, як є мала дитина, то не треба лихословити, бо нечистий дух прикоснеться. Говорать, що він обміняє.—У нас є „обмінчата“. Зо мною призивався один, то кажуть, що він „обмінчўк“; на пів аршина росту од землі, тулубище починається од колін, а ляшок нема; в плечах аршина півтора, а голова—як мірка!—Як говоре, то як бугай зариве, а як стане, то наче кам'яний стовп—не здвигнеш! (Там же).

38. Про Домового.

Ось я вам ще розкажу: як була я салдаткою, жила я з свекрухою—вона добра була, нехай Бог дасть їй царство небесне—така гарна була жінка... От лягла я раз спати, коли воно шось як навалилось міні на голову так, що я не поверну голови...—Я руками як ухватила, а воно—шерсть!.. Я так перелякалась, що й язиком не поверну, щоб що небудь сказати... От воно давило мене, давило і зсунулось з мене та як запитить!—Тай вийшло з хати. Насилу я до зорі вилежала, і кажу матері:

— Мамо, а мене шось давило.

— А вони кажуть.

— То—Домовий.— Було тобі, дурна, спитати—к худу чи к добру?

— Ну, нехай, кажу, у друге спрoсo. —

Прoйшлo мaбуть з неділю—кoли вoнo oпьять, як нaвaлilсь нa мeнe!—

Я зібрaлaсь з силoю тaй питaю:

— К худу, чи к дoбру?..

— A вoнo кaжe:

К д o б р у!..—Тaк і витянуло, як з бoчки, тaй зсунулось з мeнe.—

На утрo я кaжу мaтeрi:

— Дaвилo oпьять, тaк я спитaлaсь, тaк к дoбру—вoнo кaзaлo.—

Вoнo тaк і бyлo; як пpийшoв мій чoлoвiк з сaлдaтiв, як нaчaли ми рoбить, тpудиться—чoлoвiк нi пьяниця бyв: кyпили сoбi кoнeй, кoрiв, нy пpямo—хoзяйствo... Стaли хoзяїни хaрoші,—дoмoвий пoлюбив кoнi—глaдкi кoнi стaли... A oсь y нaшoгo сyсiдa, як нe пoлюбив кoнeй, тaк хoч якy глaдку кyпe, тaк вoнa чeрeз неділю стaнe тaкa худoбa, сaмi кiсткi...—A тo вce чeрeз щo?..—Bo „хaзяїн“ йoгo нe пoлюбив, a нaс „хaзяїн“ пoлюбив.

Ви кoли хoчтe йoгo пoбaчить, тaк як пpийдeтe з стpастiв, тo зaрaз—нa гopіщe, з стpаснoю свiчкoю лiзьтe, тaк oдpaзy й пoбaчитe—y вyглi бyдe сидiть.

Вiд бaбyсi, м. Нoгaйськ, Бepдцяньськoгo пoв.

39. З чoгo Дoмoвий нe лoбe сiрiх кoнeй.

Oднoмy чoлoвiкy дoвeлoсь бaчити, як дoмoвий, кaтaвсь вepxoм нa сiрiй кoняцi. Як сiв Дoмoвий нa нeї вepxoм—вoнa спpoтивилась, стaлa бpикaть і скинула Дoмoвoгo. Рoзiзлився Дoмoвий зa тeє, взяв oглоблo і нaчaв гaтить тyю кoнякy пo спинi, пpикaзyючи:—„A якiх кoнeй нe лoблю“!..

З тoгo чaсу сiрi кoнi лiчуться пoгaними, iх Дoмoвий нe лoбить.

Чepнигiвськoї гyб., Нiжиньськoгo п., м. Вepкiєвкa, oд Ялoвoгo,

27 Лyтoгo 1901 p.

40. Пpo чoлoвiкa, щo з Чoртихoю пoвинчaвся.

A тo єдин пaрyбoк iшoв iз вyлицi. Нy, вiн дaлeкo нa вyлицю хoдив—вepстoв пьять oд дeрeвнi дo дeрeвнi. Iшoв вiн з вyлицi, пoкaзaлoсь—щo зa ним iдуть тiї пoштapi, щo кoлo iх живуть. A вoнo—сaмi Чoрти, тpьoхa кiньми і з бpичкoю. Вiн дyмae: „знaкoмi пoчтapi, дaй пoпpoшyся, щoб пiдвeзли“...

Став проситься.

— „Сідай, каже, брат, ми тебе підвезем. (А їм того й треба!) Посидів він там не билш як три минуті—очутивсь у їх у купині. Стали вони йому казати:—„Живи тепер у нас, а як будеш ти хреститься або що, то ми тебе розірвем“.—Взяли його звінчали з одною Чортихою і живуть; тільки він усе хмурий, як згадає де він жив—а куди попав!—

Поки жив—поки стала дитина—половина в шерсті, а половина голою; і прожив там він три годи, потім пішли вони на гуляння,—гуляють скрізь—росхожують, а в одному місті як стануть іти, то вони кажуть. „Не йди, а то ми тебе розірвем!“—Він подумав—„як міні з ними жить, то лучче я так стану робить, як дома робив.“—Став хреститься і став іти у те місто. Вони всі в крик:—„Ну, як ідеш, то не рви того зілля, а то як зірвеш, то розірвем тебе на шматки!“

Він їх ни слуха—пішов; став те зілля рвать—у пазуху собі його напихать;—скріз понапихав. Вони тоді давай на його камінням пужать!—А його жінка баче, що він тіка, та давай ту дитину рвать на шматки, та кидать на його.—

Так він таки пішов таки звідти. Та три годи до дому йшов, таки дійшов звідти, з купини.

(Там-же.)

41. Не здоровкайся з Чортами.

Кажуть, що як ідеш ноччу, та зострінеш кого такого, що не знаєш в вічі, то не здоровкайся з ним за руку.—

Один парубок ішов з вулиці і завжди товариша дожидав на клинку. Раз іде, співа, а товариш собі співа. Поздоровкались, покурили цигарки й пішли. Дійшли до того воріт, що первий дожидав, а той став і говорить: „пост'ій—скіки ми з тобою товаришуім, а не разу не боролись—давай поборьмось“.—Тай схватився парубок і два рази його подужав, а на третій раз Чорт як схватить парубка, то в нього аж підбори поодскакували од чобіт! А той як скочить, як задер хвіст!—

А парубок аж тоді тільки і взнав с ким він боровсь.

Там же.

42. Чортяче життя.

А Чорт та являється усяко: от, розкажу вам, як я жив, казав той чоловік, що жив з Чортихою повінчаний, — то оце вони порозлітаються вскрізь, — той таска вареників, той — гавьядини, той — самувар з чаєм... а я й питаю:

— Де це ви понабирали?

— Як тільки сідають обідать — я підкушую, і як тільки згадають про мене, то я виливаю їхню страву собі, а їм води наливаю...

— А один, говорить: — „а я у одного сидів, сидів... Посідали — всі чесно обідають, так я, говорить, украв нїж тай заховав; а вони шукали, шукали й давай лаяться! А я — за страву, тай утік!

Від Трохима Харенка. с. Худяки Черкаського пов. 1890 р.

43. Чорт — хлопцем.

На Благовіщення ми пасли вівці — нас було чотири старших, то ми в „сфраклі“ граєм, то в карт, що од кацапів повиучувались, а менші, то було вівці завертають.

Вигнали на Благовіщення вівці у трьох, а четвертого — Петра — немає, — кажуть, що поїхав на ярмарок. — Посідали утром у карти грать; тіки що сонце сходило — коли це вівці наші, як схарапудяться, та в лози!

А „він“ летів. — Там балка є, — „Жорновки“; а ми його не бачили. Коли це дивимся — сидить Петро на кучугурці, у шапці (а в його й шапка була сива, кудлата).

— „А он, кажуть, і Петро“.

— Що ж воно таке, кажемо, — Петро ж поїхав у ярмарок?

— Та поїхав же, каже він, — а стало грязько, то я й вернувся назад, — каже він.

А я й питаю:

— Де-ж твої вівці?

— А он з-за кучугури виглядають.

Дивуємся, дивуємся, бо справді з-за кучугури виглядають так, наче вівці його, бо в його було дві білих. Сидів він там, справдовувавсь він з нами з час, аж поки два чоловіки їхали по дрова до Дніпра тай питають:

— Чого-ж то ви побились чи що, що „він“ сидить окреме од вас, не хоче з вами в карти грать?

— Та він тіки шо приїхав...—

Коли оглянулись—аж його нема!.. „Шо за нечиста мате, думаєм?!...“—Пішли туди, дивимся, а на тому місті, де він сидів, то видно як грибнув кигтями, то так лозу з корінням повиривав. А як сїдав, то видно був у такїх патинках, як от Жили ходють, бо свіжо слїди і нікого-ж друго не було.—

Так ми як побачили, шо воно таке, та взяли зараз же карти й порозривали на клаптики; а самі на другий день роспитались у Петра—аж справді він був на ярмарку.

Добре шо ми не пішли, а то було-б нам—наглумився,—почав-би бороться, їздить, а може і вбив-би якогось, та тоді й утік. Там-же

44. Чоловік учиться у Чорта грать у скрипку, а той приніс йому скриньку грошей.

Був бідний мужик, шо грошей у його не було; він захотів музикантом стать, щоб гроші зароблять; а Чорт йому й каже, прибіга до його, говорить:

— „Купи скрипку, говорить, улїзем у погрїб проти Великодня, то я туди прийду і тебе за одну нїч вивчу грать і так, то будеш почотний такий, шо де не об'явиться весїлля, то все будуть іти,—зватимуть тебе на первий почот.“—

Купив той скрипку, дождав Великодня і полїз у погрїб. Приходить до його Чорт і приносить грошей скриню,—чотири перегородки у тїй скрині; а Чорт і каже: „це моя одна перегородка, а це моїх трьох товаришів. Я свою частину можу тобі позичить—як у тебе нема—поки ти заробиш.“

А той його питається:

— А куди-ж тобі о'ддавать?

Говорить:

— У таке то місто прийдеш ноччу на болото; крикнеш: „Гнатко, Безп'ятко!“—то я до тебе прийду:

Той і говорить:

— На шо я буду вчиться грать, як ти міні гроші позичаєш?— Забрав тї гроші.—Чорт йому висипав з перегороки—тай розїшлись—Мужик забагатів, наку-

пив волів, назбирав уже грошей багато,—набрав мішок і поніс ноччу на болото, отдавать Чертові; приходить, став гукать: „Гнатко Безпьятко!“

— Являється до нього, тільки не той, а другий і говорить: „Того нема, що ти гроші позичав, того в млині вбили мирошники;—він в глухім кінці сидів, все підкушував, щоб вони заводились битися. Стали битися, один навідлі замахнувся і вбив його,—вже його нема на світі; бери гроші назад, та йди до дому, поживай їх. Там-же.

45. Чортячий хлопець.

Був у одній баби хлопчик маленький, от раз він чогось як розкричався! А вона взяла його тай викинула за двері тай сказала:—„Хай тебе Чорти візьмуть.“—Тільки вона двері зачинила, як схватиться вихорь і підхватив того хлопця і посадив його на скирду соломи. Вискочила баба, а хлопця немає! Вона—туди-сюди—глядь—а він сидить на соломі. Вона його взяла звідти, принесла у хату. От він рає той хлопець—ну, такий чудний,—їсть-їсть—нема йому ніколи чаїду; скільки не давай все їстиме. Живіт більший став, а сам худий. Як розведе баба у празник ладан, так він так кричить, що й не дай Господи! А як винесе у другу хату, де нема ладану, він сміється. Бідна жінка замучилась з ним.—Або сидить де небудь і начне ножиком собі пальці стругать—кров тече, а він сміється. Стала вона до знахарів ходити, питає— що робити? А вони кажуть:—Як ти бросила його на дворі, так вигер підхватив твого хлопця, а Чортеня посадив; це не твій хлопець-це—Чортеня. Візьми ти його, посади у лантух тай однеси на перехрестя на дорогу і посади, а як вертагимесся, то не оглядайся.—

А вона каже:

— А як же мій хлопець?

— Пропав, каже знахорь, на віки од тебе,—ти його Чортам оддала.

Від Марьї Кравченкової, м. Ногайськ, Бердянського пов.

46. Баба, Чорт та Литвин.

Ішла собі баба і дійшла до Дніпра і, ходить по над Дніпром, і говорить: „—Коли-б мене який Чорт перевіз на той бік.“

— А він сидів і почув і вискочив до неї:

— Що ти, бабо, кажеш?

— Та кажу—коли б який Чорт перевіз.

— Сідай на мене, я перевезу тебе.— Вона сіла на його. обняла його кріпко ногами; узялась руками кріпко за рога (кажуть, що він з одним рогом). Ну він її перевіз через Дніпро й каже: „сиди, бабо, я ще тебе підвезу верстов з двадцять—все тобі ближче буде йти.“—Підвіз він верстов з двадцять п'ять, а тут дощ іде та зробилось грязько; Чорт уморився, каже: „уставай, бабо“.—А вона ще кріпчище береться за рога. Він її підвіз ще верстов з десять, тай везе, та плаче.—Іде Литвин, которий їздить на плитах по Дніпрі і тягне постоли за поволоки, і іде, зустрічає того Чорта, говорить:

— Що ти везеш?—на Чорта каже:

— Бабу,—попросилась, щоб підвіз, а тепер ніяк не одчіплюся.—

Той Литвин, як размаха ті постоли та як ударить ту бабу по морді постолами! А та баба—руками за морду, хотіла грязь обтерти, а Чорт з під неї й вирвавсь!—Одбіг од неї так що ступнів з тридцять, надумав.—„дай вернись, спрочую—як того Литвина прізвище.“—Вернувсь тай питає його:

— Як твоя хвामилія?

— Моя хвамилія, каже, Губа.

— А им'я, отечество твое як?

— Каже:

— Яким Романович.

— Чим ти дома, каже, заімався, я тебе наградю?

— Куди тобі наградигь, ти сам—„голий“.

— То що, каже, що я „голий“, скажи, я наградю.

— Я, каже, горшки продавав дома.

— Ну, говорить, їдь же ти у Ново-Миколаївську станицю з горшками, там єсть хозяїн Хролов—він багатий, можна грошей розжиться в його, а я побіжу вперед і почну душить Хролова за шию, а ти будеш разслухаться в городі. Вони будуть різних дохтарів збирать, бабів різних там; ніхто його не вилічить—.

Той продав один горщок тай слухаєть—як би взнать, де Хролова дом?—Запріг ту конячку, приїхав до двору, а слуги не пускают його, кажуть,—„Куди тобі, поганому, тут були луччі а не вилічили.“—

Почув, Хролов, що приїхав такий то чоловік і сказав, щоб пустили його до нього (до Хролова).— Дійшов до його в хату.—Хролов сидить у подушках і Чорт за шию впьявся. Той Литвин обійшов тричі кругом його, дмухнув на його, а Чорт і подався! Хролов тоді одужав і сказав дати Литвинові пообідати і дав йому п'ятьсот рублів грошей.

Той Литвин вийшов за ворота, узяв конячку тай веде її до провалля, хоче вивернути її в провалля, а Чорт підбіг, каже:

— Дай я пособлю упхнути її.

Взяли тай упхнули її в провалля. Там на Смоленці й досі черепья лежить те, що горшки побили.

— Ну, йди-ж ти, Яким Романович, каже, хоз'яїну, я тебе наградив,—

Прийшов Литвин до дому; була в його невірна хатка, він накупив дерева, построїв хати хороші, дав на церкву сто карбованців грошей. Поставили його церковним старостою, а Чорт не злюбив того, що він дав на церкву грошей.

Чорт іде і заглядає на його хати; іде мужик, а він і питає:

— Хто це тут живе?

— Це, каже, Яким Романович тут.

— А з чого він, каже, забагатів?

— Хто його зна з чого він, каже, забагатів...

Він горшки возив уперед.—

А Чорт і дума сам собі:—“Стой, я тобі зроблю це богаство, що ти будеш уп'ять горшки возить!...”—Та пішов, тай давай пана душити, близько коло його (так саме, як душив і Хролова). Прийшли до Литвина і кажуть:

— Іди—ти знайш, що зробить цьому лиху.

А він одмагається, каже:

— У мене хата згоріла й книжечка згоріла, а без книжки я нічого не знаю.

— Іди, а то все одно пропадеш, як не схочеш поправити цього горя.— Іде він тай плаче:

— Шо-ж це я зроблю, що я нічого не знаю?...

Увійшов у хату, дивиться—аж Чорт сидить—на ший впьявся. Він прийшов до його, став христиться, а він йому с... дає. Він обійшов кругом його тричі, став на його дуть, а

Чорт йому дулі дає. Яким Романович іде в другу хату тай кричить:—Бабо!... хотів сказать—„я нічого не зроблю,“ а Чорт думаючи, що той гука на ту бабу, котру Чорт возив, сам собі дума.—„як учепиться, то буду возить поки й пропаду!...“ Та як скочить з того пана тай вікно винісь!—

А той пан дав триста рублів ще йому. Він вийшов, а Чорт і каже йому:

— Живи, каже, бо ти хитріший за мене.—

А той мужик живе і хліб жує, постолом добро возить, а решетом воду носить.

С. Сагунівка. Черкаського пов., від Мироненка.

47. ро лихую Настю.

Била Настя чоловіка, била й під піч загнала, а далі взяла коцюбу і штурха йому в зуби. Приходить Дід жебрущий і каже:

— Можна-ж так чоловіка бити—адже-ж він пан господар, а господаря хіба можна так бити?

— А, каже Настя, сяку та таку, твою матір, і ти такий, як і він!—Та все вірищить, та вірищить, та до його з коцюбою.

— Геть із хати, щоб духу тут твого не було!

Ти будеш опиминатися, ледащо, за ледащим!—

Пішов він, той Дід, передігся і вп'ять приходить і говорить:—„А що це в вас за чоловік під пічку, мабуть якесь ледащо?—Тяжко вам мабуть, тіточко, с таким бути?“

— Еге, чоловіче, тут таке ледащо, що й сказати не можна?!—Не слуха-моченьки у руках не чую. Ох, Дідусю, тут оце перед вами ще було якесь ледащо, що за ним опоминалося... Сідайте, сидайте, Дідуню, може ви їсти хочете?

Дала Дідові обідать, а той і каже:

— Ще в ваших сторонах добре живеться чоловікам, а як у нас он, та влізе жінка в мішок та каже чоловікові,—бери мене на плечи та неси у ту улицу, та в ту... а в вас що?—Ше в нас Бог живе.

— А бач, каже Настя, як у людей, а ти в мене що?—Ступай, зараз та проведи Дідуня.—

Пішов тай провів до воріт, а Дід і каже:

— Добудь доброго лантуха та зав'язку та як почне жінка коверзувать, то ти ніби збересся її нести, а як

улізе у мішок, зав'язи тай давай їй, поки не покаїться, щоб уже билш не давала тобі товчеників у морду.—

Улізла жінка у мішок і каже:

— Неси мене мимо церкви, а далі у ту вулицю, що коло двора, а відтиля у ту, що коло коршми.

Чоловік ізбрав. зав'язав жінку, узяв хорошу дубину,—як ударив!—Так вона,—„ой, ой... ой, а це що ж, трастя твоїй матері?!...“—

І він доти її бив, доки поки вона не стала проситись, що вже слухатиме і ніколи не трогатиме.

Так вона другого дня:

— Ах ти, сяку та таку, твою матір—люде он півнями перепелиць ловлять та їдять, а ти лежиш?.. І я-б може ззіла яку перепеличку.—

— І він ходив—обросився у житі—несе того півня до дому, стрічає того Діда, той і питає.

— Де ти був?

— Ходив півнем перепелиць ловити, жінка послала.

— Так вона тебе не слуха? Ну, йди, я тобі покажу едно місце, ти скажи,—хоч перепелиці не найшов, за те гроші найшов...

І повів його Дід на провалля.

— Ото, каже, приведеш її сюди і скажеш: „заглядай!“ Як тільки вона вклякне, то ти її за ноги тай туди, то там її Чортяки замучать.—

Як він прийшов, то вона й пита:

— А шо, такий-сякий—піймав перепелицю?

— Хоч, каже, не піймав перепелиці, так за те гроші найшов.

— Еге?!

— Ходім, каже, по гроші.

— Еге, ге—ходім. ходім!..

Як прийшла вона до того провалля, то він і каже:

— Дивися туди—там гроші.—

— Вона як уклякнула, то він її за ноги тай укинув туди; то вона як заходилась коло Чортяків! — Усіх вигнала, ну, тільки одного не могла, він був кривенькій і не міг утікти од неї.

Пройшов який час, пішов чоловік подивиться на жінку—чи вона жіє, чи її „ти“ замучили?—Як він заглянув, а той кривенькій почав проситись:

— Виратуй мене звідси, я тебе паном зроблю. оно виратуй мене звідси, бо вона меє замучить!...—

Подав мужик віршовку і витягнув Чорта.

Тепер-же, каже Чорт,— піду я в таке то село, нападу там пана. а ти зайдеш у корчму і скажеш, що знаєш таке зілля, що pomoже.

Узяв зілля, накурив пана; той одужав. Дали ему грошей і хліба.

Пішов чорт у друге село, напав там ще одного пана, а той мужиквилічив і добре таки заробив.— Став уже мужик багатий—гроші має. Чорт і каже:

— Гляди, піду у третє село, нападу пана, туди не являйся, бо голову зірву.—

Вже він смутний...

Приходить баба жебрущая:

— Чого ти, каже смутний?

— Той розказав.

— Купи, каже, міні кинбу смоли, пуд прядева і пуд пір'я.—

Та вона прядиво на себе обмотала, а по прядиві смолою оболлялась, а по смолі, в пір'є вкачалась і сказала ему троїсті музики наняти. Музики грали, а вона танцювала.—Так як той мужик увійшов з тею бабою у перші покої, так кривенький вискочив до его.

— А я-ж тобі казав, щоб ти не йшов сюди...

— Я, говорить, не сам, а з Настею...—Дивись, каже, Насте!...—

Так Чорт злякався і як тікав, то й дах зірвав.

Від дячихи Супруновички, с. Никоївки Житомирського пов., 1889 р.

48. Мате Божна спаса жінку од смерти.

(Ч о р т и).

Був. багатий чоловік і взяв собі жінку з багатого дому і жили собі багато усеред города. Захотілось йому напиватися дуже,—як зачав напиватись, як зачав напиватись і пропив все своє імущество—гроші й дом—геть усе чисто. Жінка приходить до дому і лаїться:

— Що це ти наробив, що тепера нам сором вийти меж друзя і меж люди.

І це силна лайка була меж них багато раз, може 20-30 раз.—Надоїло йому цеє, то він з теї досади пішов у город, зайшов у шиньок, сів—сумує,—підперся,

думає, що нема в нього нічого.—Як він сидить, підходить до його господин прекрасний, господин молодий, здоровий і каже:

— Чого ти, чоловіче, журися?

— Ет, каже, захотіли ви знати меї журба!..

— Але однак-же?..

— Був багатий я,—роскажу вам, пане, свою пригоду: був багатий я, і моє багатство не відомо де поділося через мою дурну натуру.

— А іднак—яка твоя натура—через що рішився багатства?—

Каже:

— Пропив усе і мене жінка гризе зовсім і не можу з того я в-дома держатись, так що не знаю, що з нею робити?...—

Він йому каже так:

— Знайш же ти що—як твоя жінка така гризлива, то продай міні її, то я тобі дам багатство більш як було.—

То він каже:

— Добре, продам...

— Ходи-ж ти, каже, у той то ліс, ходи з жінкою у таку то пору дня.—

А він йому обіщає, каже:

— Прийду із жінкою...—

Ідного дня вечерок, він каже:

— Ходім но, жінко, убирайсь.

— Куди?—каже.

— Куди я тобі скажу...

— Вони йдуть, але йдуть поз церквою—вечерок був уже. Вона його проситься:

— Знайш ти що—посиди тут, а я зайду, Богу помолюсь.—

Він і пускає; сам остається, а вона йде в церкву.—

Вона прийшла, впала на колінки перед Матірю Божою, зачала молитись...—

Пройшло время більш годин дві, як вона виходить, він ругається на неї.

— Де ти так забарилась?!—

Дивиться, він на неї, глянув.—накричав!..

Але як ішла вона в церкву—вид був розкритий, це вийшла—закрий хорошою хусткою.

Пішли вони—йдуть у ліс; він з злоти до неї нічого не говорить.—Приходять вони в ліс на теє місце, де йому сказано було... Як він дивиться—і жінка стоїть коло його—вид у неї завішений хусткою.—Коли являється той самий „господин.“

— А шо, ти, каже, є?

— Є...

— О, молодчина, справдив слово!—

Він йому каже:

— Я вам продаю жону, а ви міні росписку дайте, шо то вона жона, а моє—багаство,—

Той йому дав хорошу росписку і каже:

— Иди за мною, я тобі покажу де твоє багаство.—

Приводить він його в купину, де велика рула комаха і каже:

— Отут забери ці гроши, то буде з тебе багаство—більш будеш мати як було...—

І кончили.

І той, шо купив, обернувся до теї жони, каже:

— О тепер ти моя.—

Допіро цей сказав, а вже тоді той чоловік, шо продав і говорить до того „господина“:

— Шо-ж ви будете робить з мею жоною?..

Жона його слухає то; а він отвiчає йому:

— Вольно міні з неж жить—вольно міні її смертю наказать...—

Жона його слухає все то.—Вислухала жінка, то той до неї і говорить:

— Тепер же ти, говорить, моя.—І коснувся до єї руки, будь-би то вести хоче. То вона разгориула свою хустку, глянула своїми очима на того „господина“...—одпалила йому своїми очима руки по самі лікті...—Так і слизливі руки!.. вогнем одпалила!..—Так він крикнув громким голосом, той господин до цього „чоловіка“:

— Ах ти, мерзавець! Шо ти міні привів?!— Я в тебе купив жону, а ти привів Матір Ісуса.—

То вона зглянулась на того господина у другий раз і він слиз—ростаяв на смолу...—І не відомо, де полілась тая жона—той чоловік, шо продав, не вглядив.

Так він ізлякався сильно, іде назад з радістю, бо знає де гроші лежать...—Іде назад—дивиться—його жона сидить під церквою і говорить до його.

— Де це ти забаривсь, що я тебе стіки жду, а тебе нема?—

А він їй говорить:

— Ходім до доми, я тобі розкажу де я був.—

То він їй і розказав усі свої обстоятельства.

На другий день пішли, забрали гроші, принесли і він давай разживатись як було перше.—Так вона вже послі сказала:

— Це багаство не добреє, це гроші Злого Духа...—

Постройку призвів, а остатні, вона стала просити— роздали геть усі чисто на бідніх!—

Стала вона ходити до церкви, молилася тій самій Матирі Божій, на колінка впадала, за милость Матері Бога, що вона за неї уступилась і спасла її од Злого Духа.

Від 70 літнього дідуса Семєна Катюхи, з с. Дубищ, біля м. Чуднова, Житомирського пов. 1895 р.

49. Як Чорт у мужика служив.

Мав собі чоловік жінку і с п'ятеро дітей, а був собі бідний, і був у його брат дуже багатий і нічого не пособляв бідному, а хоче, щоб ще що в його собі стягнуть.—Пішов бідний на базарь, хотів що небудь заробить. Ніхто йому нічого не дає ні перенести, нічого, щоб той заробив яку купійку. Іде він тоді по базарю і найшов три копійки, а тут хлопчик підходить до його і говорить: „найміть мене, діду.“—На що я тебе буду наймати, бо платить нічим—хіба те, що найшов оце три копійки; тай у мене у самого діти є, а робить нема чого.

— Як наймеш мене, дядьку, то будеш ти щасливий.

— Ну, ходім, говорить, до старої, я її спитаю—чи найнять чи як...

— Он, дядьку, гляньте, ото здається гроші.—

Той глянув—аж справді двадцять рублів. Узяв чоловік, зрадів. Пішли до дому. Жінка, коли почула що вже чоловік двадцять рублів найшов, зраділа тай сказала чоловікові, щоб той найняв.

— А що-ж ти, хлопче, візьмеш?

— Триста рублів дасте на год, то я останусь.—(А це був нечистий, так йому треба привести на гріх як-о

го чоловіка, щоб той згубив свою душу—повісився або що).

Остався той хлопчик служити.

Хлопчик той каже:

— „Дядьку, йдіть на ярмарок та за ці гроші, що ви найшли, купіть конячку, та тільки, глядіть, купуйте саму погану, то—наша; що даватимите, за те він і оддасть. бо я підлізу до його, штовхну й скажу, продай, дядьку, а то здохне?—

Пішли вони на ярмарок; той купив собі коняку, візок і плужок. Приїхали до дому, а на утро пан вишукує,—хто маєть воли—виїзди орать,—од клітки, од десятини...

Приїхали вони—ті орать, а цей і собі проситься.

— Куди тобі з такою поганенькою конячкою орать?—ти щось друге будеш робить.

А той хлопчик таки каже, що й вони будуть орать.

— Ну, як ти виореш, то бери клітку чи ризу,*) та гляди, щоб добре виорав.—

Почали орать, поорали до сніданку і виорали цілу клітку. Приїхав пан, побачив здивувався і сказав:—Як до вечера ви виорете ще дві клітки, то я вам їх подарую.—

Ті виорали—заробили!..

Виросла пшениця, пан знов загадав. А той хлопчик зібрав Чортів, а ті йому за одну ніч викосили може с тисячу дисятин.

Загадав пан, щоб вони перевезли, перемолотили і провіяли і тоді він їм подарує цілу скирту пшениці. — Десь узялись „ті“, та такого ж багато, що й сказати не можна! Та оце розітре колосок у руках, дуне, то половина полетить геть, а зерно кидають у міщок.—До вутра все перемолотили, склали до міста зерно, солону й полу.

— „Ну, каже пан, тепер перевези мій сарай до себе за одну ніч, а як не перевезеш, то нічого тобі не дам, та ще й заплатиш міні.“—

Пішов чоловік по хлопця. Хлопець пішов у ліс — ізодрав одного в'язка й другого та сплів кодолу, при-

*) Клітка—10 десятинам, а риза—5.

йшли, зачипили, крикнули: „а ну, рушаймо—ше рано!“—

Подивився пан—ніде й не розвалиться—йде прямо! Перетягли. Хлопець у ночі обкопав стовпці, опустив вінбарь, поставив так—наче він був там.

Устав уранці дід, дивується.—А його брат приходе тай питає:

— Де ти, брат, розбогатів?

— Та, каже, в мене конячка хороша, то я з неї й розбогатів.

Та взяв. де конячка ходила та накаляла, а він узяв тай накидав там грошей,—срібнячків... Накричав на дігей—чом то вони не позбірала тих грошей, що конячка накаляла.

Той багатий купив у того конячку за двісті рублів і привів до дому, поставив до утра, а утром прийшов—аж грошей коло коняки ніяких нема—одвів коняку до брата, а гроші назад забрав.

Цей, що був багатий, і каже:

— Хто котрого добро за ніч перекидає, то того буде.

Згодились. Почав багатий перекидять, тай не перекидав до вутра. Тоді той заходивсь з своїм хлопцем,—за ніч усе добро перекидали з двору того багача—до того, що був бідний.

Устав утром той, що був багатий—подивився—аж стоїть дві присохи,¹⁾ та ощепина,²⁾ через них він узяв—повісився.

Ну, після сього хлопчику, себ то — Чорту, нема чого бути, пішов він од того діда, не схотів од того діда і грошей брать.

Од Івана Шевченка, с. Хрещатик, Черкаського цов. 1889 р.

50. Мужик Чорти й просо.

Іден чоловік посіяв на полі просо, через кілька неділь іде він до того проса, дивиця—нема нічого; він почухавсь і сказав;

— Е, Чорт його побери!.. Більше я до тебе не піду.—

¹⁾ Присохи—палі, що на рогах ставляють при будуванні хати. А в луні звуться—сохи.

²⁾ Ощепина—перекладина через дві присохи. Часом ощепина зветься окладиною.

Но Чорт почув і взяв це просо. Як став поливати, то просо таке виросло, як очерет. А мужик не йде на поле і не бачить, а другі люде бачуть і кажуть йому:

— Чоловіче, чом ти не йдеш просо косити?—

Каже чоловік:

— Моє просо не вродило.

— Еге, просо не вродило—біжи но подивися...

Думає чоловік,—„дай піду, подивлюсь—може якраз підросло?..“—

Приходить, дивия—славне просо! І починає косити.—Десь поназбирались Чорти і не дають йому косити...

Кажуть до мужика Чорти:

— Приїдь до нас таким, щоб ми не взнали чим ти приїхав.—

Мужик прийшов до дому, бире куклу, намащує сажую. Намастив і ставить жінку раком і прив'язує з заду куклу, а спереду—роспустив коси і сяде—їде. Приїзджає туди. Чорти дивились, дивились, і не взнали, тей кажуть до мужика:

— Чоловіче, кудю воно їсть?—

А мужик жінку перевернув і давай годувати.

Дошро віддали йому просо.

Від Стевана Стороженка, с. Слободище. Житомірського пов. 18 7/XI 97 р.

51. П р о ш т у н д у .

То один парубок у нас таки, у селі, каже своїй матері:—„Піду я, каже, мамо, до штунлових, звуть мене туда“.

— Шо-ж там, сину, роблять?

А він каже!

— Наносять, каже, води, читають, а потом Ирод виходит с ті води тай приказує тим, щоб вони ше приводили людей до штунди;

— „Хліба й соли буду давать, грошей буду давать—усього доволі вам буде“.

Тоді мате свяченого позашивала у одержу і Хрестик дала в руки:

— Як нансите, каже, води, так возьми, укинь, каже, у діжку ту.—

Укинув у ту діжку.

А штундові моляться, читають, читають... Уже

„Йому“ й час виходить, а „він“ не виходить, а „він“ не виходить звідти!—Читали, читали, кричали, кричали—нема!.. Догадались,—узяти, вилили ту воду на двір, а другої налили. Знов читають. А „він“ вийшов тай каже:
— „Ох, як мене „той“ надавив!..“—(Це він каже на той хрестик).

Тоді штундові вигнали того парубка—не прийняли його до себе.

С. Боровиця, Чигиринського пов., від баби Ковбасихи. 1898 р.

V.

ОПОВІДАННЯ ПРО МЕРЦІВ.

52. Про парубка, що земля не приймала.

В ідного пана служив парубок і дівка і вони дуже любились. От ідного дня пан їде з парубком на кілька місяців, а дівка стала плакати і тужити. Парубок каже:

— Не плач—я там не буду жинитись—я прийду.—

Вона не вірить. Він став перед нею казати:

— Як я оженюсь, то щоб мене земля не прийняла і щоб мене вогонь не спалив, щоб мене вода не прийняла...—

Поїхав—найшов кращу од неї і ожинився. Приїдає до дому; вона як дозналась—стала дуже сильно плакати. А він пожив рік тай умер. То стали його ховати, закопали в землю, а земля не приймає. Беруть, палять—огонь не палить. Кидають в воду—вода не бире. То вони його поставили коло церкви і він стояв цілий рік там. А близько церкви ходили на досвітки і туди ходив хлопець-Іван—він нічого не боявся.

Хазяїн каже до його:

— Як ти такий молодець, то не бойся нічого,—на тобі 10 рублів та принеси сюди того мерця, що коло церкви стоїть.—

Іван каже:

— Давайте.

Той дав ті гроші, він пішов і приніс. Чоловік злякався і дає 15 рублів, щоб виніс назад. Той бире гроші і мерця, теї поніс. Приносить, кладе його в траву, а мерця його—за руку!—„Стий, каже, не підеш!..“

А Іван каже:
— Ні, піду.—
— „Лучче не шарпайсь та йди, будеш в мене за бу-
ярина.“

— Ну, ходім.—
Пішли в церкву, мрець каже:
— „Тибє не брав за буярина, оно я хочу тобі сказа-
ти, шоб ти сказав людям, шо мене вже прийме земля.“—
Добре, каже Іван, я роскажу.—
І пошов, став казати.

Люди взяли і похоронили мирця,—
Від Степана Стороженка, с. Слободище, Житомирського пов. 1897 р.

53. Про праведного піяка.

То один піяк та присвятився—він як пив, то за
каждою чаркою казав—„Пресвятая Богородиця, спаси
нас.“—

Одного разу напився, вертався до дому тай умер
у лісі під кущем. Його там і поховали.—

Пройшло багато урем'я, тим самим шляхом їхав
архирей, дивиться—на кущику, на кождому листку на-
писано: „Пресвятая Богородиця, спаси нас“.—

Архирей став роспитувать—хто воно й з чого так
понаписував?—

Ніхто не міг сказати, ніхто не сказав. Тільки один
чоловік каже:—„в мене є дуже старий, батько, такий ста-
рий, шо вже він давно не злазить з печи--може йому тепер
годов сто вісімнадцять буде“.—

Архирей послав за тим дідом свою карету, шоб роспи-
таць у нього.—Той дід і росказав, шо ще як він був ма-
лим, то памятає, як казали, шо там похсвали чоловіка,
шо вмер з водки і шо то піяк був такий, шо перед
каждою чаркою казав: „Пресвятая Богородиця, спаси
нас.“—

Архирей висповідав старого. Не вспів архирей з
церкви вийти, а дід упав і вмер.—Жив же він для то-
го, шоб росказать людям про праведного піяка.

1893 р. 4 Березня, м. Вешневець, Крем'янецького пов.

54. Про матір, шо в пеклі була.

Син попав у рай, а мате в пеклі, а його святий
там якійсь і водить, показує всі двері, ну дніх не пока-
зує.— А він просить:

— Покажіть бо, що в тих дверях.

— „Не можна“, каже.—

Ну той все просе, що всіх таки покажіть.—

Каже:

— Гляди-ж, не пугайся.—

Коли той глянув—аж там його мате кипить у смолі!

Він як спугався і почав молитися Богу, щоб її спасти од гріхів.—

Упросив.

Бог і каже:

— Як твоя мате праведная, то возьми оцю цибулину то й подай їй туди,—як вона, каже, не грішна, то вона за цю цибулину витягнеться.“—

Ухватилаь вона за ту цибулину, хоче тягтись, а всі за єю скріз з усього пекла ухватились і собі... А вона повернулась назад дай давай бить усіх по мордах!..

— Тікайте, каже, це мене мій син випросив!..—

А цибулина перервалась, а та мате з усіма назад— і попадали!..—

19 20/VIII 00 р., с. Вільшана, Прилуцького пов., від матері.

55. Про Демка та Грицька.

То був собі так—гай у степу і був л'єсничий, Демком звався—стеруг того гаю із старою бабою собі. Теперка у степу пасло трох пастухов скот і називавсь один Грицько-Мали'—он здоров так був, але звали його—Мали'. Так не стало в їх хліба, так ті кажуть удвох:

— Ідь, Грицько-Мали', до деревні, привозь хліб, бо тож ми без хліба трейти' день.

Тепера, як воун іде і здумав собі, як той л'єсничий чулувійк, ту ун даст мені хліба перекусит.

Як воун приїздає до хити Демка—аж Демко покойником л'єжит; а старуха пошла в слободу, щоб зобрати людей на весюлка та забрати цех, щоб ісховати Демка.

Як Грицько Мали' побачив, що Демко л'єжит покойником, так воун каже:—„воун таки' добрий' чоловійк був, що як-би воун був живий, дак воун би міне й сам хл'єба дав по'єсти“.—

Тепер, як увойшов Грицько-здоров, як вони були запертії, стукнувсь у двері. Як воун був здоров, так

двері упали. Тепер, як воун увойшов у хату, так туї вареники і печеня, шо Дёмкова жоунка приготвила, ударили йому в н'ос.

Теперика, як воун одного вареника ковтнув, та так на варенички каже:— „варенички і печеня, подвінтес ви на стоул.“—

Виймає й поставив їх на стоул.—

Теперека, як воун забрав вареники, глянув на полку—аж стоуйть штох водки.

— „Ну, каже, водка, ході й ти сюда!..“—

Як узав ту квартиру, шо пьють, налляв одну, випив. Як налляв другу, то повторів...

Теперека все те поїв; шо не доїв—побів.

Покойніка тепера взяв, вареника йому в рот устромів, сметаною помазав, подняв і в окно його всадів і оконіцу прихлопнув—так як оконніци по лісу, шо зверху закладають.

Як прийшла бабка із людьми і з попом, побачила шо воун у в окні с'едить, так одне крез друге з двора, т'екало, падало, шо воун таки' чародійник, шо вареники поїв, вареник ще в роті остався тай хотів ще втекти с хати.

Тепера вони вийшли за ворота і радятца з сьвещеником—вівезти його на розходну дорогу і там його закопати, а хату запалити, щоб не було названія де прокляти' Дёмко жив.—

Теперека іде й той Грицько хутко-не хутко, з'їсджається з другим л'есником, котори' на Дёмковім місті, де Дёмко закопани'; і говорить той л'есничі:

— „О, тепера, Грицько, прийшлося нам роз'їсджаться на тому м'есті, де прокляти' Дёмко закопани!“—

Тепера, як той Грицько од'їхав од містя, так бьє коня, а за їм Дёмко б'єжить і кричить:

— „Постой, прокляти' Грицько, ти вже не втечеш од мене!..“

Тепера воун прибег до куреня і падає с коня, а тиї товариші кажут:

— Ну, десь наш Грицько напивс'е водки, шо й з коня зваливс'е!

Тепера воун ходить за скотом—Дёмко—за їм і день і ноч!—

До тих пор доходивс'е шо ходить не може!—Нака-

зують матері, щоб взяла Грицька до дому, бо вже воїн заслаб, не може ходит.—Теперека мате взяла його до дому, —по знахарях, по докторях, по сьващениках—нема помочи Грицьку!—Теперека воїн каже:

— Мате, не об чому не старайсь, ступай по сьващеника—нехай мене вісповідає.—

Приїжджає сьващеник—воїн за своїми ділами признаєцьє за Дёмка.—Теперека сьващеник каже матері:

Ідь на село, де Дёмко сховани', ізроби обід як по мерлому і викопай Дёмкові кості, і закопай їх на сьващеником місці.—

Теперека викопали й закопали. Сьващеник одправив обідню, як по мерлой душі справили обід.

Приїжджає назад до Грицька сьващеник і каже:

— Грицько, сполнили всі твої діла,—мо тебе Бог воздвігне?—

А воїн каже:

— Ні, батюшка, читайте одходную, уже я буду на той сьвіт прийняти'—я буду кочаги.—

Тепера сьващеник як став читати, то Грицькові стало можна конати.

19 28/VII 01 р. Від Северина, з с. Ласок, Народичської вол., Овруцького пов.

56. Гріх лякать другого.

То було у нас у Леськах—ходило два брати на досвітки, старший усе дома, а менший усе гуля. От старший і каже, „пост'їй, я-ж тебе налякаю, не будеш ходити більш на досвітки“.—

Вийшов на кладовище, роздівся—до гола, узяв у руки доброго костура. виліз на хрест і розіп'явся,—„от, думає, налякаю!“ Чує, йде брат, пісню співає. Той заворушився на хресті та за братом!—Брат оглянувся та тікати! Біжить, а в його вже й шапка піднімається! Оглянувся голий назад—аж за ним гониться другий „голий!“ Той біжить за братом, а за ним „голий“ другий. Брат голий кричить передньому: „підожди, це-я—брат твій!“—А той усе тікає... Убіг у хату й дверей не зачинив. А той, що з-заду гнався, остався на дворі та й каже:—„ото, не лякай не тільки свого брата, а й чужого, бо як-же можна лякати! Я-б тобі був дав!.. Та щастя твоє шо втік!“—

Від Трохима Харенка, с. Худяки, Черкаського пов. 1890 р.

57. Чабан—упирь.

Жив чабан,—змалку чабанував, і великим був, то й не знав—які то базарі, церкви. Виріс він, став старий, бородатий. В його був підпасок. Чабан кинув підпаска отару пасти, а сам пішов до церкви на Великдень:—там люде попринесли паски святить; а він думав, що ярмарок там. Прийшов тай каже: „шо то за базарь такий плохий, шо нема де й тютюну купить?“—Люде сказали йому, шо це зовсім не базарь, а тут паски святють.

Він узяв свою гірлигу на плечи і пішов назад до шматка.

Пасли вони з тим підпаском літ п'ятнадцять—чабанчук уже урозумів теж.—Чабан та був великий галдун, а чабан та як був дуже старий, то чабанчук і просив його, шоб той вивчив його галдувать.

— „Ні, каже, я хоч і дуже старий, а тепер я тебе нічого не навчу, а навчу як уміратиму.“—

Жили вони вдвох у землянці серед степу такого, шо туди й люде не заходили. Вони не вмивались і Богу не молились, не христились, пазурів не зрізували—так як арапи жили собі.*)—Одного разу дід і каже:

— „Ноччу я буду вмирать: іди, одв'язуй, одчипай ол постолів поволоки, гуши світло,—ув'язуй до цього стовпа, я буду вмирать.“—

Той загасив світло. Дід був грішен, бо він знав багато...—Як назлігались до нього Ироди за душею ноччу! Так він як надувся, (здоровий був!), то так віжки й лопнули!

Він своєю смертю ніколи не вмірав, бо грішний, а Бог од його одказався, а Ироди йому служили і все постачали.

На другу ніч каже:— „шукай ремінних поволоків та ув'язуй теж.“—

Було во́жжа у підпаска ремінне, хороше, ну, й надіється, шо вже той не вирветься. На другу ніч як назлігались до його; то він бивсь, бивсь—ніяк не вирвавсь!..

Підпасок устає рано, дивиться—аж у його на піваршина язика витягнули поки душу взяли.

Дід йому ше і за живота сказав—це його поховать, як він умре.

*) Арапи пазурів не зрізують, ходють, як аристократи (?)—басурмени

Той узяв його на плечи, захоронив, а він кожнісінької ночі, той старий чабан, ходить у шматок, сідає на цапа і цілу ноч їздить по шматку. Хто не їде, хто не їде, так він воли порозганя й людей давить цілу ніч.

Їхали цигани, переїздили з шатрами; поставали там ночувать,— а він як захватив!—Цілу ніч ганяв тих цїган, а один циган і говорить: „ну, ганяй, ганяй—біле ти не будес нас ганягь—доганяй цей раз!“—

Рано встали, пішов циган шукать осикового кілка, що ним на ордані хреста забизають*). Достав циган той кілок, найшов грїб чабана, роскопав,—а він лежить ниць такий червоний, як буряк. Циган повернув його, кілок у груди встромив і прибив його аж до землі, а той і закричав:

— „Аж ти вже мене з-зів!“—(Вже він не буде тепер ходити!).

Від Трохима Харенка, с. Худяки, Черкаського пов.

58. Про упирів.

Ішов салдат до дому, чує—на цвинтарі що то говорить,— іден живий опирь, а другий—мертвий. Мертвий говорить до живого:

— „Ти того москаля до жени—приведи його сюди.“—

А москаль це почув і давай тікати, і забїг в їлну хату.—Дивиться—лежать люди на лаві і повбираті на смерть, і кажуть:

— Тїкай, москалю, а то й ти умреш з нами.—

А москаль каже до їх:

— Біжіт но, принесіт гоко горїлки, то я вашу смерть достережу.—

Ну, то они приносять гоко горїлки йому, він сів—пів гока випив і каже їм:

— Тепер лягайте спать, а я буду стерегти.—

Полягали люде, а москаль став за сїчною і подивляється в вікно,—аж їде прамо до вікна—до їдного і до другого—і наслала на їх дуже великий соч, і стала йти до хати.

А салдат узяв шаблю і сів збоку дверей... „Вона“ тїлько що в двері, а москаль махнув і отсік їй руку!

*) Як святують на ордані воду, то хрести, що вирубані у льоду, стоять порожні, а у одному місті забивають осиковий кілок аж до води; як вправить піп, то кілок виймають і вода набїгає по хрестах, а люде ту воду беруть.

То „она“ злякалась. — Круть назад—так і побігла—та аж хата задвижжала!—

Ну, то москаль будить хазяїна і каже.

— Ходім на село, покажем людям цюю руку, тай підем до пана, бо то, здається, ця пані з нашого двора.—

То они пішли до панів; а пан не пускає; то москаль бере, бє вікно й каже до пані:

— Покажи свої лапи,—

Она бере—показує єдну руку, а другу не хоче,—москаль береться силою до неї і побачив, шо руки нема. Ну, то він каже людям, шо в неї руки нема. То люде беруть і кажуть:

— Іди, покажи, де той мертвий опир лежить?—

Йде она—показала їм. Люде викопали його, а він ниць лежить. То люде взяли, порубали і спалили,—то оттоді перестала смерть ходити, людей душити.

Від Степана Стороженка, 1897 р., с. Слободище, Житомирського пов.

59. Про смерть та про упира.

Я семи літ багька оставив, а матері ше й не пам'ятаю; то багько мій було розказують одчого то мій був.

Багько мій тоді парубкували, та йшли з товаришом з вулиці, а воно іде двоє: через перелаз перелізло до хати, з відрами обое; відра за дужку держить: один уперед, а другий—позаду, та прийшли до угла, де покутя, та взяв, забив нїж у вугол, підставив відро—і тече кров з тїх людей, шо в хаті. Наточив відро одно—повнісіньке крові та тоді підставив друге.—А мій багько стоїть та слуха, а кров прямо бурчить з ножа в відро.

Надоїли вони два відра крові, та—той собі пьє, а той—собі. А мій багько стояв, стояв, та—в ход—до дому! А їх там і покинув...

А дїл мій та знав про упира, де упирь живе (бачте не простиий і дїд був!), та взяв зараз дїд, удїгся й пішов до його жінки:

— Де твій чоловік?—

Кажеть:

— Немає.

— А де-ж?

— Хто його знає,— пішов десь із вечера та йдосі немає...—

Тільки так, через пів часа—іде до дому, дід мій питається:

— Де ти, говорить, був?

— Шо-ж, говорить, коли мене тягне...—тягне мене, щоб я ходив з ним (з смертю).—

А дід мій питається:

— Порадь мене, як-би її одвернуть відсіля?—

А він каже:

— „Я тебе порадив би, тіки трудно, говорить, не дождеш до врем'я:—посяти рушницю сім год (от як Цаску сятють, то тобі сім год сятить рушницю).“

А дід мій говорить:

— Шо-ж, говорить, поки я рушницю посяту, то „вона“ всіх людей видушигь.—

Так дід узяв дай засів над дорогою; поробив на пулях хрестики і дожидаєть її. Коли дід чує: „та-ра-ра, та-ра-ра!“—у барабан б'є під кладовищем. Так дід сидів і дививсь через тин,—а воно біжить і не видать,—цокотить, а не видно, шо воно таке; так мій дід уп'ять до упиря пішов:

— Кажи, шо робить, бо чув, як бігла, а не бачив?— Так він сказав дідові:

— Наготов сім зарядів і звечера сім раз на перехресну вулицю вистрели та тоді сядь і дожидай,—тоді як бігтима, то будеш бачить.—

Він тоді сидить, дожида дід.—Вона біжить!.. То', як чоловік, то не бачив, а вже—побачив. Добігла вона до того місця, де він перестрелив, стала...—нікуда! Так тоді дід і злякавсь, побачив, шо таке вже страшне—показалась йому! Чи стрелягь, чи не стрелять?..—Так дід як стрелнув! Вона і розлилася на смолу! Та тоді й пішов до того упиря, —„ну, каже бачив!“

— А шо-ж--ти зробив так, як я тобі сказав?

— Зробив.

— „Тільки тиею дорогою не буде ні проїзду, ні проходу, каже упирь, нікогого“.

Так тоді й каже упирь діду:

— Ну, каже, я тебе пораяв, а ти міні полегкість ізробив—тепер і я на світі поживу...—

Так він умірав, той упирь, тай сказав своїм синам:—

„щоб скололи мою шкіру шилами, щоб не було де й курці клюнуть.“ —

Прийшло, умер він, вони й скололи його шилами геть чисто—нігде й курці клюнуть!

І сиділи коло його до ночі; тоді його бросили самого у хаті, а усі повиходили.

Як налетіло ноччу до його лукавих, як схопив один його з лави, як стряхнув!—Так кость із його й виспалась! Та тоді давай його надимать! Надимали—ніяк не надмуть—із усіх сторін заходили!—„Ну, говорять, проклятий якийсь—і намоторив що зробить, що ми ним і не попользувались“.—

Як-би він не був сколотий шилами, то якийсь увліз би у його і порався-б там.

А упирьом Бог його назначив.

А то бувають вчені упирі; тільки родимий—старший за вченого.

Те місто, де мій дід застрелив смерть, і тепер є—одгорожене воно—ніхто там не ходє, бо смердить та смола, що з смерті вилилась.

Від Омелянченка, с. Драбівки, Черкаського пов. 1890 р.

60. Про попову дочку волошебницю.

То був піп, а в нього дочка волошебниця. До попа ходила жінка така, що часом—поміє у батюшки, поприбірає; і був у тїєї жінки син Петро, і був він дуже красивий; попова дочка й пристає було до жінки:

— Тіточко, та скажіть бо вашому Петрові—хай до мене гулять прийде.—Мате скільки не казала синові, той усе не хотів, та вже мате пристала:

— „Хіба тобі тяжко, дитина моя, через дорогу перейти?—Піди, бо попівна дуже просила, щоб ти придив.“ —

Нічого робить Петрові—пішов.—Тільки став доходить до попової брами, а попівна з-за воріт:

— „Петро, де ти?“

— Ось, каже.—А вона узяла тай накиннула йому уздечку на морду і став він конем, та таким же то красивим, що й сказати не можна!—Сіла вона на нього й поїхала.—Їздила скрізь де їй треба було, а як півні заспівали, то вона вернулась до дому, зняла уздечку з коня і він став Петром тай пішов собі до дому.—Тай

блідний же став Петро, що й сказати не можна! Та не хотів нікому казати про те, що попівна виробляла з ним у-ночі.

А в вечері треба знов іти і хоч сунно було у нього на душі, та не міг він і втерпів, бо попівна сказала, щоб беззпременно прийшов,—Вечером пішов і на дорозі зустрічає його Святий Петро і пита:

— „Куди, хлопче, йдеш?“—Той і розказав, що попівна з ним виробляла у ночі.

Тоді святий Петро дав йому уздечку й каже:

— Як прийдеш до неї, то не обзивайся, а стань у вуглику, тай мовчи, вона три рази одкликатиметься до тебе—мовчи; а як вона підійде до тебе, то ти й накинй їй оцю уздечку, то вже вона зробиться конякою, а ти сідай на неї їдь до коваля, хай підкує.—Той так і зробив,—як та озивалась—він мовчав, а далі й надів їй уздечку, то вона й стала конем—білим та жирним! Поїхав він до коваля, підкував... їздив, їздив, їздив, а далі—роскував, зняв уздечку й пустив.

Прийшла вона до дому тай захворала; пролежала кілька днів, а далі позвала батька й говорить:

— Глядіть, тату, як помру, то позвіть Петра читать надо мною псалтирь, щоб він три дні читав надо мною псалтирь, а як він не читатиметь, то я й хату вашу розвалю, й спокою вам нікому не дам (а батько та знав, що дочка волошбниця); та замкніть нас у одній комнаті.—

Як умерла попівна, то піп послав слуг, щоб Петро йшов читать псалтирь.—Той не хтів. Годі піп сам пішов.—Петро не хоче. Тоді він поступив йому тисячу рублів.—Петро не йде, бо добре чує, що то буде!..

Піп зібрав усіх людей, щоб ішли благать Петра і сам піп удав на коліні, та все просив.—Петро зжалівся,—узяв псалтирь і пішов у вечері. Дорогою зустрічає його Святий Петро і став читать:

— „Куда ти йдеш?..“—Той розказав свою пригоду. Святий Петро дав йому свічку і сказав:

— „У головах становись і читай.—Боже тебе сохрани—нікуда не оглядуйся, стій до неї задом.“—Той увійшов і став читать так, як йому сказав Святий Петро. У дванадцять часів ночі, як схватиться вона—і до

неї налетіло ще повна хата відьом,—шукали його цілу ноч, та не могли найти.

— „Та ми тебе, кажуть, бачимо, не сховаєся!“— Шукали поки півень заспівав.

Вони тоді розлетілися, а вона впала й лежить.—До читав він до утра, устав собі й пішов. На другу ноч знов йому приходиться туди йти,—вже його тягне, хоч він і не рад.—На дорозі перестрічають його Святий Петро і сам Господь, питають:

— „Куда йдеш, юноща?“—

— Уп'ять іду туди, де й учора був.—Вони дали йому дві свічки й сказали:

— „Йди ти, й засвіти їх по краях стола і читай усю ноч,—Боже тебе сохрани—нікуди не оглядайсь.“—

Він читає, а вона як схватилась—і наліталося стільки, що й комната мала була—тільки на один шаг до його й не допустились. Не нашли вони його й на цю ноч,—пігух заспівав, вона вп'ять упала; на цей раз упала лицем до низу.—Приходиться йому й на третю ніч йти. Узяв псалтирь, іде.

Перестрічає т'їх самих Дідів і питають його:

— „Куди йдеш?—Ех, кажуть, сю ноч погано тобі буде.“—

Сам Господь дав йому чотири свічки, а Петро дав терновий ціпок і приказали йому:

— „Гляди-ж міні—це сама страшна ноч буде для тебе,—гляди—нікуди не оглядайсь, бо пропадеш.—Засвіти по всім сторонам свічки, заткни терновий ціпок за пояс, стань посеред стола, читай—нікуди не оглядайсь. Щоб до тебе не говорили—мовчи!..—

Прийшов він, посвітив свічки й став на столі, заткнувши терновий ціпок за пояс. Ще й дванадцяти годин не було, а вже вона й схватилась!—Поналіталося їх повна комната, й повернуться ніде!

— „Ми тебе бачимо, що ти думаєш—ми тебе не найдемо? Ми тебе рознісем по одній кісточці.“—А далі й говорять:

— „Хто зна де він?“—

А він тут, та не бачать його.—Одна й говорить:

— „Полетимо у Київ—там сеї ночі народився самий старший волошебник, то він непременно знає“...— Прилітають вони до його й кажуть:

— „Де він єсть, що й чуємо, що він чита, а не найдем?“—

А він їм говорить:

— „Дурн'ї, він на столі, говорить, чита.—

Дерить стелю та тягнуть його за чуба.—

Прилетіли; а т'ї, що оставались, питають:

— „А де він?“—

Кажуть:

— „Не знаєте?—На столі стоїть.“—

Давай стелю рвать, та за чуба його доставать.—

А Ангол бачить, що чоловік невинний, а от—погиба! до гівня говорить:

— „Співай, говорить, бо от чоловік невинний пропада.“—

А він йому відповідає:

— „Міні не можна співать, бо без отамана.“ (А в півнів теж єсть отаман, котрий зачина співать).—

Так він до отамана полетів, а отаман гозорить:

— „Міні те-ж не можна ще співать, рано, голос потеряю, а, каже,—лучче вірви в мене пір'їну із хвоста і застроми рядовому у хвіст хай він заспіва.“—

Вирвав Ангол пір'їну із хвоста у отамана, а застромив простому; той заспівав, а вони (відьми), знать тягли бідного Петра за чуба кріз стелю, трохи ще не ругтягли, а як почули, що півень заспівав, то вони всі розлетілись,—і вона впала..

— „Аж тепер, говорить, ти мене ззів!“—

А він три дня пожив тай сам помер.

Від Трохіма Харенка, з с. Худяків, Черкаського пов.

61. Святий Миколай і пронлята царівна.

То був собі один хлопчик, прослужив він кілька год у одного хазяїна багатого старика; а до того багатого та приходив бідний чоловік позичать грошей:

— Позич, говорить, брат, міні на хозяйство рублів з двадцять, а я, як зароблю, то віддам тобі.

— Коли-ж ти оддаси?

— Та як розстараюсь, то й віддам; за год можна розстараться.

— Не дам, каже,—хіба приведеш такого чоловіка, шоб за тебе поручився.

— Нема в мене нікого такого; хіба, каже, поручить-ся святий Миколай... Знай, що я—віддам.—

Той повірив, зайняв йому двадцять рублів.

Чоловік ті гроші розтратив, сам захворав і помер. Вийшов год, багач і пішов до бідного править гроші, а хлопчик і каже:

— Подождіть же ви, не йдіть, дайте мені расчот, а тоді разом підем. Багач заплатив хлопчикові двадцять рублів за цей рік, а ті годá, так він забрав за ті годá!

Приходять вони до того бідного, увойшли до двора: хлопчик зостався коло воріт, а багач пішов у хату. Хлопчик жде... Слухає—крик у хаті!..

— „Ну, думає хлопчик,—це вже багач б'є бідного.“—

Убіга у хату, а багач стоїть з ножем коло ікони і каже:

— „Давай гроші, а то очі повиколюю, бо ти-ж ручався за старого!..“—

Ускочив хлопчик та:

— Діду, що ви робите?

— Оце-ж я гроші позичив, а Миколай поручився, а тепер грошей не віддає.

— Де-ж ти бачив, діду щоб ікона оддала тобі гроші?.. Як би застав живого хазяїна, то й гроші-б були, а тепер не цолучиш ти своїх грошей.—

Багач зніма з стінки Миколая, бере нож і каже:

— Я йому глаза повиколюю.

— Та, бійся Бога, старий, що ти робиш? Я тоб віддам свої гроші, тільки щоб очі не виколував.

— Ну, добре. аби мої гроші не пропали дарма.—

Хлопчик оддав гроші, випровадив багача, ікону повісив на своє місце, причинив двері, а сам пішов до свого дядька (а багька в його не було, то він ото до його й пішов).—Вийшов з деревушки, йде собі дорогою, баче—стоїть могила, а на тій могилі сидить Дідок. Він приходить до того Дідка тай каже:

— Здрастуйте, Діду!

— Здоров, говорить, сину. Куди ти, говорить, ідеш?

— До дядька йду.

— А де ти був?

— Служив.

— А де ж твої гроші?—

Той розказав де він дів гроші.

— На що-ж ти віддав?

— Так коли шкода, Дідусю, було—за що-ж він ікону хотів обідить?!—

Дідок осміхнувся і каже:

— Ну, сину, ходім разом, бо й міні туди дорога.—

Дорогою хлопчик схотів їсти, бо в його ні грошей, ні хліба й шматочка не було, говорить:

— Діду, як би нам випросить у селі по шматку хліба на дорогу?

— Та в мене, каже Дід, є шматок, може з тебе й буде.

— Та, знаєте, далеко йти, то мо й не хвате.

— Ну, каже Дід, піди-ж ти от у сю хатку, попроси—як є хліб, то тобі дадуть.—

Підходить той хлопчик, та:

— Дядьку, дятьку, дайте шматок хліба, бо не маю чого їсти!

— А де-ж ти був?

— Та служив, а проте не маю й шматка хліба.—

Той чоловік зазвав його в хату.

— Дай, говорить, стара, шматок хліба.

— Та я й раднійша-б, так оце послідне вчинила,— нема молотого, тай молоть нічого.

— Та дай хоч шматок.—

Жінка одрізала половину. Той узяв і пішов собі з своім Дідом.—

Хлопець ізів шматок хліба—став великий такий! Іде й не втомлюється..

Дивується—чого то воно так, що йому з цим Дідом весело?—

Ідуть дорогою, заходять вони в ту хатку—аж там їх три чоловіка—варють обід, вечеру—трапезуються уже в цій хатці.—Поздоровкались, а Дід і пита:

— Здрастуйте, люде добрі, куди ви йдете?

— А ви, кажуть, куди?

— У Самарію, каже Дід,—Скажіть же ви міні, люде добрі, питає Дід,—хто тут жив?

— Тут жило два гайдамаки,—заманили вони нас до себе, хотіли вони нас побить, та про те нас не здодали і ми їх повбивали.

— А де-ж вони?

— Та поховали, щоб нам не мішали, а оце самі думаєм тут жигь.

— Ні, каже Дід, не будете тут жить, це хата моя. Ті подивились, подумали,—нас—три, а їх—два—поду жаємо!..—

— Бери, сину, говорить Дід до хлопця, та вижени їх з хати коли не слухають доброго слова.—Вони як піднімуть крик, гвалт!..

Хлопець повипихав їх із хати і зачинив двері.

Говорить Дід:

— Ну, сину, подивись у піч, чи нема чого їсти?— Той заглянув, а там стоїть борщ, каша,—усе. Хлопчик приніс. Повечеряли, полягали спать...

Ну, тепер уже розвиднилось, хлопець і каже:

— Ходім, Діду, до дому.

— Ні, сину, зайти ще у льох, подивись—чи нема чого там.—Той заглянув туди, а там багато було грошей; хлопчик забрав їх і поніс, а Дід так собі пішов. А ті три чоловіки, що вони вигнали, йшли собі дорогою, а Дід з хлопцем нагнали їх; ну, ті три й нарадились убить хлопця з Дідом—бо нащо вони гроші за брали!..

— Давайте, кажуть, нам гроші, а то ми вас побьем!..— Виймає один ножа, та до них заміряється й каже:

— „От я вас порубаю“!..—

А Дід—то був святий Миколай.

Святий Миколай як духнув своїм духом, то так усі й попадали. А той хлопчик вихватив ножа й порізав двох, а третій і говорить:

— Господи, за їх двох і я постраждаю третій.—А далі схватився й утік.—

Вони собі вп'ять пішли.

Дойшли до дядька, Дід і каже:

— Іди-ж ти в хату, сину, до дядька, а там, як згадаєш про Ділка, то пустиш мене в хату переночувать.— Через який час хлопець вийшов і сказав, що дядько дуже радий, щоб цей Дід ішов до його.

Пили вони там, їли, а дядько й каже:

— Ну, завтра устанем, повезем красні товари а у чужу землю.—

Переночували нагрузили два корабля;—збудив дядько племінника, щоб той їхав з ним, віз красні товари, бо у чужій землі вони дорожчі. А той і каже:

— Я дядьку, тільки тоді поїду, як зо мною й Дід поїде.

— Ну, як маєть охоту, скажи Дідові—нехай їде, нам буде охотніше.—

Дід і каже на хазяїна, на дядька:

— Ну, їдь ти, піднімай собі парус та їдь, а ми вдвох з племінником твоїм догонем тебе.—

Через два дня, на третій день, сіли хлопчик з Дідом—доганяють. Догнали, ще й випередили—поминули вже його.

Приїхали до того города. Наїхало купців; давай вони торгувать, поки його дядько приїхав.

Вечером приходе до них записка—шо от тут у царя єсть заклята дочка—замурована вона в церкві, так захотіла (вона почула, шо є свіжі люде), щоб спершу, ззісти купця, далі його племінника, а вже тоді і Діда.—

Приїхала дрежка забірають купця, а Дід просе того хлопця:

— Піди ти за нас: на тобі книжечку—на клиросі будеш читать і не оглядайся, як вона буде тебе обманувать,—сипатиме на тебе огнем, водою—не оглядуйся, читай.—

Заперли його в церкву, він собі читає там у церкві. Вона так як о половина ночі вилазе з під мосту і давай на його жаром сипать.—Він на неї не дивиться, а все читає; а він не боїться!.. Вона пустила на його потоп—наче по шию води. А він усе не дивиться, читає!—

Півні заспівали, вона заховалася. Він дочитав до світа—стало розвидняться, уходить сторож і каже:

— Викидаю хоч кістки, шо вона не поїла.—Одсунув замок, побачив—аж той стоїть—не ззіла його! Сторож—до попа; піп зрадив, шо вона його не ззіла, шо значить найшовся такий чоловік, которий вируче її звідтиля.

— Ступай, каже піп на сторожа,—як не ззієть вона його поки сонце зійде, то випустиш звідти.

Сонце зійшло, випустили його. Прийшов він до своїх, розказав як було діло.

— Ну, каже старий, сьогодні підеш за мене.—

Вечером упустили його у церкву.

Читає він знов ту книжечку, що йому Дідок той дав.—Вона знов у половина ночі сипала на його вогнем і водою! А як він не дивився на неї, то як заспівали півні, вона заховалась знов.—На третю ноч за себе пішов він, а Дід йому й сказав:

— На тобі оце бильльо,—як заспівують півні, то ти підсунеш їй це бильльо; вона надіне і стане коло твого лівого боку і ти читатимеш аж до вутра.—

Заспівали півні, він їй підсунув одежу, вона вбралася, стала коло його і читають удвох аж до вутра.— Приходить сторож, баче, що вона стоїть коло його, думав, що це вона тільки хоче ззісти його. Взяв тай причинив знов двері і побіг до попа, а той каже:

— Ні, Василю, випускай їх обох.—Випустив той їх, а батюшка й каже до хлопця:

— Де хоч бери єї з собою, а я буду править, а то через неї не дають міні править.—

Він узяв її, вихрестив і привів до свого дядька.

Дід йому й сказав:

— Ну, це тобі буде жона, а ти її будеш муж.—

Одвалили од берега, хлопець з жінкою та з Дідком. А той купець сказав, то сам одвалить, як випродає товар.

Поплили, найшли острів, стали на косі; вийшли на берег, наклали огник.—Пообідали, лягли оддыхать. Позасинали.—Дідок устав, розговор пузо у тїї дівки, викидав ту нечисть, котору вона пожирала (а то в неї ярость така, що устала-б і ззіла б свого чоловіка). Повиносив Дід ту гадость далі у долинку. Посідали й поїхали до дому.

Як вийшли на берег, хлопець подякував Дідку за те, що їздив із ним. Ну, а Дідок тоді й пішов собі; а вони ідосі собі живуть.

Від Івана Шевченка, с. Хрещатика, Черкаського пов. 1891 р.

62. Про мужина, що оддавав гроші на проценти.

Був еден мужик багатий; і біднії йшли до него позичати грошей; то він гроші позичав, ну, процент здорово з їх брав; із тїх процентів він ще більше розбогатів, так що не знав вже куда їх діти, і радиться жінкою, каже їй:

— Як ми помремо, то наші гроші даремне пропадуть, а краще так зробім: у нас церква старая, так шо треба було-б нової, та, каже, построймо ми церкву —нахай буде наша памятка...—

А жінка каже:

— Кому ж ти будеш казати за церкву: от буде сход коло коршми, скажеш людям.—

А він її говорить:

— Як сход буває—п'яних багацько—другий порадит—ставити, а другий—п'яний—насміється з мене. А так: я лучче піду до батюшки і батюшка мене порадит,—напише до якого начальства чи розрішать, чи не—тоді міні батюшка скаже, то лучче міні буде, як мужики.

Так як церква старая була, то розрішили йому постройти, як є звідки.

Построїв він церкву зовсім і вже батюшка собіраєть другіх батюшків, щоб посвятили церкву. Посвятили церкву. Як уже начали служити служенія,—так як мужик із радости вийшов на середину церкви і стоїть так, щоб ото шо він хадзяін церкви, шо він построїв її.—Як служили—земля провалилася і він упав у землю—ніхто не знає—куда він дівся там.—Берут мутузки, з'язуют, і пускают туди, щоб як дно теє достати.— Не достанут!..—А після того шукают такого чоловіка, щоб кого спустити туди; ну, нікого не нашли. Находитця п'яниця—музикант і обіцяют йому сто рублів скласти, щоб його туди спустили, щоб він розузнав, де той мужик дівся?—

Спустили його до половини, та мутузок увірвався, та він туди впав. Ходить він там, розглядується—разні єсть там преподобні—так як і він сам—і там Чорти є, ними командуют; але він доти ходив там, поки того мужика не найшов там, щоб узнати—чого він туди влетів. Найшов його—він сидит собі коло стола і держит перед ним на столі три копійки і говорить:

— Що тебе сюди втащило?—

А він йому отвічає, каже:

— Так як я стояв на середині церкви, неначе чогось ноги затряслися і я провалився сюда.—

Так він роспитує:

— Якіх три копійки перед тобою лежить?—

Він йому говорить:

— Як я мав гроші, оддавав на проценти, то я з процентів гроші складавав,—поставив церкву на них, то на ту церкву тільки моїх три копійки було, а то— все людський; і так от вони тепер передо мною лежат—скільки я їх стратив, так вони передомною й лежат.

Він од нього одійшов, взяв чортову скрипку в руки і почав грати.

Пограв трохи, тай узяв, покинув; а Чорги вчули, що він грає і вчепились до него, щоб він грав більше

А він їм відповідає:

— Я на вашій скрипці не можу грати, як-би мійні мою достати?

Чорт говорить:

— Та можно достати—сядай на мене, я тебе винесу.—

Музикант сів; Чорт його вхватив і витягнув його на верхі.—І музикант не спішив, жеб пізні заспівали—од его чорт одкоснувся. І остався музикант дома у нас, а той, що оддавав гроші на процент—так і zostався на віки з Чортами!

Від Степана Андрущука, с. Потуторіва, Дедеркальської вол.,
Крем'янецького пов. 1894 р.

63. Нечисті п'ють чоловічу кров.

То був собі такий приказчик... Він не приказчик, а такий управляючий, що він собі їхав обглядати, тай зустрічає його мрець і просить приказчика до себе на чай.

А цей управляючий каже, щоб він перше до нього прийшов.—

Прийшов управляючий до дому тай каже жінці:

— Сьогодні до нас прийде чай пити.—

Ну, то вони перш йому дають чай пити. То він каже:

— У нас такого чаю не п'ють.—

Посля йому кажуть сядати; а він каже:

— У нас на таких стулах не сидят.—

Тепер його цей управляючий просить курити, а він каже:

— В нас такого тююну не курат.—Допіру вже він просить цього управляючого до себе пити чаю на другий вечир. То він уже радитца з своєю бариньою —чи йому йти?—Вона каже,—йди, але, каже, так саме будиш казаги, як вин тобі,—як вин скаже—„пий чай,“ то ти скажеш,—„у нас такого чаю не пьють, бо то кров чоловіча“—Вин скаже,—„кури цей табак“,—скажеш:—„у нас такого табаку не курат, бо то кінський кізяк.“ І шо маєш сили—утікай у двері!—

Як уже управляючий утік, то прийшов до ворит. Допіру, як вин увійшов на подвірє, а мрець—до ворит, каже:

— Маєш ти щастя, шо втік; але все їдно, шо ти зтік, тобі нічого не було-б, але пришли взавтра жінку на чай!—

Ну вона пішла вже до нього; вже й буялась, але про те вже пішла. Вона прийшла, а вони нічого вже їй не давали ні їсти, ні пити, а сказали:—„ми просили, щоб на тебе подивитись“...—

А стояла бочка з гвоздями набита. Вони кажут:

— Можеш собі дправлятися цею бочкою—іначими дверима ми не можемо тебе випустить.—І стали її там качать і всю кров з неї викотили.—Допіро випустили і сказали:

— Іди до свого мужа, скажи з чого в нас чай пьют...—

Від Юзефи Козельської. М. Любар, Звягельського пов. 1896 р.

64. Мрець і його товариш.

Було собі два хазяїна: у їдного хазяїна був син, а в другого був наймит—і вони були собі товариші, шо їден без другого не ззість кусок хліба. Но їдного дня син іде в поле орати, а наймит не іде—остається вдома. І каже хазяїн наймитові:

— Бери, молоти жито, а я поїду в поле жито жати.—

Но в цего хазяїна був батько старий вже; ну, як він іде, то наймитові каже:

— Смотри, як батько умре, то даси міні знати.— І поїхав.—А наймит підійшов під вікно і дивиця: дід вніс торбу грошей із комори і пересипає їх в глечик. Як він пересипав, то закопує в землю під піч; а решту

взяв, перемішав з молоком і виїв, і начав умирати, і умер.—Наймит вскочив у хату, бере діда за руку і каже:—„яка рука закопала—така нехай викопає“.—Вико-пав ті гроші дідовою рукою і сховав у друге місце тай побіг—дав знати, що дід умер. Приїзджають—хазя-їн, наймитів товариш. То він признається товаришу, що він та штуку втяв. І переділились тими грішми на половину.—

То через скілка урем'я син іде у Бардичів, а най-мит—у поле. То син каже до товариша:

Ідь на Шкуруину Долину, а я прийду з Бардичова, то прийду до тебе ночувати.—

Поїхали—той туди, а той, а той—туди. От вже ве-чір—приїхав син з Бардичова, сьдає вечерати; повечерав і йде до товариша на ніч прямо на ту Долину, которую вони змовлялись. Приїзджає, а товариша нема. Він гу-кає раз—другий раз—не чути!.. Оглядається назад—ходять коні, а його—нема. Підходить ближче—лежить товариш; він до його каже:

— Чом ти не обзиваєся, а то я думав, що тебе убили?—

А він лежить так, як гора, і він каже:

— Коли я не чув.—

Ну, там—далі—більш..

Коли той причувається, а се не товариш лежить, а се Чорт лежить; но сей товариш (син) каже до Чор-та:

— Ходім того діда викопаім, то раздерем його і за-бирем і ті гроші, що він із'зів.—

Чорт каже:

— Ходім і бери лопату.—

І пішли.

Прийшли до гроба, Чорт каже до „товариша“:

— Копни оно три рази, а то—решту—я сам.—

Взяв Чорт, вирабав, взяв за ноги і витрусив ті гро-ші, і сказав:

— „Забірай!“—А сам вбрався в шкуру і пошов. А сей уже товариш (син) налякався і став помирати, а тиї гроші всі оддав товаришу тому, с котрим жив вірно, і сказав:

— Як будеш женитися, то проси мене на весіля.—

Ну то той став женитись теї забув за товари-

ша, що той казав. Та вже йдуть до шлюбу, а він нагадав за товариша тей каже до людей:

— Ви тут пождіт, а я піду, попрошу товариша на вісіля, а то він мене так просив, що ни тра лучче.

Приходить на гроб і став кланятись,—то гроб очинивсь: мертвий товариш просе його до себе, та як начав вгощати вином,—пивом, всякою всячиною—годує його—напуває... Тей він зморився і ліг на стіл тей заснув... Тей прокинувся... То йому здавалось, що він трошки спав а він п'ятсот літ!—То як він вийшов ізвітиль, то дивиця, де церква стояла—там мужик горє на пар; то він іде до того мужика і став розказувати...—Розказав все йому, як було, тей помер.

Від Степана Стороженка, 1897 р., с. Слободище, Жиромірського пов.

VI.

Вірування і оповідання про людей з чудовою силою. (Відьми, ворожки, волошебники).

65. Як хлопець відьму ніс.

А то два парубка ходили гулять на улицю уместі; вони гуляли до пов ночі.—

Хадіть да дому ім було далеко—адин согласивсь там начовать, а другі пошов да дому.—Йшов, ішов, а його все страх береть, воін оглянувся назад—із'заді його бижить свиня—воін думав, що то свиня.—Проходе дальше—перебігаєть йому через дорогу белая Сабака.—Воін ще не спугався, оглянувся—з'заді сунить копиця, прямо наехала на його і села.—Вана зделалась на плечах у його Сабакою; воін узявсі за лани і давай нести...—Сабака й не важка, а пот уже порядочно у його виступив; пронес із версту, данес да шинку і думаєть:—„це паздукаю, одчинить шинкарь, то я і узнаю, хто воно таки.“—Паздукав воін, паздукав... А в шинку шинкував Жид (а Жиди лінягыля уставать ноччу). Треба міні єї да дому нести.—Принес да дому, давай здукать у вакно! Адчинили; а воін думає,—як-би єї крепко удержать? А держить воін крепко! Толька на парог

ізійшов, а вана скочила з його і так стала нічим. Увійшов у хату, розказав своїм, захворав, три дні лежав і вмер.—

Це так було нашаму суседу—паробкові.—

Від Житнікова, Глухівського пов.

66. Про відьом.

А.

У одного чоловіка, так жінка й дочка були відьми обидві. Як ніч (вони були старші на все село), то до них насходиться багато жінок гулять;—як упів ночі вони приставляють стіл до печи, розганяюся, перекидаються з стола, та прямо у піч.—вилігають у верх і перед вікнами уже всі на конях.—Ну, так той чоловік і говорить: „як-би й собі хоч раз з вами поїхати?“

— Озьми, кажуть, розженись и перекинись. Тіки, гляди, як будеш легіть за нами, то не кажи,—„тиру!“ а то горе буде.—

Ну, вони всі поперекидалися; він позаді взяв і собі перекинувся. Хто його зна, що його вже потягло туди (росказував він уполсі),—десь узявся кінь під ним, ну, він і поїхав за ними!—Баче—очерета та болота!—Як його їхати туди?! Він і сказав— „тиру!“...—Коня не стало перед ним, а слав мечик, той, що жінки коноплі бьють. Він тоді баче, що на таким бескетті стоїть, як начав до дому їхати—то три годи вертався, що стіки (не багато!?) пів часа проїхав з відьмами.

— „Не вчіться, казав той чоловік, відьмувать, а то будете так, як я, три годи назад ходить.“—

Трохим Харенко, с. Худики, Черкаського пов.

Б.

— А як можна відьму впізнати?

— На Великдень, у досвіта, так їм безпримінно треба за замок лапнутися, за той, котрим церква замкнута.—Як ходять обходження, так коло замка паламарь стоїть і тигарь, тай не допускають їх.—Там жінок тоді багато товпляться і вже котора небудь безпримінно лапнеться за замок, тоді всі відьми до неї доторкуються, щоб і самим бути такими, як і вона.

Та, що лапнулась за замок, летить зараз же до самого главного волошебника і там спускається з скляної гори... (То вже не знаю, що то вже їй поміжеться?) Там же.

67 П р а в е д ь м у.

А то ще міне так було: лет 13-15—паробок здоровий такий, шо баявся на улицю хадить; а в нас у праздник гуляють хлопці да павночи, ну і я пішов. А як я ішов, то батька сказав.—„я в хату не пушу, будеш на дворі начивать“.—Прагуляв я да павночи, йду да дому. Паздукав, паздукав—не одчиняють, я і льог спать на возі; а в нас карови тут начавали кала воза; ведьма приходить і давай даїть карову (ведьма праставало-са, у одной рубашке, падпаясана поясом). Я глянув на єе,—злякався, укутався з галавою; палежав—іще хуже міне страх узяв; а чую. шо карову доїть, я таді схватився, да скарей да вакна, давай здукать у вакно; а батько кричить:

— Чаго ти так здорово здукаеш, шо тобе пужар чи шо?“—

А я кажу:

— Не, ведьма карову доїть, скарей ідіть, дак пуймаєм!“—

Батька пакуда засветив хвинарь, вийшов—пашли шукать, а єї нема. Утром пашли доїть карову—малако з кровію—іспорчена карова.—Так карова і прапала, ми єї прадали жидам на зарез.—

Від Житнікова, Глухавського пов., с. Хатминовки, 1890 р.

68. Іще пра ведьму.

Жив мужик із жонкою; мужик умер, а жонка його—ведьма, вана асгалась жива; наняла вана сабе работника; работник правив у єе за хазяїна і знав. шо вана ведьмує.—Наварила вана два горшечка зелля; работник іде на вочлег; виїхав воїн за село і оддав товаришу коней сваїх—сам завернувся да хати, хочеть пристерегти, шо ведьма будить рабить. Ведьма забрала зелля два горшечка і пашла за село на перехрестную дарогу; там стаяв паметник на перехрестной дарогі. Ведьма закапала зелля під паметник, а сама ізлезла на паметник і кричить:—„на сколько мой голос буде чутний, на столько, шоб град жито вибив!..“—

А работник сее падслухав, шо вона казала.—

Пашла вана да лому, а воїн узяв два горшечка з зеллем, викопав і приніс да єе хати; узяв, закапав під призьбу і сказав:—„шоб да свету град сюю хату раз-

бив.—А сам пішов на начлеги. На завтра приїжджає да дому, бачить—хату град разбив, вся замерзла, аблі-денела і самую ведьму град убив, а люде навиганяли скот пастуху у череду і кажуть:—„шо вано случилось—ничья хага не разбита, а тільки єе?“—Работник рассказав, шо це вѳин падслухав ведьму, як вана хатїла, щоб град пабив людскую пшеницу, ну, то я замість того єй зрабив так.—Люде ѳому казали за сее—„спасибо!“ І дали ѳому кажен по мерке жита.—

Там же.

69. П р а в е д ь о м.

Баба мая казала, шо це була правда:

— „Було дві кумі сусїcki—одна ведьма, а друга—ні.—У сѳей, катора ведьма, одна карова, а в другой—три карови, а малака менше.—Но ведьма прийшла да куми і гаворе:—„от, шо міні, кумочко, делать, шо в тебе адна карова да малака хватать, а в мене—три і молока немайтъ.“—„Ну, от ти, кума, прийди да мене вечером, надїнь красну сподницу і чулки белїлі, подпережись красним поясом (такі в нас пояси носятъ)“.—Кума дажда-лась да вечера, уделась і прийшла.—Ведьма гаворить:—Скидай сподницу, а подпирїзуйся поясом па одной сарочке.“—Таде ведьма дала своєй куме каромисел, а сама взяла качергу:—„ну, салїсь, гаворе, кума, на каромисел, паєдїм“.—Сама села на качергу і поехалї у Глухав.—

На виїзде з горада—там дом був, жили люди, а ведьми стали там не давать їм пакою; зачали кричать, тархететь!... І люде вибралїсь з таго дому, а ведьми там—їз усього свега збиралїсь туда.—

Приехали туда в дом і там каждая падходить і гаворить:—„се новенькая, новенькая.“—А та і гаворить:—„Да це моя кума.“—Тадї уже усе поприїзджали, адної только кїевської нема, сомої старшої.—Єде вже і кїевська—аж земля стогнетъ!—Доїзджайтъ на тавкаче.—Кїевская увийшла і кажетъ: „Це новенькая?“—Це, гаворить, мая кума“.—А та вже кума злякалась да смертї і хатела втїкти,—вїбїгла з дѳому і давай бегти, втїкать!—Бегла, бегла! А за нею ведьми, да хатели разарвать за то, шо вана тїкає. А кума її і каже:—„не нада бегти за нею, вана маладая, дурная.“—Не пускає їх за нею.

Вани як бегли за нею, а тут не далеко ад горада начували начлежники над шляхом; вана дабегла да начлежников.—Переначевала вана там кала начлежников, прийшла да дому на завтра, а тая-кума, ведьма, вперед ее прибегла да дому; приходить да неї і кже:

— „Чаго ти втікла, тебе-б там научили усього?“—

Та кума з переляку полежала три дня, тай умерла.—

Сее правда, бо вана була наша суседка. а цьому минуло гадов пятнадцать, так шо і я ее немного знаю.—

Там-же.

70. Про відьму.

На Ивана Купала чоловік поставив борону коло корови, а сам ліг спати; аж приходе рапуга*) з дойницею і сіла під корову, і стала її доїгь. Взяв чоловік і одрубав їй передню лапу. Виходить він уранці тай дивитьця—у кого не йде дим з комина.. Аж не йде дим у його куми! От, приходить до хати:

— Добридень вам, кумо, що вам таке?

— Слаба, куме.

— Скажіть же, кумо, що вам таке?

— Оттак, куме,—пішла до вашої корови тай одрубали руку.—

Взяв кум лапу, прирівняв—коли дивиться—кумина рука!

— От то, кумо, вам не ходити, чужіх корів не доїти,—а тепер-же всі люде будуть знати,—що ви правдива відьма.

М. Корець, Звягельського пов.

71. Про Чорта та про відьму.

Їхав один чоловік; звали його Андрій, ліг йому сорок, їхав з города у своє містечко ноччу—годині у одинадцятій. Сам їхав. Їде собі потихеньку—коли спереду їде чоловік; він дивиться—його родич. Андрій і питає—„де був?“— А той говорить.

— У городі.

— Підвези, будь ласка.—Той їхав на гарбі, узяв, зничайно, його. От їдуть вони, розказують.—Дивиться Андрій, шо вони їдуть кудись на бік; не вспів він ко-

*) Рапуга—здорова земляна жаба.

ней повернуть—гарба перекинулась і Андрій упав; а той родич, як засміється—і хто його зна де й дівся!..— Він устав і перехрестився, і говорить,—„ох, господи, яка мана буває!—Я думав, що то сват, а воно, не при ночі згадаючи, Чортяка..“—

Тому-ж Андрійові опять був случай: їхав він ноччу з степу, теж на гарбі; сам їхав,—іде собі і замислився, коли це зразу коні у бік кинулись. Він оглянувся, баче—жінка уся у білому біжить за ним; він на коней крикнув—вони дуже побігли. А вона не отстаєть!..—Бігла, бігла, а далі—догнала й сіла на кінці гарби, і сидить, мовчки; а він, з переляку, зробився як кам'яний—не зворухнеться!..

Доїхав він до церкви, а вона зскочила і счезла: він перехрестився на церкву і приїхав до дому і говорить жінці:

— От, каже, жінка, зо мною впять случай,—відьма їхала на гарбі. —

Вона почала розпитувать, він їй розказав і говорить:

— Біля церкви зскочила.—

А жінка говорить:

— Та то Явдоха Нехтайова, вона—відьма... добре, що ти мовчав, а, не дай Господи, ударив-би ти її кнутом, то загоді розпрощайся з коровами—усіх повидоють і поодбіраєть молоко...—Ось я тобі, Андрію, розкажу за цю прокляту Явдоху Нехтайову, як вона у Гапкиної корови молоко поодбірала: у неї була така гарна корова, що вона не взяла б за неї й сто рублів. Ось як це було: не вернулась корова з череди до дому; бідна жінка на смерть перелягалась, насилу дождалась світа. Вигнала одну свою корову Гапка; дивиться—Явдоха коров своїх і Гапкину корову гонить; дивиться Гапка—а її корова видоена; підходить вона до Явдохи і говорить:

— Як, суко, смієш мою корову видоювать?!. Відьма, проклятая!..—Та, не довго думаючи, кнутом Гапку! Гапка собі кнутом потягла Явдоху, а далі—счипились одна одній за патли—усилу баби їх розборонили.

У вечері пішла Гапка доїть корову, дивиться а Явдошина Собака корову ссе; вона прогнала, стала доїть—а хоч би-ж тобі капилюточка молока!.. І з того ча-

су не дала й не дала... Мусили зарізати...—Еге, так ось, Андрійку, голубе, отака вона!..—

Минуло ліг з десять після того, як Явдоха видоїла Гапкину корову, стала Явдоха вмірати, та так, ріднеські мої, вмірала що аж страшно згадати, і не приведи Господь—три дні вмірала. Казали, що вона вже дуже грішна, дак душа з тілом не розстанеться. Один странник, нехай йому легенько згадається, а коли вмер, то—царство небесне, дак він і говорить:

— Підніміть, каже, сволок, то вона кінчиться.—

Узяли, підняли стелю, а вона зараз-же й умерла.

Понесли її на кладовище хоронить,—тільки що хотіли труну опустити—як одскочить кришка—так покойниця й стала!—Тоді взяли дрючок тай повалили її, як дохлюю яку небудь.—Уже така грішна, що й земля не хотіла приймати.

Опісля казали, що вона ходила ноччу; правда чи ні—не знаю, не бачила.

Від бабусі. М. Ногайськ, Бердянського пов.

72. Чорт і дівка.

Пішла дівка на досвітки і Чорт зробився тїм хлопцем, що він до неї ходить.

А вона біжить, дивиться—сидить!

Вона зрїмнялася з ним, ухватила шапку, каже:— „прийдеш ти?“—

Вона прийшла туди до теї хати, де ходят на досвітки й розказує, що тамнички хотів її злякати Степан чи там—Іван.—

А він якраз єсть на ту пору!

Ну, пізніше, як уже полягали спати, приходить під вікно і гукає:

— „Дівка, виноси калпак!“—

То допіро встали, засвітили і вона вже просе всіх; побачила, що вже щось иначого єсть.—Виносять усі, дають йому на рогачах.

Він каже:

— „Ти в мене не брав, ти міні не давай!“—

То вона всіх перепросила.—Він ні в одного не хоче брати.—

На день іде він на пеньок сидіти, а на ніч іде до них, не дає нікому супокою.—Допіро тут узнав піп, там—другий.—забрали процесію, думали, що він зслизне. А він сидить,—аж пеньок вербовий тріщить, а він сидить про те! Допіро сказами їй—убрали її так, як на смерть і наклали макітру на голову, і взяли на макітру бинді наклали—усе, як убирають ту дівчину, що вмерша; і взяла вона його шапку у руки, а її взяли ужиськом по під руки і як вона до його підійде, то її зараз назад ухватят.—

То він не брав шапки, тіки хотів її голову зірвати, щоб душу її забрати—ухватився за макітру й полетів через річку. А вона укинула його шапку у річку, а сама зосталась ціла.

І він с теї радості співав уже через річку:—„Летів півень через річку—зав'язала дівка голову на віки!“...

І вона через неділь дві померла з ляку.

1907 р. 13 Марта. С. Слободище, Житомирського пов., від Дмитра Климця.

73. Як Москаль відьму виявив.

Не далечко село—Деренківець, покумались два сусиди, тільки в одного та коровка прокинулась с телятком,—зразу було молоко—дня через три—не стало. Вона давай чоловікові хвалиться:—„що воно таке, чоловіче, зразу було молоко, а тепер немає?—А той чоловік (звісно в нас до шиньку ходять, гуляють) і собі зайшов, та давай там хвалиться:—„отак і так—зразу було молоко, коровка прокинулась, а тепер нема“.—

А Салдат вислужився, звісно, та зайшов у трахтирь по дорозі випить чарку, а може й так спочить.

— Що, говорить, даси, я зроблю так, що будеть молоко і не будеть ніколи доїть?—

Говорить:

— Дам п'ять рублів, тільки одроби міні, щоб вона була така, як слід.—

Той Салдат сказав:

— Ходім же до тебе на ніч, то тоді визнаєм, хто її доїть.—

Увійшли. Дав Салдату чоловік повечерять. Повечеряв і каже:

— Найдіть міні великого ножа-колодача.—

Він узяв ножа у руки й каже:—„самі лягайте спати.“—

Ото він дождавсь покамість вона прийшла і видоїла. Він допустив, щоб видоїла корову.—Так вона, як видоїла тай пішла скрізь двором, до улиці; тільки дойшла до перелаза,—переступила однію ногою через перелаз, а однію тут. Він узяв тай застромив н'їж у землю в кочергах; а хазяїн і слухає, що то він зробив, що н'їж засромив і ліг уп'ять на лаві!—

Дождали ранку—той Салдат устав уперед їх:

— „Ну, говорить, земляк, уставайте—дивіться, хто корову вашу доє“...—

Той чоловік схопився—та на двір... Коли гульк!—Аж кума його стоїть на перелазі—передом на вулицю і д'їйницю з'заді держить. Тоді той чоловік прийшов до неї та:

— Що це ти таке, кумо, наробила?—Стидно вам!..—

Люле, звісно, вже, як до череди йдуть, то—те туди, а те—туди, назад—і обступили ту жінку. Вона давай просити того чоловіка, хазяїна,—„кумасю, серце, не вводьте мене в такий стид.“—А Салдат стоїть, та каже:—„стерво, ти сама себе ввела, не кум тебе вводить.“—Ну, говорить, хазяїн, як тобі наравиться, хай усю череду переженуть, то зараз пустить?“—А той і говорить:—„ну, коли-б не кума, то вона-б у мене тут три дня стояла,—хай іде—її гріхи—на її будуть“...—

Від Омелянченка. С. Дробівка, Черкаського пов. 1890 р.

74. П р о В о л к у л а к у.

У нас—Худяки, а тут же й село Чернявка, та в Чернявці жив Василь-чоловік; покинув він свою жінку і коло моря жив у заброді, зознався там з однію жінкою,—жив у неї чотирі годи, а не признавався їй, що він жонатий,

— „Шіду, каже, до дому, метрики витребую“.—

Прийшов він до дому тай годі уже у заброд іти.—А та ждала, ждала його, що його нема, тай поробила Вовкулакою, бо вона зналась на те.—Вийшов він, дома-ж таки, у Чернявці, через дві неділі, як прийшов

з заброду, на двір, зробився Вовкулакою і прибіг до нас у Худяки, де на вулиці гуляли дівки і хлопці, а він там і біга; та не пристане до нас, а біга, півчить хго його зна чим.

А ми за прючча, та за ним! (Він так собі—не то Собака, нето—Вовк). Так ми утром побачили слід, так передні ноги—кикті, а задні ноги—прямо чоловічі п'ятки.—Так селяни взнали про те тай об'явили про те.—Почали шукать. А він переночував у одного чоловіка у сараї, там дньом бачили його. Та як хто скаже:—„Василію!“—То він, бідний, так жалібно дивиться на тебе!.. Товариші його дознались про те, написали до неї письмо, то вона зжалілась і одписала:—„там у його на шиї єсть шнурок, так переріжте його. А може він не схоче йти до рук, то скажіть—„Василь!“—то він дасться“.—

Та вже не знаю—чи піймали його чи ні, бо я в службу пішов, а він при міні в селі так шо з неділю крутивсь, а поки письмо прийшло, то він утік кудись. Від москаля Трохима Христича, з села Худяків, Черкаського пов.

75. Про Волкулаків.

То, бачте, був собі хазяїн, та з наймитом іздять собі на степ. У неділю як поїдуть, то цілий тиждень не вертаються; а страва в них є—свинина, баранина и друге. От наймит і пита:

— Шо воно, пане, хазяїне, за знак, шо ми цілу неділю до дому не ідемо—нікто нам нічого не носить, а про те страва в нас ніколи й не переводиться?

— А то, говорить, нам Бог дає—з неба манна падає.—

А той знов допитується; а хазяїн йому все не признається.

Наймит нібись то погнав воли пасти, а про те дивиться—шо хазяїн буде робить.—Дивиться, а той ударивсь об землю і зробився Вовком; дивиться довго—дожидає... Баче—хазяїн несе свиню.

Тому наймитові понаравилося, він і говорить:

— Шо-ж, дядько, я бачив шо ви робили, зробіть, каже, й міні та підем удвсх.

Той зробив. Пішли вдвох,..

— Там, каже хазяїн, є добра отара, є там здоровецький баран, та не можна самому взять, бо величезні собаки-ярчвки не дають.—

Пішли, а хазяїн і каже:

— Ти будеш собаку забавлять, а я піду красти.— Так т'ї собаки як почули, то догнали того хазяїна—розірвали, а наймит остався Вовком, та пішов до свого воза—так уже не зробиться чоловіком—Вовк і--Вовк! Піде до дому—там прогонють його. Воли самі поприходили, а хазяїна нема—нема й наймита!..

Той наймит аж вісім год ходив, так уже як уліз у кошару, та десь то за вівцями погнався та зачепився за дерево, тай став голий,—шерсть обпала—став чоловіком. Прийшов до своєї матері й став проситись:

— Не бійтесь, говорить, я—ваш син,—винесіть міні сорочку й штани.—Та тоді він і розказав, яка то пригода квапилась.—

Спочатку, каже, то не трогали його ціл'їх сім год, аж поки сам не став шкодить; так на восьмому році каже, йому лошака їсти вовки не давали, а давали т'їльки середину, печінку.

Від Олександри Ковбасихи—Чигиринського п'в., с. Боровиця. 1893 р.

76. П р а В а в к у л а к.

Саме на Ганни, в Цилипавку, малатило чотири чалав'єка; парá снідять їм було і прийшла баба кликать снідять. А вани як перевеслами стали везать кулі,—растянули перевесла в руках, да так і стоять.—Таде вани на бабу плюнули і побегли Вавкулаками.—І бегали вани чотири года Вавкулаками. Єли з лашат та з коней печонку, серце; а такого нічого не єли. Як кончилось їм чотири годи, вани знов паприбегали на ток; а у їх дома на таку коні стаяли; а їм єсти здорово хотелось, а хазяїн їхній прийшов і бачеть, що вавки коней рвуть. В'їн узяв палку здарову, ударив аднаго—на йом перевесло лопнуло і став чалав'єком; і другого, і третяго—всех чатирьох так палкаю вдарив і поделались вавки людьми. І все у них так, як у людей, да только на

пузи вовчіна шерсть, да рот широкий, як у вовка. І вани розказували, шо як були вани Вавкулаками, то все бегали з вавками, а як де каторий адстане, то ще вавки і боки наципають.

Глухівського пав., с. Хатьминавки, від Житнікава. 1890 р.

77. П р а В а в к у л а к у.

Брат на брата разсердився; брат з Вовкулаками знався, а другої не; і палаялись. Таде пашли вани в лес рубать дров,—там пень стаяв; а той, шо знався з Вавкулаками, у пень тапор устрамив, перекинувся і став Вавкулакою; назад ізнов перекинувся, і знов чалав'єком став.—А дале і гаворить да брата:—„Перекинься, гаворить, і ти“.—Други' перекинувся і пабег Вавкулакою.—Бегав воїн ціли' год Вавкулакою.—Прибег на Великдень у сваю пуню, на ток і лежить там на саломі; а в церкві звонять ва все дзвони да утрени і воїн як то проговорив:—„Христос Воскресе!“—Як ісказав „Христос Воскресе!“—зараз і зрабився чалав'єком Прийшов да дому, пахристосовався, і дивувались, де воїн був ціли' год.—А воїн бувало на їхнюю ниву прийдеть—лежить дай лежить; а то коні куда - небудь їхні підуть, то воїн і завертав.—Нікто не знав, шо то воїн; а брат хоч і знав, дак мавчав.—Ну і розказував воїн, шо то з ним брат зробив, шо воїн Вавкулакою став.—

Тамъ же.

78. П р о в о в к у л а к і в.

То я та колись пас скот, а другий зо мною теж був. Прийшов до нас дід, тай розказує:

— „Може ви де бачили тут Вовка?“

— Бачили, кажемо,—тікали, гнали...

— „Не трогайте його, то мій син,—у нас є така баба, шо наробила йому“...—

А він був, знаєте, такий—вибіже з ліса, оббіжить кругом скоту тай ляже, а скот і не боявся його.—

А той дід та так розказував:

— „Син мій любив одну дівку, та не взяв т'ї, а взяв другу, бо мате не звеліла. Тоді т'ї мате, коту він любив, наділа на його хрестик, то він діждав вечера, узяв хліба і пішов у ліс на роботу. Прийшов у ліс,

ліг у яму тай заснув, а як проснувся, то й побачив, що сам став Вовком. Другий Вовк його надивав—давай його манить—торкає його хвостом—наче хоче сказати, — „іди“.—Той боїться його!—Вовк вийшов з ями, почав вить—звать другого.—Прийшов і другий, стали його трогать.—Його шось торкнуло, наче сказало,—„ступай за ними“.—Привик він коло їх.

А це вже нам мій батько розповідавав:

— „У нас так саме було з одним:—ходив він на засіди:—один засідає, а другі гонять; а як той не впіймає, то кусають його, як не вдержить.“—

Як пройшло йому сім год, то прийшла черга бути у л'їй самій ямі—глядіть Вовків—хто буде йти, щоб будив...—А це разом сонце піднялося—опало на йому все і він став голий і дума він сам собі—„буду тікати, бо розірвуть.“—

Прибіг, ліг на загаті, бо голий—сороміти в хату!—А жінка йшла корови доїть, то він і каже:

— Жінко, винеси одержу.

— Еге, каже, уже сім год, як мого чоловіка й дома немає...—

Винесли одержу, він убрався, увійшов у хату і почав розказувати:

— „Як захочуть Вовки їсти, то виють до Святого Юрія, а він уже їм дозволяє:—„йдіть—там-то й там-то лежить корова, або теля—не писнуть і не кавкне“...—І вже що поблагословить, то буває воно дуже смачне—наче хто гарне печеня згутає. А як наїдяться, та кого небудь самі собі розірвуть, то Юрій не дає їм їсти день або й білше.

Як от не поблагословенне шо вб'ють, то й не їстимуть, тай хто небудь нахопиться“...—

С. Хрещатика—Черкаського пов., від Івана Шевченка.

79. Про чоловіка, шо жінка зробила його Собакою.

Їхали два куми у город з вагою, ну, й заспорили—чия жінка буде чесно обходиться—поки вони з города вернуться. Один говорить:

— Е, куме, я на свою жінку так увірився, як сам на себе—вона нікого і в хату не пустить з „таких“.—

А другий говорить:

— А я, куме, на свою не вірю—чи чесна, чи ні; не

буду ручатися, говорить.—

Заспорились вони й вернулись до дому. Той, котрий казав, що він не вірить на свою жінку, так у його погашено; а як під'їхав той, що дуже вірив своїй жінці, баче, а в його хаті світло горить.

Він приїжджає, тихо завів воли у загороду, а сам поліз під вікно,—баче—його жінка убирається—білу сорочку наділа, плаття наділа, загасила світло. вийшла на двір, замкнула хату і йде по вулиці скрізь. А він пішов за нею назирці, глядить, куда то вона піде?..

Бачить—доходить вона до кладовища, вискакує й друга така, як і вона,—йдуть вони вдвох на кладовище, розривають гроб, витягують мертвого чоловіка, розривають і їдять.

А він так дуже злякався, що шапка вгору так і полізла!—Устав відгиля й пішов назад до дому...—На другий день посходились до його куми, а він усе мовчить; стали балакати, випивать, а він і став говорити:

— Що ти вчора робила?

— Коли це?—Що це ти—ошоломонів? Коли це я робила?

— А ти думаєш, що я й не бачив, як ще й друга з тобою була така-ж, як і ти, та як ви розривали могилу та їли мертвяка?!...—

Як трахне вона його в морду! А він зробився Собакою й побіг. Бігав, він кругом свого двору, півчав—не можна увійти у хату, бо собака й діти не пускають!

Пішов на степ—там телятник телята пасе, він і пристав до його. Став телятник хліба кидати Собаці, а Собака став йому телята завертати. Телятник побачив, що Собака дуже розумна—хліба кине їй на цілий день, сам—до дому та цілий день, там і сидить.

Купець побачив, що вона така розумна Собака і взяв її до себе у комнати. Йде в лавку купець—Собака за ним; хто дає гроші—Собака одсчитає скільки там треба. Усі дивуються, що така то розумна Собака.

Увіривсь купець, що вона хороша Собака, увірив їй крам—вона сама пролає у крамниці.—Дойшло до Государя, що от—у такого тс мужика—така розумна Собака єсть.—Узяв Царь ту Собаку до себе, приставив до неї лакея, одвів їй комнату і що він їй не загада—

вона те й робе.—Побула вона в його й задумала:—„чого я тут буду, дай побіжу до дому?“—

Прибігла до двора, оббігла кругом двора, побігла на свій степ, а там жінчина сестра коноплі рвала і взнала його:

— Ех, говорить не знав,—не треба тобі було її займать. Я тобі це дроблю тільки ти вже ни займай її.—

Піймала його, перерізала йому якийсь шнурок на шиї, —він став чоловіком. Приходить до дому і мовчить усе.—Вона до його балака, а він мовчить—ходить... Побачили сусіди, що він дома, почали йти, розпитувать—де то він був?—Стали водку пить, стали балачку вести,—він упьять нарізавсь на свою жінку.—Вона розсердилась упьять,—як ударить його!—Він і полетів Горобцем..—Він баче—хмара велика заходе й дума:—„ну, що міні треба було, як був я у Осударя, а тепер і під стріху не можна сховаться“... (Бо, звичайно, він хоч і Горобець, а як с чоловіка, то все-же великий—під стріху не сховається). Полетів, баче—нора велика,—він у ту нору і полетів. Летів, летів і пролітає кріз землю—аж на той світ. Баче дом великий стоїть—він туду й залетів.—Політав по дому—нема нікого, він і сів на вікні... Летять три голуби—той відгиль, а той—відгиль... Один другого питає: „хто шо чув?“—Той те чув, а той—те; а один говорить:—„я був на білім світі і чув, що там у Осударя якогось лакея будуть к дванадцяти часам к рострелу вести, бо глядів той лакей за Собакою,—вона втікла, а він ідосі не найшов її.“—

Горобець обзивається:

— То я самий був там...—

Голуби—то були самі великі волошебники на весь світ, і вивчили його волошебничать. Посилають його:— „Лети, вдарся Голубом, поспішай на дванадцятий час.“— Той подякував, перекинувсь голубом і полетів. Доліта до Осударя, а того чолсвіка вже ведуть к рострелу—к смерті готовляться. Він ударився об землю, став упьять Собакою такою-ж, як і перше був; прийшов,—лащиться до лакея. Бачать, що єсть Собака, доложили Осударю. Осударь вернув слугу назад—годі к рострелу!—Тоді та Собака перекинулась молодцем, стала і говорить до Осударя:—„це я, Ваше Инператорське Вели-

чество, й раньше був, це міні жона так поробила“.—

Осударь за те, шо той, як був Собакою, вслугував харашо, питає:

— Чи тебе наградить Генералом, або чим ти захочеш?

— Я, каже, Ваше Инпираторське Величество, нічим не хочу быть, а буду у своїй губерні Губернатором.—

Ну, він його наградив Губернатором.— Та хоч Губернатор нічого не помівав, бо й грамоти він не тямив— мужик-мужиком був— за те в його помішники все робили.— Приїхав він у свою губерню, став у волостях дворі повірять— скільки у кождому селі дворів?—

Приїхав у свою волость і послав десятника за своєю жінкою, когора тут же жила.

Вона прийшла у волость, а він і став її питать:

— Де твій муж?— говорить,

А вона йому й говорить:

— Мій муж бродяжить пішов, покинув мене.

— А яж, говорить, не твій муж?

— Ні, ви, говорить— пан, а мій був— мужик.

— Я-ж твій самий муж— придивись, говорить, лучче.—

Тоді й говорить:

— Собаці—собача й честь!— Винняв шашку, замахнув, зрубав їй голову і викинув за двір.— А сам і досі живе Губернатором.

С. Худяки, Черкаського пов., від Трохима Харенка. 1890 р-

80 Злі Духи порозривали дівчат.

В ідну хату та ходили на досвітки, ну, так— штук п'ять-шість дівчат зібралосся на запуски. Наварили вони, напекли, так шо всього буде доволі, бо то-ж кожна принесла—гороху, маку того—всього, бо то-ж чоловіка з п'ять парубків буде!

Ждали вони до півночи, вже й ідна каже,— „вечераймо самі“.— А друга каже,— „гукаймо у комин, або вийдимо на двір“.— Вийшли на двір і гукають:

— „Доле. Доле, йди до мене вечерати!“—

Обзивається Злий Дух:

— „Ось я, йду!“—

Уходять у хату дванадцять— так підкаснулись під їх, так, паче їхні хлопці знайомі, говорять:

— „Давайте вечерать!“—

Дають вечерати... Стали вечерати...

А дру́га каже:

— Треба хату підмести.—

Взяла віника і стала замітати хату. і побачила там, що в їх курачи ноги, тай каже до другої, котора є найлучча:

— Иди, винесім сміття—удвох-утрох винесім.

А тї кажуть:

— Сама винеси.—

А вона каже: Ходім, ходімо!—Тай каже:

— Та в їх курачи ноги!—

А вони кажуть:

— Та брешеш!...—

А вона каже:

— Йй Богу, присяй-бі, курачи!—Каже:

— Тікаймо!—

І стали втікати!..

Вони пробігли може верстов з п'ять (бо то хата една була та на хуторі, то ходили).

А тї ждуть-ждуть—тай нема!

А тї вже догадалися (тї, що замість хлопців), кажуть:

-- Ви тут зоставайтеся з двома дівчатами, а ми вдвох побіжимо тїх догоняти.—

То вони тут добігають уже до села не далеко наганяються на них!

А тут, у переді їх, маказин стоїть з льоном під селом; вони допіро до того маказина!—А маказин сам одчинився.—А замиканний був! Дівчата в той маказин ускочили, а він зачинивсь; а тї там zostалися.—

Прибігли до маказину тїї двох тай кажуть:

— Одчини!—

А льон обзивається.

— „Ба, не одчиню!“—

І дівчатам стало страшніше ніж вони були на дворі.—

Так вони простояли аж до дня.

Рано вони вийшли, прийшли до дому і розказали вдома, як було.

Допіро батьки тїх дівчат пішли туди на хутір—чи вони єсть живі?

А вони їх геть порозривали і кості порозвішували на цьвахи по-за лавки...

А через тиждень померли й тїї з ляку.

Від Дмитра Климця, с. Слободище, Житомирського пов., 1997 р.

VII. Про скарби.

81. Два брати.

То було собі таких два брата—єден багатий, а другий бідний. Но багатий достав грошей—цілий казан викопав собі, но йому треба було за ті гроші повіситись; він прийшов до бідного брата й каже:

— Знаєш ти шо—шо ти маєш так бідувати, то я дам тобі половину грошей, оно йди повісся за мене.

Бідний прийшов до жінки й каже жінці:

— Шо будем робити?—А она до його каже:

— Знаєш ти шо: лучче візьми ти ці гроші, то ми не будем усі бідувати, ти смерть получиш, то хоч нам добре буде.

І він подумав собі—правда!..

Пішов до того брата і взяв ті гроші; а брат йому сказав:

Йди на гряницю і там стоїть груша і повісся там на тій груші.—А сам багатий набрав хуру пашні і повіз у місто.

А той брат прийшов до груші, дивиться на одну гиляку—страшно йому!—На другу—боїться, щоб не впав... Береться вішатись—оглядівсь—нема мотузка!—Пійшов в місто до брата, щоб мотузка йому купив... І ходить по місті...

Той брат углядів:

— Чого ти тут ходиш?—

Він каже:

— Мотузка нема.

— То на, живо піди, я тобі куплю, тай йди вішатись...—

Купив йому мотузка і той пішов до теї груші назад.

Знов дивиться, дивиться... Але приходять до його „панич“.

— Ти, каже, дурний, то не тобі вішатись,—ти біжи, у клуні гроші його, решту викопай, там під сохою, то брат твій сам повісигься.—

Багатий брат продав пашню і, їде і йому вдалося, шо висить, і говорить до його:

— А ти думаєш, шо гроші так-сяк приходять,—ото знай які гроші!..—І приїхав до доми.—Пріїжає до

доми, випріг коні, зайшов до клуні, дивиться—нема грошей!—То він с себе ті лика—тай повісився!..
Від Кондрата Верещаки. С. Тиранівки, Звягельського пов., 1899 р.

82 К и р и к.

Щось стало на Волині в Овруцькім повіті, чого не бувало сроду на світі, слухайте уважно, хоч мова не гладка, али правда очевиста, як вивину с платка... Миж бором тіче річка, там стоїть крест золотий і Івана св. капличка. Серед села стоїть церква благочистивая, там піп бородатий і попадая гладкая. А в том же силі жив человек бідний, Кириком звався, щиро робив ніди добра ни дождався, тилько в сбідності ни долі-пичалі якої; серед літа в час гарачий, як же не новина—біднаму Кирикові померла дитина, в такий час, що нима ни гроший, ни хліба, ему, бідному, великая загіба. Пішов Кирик до сосідив поміщі шукати, али ниhto его ни хтів послухати. Ще іде Кирик до попа, упав на коліна і каже:

— „Помилуй мене, честний отче, у мене померла дитина, визьміть ви, отче, дитя, поховайте, а яка плата наступить—до осени ждіте. Піп струснув бородою, тупнув ногою:

Що ти мені дозволяєш, як ни маєш чим платити, а я тобі гармо-дармо не буду хоронити!.. Ти іди косити-молотити, а жіцка жати—ніж я маю твоєй плати до осені ждати...

А на решті лхнув піп Кирика кулаком в спіну:

— Пішов проч, змутий, проклятий сине, у вас не було ничого і не буде николи, щоб ви випропадали всі такі лукави люди!..

І Кирик, горко заплакавши, пришов до дідича, начав казати, і разказав всю причину; а дідич сказав:

— Ни хочуть тебе люди знати і піп, то можеш своє дитя і сам поховати.—

Кирик пришов до дома і взяв лопатку, іде на могилки с плачем. Пришов і начав значити; аж приходить стариць—голова сивая—і каже:

— „Помагай—бі, тобі, человек, що маєш діяти?“

Рече стариць:

-- Ямку копати.

— Ни копай тут, нихай тут копають за крепкіи люди.

Завів Кирика на долинку і сказав:

— „Будеш мені дяковати і довго памятати.“—

Кирик ни довго копався, до котла добрався: що мав сили на верх тягнув, одкрив ляму—аж самі карбовинці білі!

Кирик дуже зрадувався,—вліпив в небо очі; скончив яму, пішов до дому охочий, мішок грошей завинув, в ка мору спровадив і так сіро распорядив: взяв спуст (піввідра) горілки і сам напився. Жінка цілу ніч пикла-варила, всіх людей своїм ділом задивила. Кирик, ни довго думавши, в кишеню 15 карбованців взявши, пішов до попа с добрим різном, зачав попа сміло питати:

— А шо, честний отче, треба за молебін дати?

А піп сказав:

— Чи ти упився, чи ти з великіх мудречей скрутився, а як ти не жартуєш, як ти багатий, тра за те Кирикового сина поховати...—Ледьві дав розрешеніє. А як прийшов піп з церкви до дома, зачав одумисте думати,—яким би тут способом у Кирика гроши одібрати?

Сам яи видумавши, сопругу сзизає—перед єю, ни годною мисль откриває. Попада хвацька була, хуткий способ дала:

— Єсть у нас на горі шкура чорная—воловая, з рогами, тилько шо сухая,—возьми шкуру, намочи водою, шкуру натягнеш—Кирика настрашиш, карбованці лапнеш...—

Піп поліз на гору, достав шкуру, намочив водою,—як тилько ніч—зачинився с попадаью.

А попада як взяла у дяка дратву-шило—геть зовсім—пристрійно—з головою обшила!—Знала, як понатягати на руки-на ноги... Пристроїла на голову шкарадніє роги. Пішов піп до Кирика, зачав в двері гримати, диким, отмінним голосом воркотати!..—Кирик со страху запитався:

— Чого ти, Чорний Воле, до окна так?

— „А як ти смів мої гроши на могілках з котлицем рухати? Оддай, бо я тебе, пазури зидравши, кину огонь нисгашенний, голову зирвавши!“—

Кирик, ледь жив, котлець за пориг висунув, хутній, лапнув дверми і засову засунув; прийшовдох ати і зівна лавці, а жінка каже:

— „Бач, як ся тішив, так тепер засмутився, карбованці стиравши!—

А лукавий піп, ни довго думавши, схопив котлець і поніс до своєї хати. Али як приніс до хати, то ни мона од котла рук огняти. Сидить над гришми косматий да і каже:

— За дитя 15 карбованців дати!—

Кирик, ни довго думавши, с кишени 15 карб. попу в руки давши, і ше біжить до братчиків, як би їх згодити?!

Дав три рублі... Зачали звонити! Множество людей собралось,—з лан'ів сходит, с хорошеньким благочестием дитя схоронили. Назад з гробовищ Кирик запросив всіх до хати,—попа з попадею, дяка, братчикив—зо всею сем'юю. Обопивно зачав частовати...

Єдни шепчуть, другі бають, а треті моргають,—„шо то такого значіця, що вчора Кирик по колінах лазив, никого сльозми ни проразив, а сьогондя гришми сипле. багацько частує,—вже це ништо, як ни дідич милує? Али хто-ж то таке є, як ни піп, завидливе око має—жере до наглості, ше і думку думає!..

Як прийшов до доми, зачав одумисте думати, якім би тут способом Кирика запитати? Попадя пришла з обіду, лягла, простяглася, ризво схопилася...—„Пристань, голубья, на моє мудре разсужденіє, да нихай Кирик прийде до сповіді в воскресеніє, ни дай ему причастія і ни побіцяй дати, поки ни скаже всього, хоч би мав пропасти. Піп зрадувавсь з єї намови—бере попадю на руки, цілує в ноги. Іде піп в воскресеніє до церкви; дяка посилає до Кирика. Кирик с принимусом сповідь одбуває. Одбувши сповідь благочестивую, яко звичайми, визиавши, де взяв котлик з рубликамі, піп каже:

— Може заклятіє? Дав би посвятити, а то так гришми сиплеш, багацько частуєшь, то хутко свою душу сгубиш... Ліпше, мій любезний, треба душі спасеніє...—

Накричав піп:

— „Ой ви, гроши, ви прокляти, пропав же я з вами!“...—

А попадя хтіла, чи ни можна пригорщами брати?.. Али Бог показав таке чудо, що вони в купу злішилися!

Як тилько день—піп до Кирика свою жінку посилає. А попадя покірненька була, до Кирика входить да і каже:

— Вдягнися, мій мелесенькій, ходи до моєї хати, — піп хтів пожартовати, вона пак штука і удалась. Алі якась нисчати година вчипилась! Тай ни кажи, мій мелесенькій, нікому, а ні слова, що меж нами зробилась така тревога...—

Али ни пішов Кирик до попа, а пішов до двора дідичу казати. Як розказав дідичу, то дідич аж задивився!..

Дідич сказав зібрати всю громаду, всіх осташених. Приходять дивіця—аж з попа—„Чорт-шатеньській-родемія“.

Дідич сказав всім на спробунок за котлець братись. Алі ни до кого ни хтіли от попових рук отнятись. Як Кирик прикоснувся руками, то піп отняв руки, а кригнувши зубами. Дідич сказав:—чи ни можна ше й шкуру злупати?—Али піп наробив гвалту—ни можна слухати—жива сукровиця виступає, піп з болезні сомліває!.. Дідич кричить:—„дайте поки, видющи жарти!“—І начав помалу писати. Списав всю причину, нове заявленіє і послав у Житомир в Духовне Правленіє.

Взяли попа мутузкам за роги, тай видуть од села до села тлумами. Люди кажуть, що цигани с медвидяма! А як привили в Житомир, за ним—жили, пани, карети з тлумами. Зачали в католицьким костьолі звонити... Єдни кажуть, що город палиця, други кажуть, що жидивський Мейсер наявився!

Як привили в Духовну Палату, дали протопопу бумагу читати; протопоп як прочитав, то аж задивився, а як побачив попа з рогами—аж перестраився!

— Бач, як тих Бог карає, котри закони не перестерегають, а аж тобі, не дарую ради Христа муки!—

Крикнув на козаків:

— Возьміть його в свої руки, хуменько та ше і не гайтесь, по своєму 500 палок дайте!

Піп як вирвався із катівських рук, та зачав щикотати, на свою жинку гладку нарекати:

„—Сопруго моя, сопруго, сидиш удома без муки, а мене водять, публікують, без милости кренко в шкуру дують!..

Записана од старого діда Мирона Андрусенка, с. Стрибіж, Пулинська вол., Житомирського пов. 1908 р.

РОУНЬ

